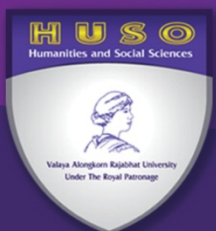

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

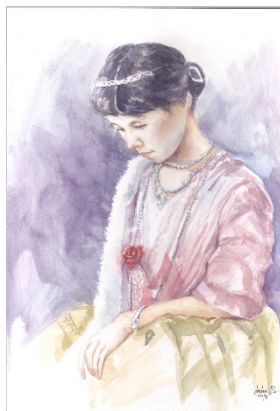
Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

ISSN 3027-7752 (print) ISSN 3027-7760 (online)

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2568)

VOLUME 20 NUMBER 2 (July - December 2025)

อันเนื่องมาจากปกหน้า

พระสาทิสัญลักษณ์สมเด็จพระราชปิตุจนา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ต้นฉบับทรงฉายราวปี พ.ศ. 2462-2470 ในพระหัตถ์ทรงถือดอกกุหลาบ พระฉายาลักษณ์องค์ต้นฉบับแต่เดิมเป็นของส่วนพระองค์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมพระนราธิวาสราชนครินทร์ บดินทรเชษฐภคินี ทรงมอบให้วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์นำไปเผยแพร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 นายฤๅณันท์ ในจิต ได้ให้คุณสง่า พัฒนาศิลป์ เป็นผู้วาดขึ้นมาใหม่

วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Journal of Humanities and Social Sciences
Valaya Alongkorn

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

ISSN

ISSN 3027-7752 (Print)

3027-7760 (Online)

เจ้าของ โดย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ คชสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรณศักดิ์ ตติยะลาภะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกษิตี กัลยาณมิตร
อาจารย์วิไลลักษณ์ เรืองสม

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ อ่วมน้อย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา
ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์
ศาสตราจารย์ ดร.สมจิตต์ สุพรรณทัศน์
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์
ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ทองหล่อ วงศ์อินทร์
รองศาสตราจารย์อรรถพร ฤทธิเกิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการ

จัดทำวารสาร

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ มาลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ สอนภักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรศิริ นาควัชร
อาจารย์ ดร.ดาวราย ลิ้มสายหัว
อาจารย์สุคนธา พุสุวรรณ
อาจารย์ศิวินท์ นิลพานิชย์
อาจารย์ฤทัย สำเนียงเสนาะ

รองศาสตราจารย์ศศิณันท์ เศรษฐวัฒน์บดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมลาศ เยาวะนิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอก ศรีเชลียง
อาจารย์ ดร.ฤทัยทิพย์ จันทร์สระแก้ว
อาจารย์ศุภวิชัย พ่วงสุวรรณ
อาจารย์สุพรรณิ เรืองสงค์
อาจารย์ณัฐพล สิทธิไพราหมณ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.มนฤดี ช่างฉ่ำ
นายกฤตนันท์ ในจิต

นางสาวศิริลักษณ์ ประเจียด

สำนักงาน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ปณจ.ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดปทุมธานี 13180
โทร 0 2529 3914 ต่อ 12 E-mail: huso_published@vru.ac.th

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรศิริ นาควัชร
อาจารย์ศิวินท์ นิลพานิชย์

นายกฤตนันท์ ในจิต

จำนวนพิมพ์

100 เล่ม

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การการผลิิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ปณจ. ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดปทุมธานี 13180
โทร 0 2529 0674

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับการรับรองคุณภาพจาก TCI เป็นวารสารกลุ่มที่ 2

กองบรรณาธิการทรงไว้ซึ่งสิทธิในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์สิ่งพิมพ์ลงในวารสาร ทศนะและความเห็นดังปรากฏในบทความต่าง ๆ
ภายในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน กองบรรณาธิการ ไม่มีส่วนรับผิดชอบใด ๆ ผู้ประสงคจะนำบทความหรือสิ่งอื่นใด
ที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ จักต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการ และผู้เขียนบทความนั้น ๆ

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการร่วมเผยแพร่ผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และผลงานทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หรือสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงประสบการณ์ในการวิจัยระหว่างสถาบัน โดยการดำเนินงานด้านการจัดทำวารสารรับผิดชอบโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีกำหนดการออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) กำหนดระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน และกำหนดระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ในปี 2565 ถือเป็นความสำเร็จของวารสาร ในโอกาสที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือ (TCI) ให้การรับรองคุณภาพอยู่ในกลุ่มวารสารที่ 2 (TCI Journal Classification Tier 2) ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567

ในปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2568 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยังได้รับการรับรองมาตรฐานในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 ซึ่งกองบรรณาธิการยังมีความมุ่งมั่นในการพัฒนางานเชิงวิชาการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนผู้สนใจต่อไป จึงได้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ตลอดทั้งมาตรฐานในการพิจารณาถ้อยแถลง และได้มีการประกาศจริยธรรมการตีพิมพ์บทความสำหรับกองบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนับสนุน เพื่อดำเนินงานภายใต้กรอบและมาตรฐานทางด้านวิชาการในรูปแบบเดียวกัน

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการทุกท่าน ตลอดทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการจัดทำวารสาร ที่ให้การสนับสนุนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดียิ่ง อีกทั้งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากวารสารฉบับนี้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งสามารถนำไปต่อยอดในเชิงวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ อ่วมน้อย

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

ก

สารบัญ

ข - ค

บทความวิชาการ

1. คุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในแนวทัศน์ทางสังคม
และวัฒนธรรมไทย: การทบทวนวรรณกรรมและทิศทางการวิจัยในอนาคต 1 - 8
พรเทพ จันทรมล

บทความวิจัย

2. การวิเคราะห์บทประพันธ์เพลง “หนุมาน” ของ จินฉนวนิตร มั่นทรัพย์ 9-20
อชิระ สายเมธี และศรัณย์ นักรบ
3. การพัฒนาชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิต:
กรณีศึกษานักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง 21 - 34
ต้นสาย แก้วสว่าง จารุพันธ์ พึ่งรัตน์ ภูมิรินทร์ ขวนชม วนิดา สารดี วิวัฒน์ วรวงษ์
4. การติดตามและส่งเสริมเด็กและเยาวชนสู่สังคม: บทเรียนจากนักสังคมสงเคราะห์
ผู้ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ 35 - 46
ศุภวัฒน์ แผลงปลูก เล็ก สมบัติ และสาดใส คุ่มทรัพย์อนันต์
5. การศึกษาอนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย 47 - 62
ธนาภา มาบุญธรรม นิตยา วรรณกิตร์
6. รูปแบบการจัดการความเสี่ยงด้วยฐานข้อมูลดิจิทัลในการท่องเที่ยว
ประวัติศาสตร์เชิงสาระบันเทิงของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 63 - 78
ธิศยา รุ่งเดชณาลัย แวววารี ทองประดิษฐ์ และอนุวัฒน์ ภักดี
7. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS
เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 19-92
กล้าแก้ว เวียงแก้ว
8. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับบทบาท ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์
ในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก
และเยาวชนที่มีสถานแรกรับทั่วประเทศ 93 - 104
ธัญพัฒน์ สงพราหมณ์ เสาวธาร โพธิ์กลัด

9. การกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผาสุกทางจิต และความยืดหยุ่นผูกพัน ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ <i>กานต์กนก สีสากานต์ และรัตติกรณ์ จงวิศาล</i>	105 – 116
10. การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชน จังหวัดนครปฐม <i>ธนสิทธิ์ ชมชิต และบงกช ทิพย์สุเมธนา</i>	117 - 132
11. การจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม <i>ชนิษฐา ใจเป็ง ปิยะศักดิ์ แซ่อึ้ง และพระภัทร หล่ออนาคต</i>	133 - 146
12. อิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเอง ที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร <i>อรยา ละวรรณภา และรัตติกรณ์ จงวิศาล</i>	147 - 158
13. วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน <i>ธีรฤทธิ์ ลุนบง และนิติยา วรรณกิตร์</i>	159 - 172
14. แนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูง ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล <i>ภคักดิ์ กลัณณมิตร อัคร์สัจจา ดวงสุภาลัย จิธาคม ผู้สันติ สุทัศน์ จิระรัตนวงศ์ ณัฐพัชร เพ็ชรอาภรณ์ มนต์สินี เทนพร้อม กิตติยาภา จิตรพิทักษ์เลิศ ปณต แสงทับทิม วีรพล ยิ้มสินสมบุรณ์ รุจ กลวิวุฒิ สุวดี สิตะสิทธิ์ พูนเพิ่ม ฤกษ์ณวัฒน์ และคณะ</i>	173 - 182
15. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ <i>กฤษกร ใจสาม นทีทิพย์ สรรพตานนท์ กัญญ์พัสวีย์ กล่อมธงเจริญ และจิรายุ หาญตระกูล</i>	183 - 200
16. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู ในโรงเรียนคาทอลิก <i>ปาณิสรา เป้นนอก และรัตติกรณ์ จงวิศาล</i>	201 - 214
17. VOCAL SKILLS AND INFLUENCES OF THE APPLICATION OF ANCIENT CHINESE POETRY IN VOCAL SONGS <i>Qiannan Yue and Nutthan Inkhong</i>	215 - 226
18. INTERACTIVE RELATIONSHIP BETWEEN AGRI-E-COM AGGLOMERATION AND REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN NORTHEAST CHINA IN DIGITAL ECONOMY BACKGROUND <i>Xin Liu Danaikrit Inthurit Surachai Kungwon Watcharanan Thongma</i>	227 - 242

คุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในแนวทัศน์ทางสังคม
และวัฒนธรรมไทย: การทบทวนวรรณกรรมและทิศทางการวิจัยในอนาคต

PSYCHOLOGICAL TRAITS AND ENTREPRENEURIAL ORIENTATION IN THAI SOCIO-
CULTURAL PERSPECTIVES: LITERATURE REVIEW AND FUTURE RESEARCH AGENDA

พรเทพ จันทรมล*
Porntep Chantarakamol*

* สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Industrial and Organizational Psychology, Department of Psychology, Faculty of Social Sciences,
Kasetsart University
E-mail: porntep.chan@ku.th

Received: July 3, 2025

Revised: December 8, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย และเสนอแนะแนวทางการวิจัยคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า คุณลักษณะทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ มีสติรู้ผิดชอบ แสดงตัว และประนีประนอมสัมพันธ์ทางบวกกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ขณะที่บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวนไหวสัมพันธ์ทางลบ ผลการทบทวนยังพบว่า มิติทางวัฒนธรรมของไทย เช่น ระยะห่างเชิงอำนาจและกลุ่มนิยมมีอิทธิพลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการโดยเฉพาะความกล้าเสี่ยงและความคิดริเริ่ม ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดทางวัฒนธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ บทความนี้เสนอแนวทางวิจัยในอนาคตเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการภายใต้บริบทวัฒนธรรมไทย โดยเสนอให้บูรณาการแนวคิดตะวันตกกับค่านิยมไทย ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน และขยายกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ

การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ คุณลักษณะทางจิตวิทยา แนวทัศน์ทางสังคมและวัฒนธรรมไทย

ABSTRACT

This academic article aims to examine the definitions and theoretical frameworks related to entrepreneurial orientation (EO), to explore psychological traits influencing EO within Thai socio-cultural contexts, and to propose future research directions concerning the relationship between psychological traits and EO in Thailand. Based on literature review, the findings indicate that psychological traits are associated with entrepreneurial orientation at varying levels. Specifically, openness to experience, conscientiousness, extraversion, and agreeableness are positively related to entrepreneurial orientation, whereas neuroticism shows a negative relationship. The review also reveals that Thai cultural dimensions, such as high power distance and collectivism, significantly influence entrepreneurial orientation, particularly in terms of risk-taking and proactiveness which could become cultural constraints on entrepreneurial development. This article proposes future research directions to investigate the nuanced relationship between psychological traits and entrepreneurial orientation under Thai cultural conditions. It recommends integrating Western theories with Thai values, employing mixed-methods research, and broadening sample populations to foster a more comprehensive understanding of entrepreneurship in Thailand.

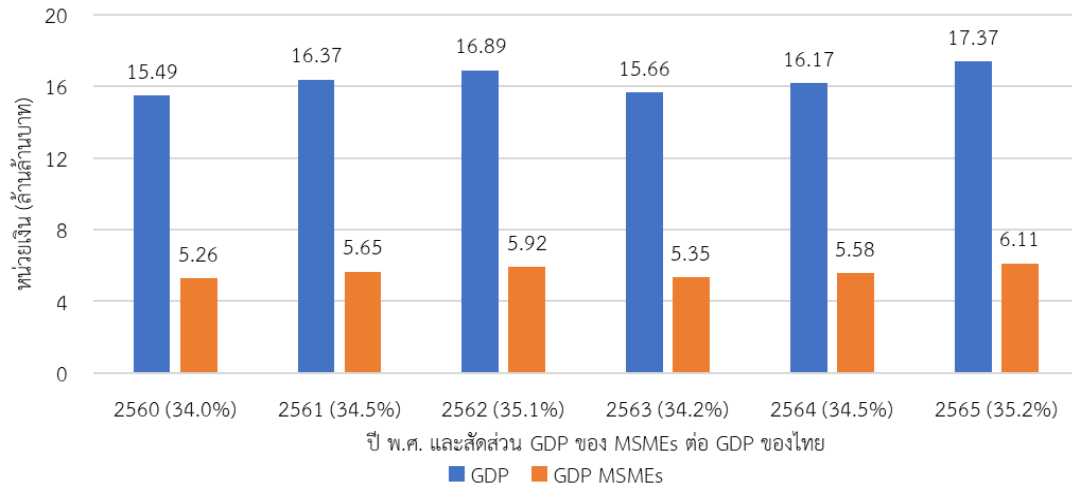
Keywords

Entrepreneurial Orientation, Psychological Traits, Thai Socio-cultural Perspectives

บทนำ

แม้ประเทศไทยเป็นสังคมและวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นกลุ่มนิยม (Collectivism) และหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance) สูงจนส่งผลให้ประชากรไทยมีค่านิยมที่ไม่ต้องการจะประสบความสำเร็จโดดเด่นเหนือกว่าคนในวงสังคมที่ตนอยู่ ตัดสินใจประกอบอาชีพที่มั่นคงและมีลำดับขั้นและขั้นตอนปฏิบัติงานที่ชัดเจน และหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูงจากการดำเนินธุรกิจก็ตาม (Miura, 2024) อย่างไรก็ตามข้อมูลจำนวนหนึ่งต่างชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการเป็นกลไกสำคัญต่อการกระจายรายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยรายงานการประเมินผลโดยฝ่ายวิเคราะห์สถานการณ์และเตือนภัยทางเศรษฐกิจ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ระหว่างปี พ.ศ.2560 ถึง พ.ศ.2565 ระบุว่า ธุรกิจขนาดย่อม ขนาดย่อม และ ขนาดกลาง (Micro, Small, and Medium Enterprises: MSMEs) มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ร้อยละ 34.0 ถึง 35.2 ของ GDP ประเทศไทย คิดเป็นมูลค่า 5.26 ถึง 6.11 ล้านล้านบาท (ดังที่ปรากฏในภาพที่ 1) มีส่วนในการจ้างงานมากกว่า 18.07 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 70.99 ของการจ้างงานทั้งหมดในประเทศ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) นอกจากนี้รายงานของโครงการศึกษาสังคมความเป็นผู้ประกอบการระดับโลก (Global Entrepreneurship Monitor: GEM) ยังพบว่า อัตรากิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้น (Total Early-Stage Entrepreneurial Activity: TEA) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.8 ในช่วงก่อนโควิด-19 (พ.ศ.2561 ถึง พ.ศ.2562) เป็นร้อยละ 23.6 ในช่วงหลังโควิด-19 (พ.ศ.2566 ถึง พ.ศ.2567) สูงที่สุดเป็นอันดับที่ 7 ของโลก (Warakraisawad, et al., 2024) และในช่วงปี พ.ศ.2567 ถึง พ.ศ.2568 ไทยยังคงรักษาอัตรา TEA ไว้ได้ที่ร้อยละ 19.7 ซึ่งจัดอยู่ในอันดับที่ 11 จากทั้งหมด 51 ประเทศทั่วโลก รายงานนี้แสดงให้เห็นว่าประชากรวัยทำงานชาวไทยอายุระหว่าง 18 ถึง 64 ปี ประมาณ 1 ใน 5 มีส่วนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งธุรกิจใหม่ ประชากรไทยวัยทำงานกลุ่มเดียวกันนี้กว่า

ร้อยละ 29.3 มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Intentions) ในอนาคตอีกด้วย (Global Entrepreneurship Monitor, 2025)

ภาพที่ 1 สัดส่วน GDP ของ MSMEs ต่อ GDP ของไทย พ.ศ.2560 – 2565
(สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566)

ความขัดแย้งเชิงปรากฏการณ์ระหว่างบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยกับแนวโน้มการเติบโตของกิจกรรมผู้ประกอบการดังกล่าวนำมาสู่ประเด็นข้อคำถามสำคัญที่ว่า มีคุณลักษณะทางจิตวิทยาใดบ้างของบุคคลที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของบุคคลในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังโควิด-19 ซึ่งพบว่าความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการในหมู่ประชากรวัยทำงานไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นำมาสู่ข้อคำถามสำคัญว่ามีคุณลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Orientation: EO) ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในช่วงหลังโควิด-19 ซึ่งพบว่าความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการในหมู่ประชากรวัยทำงานไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าจะมีงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาการมุ่งเน้นความผู้ประกอบการจากมุมมองทางจิตวิทยา แต่การศึกษาในบริบทไทยยังคงมีอย่างจำกัด ด้วยเหตุนี้การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการทบทวนวรรณกรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นไป เพื่อนำเสนอภาพรวมของปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทของไทยปัจจุบัน ซึ่งข้อค้นพบนี้จะสามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางวิจัย ตลอดจนนำข้อมูลไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและการพัฒนาแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการวิจัยคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย

ผลการทบทวนวรรณกรรม

ในการดำเนินการทบทวนวรรณกรรม ผู้นิพนธ์ใช้วิธีการสืบค้นแบบผสมผสานทั้งจากบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนแหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์และรายงานการวิจัยฉบับพิมพ์ที่เข้าถึงข้อมูลได้จากเครือข่ายและอยู่ในรูปแบบกายภาพที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ถึง พ.ศ. 2568 (ค.ศ. 2025) การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตวิทยาและการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการโดยคำสำคัญภาษาไทย ได้แก่ ผู้ประกอบการ ความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการ AND คุณลักษณะ ผู้ประกอบการ AND องค์ประกอบผู้ประกอบการ AND ปัจจัย ส่วนคำสำคัญภาษาอังกฤษ ได้แก่ Entrepreneur, Entrepreneurship, Entrepreneurial Orientation, Entrepreneur*, Entrepreneur* AND Psychological factors, Entrepreneur* AND Character*, Entrepreneur* AND factor สืบค้นสำหรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จาก Sciencedirect, Google Scholar, Researchgate และ วารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) จากนั้นสืบค้นเพิ่มเติมผ่านการวิเคราะห์บรรณานุกรมจากเอกสารหลักที่ได้คัดเลือกไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีคุณภาพ เมื่อได้เอกสารมาแล้วผู้นิพนธ์จะคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและปัจจัยทางจิตวิทยา หรือศึกษาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการด้วยมุมมองหรือกรอบแนวคิดทางจิตวิทยา เอกสารที่ผ่านการคัดเลือกจะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงจำแนกประเภท (Typological Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีคุณลักษณะร่วมกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) ความหมายของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ และ 3) คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ

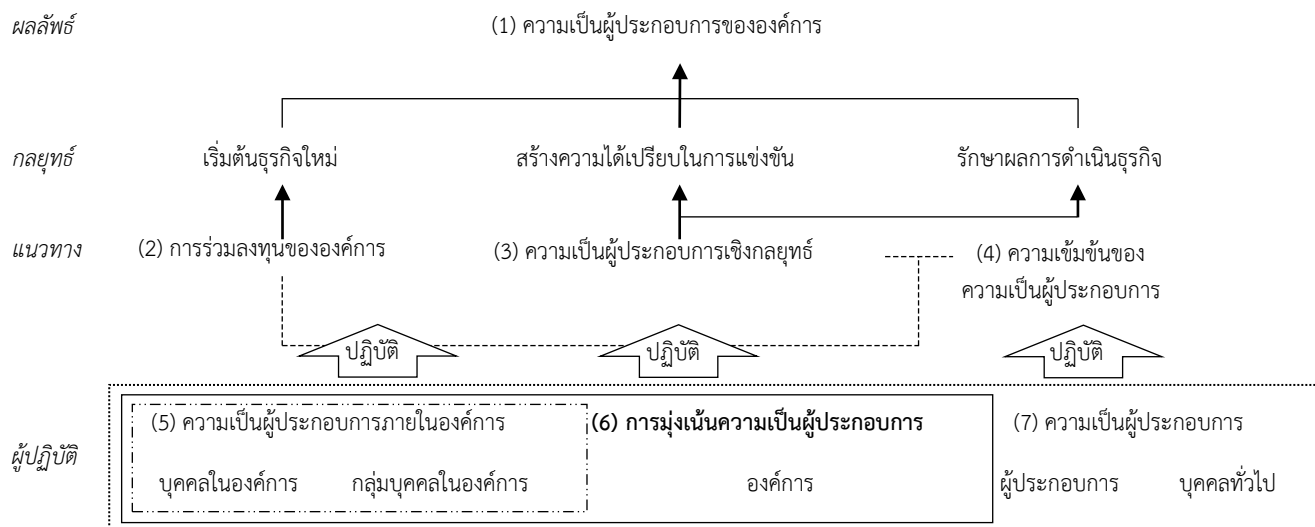
จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เอกสารทางวิชาการของไทยมีการบัญญัติคำเรียก Entrepreneurial Orientation (EO) ไว้อย่างหลากหลาย อาทิ คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (Kittikunchotiwut, 2020) คุณลักษณะเฉพาะของการเป็นผู้ประกอบการ (ชมพูนุท ดั่งจันทร์ และคณะ, 2564) บุคลิกความเป็นผู้ประกอบการ (Prompatanapak, 2019) การมุ่งการประกอบการ (ชัยนาท ชัยมะลิ และ สืบชาติ อันทะไชย, 2564) และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (นงเยาว์ อินทะนาม และคณะ, 2563) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการใช้ถ้อยคำที่ต่างกันแต่คำทั้งหมดล้วนถอดความมาจากคำเดียวกันในภาษาอังกฤษ ในแวดวงวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความสม่ำเสมอของการนิยามความหมายการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ นักวิชาการส่วนหนึ่ง (เช่น Antoncic & Hisrich, 2003; Covin & Miller, 2014) เห็นว่า ความหมายของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการยังขาดความชัดเจนและมีความหลากหลายในการนิยามโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัย อย่างไรก็ตามแม้จะขาดความสอดคล้องในการนิยามบางประการบ้างก็ตาม แต่โดยภาพรวมยังสามารถสรุปได้ว่าการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการหมายถึง ชุดกิจกรรมหรือพฤติกรรม เป็นต้นว่าทัศนคติการจัดการ (Managerial Attitudes) หลักปรัชญาการดำเนินกิจการ (Philosophy of a Company) (Miller, 1983) ท่าทีเชิงกลยุทธ์ (Strategic Posture) (Covin & Lumpkin, 2011) การตัดสินใจ (Decision making) (Mintzberg, 1973) รูปแบบการจัดการ (Management Style) (Khandwalla, 1977) กระบวนการ (Processes) และแนวทางปฏิบัติ (Practices) ที่จะนำไปสู่การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ (New entry) การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันใหม่ (Renewal of Competitive Advantage) และการรักษาผลการดำเนินการของธุรกิจ (Sustain Firm Performance) (Lumpkin & Dess, 1996)

ทั้งนี้ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ 2 ประการเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ คือ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการสามารถเป็นได้ทั้งพฤติกรรมในระดับบุคคล กลุ่ม หรือองค์การก็ได้ตามแต่ขอบเขตการศึกษา กล่าวคือ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในระดับบุคคลจะหมายถึงบุคคลที่ปฏิบัติงานภายในองค์การซึ่งครอบคลุมตั้งแต่พนักงานระดับต้น หัวหน้างาน ผู้จัดการ และผู้บริหารระดับสูงที่มีคุณลักษณะทางการรู้คิด (Cognitive Traits) และแนวโน้มแสดงทักษะ (Orientation of Activating Skills) ที่สอดคล้องกับความเป็นผู้ประกอบการ (Bolton & Lane, 2012; Goktan & Gupta, 2015) วิจัยจำนวนหนึ่งในปัจจุบัน (เช่น Adeniyi et al., 2024; Yu et al., 2024) จึงมีการใช้คำว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของบุคคล (Individual Entrepreneurial Orientation: IEO) แทน สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการแยกแยะขอบเขตของการศึกษาระหว่างระดับบุคคลกับระดับอื่นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในระดับองค์การจะหมายถึงหน่วยงานที่มีบรรยากาศ โครงสร้าง และกลไกที่ค่อนข้างมั่นคงและสม่ำเสมอขององค์การเพื่อสร้างและบ่มเพาะบุคคลภายในองค์การที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับความเป็นผู้ประกอบการ (Anderson et al., 2015; Wales et al., 2013) อาจกล่าวสรุปอีกนัยหนึ่งได้ว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในระดับองค์การเป็นการสร้างและนำความเป็นผู้ประกอบการของบุคคลและกลุ่มภายในองค์การมากำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ (Gupta et al., 2014) โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ของการบ่มเพาะเป็นการที่องค์การได้เริ่มธุรกิจใหม่ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และสามารถรักษาผลการดำเนินธุรกิจไว้ได้ (Burns, 2020)

ข้อสังเกตประการที่ 2 คือ คำที่ใช้เรียกการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและปัจจัยที่เกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการมีความหลากหลายและใกล้เคียงกัน ประกอบกับงานวิจัยจำนวนหนึ่งใช้คำสลับกันไปมาด้วย จึงอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำความเข้าใจ (Hernández-Perlines et al., 2022) คำที่ใกล้เคียงกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่ ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ (Corporate Entrepreneurship: CE) การร่วมลงทุนขององค์การ (Corporate Venturing: CV) ความเป็นผู้ประกอบการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Entrepreneurship) ความเข้มข้นของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Intensity) ความเป็นผู้ประกอบการภายในองค์การ (Intrapreneurship หรือ Internal Corporate Entrepreneurship) และความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)

จากการทบทวนวรรณกรรม (Frese & Gielnik, 2014; Burns, 2020; Fisher et al., 2020; Glinyanova et al., 2021; Frese & Gielnik, 2023) สามารถสรุปได้ว่า ทั้ง 7 คำกล่าวถึงความเป็นผู้ประกอบการภายในองค์การในขอบเขตที่ต่างกันไป กล่าวคือ ปัจจัยที่มีขอบเขตครอบคลุมมากที่สุดคือความเป็นผู้ประกอบการขององค์การเพราะเป็นผลรวมของการดำเนินกลยุทธ์ที่เสนอให้พนักงานภายในองค์การขับเคลื่อนทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ การสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันใหม่ และการรักษาผลการดำเนินธุรกิจ ในขณะที่การร่วมลงทุนขององค์การจะมุ่งเน้นเฉพาะกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่องค์การเข้าลงทุนในธุรกิจใหม่หรือเพิ่มธุรกิจกับธุรกิจที่มีอยู่ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเริ่มธุรกิจใหม่ สร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน หรือรักษาผลการดำเนินธุรกิจ ส่วนความเป็นผู้ประกอบการเชิงกลยุทธ์คืออีกกระบวนการเชิงกลยุทธ์รูปแบบหนึ่งที่มุ่งเน้นไปยังการดำเนินการและการปรับเปลี่ยนทิศทางการขับเคลื่อนกลยุทธ์ ซึ่งโดยปกติมักเกี่ยวกับการปรับตัวตามตลาดและตามผู้บริโภค ความเป็นผู้ประกอบการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นการผสมผสานมุมมองระหว่างความเป็นผู้ประกอบการกับการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) (Ireland et al., 2003) ความเข้มข้นของความเป็นผู้ประกอบการจะให้ความสำคัญกับระดับ (Magnitude) และความถี่ (Frequency) ของการร่วมลงทุนหรือกระบวนการอื่นใดที่ขับเคลื่อนกลยุทธ์ 3 ส่วน ทั้งระดับและความถี่ในการดำเนินกลยุทธ์ในข้างต้นไม่สามารถดำเนินการได้หากหน่วยงานปราศจากคน คำว่า ความเป็นผู้ประกอบการภายในองค์การจึงเพิ่มความสนใจไปยังบุคคลและกลุ่มในองค์การที่มีชุดความสามารถกระบวนการ และพฤติกรรมในการเริ่มธุรกิจใหม่ สร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันใหม่ และรักษาผลการดำเนินธุรกิจ Antoncic & Hisrich (2001) จึงได้นิยามความเป็นผู้ประกอบการภายในองค์การอย่างกระชับว่า “ความเป็น

ผู้ประกอบการในองค์กรที่มีอยู่เดิม” (Entrepreneurship within an existing organization) ส่วนความเป็นผู้ประกอบการ หมายถึง พฤติกรรมและกระบวนการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือทีมดำเนินการเพื่อแสวงหา ประเมิน และใช้ประโยชน์จากโอกาสทางธุรกิจ โดยทั่วไปความเป็นผู้ประกอบการจึงมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและ กระบวนการ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะการค้นหาโอกาส (Opportunity Identification) ซึ่งเน้นการตรวจสอบความ เป็นไปได้ของโอกาสทางธุรกิจ ระยะดำเนินการ (Venture Development) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหรือจัดหา และบริหารทรัพยากรที่จำเป็นในการเริ่มกิจการ และระยะบริหารกิจการ (Venture Management) ซึ่งบริหาร จัดการกิจการใหม่เพื่อให้สามารถเติบโตและดำรงอยู่ได้ จากนั้นนิยามความเป็นผู้ประกอบการในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้ประกอบการมุ่งเน้นไปเฉพาะระดับบุคคลและกลุ่ม ไม่ได้หมายรวมไปถึงระดับองค์กร นอกจากนี้ความ เป็นผู้ประกอบการอาจมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงพนักงานภายในองค์กร ผู้ประกอบการ หรือบุคคลทั่วไปที่มี พฤติกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องกับนิยาม และประเด็นสุดท้ายคือ เมื่อเทียบกับการมุ่งเน้นความเป็น ผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นผลลัพธ์แล้ว ความเป็นผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและกระบวนการมากกว่า ฉะนั้นปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการจึงเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะของบุคคลและ กลุ่มกับกลไกขององค์กรที่จะนำไปสู่การเริ่มต้นธุรกิจใหม่ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันใหม่ และรักษาผลการ ดำเนินการของธุรกิจด้วยการสนับสนุนและกระตุ้นให้บุคคลและกลุ่มแสดงออกถึงพฤติกรรมความเป็น ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ได้สรุปลำดับชั้นและความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ 6 คำกับ การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการไว้ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ลำดับชั้นและความสัมพันธ์ระหว่างคำศัพท์ (Terminology) ที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ
ที่มา การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ

ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาแนวคิดทฤษฎีการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หนึ่งในทฤษฎีหลักที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในชุมชนวิชาการมีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ Miller (1983) และแบบวัดของ Covin & Slevin (1989) มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถทางนวัตกรรม (Innovativeness) หมายถึง ความเต็มใจที่จะสร้างและแนะนำสิ่งใหม่โดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์และการทดลองที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการให้บริการใหม่ หรือกระบวนการผลิตและการให้บริการใหม่ 2) ความกล้าเสี่ยง (Risk Taking) หมายถึง แนวโน้มที่จะกล้าตัดสินใจ ดำเนินธุรกิจในตลาดใหม่หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย และยินดีที่จะลงทุนโดยใช้ทรัพยากรจำนวนมากภายใต้ความเสี่ยงว่าผลลัพธ์ที่

ตั้งเป้าหมายไว้มีความไม่แน่นอน และ 3) การดำเนินงานเชิงรุก (Proactiveness) หมายถึง การแสวงหาโอกาส การริเริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ และดำเนินการสิ่งต่าง ๆ ล่วงหน้าเพื่อรองรับความต้องการในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางธุรกิจตามทิศทางที่องค์กรกำหนดแนวคิดของของ Miller นี่เป็นรากฐานการศึกษาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในระยะเวลาต่อมา

ต่อมา Lumpkin & Dess (1996) ได้ขยายขอบเขตแนวคิดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการด้วยการเพิ่มอีก 2 องค์ประกอบเพื่อสะท้อนความแตกต่างของบริบทองค์การ โดย 2 องค์ประกอบนี้จะมุ่งเน้นไปยังพฤติกรรมองค์การที่ดำเนินการขยายตัวหรือเข้าสู่ตลาดใหม่ (New entry) องค์ประกอบที่ Lumpkin & Dess เพิ่มเข้ามา ได้แก่ 4) ความเป็นอิสระ (Autonomy) หมายถึง พฤติกรรมและของบุคคลหรือกลุ่มภายในองค์การในการริเริ่มแนวคิดหรือวิสัยทัศน์และดำเนินการสิ่งนั้นจนสำเร็จ มีความสามารถและความเต็มใจในการนำตนเอง (Self-directed) โดยไม่อิงกับสายบังคับบัญชาหรือโครงสร้างองค์การ เพื่อนำไปสู่การคว้าโอกาสและการเปลี่ยนแปลง และ 5) ความสามารถในการแข่งขันเชิงรุก (Competitive Aggressiveness) หมายถึง แนวโน้ม (Propensity) ในการเผชิญหน้าและท้าทายคู่แข่งอย่างตรงไปตรงมา (Directly) และเข้มข้น (Intensely) เพื่อเข้าสู่ตลาดหรือยกระดับตำแหน่งทางการแข่งขันของบริษัทโดยมุ่งหวังว่าจะเอาชนะคู่แข่งในตลาด การตอบสนองกลับคู่แข่งอย่างรวดเร็ว และความเต็มใจ (Willingness) ขององค์การในการใช้กลยุทธ์ที่ไม่เป็นไปตามแนวทางดั้งเดิม (Traditional) ในการแข่งขันเพื่อสร้างแนวทางการแข่งขันที่แปลกใหม่และโดดเด่นกว่าคู่แข่ง

ในมิติของการวัดและการประเมิน การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีการวัด 2 รูปแบบ (Wales et al., 2021) ได้แก่ การวัดแบบมิติเดียว (Unidimensional) ซึ่งประเมินองค์ประกอบทั้งหมดพร้อมกันเพื่อสะท้อนระดับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในภาพรวม ในขณะที่อีกรูปแบบหนึ่งคือการวัดแบบหลากหลายมิติ (Multidimensional) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถแยกวัดแต่ละองค์ประกอบได้อย่างอิสระ เพราะแต่ละองค์ประกอบแม้จะสัมพันธ์กัน แต่ต่างมีความเป็นอิสระ (Independently) ต่อกัน ดังนั้นการเลือกรูปแบบการวัดจึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กล่าวคือ หากเน้นการประเมินภาพรวมของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการก็ควรใช้การวัดแบบมิติเดียว แต่ถ้าหากต้องการวิเคราะห์เฉพาะองค์ประกอบหรือสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการกับตัวแปรอื่นก็ควรเลือกมาตรการแบบหลากหลายมิติแทนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถจำแนกคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการได้ออกเป็น 2 กลุ่มปัจจัยหลัก ได้แก่ 1. บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ (The Five-Factor Model of Personality: FFM) และ 2. คุณลักษณะทางจิตวิทยาอื่นที่ศึกษาความสัมพันธ์กับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทย

1. บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ

1.1 กรอบแนวคิดพื้นฐานและองค์ประกอบ

บุคลิกภาพ (Personality) เป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่ค่อนข้างมีความสม่ำเสมอและมั่นคงในการปรับตัวต่อสถานการณ์ (Bornstein, 2024) บุคลิกภาพสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลในบริบทต่าง ๆ รวมถึงการเป็นผู้ประกอบการ โดยหนึ่งในกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับคือบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบซึ่งพัฒนาโดย McCrae & Costa (1997; 2008 ; 2010) องค์ประกอบทั้ง 5 ได้แก่ 1) การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience) 2) ความมีสติรู้ผิดชอบ (Conscientiousness) 3) การแสดงตัว (Extraversion) 4) ความประนีประนอม (Agreeableness) และ (5) อารมณ์หวั่นไหว (Neuroticism) แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การเปิดรับประสบการณ์ สะท้อนถึงแนวโน้มในการแสวงหาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และความสนใจในสิ่งใหม่ ประกอบด้วยมิตีย่อย ได้แก่ การจินตนาการ (Fantasy) สุนทรียภาพ (Aesthetics) ความรู้สึกนึกคิด (Feelings) การเปิดใจต่อประสบการณ์ใหม่ (Actions) ความคิดใคร่รู้และไหวพริบ (Ideas) และความยึดหยุ่นทางค่านิยม (Values)

องค์ประกอบที่ 2 ความมีสติรู้ผิดชอบ เป็นความสามารถในการควบคุมตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ความรับผิดชอบ และความพากเพียรของบุคคล มีมิตีย่อย ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง (Competence) ความมีระเบียบ (Order) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Dutifulness) การมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ (Achievement Striving) ความมีวินัยในตนเอง (Self-Discipline) และความรอบคอบ (Deliberation)

องค์ประกอบที่ 3 การแสดงตัว เป็นแนวโน้มของบุคคลที่จะมีประสบการณ์และพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรู้สึกทางบวก ความเด็ดขาดชัดเจน ความมั่นใจและกระตือรือร้น และความปรารถนาที่จะได้รับความสนใจจากสังคม มี 6 มิตีย่อย ได้แก่ ความอบอุ่น (Warmth) การชอบเข้าสังคม (Gregariousness) การยืนหยัดในตนเอง (Assertiveness) ความกระตือรือร้น (Activity) การแสวงหาความตื่นเต้น (Excitement Seeking) และความรู้สึกเชิงบวก (Positive Emotions)

องค์ประกอบที่ 4 ความประนีประนอม สะท้อนถึงแรงจูงใจที่จะมีพฤติกรรมทางสังคมในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผู้อื่น มี 6 มิตีย่อย ได้แก่ ความไว้วางใจ (Trust) ความซื่อตรง (Straightforwardness) ความเอื้อเฟื้อ (Altruism) ความร่วมมือ (Compliance) ความถ่อมตน (Modesty) และความเห็นอกเห็นใจ (Tender-Mindedness)

องค์ประกอบที่ 5 อารมณ์หวั่นไหว สะท้อนถึงแนวโน้มของบุคคลในการประสบกับความรู้สึกเชิงลบ และการตอบสนองทางลบต่อภัยคุกคาม ความคับข้องใจ และการสูญเสีย มี 6 มิตีย่อยประกอบไปด้วย ความวิตกกังวล (Anxiety) ความโกรธและเป็นปฏิปักษ์ (Angry Hostility) ความซึมเศร้า (Depression) ความรู้สึกประหม่า (Self-consciousness) ความหุนหันพลันแล่น (Impulsiveness) และความเปราะบาง (Vulnerability)

1.2 ผลของบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบที่มีต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทตะวันตก

งานวิจัยในบริบทตะวันตกได้ยืนยันถึงความเชื่อมโยงระหว่างบุคลิกภาพบางองค์ประกอบกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ โดยบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ มีสติรู้ผิดชอบ และแสดงตัวล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ในทางกลับกัน บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหวมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (Kang, Guzman, & Malvaso, 2023) โดยแต่ละองค์ประกอบอาจส่งผลแตกต่างกันตามระยะของวงจรธุรกิจ กล่าวคือ บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์และความประนีประนอมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการได้รับเงินทุนตั้งต้น (Initial Funding) ขณะที่บุคลิกภาพแบบมีสติรู้ผิดชอบแม้จะส่งเสริมความสำเร็จในระยะเริ่มต้นของการลงทุน แต่กลับมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความสำเร็จในระยะออกจากกิจการภายใต้เงื่อนไขของนักลงทุน (Conditional Funding) เช่น การขายกิจการหรือการเสนอขายหุ้นต่อสาธารณะ (Initial Public Offering: IPO) ส่วนบุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหวจะสัมพันธ์เชิงลบกับผลลัพธ์การเป็นผู้ประกอบการในทุกระยะการดำเนินธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งหากพิจารณาอีกมุมหนึ่งอาจชี้ให้เห็นได้ถึงความจำเป็นของความยืดหยุ่นทางอารมณ์และการจัดการความเครียดของบุคคลผู้มีการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (Freiberg & Matz, 2023) เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ผลพบว่า บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์และแสดงตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับแนวโน้มการชอบความเสี่ยงในการตัดสินใจ (Risk-taking Propensity in Decision-making) และการเลือกโครงการ (Risk-taking Propensity in Project Preference) ในทางกลับกัน บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหว มีสติรู้ผิดชอบ และประนีประนอมสูงมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มการชอบความเสี่ยงในการตัดสินใจและแนวโน้มการชอบความเสี่ยงในการเลือกโครงการที่ต่ำ อย่างไรก็ตามยังมีข้อยกเว้นที่น่าสนใจ เช่น บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหวมีความสัมพันธ์เชิง

บวกกับแนวโน้มความชอบเสี่ยงในการเลือกโครงการเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตที่มีการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาเกินกว่าร้อยละ 7 ของรายได้บริษัท บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มในการแสวงหาความรู้ใหม่และความสามารถในการริเริ่มนวัตกรรมของบุคลิกภาพนี้ ส่วนบุคลิกภาพองค์ประกอบอื่นมีความสัมพันธ์แตกต่างกันไปตามลักษณะของอุตสาหกรรมที่ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอยู่ (Hagenauer & Zipko; 2024)

1.3 การเปรียบเทียบผลของบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบที่มีต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทยกับตะวันตก

แม้งานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับบุคลิกภาพกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการจะยังคงมีไม่มาก แต่ข้อค้นพบต่างบ่งชี้ถึงแนวโน้มที่สอดคล้องบางประการกับงานวิจัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ แบบมีสติรู้ผิดชอบ และแบบแสดงตัวที่พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (ชาดาธิเบศร์ ภูทอง และจิโรจ โชติศิริคุณวัฒน์, 2562; สุทธาณณิ ธนะบุญเรือง, 2565; โสถธิพัฒน์ วรรณนุรักษ์ และคมกริช ช้องนาโชค, 2567) อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบที่แตกต่างจากบริบทตะวันตก เช่น บุคลิกภาพแบบประนีประนอมซึ่งไม่สัมพันธ์กับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในงานวิจัยตะวันตกนั้นกลับพบว่ามีสัมพันธ์เชิงบวกกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในวัฒนธรรมไทย ความแตกต่างนี้อาจสะท้อนถึงอิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ ค่านิยมไทยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสุภาพอ่อนน้อม และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ซึ่งคุณลักษณะข้างต้นนี้อาจเสริมสร้างการยอมรับและสนับสนุนทางสังคมต่อผู้ประกอบการในชุมชนมากกว่าการแข่งขันอย่างเปิดเผยหรือการแสดงออกอย่างรุนแรงแบบในบริบทตะวันตก นอกจากนี้แม้ประเทศไทยจะพยายามขับเคลื่อนเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาโดยใช้นวัตกรรมเป็นฐานผ่านนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” ที่มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยี (Wongwuttawat & Lawanna, 2018) แต่ปัจจัยทางวัฒนธรรมไทยบางประการอาจเป็นอุปสรรคต่อการแสดงออกของบุคลิกภาพแต่ละองค์ประกอบที่ส่งเสริมการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ เช่น มิติทางวัฒนธรรมของไทยซึ่งมีด้านระยะห่างเชิงอำนาจ (Power Distance) และการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนอยู่ในระดับสูง (Rhein, 2013) อาจมีอิทธิพลให้บุคคลยึดมั่นในบรรทัดฐานของกลุ่มหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และให้ความสำคัญกับเสถียรภาพมากกว่าการริเริ่มสิ่งใหม่ ลักษณะดังกล่าวอาจเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในแนวทางของบุคลิกภาพแบบประนีประนอมเพิ่มขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบแสดงตัวน้อยลงและเปิดรับประสบการณ์เพิ่มขึ้น เช่น หลีกเลี่ยงความขัดแย้งในที่ประชุมโดยเลือกสื่อสารความคิดเห็นนอกเวทีอย่างไม่เป็นทางการ ไม่กล้าแสดงออกอย่างชัดเจน และยึดมั่นในแนวทางปฏิบัติเดิม ทำให้อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่จำกัดโอกาสในการสร้างนวัตกรรมหรือริเริ่มซึ่งเป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้มีความเป็นผู้ประกอบการ อีกหนึ่งข้อจำกัดทางวัฒนธรรม คือ ค่านิยมที่สนับสนุนกรอบคิดตายตัว (Fixed Mindset) สะท้อนจากการอดทนหรือยอมรับความล้มเหลวต่ำ เชื่อว่าระดับทักษะความสามารถเป็นสิ่งตายตัว และยึดติดกับความเชื่อว่ามีวิธีที่ถูกต้องในการทำงานเพียงหนึ่งเดียว แนวโน้มนี้อาจขัดขวางการพัฒนาและแสดงออกของบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ที่ต้องการกล้าลงมือลองทำสิ่งใหม่ และกล้าเผชิญความไม่แน่นอน พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงความผิดพลาดนี้อาจทำให้บุคคลลังเลที่จะทดลองแนวทางใหม่ และลงมือริเริ่มทำในสิ่งที่ยังไม่มั่นใจในผลลัพธ์ จึงส่งผลเชิงลบต่อการพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์และจำกัดศักยภาพของความเป็นผู้ประกอบการที่ต้องอาศัยความกล้า ความยืดหยุ่น และการเรียนรู้จากความล้มเหลวเป็นสำคัญ (Kunte, 2024)

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบและมิติทางวัฒนธรรมในข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทสังคมไทยจึงมีลักษณะเฉพาะที่เน้นความสามารถทางนวัตกรรมและการดำเนินการเชิงรุกมากกว่าความกล้าเสี่ยงซึ่งต่างจากบริบทตะวันตกที่ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้มักปรากฏอยู่ร่วมกัน (Lumpkin & Dess, 1996) ลักษณะวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยมสูงของไทยที่ส่งเสริมความกลมกลืนทางสังคม การ

หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และการพึ่งพาความมั่นคงในกลุ่ม อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้การตัดสินใจยอมรับความเสี่ยงทางธุรกิจในสังคมไทยยังคงมีอยู่มากแม้ภาครัฐจะมีนโยบายสนับสนุนหรือระบบเศรษฐกิจผลักดันให้เปลี่ยนแปลงก็ตาม ค่านิยมแบบกลุ่มนิยมของไทยยังอาจมีอิทธิพลต่อปัจจัยทางจิตวิทยาอื่นด้วย เช่น ความไม่พึงพอใจในงาน (Job Dissatisfaction) ซึ่งในบริบทตะวันตกนั้นพบว่าป็นแรงผลักดันให้บุคคลลาออกจากงานประจำเพื่อสร้างธุรกิจของตนเอง แต่ในบริบทไทยกลับพบว่า ความไม่พึงพอใจในงานสัมพันธ์ในทางลบกับความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ (Stouraitis et al., 2022) หมายความว่า แม้บุคคลรู้สึกไม่พึงพอใจในงานที่ทำอยู่ แต่ด้วยค่านิยมความผูกพันต่อกลุ่ม ความต้องการความมั่นคง และความกลัวที่จะล้มเหลว บุคคลก็ยังไม่ตัดสินใจแสวงหาโอกาสใหม่ทางธุรกิจอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ประเด็นสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ คืออิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลในมิติของครอบครัวและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการตัดสินใจมุ่งสู่ความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของครอบครัวและความจำเป็นในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เวลาในชีวิตส่วนตัวกับงาน อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจัยด้านครอบครัวและคุณภาพชีวิตจะมีอิทธิพลในเชิงบวก แต่เมื่อพิจารณาพร้อมกับปัจจัยด้านโครงสร้าง สถาบัน และวัฒนธรรมที่ยังกีดกันการยอมรับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน พบว่าแรงจูงใจเชิงบวกอาจยังไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้บุคคลไทยจำนวนมากกล้าตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการอย่างเด็ดขาด (Stouraitis et al., 2022)

2. คุณลักษณะทางจิตวิทยาอื่นที่มีผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทย

2.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement: nAch) เป็นความต้องการและแรงผลักดันภายในของบุคคลในการมุ่งมั่นทำภารกิจที่ท้าทายหรือพัฒนาการปฏิบัติงานได้อย่างดีเยี่ยมตามมาตรฐานความสำเร็จที่ตั้งไว้ (McClelland, 1987) ปัจจัยนี้จึงแรงขับที่จะทำให้บุคคลมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศและความสำเร็จในสิ่งที่ตนลงมือทำซึ่งรวมไปถึงความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ ในวรรณกรรมด้านผู้ประกอบการ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ถือเป็นหนึ่งในแรงผลักดันหลักของพฤติกรรมผู้ประกอบการ และมีนักวิชาการบางรายถึงกับระบุว่าแรงจูงใจนี้เป็น "ปัจจัยหลักที่จำแนกผู้ประกอบการออกจากผู้ไม่เป็นผู้ประกอบการ" (The main factor that distinguishes entrepreneurs from non-entrepreneurs) (Akhtar et al., 2020; Dzomonda & Nench, 2023) การศึกษาที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวไทยส่วนหนึ่งทั้งการศึกษาในเชิงปริมาณ (Boonsoy et al., 2024) และเชิงคุณภาพ (Rurkwararuk, 2021) สามารถชี้ชัดได้ในระดับหนึ่งว่า ท่ามกลางมิติทางวัฒนธรรมแบบระยะห่างเชิงอำนาจและกลุ่มนิยมสูง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลทางบวกต่อความสนใจความเป็นผู้ประกอบการ ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ และการมีรอบคอบคิดความเป็นผู้ประกอบการของชาวไทย

2.2 การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) เป็นความหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของตนในการทำพฤติกรรมที่จำเป็นเพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ (Bandura, 1977) แนวคิดนี้ได้ถูกประยุกต์ใช้กับบริบทการศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในการประกอบการ (Entrepreneurial Self-Efficacy: ESE) ซึ่งหมายถึง ความมั่นใจของบุคคลต่อการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ประกอบการได้อย่างประสบความสำเร็จ จากนิยามในข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าผู้มีปัจจัยนี้สูงจะเชื่อมั่นว่าพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในแต่ละระยะการดำเนินธุรกิจจะสำเร็จลุล่วง มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งในบริบทไทยพบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติที่มีต่อความเป็นผู้ประกอบการ ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์, 2567) และการสร้างนวัตกรรม (Klongthong et al., 2020) อย่างไรก็ตาม มีวิจัยที่พบว่าการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการเป็นตัวแปรต้นที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองในการประกอบการด้วยเช่นกัน (Somjai & Sangperm, 2019) การที่ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการเป็นได้ทั้ง 2 รูปแบบในข้างต้นก็อาจตั้งสมมติฐานได้ว่า ไม่เพียงแต่ความเชื่อมั่นใน

ความสามารถทำให้บุคคลมีพฤติกรรมความเป็นผู้ประกอบการ แต่ประสบการณ์และความสำเร็จจากการที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการก็อาจส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้ในความสามารถของการประกอบการของตนเพิ่มได้เช่นกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการศึกษาและข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทยไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางการศึกษาและข้อค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทไทย

ชื่อกลุ่มผู้วิจัย และปีที่ศึกษา	แนวทาง ศึกษา	คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	ข้อค้นพบสำคัญ
ธาดาธิเบศร์ ภูทอง และ จิโรจ โชติศิริคุณวัฒน์ (2562)	PLS-SEM	1. บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ 2. แรงจูงใจภายในในการมุ่งเน้นความเป็น ผู้ประกอบการดิจิทัล (IDEM) 3. แรงจูงใจภายนอกในการมุ่งเน้นความเป็น ผู้ประกอบการดิจิทัล (EDEM) 4. ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการดิจิทัล (DEI)	กลุ่มบุคคล เจนเรชันซี 400 คน	1. EXT OPE และ CON มีผล ทางบวกต่อ IDEM และ EDEM 2. NEU และ AGR ไม่มีผล ต่อ IDEM และ EDEM อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3. IDEM และ EDEM มีผล ต่อ DEI
Somjai & Sangperm (2019)	PLS-SEM	1. การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ (EE) 2. ESE 3. EO 4. ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (EI)	นักศึกษาใน ระดับอุดม- ศึกษา 284 คน	1. EE และ ESE มีผล ทางบวกต่อ EI 2. EE มีผลโดยตรงต่อ ESE และมีผลทางอ้อมต่อ EI ผ่าน ESE 3. EO ไม่มีผลโดยตรงต่อ EI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีผลทางอ้อมผ่าน ESE
Klongthong et al. (2020)	1. สัมภาษณ์ เชิงลึก 2. ข้อมูล ทุติยภูมิ 3. ค่าเฉลี่ย	1. ESE 2. นวัตกรรม (INN) 3. ผลการปฏิบัติงานของบริษัท (PER)	ผู้ก่อตั้งธุรกิจ Startup สาย เทคโนโลยี และดิจิทัล 4 คน	1. ESE มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับ INN 2. ESE และ INN มี ความสัมพันธ์กับ PER ใน ด้านการเงินและผู้บริโภค

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อกลุ่มผู้วิจัย และปีที่ศึกษา	แนวทาง ศึกษา	คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	ข้อค้นพบสำคัญ
Rurkwararuk (2021)	1. สัมภาษณ์ เชิงลึก 2. สังเกต	1. มิติทางวัฒนธรรมของ Hofstede 2. คุณลักษณะส่วนบุคคล (CHA) 3. ความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (EI) 4. ระดับความเป็นผู้ประกอบการ (EL) 5. กิจกรรมความเป็นผู้ประกอบการ (EA)	คนเชื้อสายมอญ ที่ทำและที่ไม่ทำ ธุรกิจในลำพูน และลพบุรี 60 คน	1. คนเชื้อสายมอญมีมิติด้าน ระยะห่างเชิงอำนาจและการ มุ่งเน้นระยะยาวสูง 2. คนทำธุรกิจที่มี EI EL EA สูง จะมีพฤติกรรมชอบเสี่ยงและ ปัจเจกนิยม
สุทธาณิ ธนะบุญเรือง (2565)	Multiple regression	1. บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ 2. อุปนิสัยของผู้มีประสิทธิผลสูง 3. EO	ผู้ประกอบการ SME 3 กลุ่ม อุตสาหกรรมหลัก เชียงใหม่ 395 คน	1. EXT OPE และ CON มีผล ทางบวกต่อ EO 2. NEU มีผลทางลบต่อ EO 3. AGR ไม่มีผลต่อ EO อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ
Stouraitis et al. (2022)	1. t-test 2. MANOVA 3. ANOVA 4. Logistic Regression 5. Wilcoxon Rank-sum	1. EO 2. ความไม่พึงพอใจในงาน (DIS) 3. ปัญหาส่วนบุคคล (PER) 4. การตัดสินใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (DE)	กลุ่มนักศึกษา และคนทำงาน มาเลเซียและ ไทยที่มีอายุ 20 – 29 ปี 332 คน	1. EO และ PER จะมีผล ทางบวกต่อ DE 2. DIS มีผลทางลบต่อ DE 3. กลุ่มที่มี EO ต่ำจะเชื่อว่า ความเป็นผู้ประกอบการเป็น ลักษณะที่โดยกำเนิด 4. ชาวมาเลเซียและไทยที่มี DE สูงจะมี PER ด้านความ ต้องการอิสระสูง
จุฑามาศ ทวีไพบูลย์รังษ์ (2567)	SEM	1. คุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ (CHA) 2. ESE 3. ทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการ (AE) 4. ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการ (EI)	นิสิต ป.ตรี ปี 1 กับ 2 ที่เรียน วิชาเกี่ยวกับ ผู้ประกอบการ 364 คน	1. CHA มีผลทางบวกต่อ ESE AE และ EI 2. ESE มีผลทางบวกต่อ AE และ EI 3. AE มีผลทางบวกต่อ EI
โสทธิพัฒน์ วรรณนุรักษ์ และ คมกริช ช้องนำโชค (2567)	Correlation coefficient	1. บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ 2. ความสำเร็จเชิงความคิดสร้างสรรค์ (CA) 3. ทักษะคิดการเป็นผู้ประกอบการ (EAO)	นักศึกษาคณะ ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่ง ชาติ 109 คน	1. OEP CON EXT และ AGR มี ความสัมพันธ์ทางบวกกับ EAO 2. NEU และ CA ไม่มี ความสัมพันธ์กับ EAO อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ
Boonsoy et al. (2024)	Multiple regression	1. การรับรู้สนับสนุนทางการศึกษา (PES) 2. การรับรู้สนับสนุนทางโครงสร้าง (PSS) 3. การรับรู้สนับสนุนทางเครือข่าย (PNS) 4. ทักษะคิดที่มีต่อความผิดพลาด (ATF) 5. การรับรู้ศักยภาพตนเอง (PC) 6. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (NA) 7. ความทุ่มเทที่จะเป็นผู้ประกอบการ (EC)	นักศึกษาใน ระดับอุดม- ศึกษาจาก 16 มหาวิทยาลัย 157 คน	1. PNS ATF และ NA มีผล ทางบวกต่อ EC 2. PES PSS และ PC ไม่มีผลต่อ EC อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อกลุ่มผู้วิจัย และปีที่ศึกษา	แนวทาง ศึกษา	คุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	ข้อค้นพบสำคัญ
Kunte (2024)	1. สัมภาษณ์ 2. Multiple regression	1. ESE 2. EO 3. ความสามัคคีในทีม (TC) 4. การสนับสนุนขององค์กร (OS) 5. ความเป็นผู้ประกอบการภายในองค์กร (IN)	พนักงานที่ ปฏิบัติงาน ในกรุงเทพ 648 คน	1. ESE EO TC และ OS มีผล ทางบวกต่อ IN 2. EO และ TC มีผลบวกต่อ หญิงสูงกว่า ส่วน ESE มี ผลบวกต่อชายสูงกว่าหญิง

หมายเหตุ OPE หมายถึง บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์, CON หมายถึง บุคลิกภาพแบบมีสติรู้ผิดชอบ, EXT หมายถึง บุคลิกภาพแบบแสดงตัว, AGR หมายถึง บุคลิกภาพแบบประนีประนอม, NEU หมายถึง บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหว, ESE หมายถึง การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเป็นผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะ: ทิศทางการวิจัยคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในสังคมและวัฒนธรรมไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมในช่วง 5 ปีพบว่า คุณลักษณะทางจิตวิทยา ได้แก่ บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกและต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มตัวอย่างชาวไทยอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ มีสติรู้ผิดชอบ และแสดงตัวสัมพันธ์กับความสามารถทางนวัตกรรมและการดำเนินการเชิงรุก ในขณะที่บุคลิกภาพแบบอารมณ์หวั่นไหวมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและผลการดำเนินธุรกิจในทุกระยะ ส่วนบุคลิกภาพแบบประนีประนอมให้ผลลัพธ์ที่หลากหลายตามลักษณะอุตสาหกรรมและบริบททางวัฒนธรรมซึ่งในตะวันตกมักพบว่าไม่มีผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญ แต่สำหรับบริบททางวัฒนธรรมไทยกลับมีองค์ความรู้ที่พบว่ามีผลต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมากกว่าที่วรรณกรรมของบริบทตะวันตกมีรายงาน ซึ่งอาจสะท้อนถึงค่านิยมความเป็นกลุ่มนิยมและความให้ความสำคัญของความกลมกลืนทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของสังคมไทย

ทั้งนี้แม้นโยบายระดับชาติของไทยจะมุ่งส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม ทว่าโครงสร้างทางวัฒนธรรมไทย เช่น การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน การต้องการรักษาความกลมกลืนในกลุ่ม และกรอบคิดแบบตายตัว อาจจำกัดการแสดงออกของบุคลิกภาพบางประการซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการโดยเฉพาะความกล้าเสี่ยงซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการเหมือนกับที่ปรากฏในงานวิจัยต่างประเทศ นอกจากนี้งานวิจัยในบริบทไทยยังสะท้อนถึงบทบาทของปัจจัยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ความสามารถของตนเอง ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตและครอบครัวว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการและความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตก ปัจจัยและประเด็นทั้งหมดในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะทางจิตวิทยาอาจไม่ได้มีผลเท่ากันในทุกวัฒนธรรม แต่อาจมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ควบคุมกำกับระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านี้ให้ต่างกันไป ซึ่งยังเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ยังมีช่องว่างทางความรู้ว่า มีกลไกและเงื่อนไขของกระบวนการอย่างไรบ้าง เพราะงานวิจัยในบริบทไทยในปัจจุบันมุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear Relationship) มากกว่าการทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างปัจจัยในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร และสังคมผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเพื่อเพิ่มความแม่นยำในการทำนายปัจจัยที่เอื้อต่อการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการทั้งในวัฒนธรรมไทยระดับชาติและในระดับวัฒนธรรมย่อย (Sub-culture) นอกเหนือจากนี้การวิจัยในอนาคตควรพิจารณาถึงการบูรณาการรอบแนวคิดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการซึ่งมีความเป็นสากลมาศึกษาร่วมกับค่านิยมหรือมิติทางวัฒนธรรมของไทยด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กล่าวคือ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจกระบวนการ

และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในไทย จากนั้นใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ดังกล่าว

ขณะเดียวกัน งานวิจัยในบริบทไทยในปัจจุบันมักมุ่งเน้นไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่เมือง ดังนั้นการขยายกลุ่มตัวอย่างออกจากบริบทสถาบันอุดมศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มคนวัยทำงานโดยเฉพาะผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจมากขึ้นอาจช่วยให้สามารถพัฒนาองค์ความรู้ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ตลอดจนศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่นอกเหนือจากเขตเมืองอย่างกรุงเทพมหานครหรือเชียงใหม่ให้กระจายไปยังพื้นที่อื่นซึ่งสะท้อนบริบททางสังคมที่กว้างขวางมากขึ้น (ดังเช่นที่ปรากฏในงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่มียกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดลำพูน ลำพูนรี หรือกระจายตัวไปยังหลายจังหวัดและภูมิภาคดังเช่นงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่มียกลุ่มตัวอย่างในระดับอุดมศึกษาจาก 16 มหาลย) ก็อาจเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจิตวิทยากับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการในบริบทของไทยได้ นำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดและนโยบายที่สอดคล้องกับสังคมไทยมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงษ์. (2567). อิทธิพลของคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการและการรับรู้ความสามารถของตนเองในการประกอบการที่มีต่อทัศนคติและความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(1), 496-509. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/264830>
- ชมพูนุท ดำรงจันทร์, ฤทธา สอาด, ชุตินา สมนิล, ณัฐพงศ์ รอดสะแก, ดวงทอง น้อยโม, อารอพิศ คมกาแหง, และ ภูริทัต ฤทธิโส. (2564). แบบจำลองโมเดลความตั้งใจเชิงสาเหตุการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรบริหารธุรกิจ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10(2), 148-163. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/BJBM/article/view/246074>
- ชัยนาท ชัยมะลิ และ สืบชาติ อันทะไชย. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(1), 14-28. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/neuarij/article/view/245339>
- ธาดาธิเบศร์ ภูทอง และ จิโรจ โชติศิริคุณวัฒน์. (2562). ผลกระทบของบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบและแรงจูงใจในการมุ่งเน้นเป็นผู้ประกอบการต่อความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลของกลุ่มคนเจนเอเรชั่นซี. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 12(2), 1239-1271. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/166252>
- นงเยาว์ อินทะนาม, อำภาศรี พอค้า, และ กรกนก ตลโสภณ. (2563). การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(4), 82-95. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/mbs/article/view/245494>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2566). *รายงานสถานการณ์ MSME ปี 2566*. สืบค้นจาก <https://bds.sme.go.th/Knowledge/Detail/16>

- สุทธามณี ณะบุญเรือง. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างอุปนิสัยส่วนบุคคล บุคลิกภาพ กับคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการการบินการเดินทางและการบริการ*, 1(2), 101-126. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/tft/article/view/2117>
- โสทธิพัฒน์ วรรณนุรักษ์ และ คมกริช ช้องนำโชค (2567). การศึกษาทัศนคติความเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมกีฬาของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ในวิทยาเขตภาคกลาง. *วารสารการจัดการกีฬาสสมัยใหม่*, 3(1), 1-15. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/JournalMSM/article/view/2518>

ภาษาอังกฤษ

- Adeniyi, A. O., Gamede, V., & Derera, E. (2024). Individual entrepreneurial orientation for entrepreneurial readiness. *Humanities and Social Sciences Communication*, 11, 264 (2024). <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02728-9>
- Akhtar, S., Hongyuan, T., Iqbal, S., & Ankomah, F. Y. N. (2020). Impact of need for achievement on entrepreneurial intentions; Mediating role of self-efficacy. *Journal of Asian Business Strategy*, 10(1), 114–121. <https://doi.org/10.18488/journal.1006.2020.101.114.121>
- Anderson, B. S., Kreiser, P. M., Kuratko, D. F., Eshima, Y. (2015). Reconceptualizing entrepreneurial orientation. *Strategic Management Journal*, 36(10), 1579–1596. <https://doi.org/10.1002/smj.2298>
- Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2001). Intrapreneurship: Construct refinement and cross-cultural validation. *Journal of Business Venturing*, 16(5), 495–527.
- Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2003). Privatization, corporate entrepreneurship, and performance: Testing a normative model. *Journal of Development Entrepreneurship*, 8(3), 197-218.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bolton, D. L., & Lane, M. D. (2012) Individual entrepreneurial orientation: Development of a measurement instrument. *Emerald Publishing*, 54(2), 219–233. <https://doi.org/10.1108/00400911211210314>
- Boonsoy, E., Maneerattanarungrot, C., & Sungsanit, M. (2024). Effects of student entrepreneurs' perceptions on environmental factors and internal factors on entrepreneurial commitment. *Suranaree Journal of Social Science*, 18(1), e267016. <https://doi.org/10.55766/sjss-1-2024-267016>
- Bornstein, R. F. (2024). *Elements of Personality: Discovering Connections*. American Psychological Association.
- Burns, P. (2020). *Corporate Entrepreneurship and Innovation*. (4th ed.). Red Globe Press.
- Covin, J. G., & Lumpkin, G. T. (2011). Entrepreneurial orientation theory and research: Reflections on a needed construct. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(5), 855-872. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2011.00482.x>

- Covin, J. G., & Miller, D. (2014). International entrepreneurial orientation: Conceptual considerations, research themes, measurement issues, and future research directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(1), 11-44. <https://doi.org/10.1111/etap.12027>
- Covin, J.G., & Slevin, D. (1989) Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic Management Journal*, 10, 75-87.
<http://dx.doi.org/10.1002/smj.4250100107>
- Dzomonda, O., & Nench, B. N. (2023). How attitude, need for achievement and self-control personality shape entrepreneurial intention in students. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 26(1), a4927.
<https://doi.org/10.4102/sajems.v26i1.4927>
- Fisher, G., Stevenson, R., Neubert, E., Burnell, D., & Kuratko, D.F. (2020). Entrepreneurial Hustle: Navigating uncertainty and enrolling venture stakeholders through urgent and unorthodox action. *Journal of Management Studies*, 57(5), 1002-1036.
<https://doi.org/10.1111/joms.12584>
- Freiberg, B., & Matz, S. C. (2023). Founder personality and entrepreneurial outcomes: A large-scale field study of technology startups. *Psychological and Cognitive Sciences*, 120(19), e2215829120, <https://doi.org/10.1073/pnas.2215829120>
- Frese, M., & Gielnik, M. M. (2014). The psychology of entrepreneurship. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 1, 413-438.
<https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091326>
- Frese, M., & Gielnik, M. M. (2023). The psychology of entrepreneurship: Action and process. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 10, 137-164.
<https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-120920-055646>
- Glinyanova, M., Bounchken, R. B., Tiberius, V., Cuenca Ballester, A. C. (2021). Five decades of corporate entrepreneurship research: Measuring and mapping the field. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17, 1731-1757.
<https://doi.org/10.1007/s11365-020-00711-9>
- Global Entrepreneurship Monitor. (2025). *Global Entrepreneurship Monitor 2024/2025 Global Report: Entrepreneurship Reality Check*. London: The Global Entrepreneurship Research Association.
- Goktan, A. B., & Gupta, V. K. (2015). Sex, gender, and individual entrepreneurial orientation: Evidence from four countries. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(1), 95–112. <https://doi.org/10.1007/s11365-013-0278-z>
- Gupta, V. K., Dutta, D. K., & Chen, X. (2014). Entrepreneurial orientation capability and firm performance under conditions of organizational learning. *Journal of Managerial Issues*, 26(2). 157-173.
- Hagenauer, W., & Zipko, H. T. (2024). The relationship between entrepreneurial personality patterns linked to risk, innovation and gender across industrial sectors. *Scientific reports*, 14(1), 20864. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-71794-5>

- Hernández-Perlines, F., Ariza-Montes, A., & Blanco-González-Tejero, C. (2022). Intrapreneurship research: A comprehensive literature review. *Journal of Business Research*, 153, 428-444. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.08.015>
- Kang, W., Guzman, K. L., & Malvaso, A. (2023). Big Five personality traits in the workplace: Investigating personality differences between employees, supervisors, managers, and entrepreneurs. *Frontiers in Psychology*, 14, 976022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.976022>
- Khandwalla, P. N. (1977). *The Design of Organizations*. Harcourt Brace Jovanovich.
- Kittikunchotiwut, P. (2020). The relationship between entrepreneurial orientation, organizational learning capability, and firm innovation. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 14(3), 9–19. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/trujournal/article/view/242826>
- Klongthong, W., Thavorn, J., Thanabodypath, W., Dhammathattariya, P., & Chandrachai, A. (2020). The influence of entrepreneurial self-efficacy and innovation on firm performance: Evidence from Thai startup firms. *Humanities and Social Sciences Letters*, 8(4), 450-463. <https://doi.org/10.18488/JOURNAL.73.2020.84.450.463>
- Kunte, M. (2024). The Thai intrapreneur – A mixed methods study exploring intrapreneurship in Thailand. *Asia Pacific Management Review*, 29(2), 241-250. <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2024.05.002>
- Ireland, R. D., Hitt, M. A., & Sirmon, D. G. (2003). A model of strategic entrepreneurship: The construct and its dimensions. *Journal of Management*, 29(6), 963–989.
- Lumpkin, G. T., & Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *Academy of Management Review*, 21(1), 135-172.
- McClelland, D. C. (1987). *Human motivation*. Cambridge University Press.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52(5), 509–516. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.5.509>
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (2008). The five-factor theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (3rd ed., pp. 159–181). The Guilford Press.
- McCrae, R. R., Costa, P. T., Jr., & Martin, T. A. (2010). The NEO-PI-3: A more readable revised NEO personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 84(3), 261-270. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8403_05
- Miller, D. (1983) The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science*, 29(7), 770–791. <https://doi.org/10.1287/mnsc.29.7.770>
- Mintzberg, H. (1973). Strategy-making in three modes. *California Management Review*, 16(2), 44-53.

- Miura, Y. (2024). Entrepreneurial orientation and national culture in Thailand: A case of three generations of a Thai SME. *Journal of the International Council for Small Business*, 5(4), 390-401. <https://doi.org/10.1080/26437015.2024.2370419>
- Promptanapak, A. (2019). Entrepreneurial intent and orientation developments in Thai students under an entrepreneurship curriculum. *BU Academic Review*, 18(1), 98-113. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buacademicreview/article/view/140789>
- Rhein, D. (2013). The workplace challenge: Cross-cultural leadership in Thailand. *International Studies in Educational Administration*, 41(1), 41-55.
- Rurkwararuk, W. (2022). The study on entrepreneurial mindset of the Thai people of mon descent: a case study of Lamphun province and Lopburi Province. *Journal of Business, Economics and Communications*, 17(2), 49-74.
- Somjai, S., & Sangperm, N. (2019). Exploring the nexus between entrepreneur orientation, entrepreneur education, entrepreneur self-efficacy and entrepreneur intention among university students in Thailand. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 6(10), 319-338.
- Stouraitis, V., Harun, M. H. M., & Kyritsis, M. (2022). Exploring individual entrepreneurial orientation through education in emerging market conditions: The case of Malaysia and Thailand. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 45(4), 489-517. <https://doi.org/10.1504/IJESB.2022.122659>
- Wales, W. J., Gupta, V. K., & Mousa, F. (2013). Empirical research on entrepreneurial orientation: An assessment and suggestions for future research. *International Small Business Journal*, 31(4), 357-383. <https://doi.org/10.1177/0266242611418261>
- Wales, W. J., Kraus, S., Filser, M., Stockmann, C., & Covin, J. (2021). The status quo of research on entrepreneurial orientation: Conversational landmarks and theoretical scaffolding. *Journal of Business Research*, 128, 564-577. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.10.046>
- Warakraisawad, W., Guelich, U., Tripopsakul, S., Pattanaworapan, K., & Sodsang, O. (2024). Global Entrepreneurship Monitor: Thailand Report 2023/24. Retrieved from <https://www.gemconsortium.org/report/gem-thailand-report-202324>
- Wongwuttiwat, J., & Lawanna, A. (2018). The digital Thailand strategy and the ASEAN community. *The Electronic Journal on Information Systems in Developing Countries*, 84(3), 1-15. <https://doi.org/10.1002/isd2.12024>
- Yu, A., Stambaugh, J., Kataria, N., & Lin, H.-E. (2025). Linking individual entrepreneurial orientation to entrepreneurial alertness. *Asia Pacific Journal of Management*, 42, 167-195. <https://doi.org/10.1007/s10490-024-0995>

การวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลง “หนุมาน” ของ จินณวัตร มั่นทรัพย์
AN ANALYSIS OF THE MUSICAL COMPOSITION “HANUMAN”
BY JINNAWAT MANSAP

อชิระ สายเมธี¹ และศรัณย์ นักรบ²
Achira Saimethee¹ and Saran Nakrob²

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Master of Arts Program in Music Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail Xyrimphone@hotmail.com

² ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Music Faculty of Humanities, Kasetsart University

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ / การศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลง
“หนุมาน” ของ จินณวัตร มั่นทรัพย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปีการศึกษา 2567

Received: February 26, 2025

Revised: July 20, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลงหนุมานของจินณวัตร มั่นทรัพย์ ประพันธ์ขึ้นสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลม โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลงตามกลวิธีทางดุริยางค์ศิลป์ ตะวันตก ซึ่งข้อมูลหลักมาจากการศึกษาวิเคราะห์ท่วงทำนอง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ และข้อมูลสนับสนุนจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (IOC)

ผลจากการวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลงภายใต้วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยพบว่า บทประพันธ์เพลงหนุมานของจินณวัตร มั่นทรัพย์ ประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นบทประพันธ์บังคับในการประกวดวงโยธวาทิตนักเรียนและนักศึกษา ซึ่งถวายพระราชทานฯ ครั้งที่ 35 ปี พ.ศ. 2559 บทประพันธ์เพลงมีโครงสร้างแบบสามตอนธรรมดา (Simple Ternary Form) อยู่ในกุญแจเสียงซีไมเนอร์ (C Minor) และใช้บันไดเสียงซีไมเนอร์เพนตาโทนิค (C Minor Pentatonic) เป็นหลัก มีอัตราความเร็วทั้งลักษณะปานกลางและเร็ว ใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะหลากหลาย ได้แก่ 1/4, 2/4, 4/4 และ 5/4 แนวคิดหลักในการประพันธ์เน้นการถ่ายทอดตัวละครหนุมานจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ให้เป็นแรงขับเคลื่อนของบทประพันธ์ โดยทำนองหลักของเพลงพัฒนามาจากโน้ตหลัก 3 เสียง ได้แก่ บีแฟลต (Bb), ซี (C) และอีแฟลต (Eb) และบทประพันธ์เพลงแบ่งออกเป็น 11 จุดซ้อม โดยแต่ละจุดซ้อม (Rehearsal Marks) มีลักษณะทางดนตรีที่โดดเด่นแตกต่างกันไป

คำสำคัญ

การวิเคราะห์ท่วงทำนองเพลง วงดุริยางค์เครื่องลม หนุมาน

Abstract

This research article aims to analyze Jinnawat Mansap's musical composition *Hanuman*, specifically written for a wind symphonic band, through Western music analytical and technical approaches. The primary data were derived from the musical analysis of the composition and an interview with the composer, while the secondary data were gathered from books, textbooks, academic journals, publications, and related research studies. The research instrument used was a structured interview, and its quality was validated by three experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC) to ensure consistency between the interview questions and the research objectives.

Based on the analytical framework designed in alignment with the main research objectives, it was found that *Hanuman* was composed by Jinnawat Mansap for the 35th Annual Student and University Marching Band Competition for the Royal Trophy in 2016. The composition follows a simple ternary form and is written in the key of C minor, utilizing the C minor pentatonic scale. It features both moderate and fast tempos and incorporates various time signatures, including 1/4, 2/4, 4/4, and 5/4. The central compositional concept is inspired by the character Hanuman from the Thai epic *Ramakien*, which serves as the driving narrative of the piece. The main melodic material is derived from three primary pitches: B $\flat$, C, and E $\flat$. The composition is organized into eleven rehearsal marks, each featuring distinct musical characteristics.

Keywords

Musical Composition Analysis, Wind Symphonic Band, Hanuman

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันนักประพันธ์เพลงชาวไทยหลายท่านได้สร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมที่มีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน แนวโน้มของการประพันธ์เพลงร่วมสมัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีดนตรีที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์ที่มีความซับซ้อนและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นักประพันธ์ได้ทดลองใช้เทคนิคใหม่ ๆ รวมถึงการประยุกต์และการแสวงหาทฤษฎีที่สามารถรองรับแนวคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เช่น การใช้โพลีโทนาลิตี (Polytonality) การใช้คอร์ดซ้อน (Polychord) การใช้คอร์ดทาบสี่ (Quartal chord) และออสตินาโต (Ostinato) โดยการนำวัฒนธรรมดนตรีจากหลายแหล่งมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์บทประพันธ์ (ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร, 2552)

จิณณวัตร มั่นทรัพย์ เป็นนักประพันธ์เพลงร่วมสมัยชาวไทยคนหนึ่งที่มีผลงานการประพันธ์เพลงสำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมที่ได้รับการยอมรับ ผลงานของเขาถูกนำไปแสดงในเวทีระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงถูกนำไปใช้เป็นบทเพลงสำหรับการแข่งขันดนตรีในรายการสำคัญ เช่น Thailand International Wind Symphony Competition และ Rangsit Music Competition เป็นต้น บทประพันธ์เพลงหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือบทประพันธ์เพลงหนุมาน ซึ่งถูกนำไปใช้เป็นบทประพันธ์บังคับในการประกวดวงโยธวาทิตนักเรียนนักศึกษาชิงถ้วยพระราชทานฯ ครั้งที่ 35 ประจำปี พ.ศ. 2559 และบทประพันธ์นี้ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่สู่สาธารณชนในวงกว้าง (Hanuman, n.d.)

นอกจากนี้บทประพันธ์เพลงหมาน มีลักษณะทางการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นหลายประการ ได้แก่ 1) การใช้โน้ตแนวคิดสามเสียง บีแฟลต (Bb), ซี (C) และอีแฟลต (Eb) เป็นโครงสร้างหลักในการพัฒนาทำนอง 2) การประยุกต์ใช้เทคนิคการประพันธ์ยุคศตวรรษที่ 20 เช่น การใช้โพลิโทนาลิตี (Polytonality) การใช้คอร์ดซ้อน (Polychord) การใช้คอร์ดทาบสี่ (Quartal chord) และออสตินาโต (Ostinato) 3) การผสมผสานองค์ประกอบดนตรีตะวันตกและดนตรีตะวันออก เช่น การใช้บันไดเสียงบลูส์ (Blues scale) และบันไดเสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic scale) โดยบันไดเสียงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการสร้างสรรคของนักประพันธ์ที่ต้องการเชื่อมโยงระหว่างดนตรีตะวันตกกับดนตรีไทย ซึ่งนำไปสู่ดนตรีร่วมสมัยที่สะท้อนรากเหง้าวัฒนธรรมดนตรีที่มีความหลากหลาย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่งที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงหมานของจิณณวัตร มั่นทรัพย์ตามกลวิธีทางดุริยางคศิลป์ เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิด เทคนิค และกลวิธีที่ใช้ในการสร้างสรรค์บทประพันธ์ ผลการศึกษานี้จะเป็นแนวทางสำหรับนักประพันธ์เพลงรุ่นใหม่ในการพัฒนาแนวทางการสร้างสรรค์บทประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าในระดับสากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงหมาน สำหรับวงดุริยางค์เครื่องลมตามกลวิธีทางดุริยางคศิลป์ตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงหมานของจิณณวัตร มั่นทรัพย์ ในครั้งนี้ จัดอยู่ในขอบข่ายของการวิจัยทางด้านดุริยางคศิลป์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลหลักจากการศึกษาบทประพันธ์เพลงโดยตรง และข้อมูลสนับสนุนจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลหลัก

ข้อมูลหลักของการวิจัย ได้แก่ บทประพันธ์เพลง และผู้ประพันธ์เพลง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยการนัดหมายผู้ถูกสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีการกำหนดคำถามที่ต้องการคำตอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทประพันธ์เพลงโดยตรง

1.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงข้อมูลส่วนอื่น ๆ อันเป็นส่วนประกอบเสริมให้องค์ความรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ

1.2 ข้อมูลสนับสนุน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ ตำราวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลออนไลน์ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนของการทำวิจัย

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ทั้งในส่วนของบทประพันธ์เพลง และกลุ่มบุคคลสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 บทประพันธ์เพลง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทประพันธ์เพลงหมาน ของจิณณวัตร มั่นทรัพย์ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive selected) เพื่อการทำงานวิจัยในครั้งนี้

2.2 กลุ่มบุคคลสำคัญ (Key informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มบุคคลสำคัญสำหรับการวิจัยด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจงเช่นกัน ซึ่งได้จำแนกเป็น

2 กลุ่ม ได้แก่

2.2.1 ผู้ประพันธ์เพลง ได้แก่ จินฉัตร มั่นทรัพย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

1) นิพัทธ์ กาญจนะหุต อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2) สุรพล ธัญญวิบูลย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3) วรุตม์ สมานทรัพย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ ภาควิชาดนตรี คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

โดยพิจารณาจากประสบการณ์สอนทางด้านดนตรีไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานการประพันธ์เพลงหรือเป็นนาวาพยากรให้กับวงดุริยางค์เครื่องลม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. กำหนดประเด็นคำถาม จำนวน 15 ข้อ จำแนกออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับการสัมภาษณ์ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านบทประพันธ์เพลง จำนวน 10 ข้อ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านแนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลง

2.2 ด้านเทคนิคการประพันธ์เพลง

2.3 ด้านการวิเคราะห์เพลง

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบและประเมินความถูกต้องของเนื้อหา และโครงสร้างของข้อคำถาม (Content Validity) โดยการวิเคราะห์ข้อคำถามและพิจารณาประเมินให้ค่าคะแนนเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index หรือ IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. หลังจากได้รับการประเมินแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์จนครบถ้วนทุกประเด็นและข้อคำถาม

3. นำข้อมูลการประเมิน (ค่าคะแนนการประเมิน) มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยการทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง และพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงตามกลวิธีทางดุริยางคศิลป์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการและวิธีการวิเคราะห์บทเพลงจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการศึกษาและวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงหมาน ของจินฉัตร มั่นทรัพย์ ในประเด็นเรื่อง ภาพรวมของบทประพันธ์เพลง และองค์ประกอบทางดนตรีที่ใช้ในบทประพันธ์เพลง และได้กำหนดเป็นแนวทางการวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงสำหรับงานวิจัยนี้ ได้แก่

1. ภาพรวมของบทประพันธ์เพลง

1.1 ชื่อบทประพันธ์เพลง เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงที่มาของการกำหนดชื่อบทประพันธ์เพลงและความหมายแฝงอยู่ในชื่อบทประพันธ์เพลง รวมไปถึงประเภทของบทประพันธ์เพลง

1.2 ผู้ประพันธ์เพลง เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงประวัติของผู้ประพันธ์เพลง รวมถึงผลงานการประพันธ์ชิ้นอื่น ๆ ของผู้ประพันธ์เพลง

1.3 วัตถุประสงค์ในการประพันธ์เพลง เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงที่มาของการประพันธ์เพลง และแรงบันดาลใจหรือวัตถุประสงค์ของการประพันธ์เพลง

2. องค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญ

2.1 สังคีตลักษณ์ เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึง โครงสร้างที่เป็นส่วนประกอบ ของบทประพันธ์เพลง เช่น ทำนองและเครื่องหมายประจำท่วงเสียง ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดโครงสร้างและแบบแผนของสังคีตลักษณ์

2.2 เครื่องหมายประจำท่วงเสียง และบันไดเสียง เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงการกำหนดเครื่องหมายประจำท่วงเสียง และบันไดเสียงที่ใช้เป็นหลักในบทประพันธ์เพลง

2.3 อัตราความเร็ว เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงการกำหนดอัตราความเร็วในส่วนต่าง ๆ ของบทประพันธ์เพลง

2.4 เครื่องหมายกำหนดจังหวะ เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบถึงจำนวนจังหวะในแต่ละห้อง และประเภทของโน้ตที่นับเป็นหนึ่งจังหวะ

2.5 เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ใช้ในบทประพันธ์เพลง

2.6 แนวคิดในการประพันธ์เพลง เป็นการวิเคราะห์เพื่อทราบวัตถุประสงค์ของการประพันธ์เพลง และการเลือกใช้โน้ตในการประพันธ์

2.7 จุดเชื่อม เป็นการวิเคราะห์การพัฒนาทำนองด้วยเทคนิคสำคัญต่าง ๆ เพื่อทราบถึงความแตกต่างของบทประพันธ์เพลงในแต่ละช่วง รวมถึงเพื่อความสะดวกในการซ้อมวง

3. ขั้วนำเสนอข้อมูล

เป็นขั้นตอนของการนำเสนอและเผยแพร่ผลงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive Research) ในรูปแบบรายงานการวิจัยฉบับเต็ม ประกอบด้วยเนื้อหาจำแนกเป็น 5 บท ได้แก่

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบบทความวิจัย โดยการขอรับตีพิมพ์บทความในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre) ด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์บทประพันธ์เพลงหมูนานของจิณฉัตร มั่นทรัพย์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ภาพรวมของบทประพันธ์

บทประพันธ์เพลงหมูนานประพันธ์โดย จิณฉัตร มั่นทรัพย์ ได้รับแรงบันดาลใจจากตัวละครหมูนานในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงนี้ไม่ได้อิงตามเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์ แต่เน้นการถ่ายทอดบุคลิกของตัวละครเป็นหลัก (จิณฉัตร มั่นทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2568)

2. องค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญ

บทประพันธ์เพลงหมูนานมีโครงสร้างแบบสังคีตลักษณะสามตอนแบบธรรมดา อยู่ในกุญแจเสียงซีไมเนอร์ (C Minor) และบันไดเสียง ซีไมเนอร์เพนตาโทนิค (C Minor Pentatonic) โดยทำนองหลักของบทประพันธ์เลือกใช้โน้ตหลักสามเสียงได้แก่ บีแฟลต (Bb), ซี (C) และอีแฟลต (Eb) ในด้านอัตราความเร็วและจังหวะ บทเพลงมีลักษณะการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตามบุคลิกของหมูนาน ผู้วิจัยได้สรุปโครงสร้างของบทเพลงเพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของบทประพันธ์นี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตารางภาพรวมโครงสร้างบทประพันธ์เพลงหมูนาน

โครงสร้าง (Form)	จุดซ้อม (Rehearsal Marks)	ห้องเพลงที่ (Bar)	อัตราความเร็ว (Tempo)	อัตราจังหวะ (Time Signature)	กุญแจเสียง (Key Signature)
บทนำ		1– 7	โมเดราโต (Moderato)	4/4	ซีไมเนอร์ เพนตาโทนิค (C minor Pentatonic)
A	A	8– 19			
	B	20– 31			
	C	32– 43			
B	D	44– 53		2/4 and 4/4	อีแฟลท์ เมเจอร์ (Eb Major)
	E	54– 64			
	F	65– 84			
A’	G	85– 91	อัลเลโกร (Allegro 138)	1/4, 4/4 and 5/4	
	H	92– 101		4/4, 2/4	
	I	102– 114			
ท่อนจบ	J	115– 125	อัลเลโกร (Allegro 156)	4/4	ซีไมเนอร์ เพนตาโทนิค (C Minor Pentatonic)

3. วิเคราะห์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ห้องประกอบทางดนตรีที่สำคัญ ดังนี้ ห้องเพลงที่ 1 – 2 มีการใช้คอร์ดทบสี่ ในลักษณะพลิกกลับ ซึ่งเกิดจากการวางโน้ตเรียงซ้อนกันขึ้นไป 3 โน้ต ถึง 4 โน้ต เป็นระยะคู่ 4 ซึ่งมีการเปลี่ยนตัวอย่างการใช้คอร์ดทบสี่ปรากฏในแนวเสียงของทรัมเป็ตและฮอร์น โดยใช้โน้ต เอฟ (F), บีแฟล็ต (Bb) และ อีแฟล็ต (Eb) ซึ่งช่วยเสริมสร้างสีสันทางฮาร์โมนีที่เป็นเอกลักษณ์ของบทประพันธ์ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ห้องเพลงที่ 1-2 การใช้คอร์ดทบสี่แบบพลิกกลับในกลุ่มเครื่องทรัมเป็ตและฮอร์น
ที่มา จาก หนุมาน โดย จินฉนวนิตร มั่นทรัพย์, 2559, หนุมาน หน้า 1

ห้องเพลงที่ 5-6 พบการใช้โพลีคอร์ด ซึ่งเป็นไวยากรณ์ทางดนตรีที่พบในศตวรรษที่ 20 โพลีคอร์ดเป็นเทคนิคที่เกิดจากการนำคอร์ดตั้งแต่สองคอร์ดขึ้นไปมาซ้อนกัน ส่งผลให้เกิดความซับซ้อนทางฮาร์โมนี โดยในบทประพันธ์นี้ พบการวางซ้อนของคอร์ด Ab Major ในแนวเสียงของทรัมเป็ต ฮอร์นและทรอมโบน 1 ในขณะที่ทรอมโบน 2 เบสทรอมโบน ยูโฟเนียม และทูบา ใช้คอร์ด Gb Major ซึ่งสร้างความเข้มข้นของสีสันทางดนตรีให้กับบทประพันธ์ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ห้องเพลงที่ 5-6 การใช้ฟิสิกส์ในกลุ่มเสียงของทรัมเป็ต, ฮอรั่น, ยูโฟเนียม และทูบา
ที่มา จาก หนูมาน โดย จินฉวตริ มั่นทรัพย์, 2559, หนูมาน หน้า 1

ห้องเพลงที่ 8 – 12 นำเสนอทำนองหลักในกลุ่ม ปิคโคโล โอโบ ทรัมเป็ต เทเนอร์แซกโซโฟน ยูโฟเนียม ระวังราว (ภาพที่ 3) และการใช้เทคนิคการย่อส่วนของจังหวะ (Rhythmic Diminution) เป็นเทคนิคที่นำแนวทำนองหลักมาย่อส่วนของลักษณะจังหวะ โดยแปลงจากโน้ตตัวดำเป็นโน้ตเข้บัตหนึ่งชั้น และเข้บัตสองชั้น พัฒนาผ่านกระบวนการซ้ำอย่างต่อเนื่องในรูปแบบเทคนิคคอสตินาโต ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของบทประพันธ์ที่ช่วยสร้างความต่อเนื่องและพลังขับเคลื่อนทางดนตรี (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 3 ห้องเพลงที่ 8-12 แนวทำนองหลักในกลุ่ม ปิคโคโล โอโบ ทรัมเป็ต เทเนอร์แซกโซโฟน ยูโฟเนียม และระวังราว และการย่อส่วนของจังหวะ (Rhythmic Diminution)
ที่มา จาก หนูมาน โดย จินฉวตริ มั่นทรัพย์, 2559, หนูมาน หน้า 2

ภาพที่ 4 ห้องเพลงที่ 8-12 การย่อส่วนของลักษณะจังหวะ และออสตินาโต
ที่มา จาก หนูมาน โดย จินฉัตร มั่นทรัพย์, 2559, หนูมาน หน้า 2

ห้องเพลงที่ 32-40 แนวปิกโคโลบรรเลงทำนองใหม่โดยใช้บันไดเสียง ซีไมเนอร์บลูส์ (Cm Blues) ประกอบด้วยโน้ต ซี (C) อีแฟลท์ (Eb) เอฟ (F) จีแฟลท์ (Gb) จี (G) บีแฟลท์ (Bb) โดยสังเกตได้จากโน้ต Gb ที่ปรากฏให้เห็นในห้องเพลงที่ 38 ในขณะที่เครื่องดนตรีอื่นบรรเลงอยู่ในบันไดเสียง ซีไมเนอร์เพนตาโทนิค (C Minor Pentatonic) (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 ห้องเพลงที่ 32-40 นำเสนอบันไดเสียง C Minor Blues ในปิกโคโล
ที่มา จาก หนูมาน โดย จินฉัตร มั่นทรัพย์, 2559, หนูมาน หน้า 6 – 7

ห้องเพลงที่ 52-60 ทรัมเป็ตบรรเลงเดี่ยวนำเสนอแนวทำนองใหม่ และมีการย้ายบันไดเสียงแบบเครือญาติ (Relative Key Modulation) จากบันไดเสียง ซีไมเนอร์เพนตาโทนิค (C Minor Pentatonic) เป็นบันไดเสียง อีแฟลท์เมเจอร์ (Eb Major) ในจุดซ้อมอี (Rehearsal Marks E) (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ห้องเพลงที่ 52-60 ทรมเปิดนำเสนอแนวทำนองใหม่และการย้ายบันไดเสียงแบบเครือญาติ (Relative Key Modulation)

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการนำเสนอตัวละครหนุมานในรามายณะและรามเกียรติ์นั้นมีความแตกต่างกัน โดยที่หนุมานในรามายณะนั้นมีความเป็นสมมุติเทพ แต่ในรามเกียรติ์นั้นมีธรรมชาติของความเป็นมนุษย์มากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธลิจ์ จินนุ่น (2004) กล่าวถึงหนุมานว่า ในรามเกียรติ์ทุกสำนวนมีลักษณะนิสัยที่เหมือนกันคือ จงรักภักดี กล้าหาญ และฉลาด ส่วนลักษณะนิสัยที่ไม่เหมือนกัน คือ หนุมานในรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รามเกียรติ์ภาคอีสาน และรามเกียรติ์วัดขนอนมีนิสัยเจ้าชู้ ส่วนหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับล้านนา และรามเกียรติ์วัดควนเกย มีนิสัยไม่เจ้าชู้

2. องค์ประกอบทางดนตรีที่สำคัญ

ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ กล่าวคือจากการวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงในด้านโครงสร้างสังคีตลักษณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์บทประพันธ์เพลงว่าเป็นรูปแบบสังคีตลักษณ์สามตอนแบบธรรมดา ซึ่งมีความเห็นต่างไปจากผู้ประพันธ์เพลงที่กล่าวว่า บทประพันธ์เพลงมีโครงสร้างสังคีตลักษณ์แบบตอน (Sectional Form) แต่สามารถให้อิสระต่อมุมมองในรูปแบบที่แตกต่างกันได้ (จิณณวัตร มั่นทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2568)

การวิเคราะห์ส่วนประกอบของบทประพันธ์เพลงในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคีตลักษณ์ กุญแจเสียง อัตราความเร็ว เครื่องหมายกำหนดจังหวะ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ แนวคิดในการประพันธ์เพลง จุดเชื่อมโยงโดยบทประพันธ์เพลงนี้ใช้ระบบนีโอโทนาลิตี (Neo-tonality) หมายถึงระบบการจัดเสียงแบบใหม่ แต่ยังคงลักษณะของดนตรีอ็อกฏาเวียงเสียง ซึ่งมีความแตกต่างไปจากระบบของดนตรีศตวรรษที่ 19 และดนตรีศตวรรษที่ 20 กล่าวคือใช้บันไดเสียง ซีไมเนอร์เพนทาโทนิค (C Minor Pentatonic Scale) เพื่อสื่อถึงบรรยากาศความเป็นตะวันออก โดยเฉพาะตัวละครหนุมานไว้ทั้งบทประพันธ์เพลง ซึ่งบันไดเสียง ซีไมเนอร์เพนทาโทนิค (C Minor Pentatonic) เป็นตัวแทนของพลังอำนาจของหนุมาน และการย้ายบันไดเสียงแบบเครือญาติ (Relative Key Modulation) เป็นบันไดเสียง Eb Major ซึ่งมีความสว่างสดใส จึงใช้เป็นตัวแทนของความรัก ซึ่งบุคลิกด้านหนึ่งของหนุมานจะมีความเจ้าชู้ (จิณณวัตร มั่นทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2568) (จิณณวัตร มั่นทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2568) สอดคล้องกับรอลินส์, และบาฮา (Rawlins, & Bahha, 2005) กล่าวว่า บันไดเสียงเพนทาโทนิคใช้อย่างแพร่หลายในดนตรีพื้นบ้าน พบมากในทวีปเอเชีย สอดคล้องกับโบราส, (Boras, T. 2005) กล่าวว่า บันไดเสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) มีความสำคัญอย่างมากในดนตรีพื้นบ้านของประเทศจีน การเลือกใช้บันไดเสียงออกตาโทนิค (Octatonic Scale) เพียง 6 ตัว สอดคล้องกับ ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร (2552) กล่าวว่า ผู้ประพันธ์ส่วนมากมักจะไม่ใช่ครบทั้งเซต แต่จะนำเอาเซตไปใช้เช่น (0 1 6) (0 1 6 7) (0 3 7) (0 3 4 7) เซตออกตาโทนิคเริ่มมีการใช้ในปลายศตวรรษที่ 19 และใช้อย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเซตจะนำไปใช้เป็นทั้งแนวทำนองและแนวประสานของบทเพลง การใช้คอร์ดทาบสี่ (Quartal Chord) ผู้ประพันธ์กล่าวว่า เป็นการสร้างขึ้นจากโน้ตหลักของบทประพันธ์ เพื่อให้ได้เสียงของบทประพันธ์เพลงนี้มีความเป็นตะวันออกจึงเลือกใช้คอร์ดดังกล่าวสอดคล้องกับ นบ ประทีปเสนา (2561) กล่าวว่า บางกรณีผู้ประพันธ์เพลงเลือกที่จะละทิ้งความสัมพันธ์และ/หรือหน้าที่คอร์ดที่เป็นไปตามแบบแผนดั้งเดิม การใช้ระบบหลากหลายกุญแจเสียงในบทประพันธ์เพลงหนุมาน มีความสอดคล้องกับ อีริช เลาท์วีระพานิช (2562) กล่าวว่า โพลีคอร์ด (Polychord) เกิดจากการผสมคอร์ดตั้งแต่สองคอร์ดขึ้นไป หรือคอร์ดหลายคอร์ดที่เล่นพร้อมกัน ซึ่งส่งผลให้คอร์ดนั้น ๆ มีเสียงที่ซับซ้อนขึ้น การใช้ศูนย์กลางเสียง (Tone Center) สอดคล้องกับ ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร (2552) กล่าวว่า การสร้างศูนย์กลางเสียง (Tone Center) โดยวิธีแอสเซชัน (Assertion) ซึ่งหมายถึงศูนย์กลางของเสียงถูกกำหนดด้วยการซ้ำหรือเน้นด้วยโน้ตเพดัล (Pedal Notes) การเปลี่ยนความหนาแน่นเนื้อดนตรี (Textural Density) สอดคล้องกับ ณัชชา พันธุ์เจริญ (2552) กล่าวว่า การใช้โน้ตเร็ว ๆ ซึ่งฟังดูกระชั้น กับการใช้โน้ตยาวซึ่งทำให้เพลงฟังเหมือนช้าลง ทั้งนี้อัตราความเร็วยังคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทำนองด้วยการแปรหรือทางแปร (Variation) สอดคล้องกับ ณัชชา พันธุ์เจริญ (2564) กล่าวว่า การแปร (Variation) คือการนำทำนองหนึ่งมาพัฒนาโดยการปรับเปลี่ยน เช่น คำโน้ตหรือเพิ่มเครื่องหมายต่าง ๆ เพื่อให้แนวทำนองมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และการพัฒนาทำนองด้วยวิธีอื่น เป็นการนำทำนองมาแปรเปลี่ยนให้แปลกออกไป การแปร (Variation) อาจมีการเปลี่ยนทำนอง (Melody) ลักษณะจังหวะ (Rhythm) เสียงประสาน (Harmony) หรือสีสัมผัสเสียง (Tone Color) หรืออาจเปลี่ยนองค์ประกอบมากกว่า 1 อย่าง เพื่อให้เกิดความซับซ้อนและสีสันที่หลากหลายในบทประพันธ์เพลง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัย และการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นเรื่องตัวละครหนุมานในด้านบุคลิกและลักษณะนิสัยในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และตีความบทประพันธ์เพลงทั้งในมุมมองเดียวกันหรือมุมมองที่แตกต่างได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จิณฉัตร มั่นทรัพย์. (2559). หนุมาน. ผู้แต่ง.
ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2563). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์เกษกรรัตน์.
ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร. (2552). *การประพันธ์เพลงร่วมสมัย*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ทิชากร พลิน. (2564). *การศึกษาเปรียบเทียบหนุมานในรามายณะของวาลมิกิและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3746/1/59116209.pdf>
ธีรัช เล่าห์วีระพานิช. (2562). *บทประพันธ์เพลงดุสฎินิพนธ์: นวนิยาย “เพชรพระอุมา” สำหรับวงซินทีสิสแจ๊สออนไลน์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9732/>
นบ ประทีปเสนา. (2561). *บทประพันธ์เพลงดุสฎินิพนธ์: ซิมโฟนี หมายเลข 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3484/>
พัชลิน จินนุ่น. (2547). *การวิเคราะห์หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร]. หอสมุดวังท่าพระ. http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Phatchalin_Jeennoon/Fulltext.pdf
วิบูลย์ ตระกูลฐาน. (2558). *ดนตรีศตวรรษที่ 20* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Boras, T. (2005). *Jazz composition and arranging*. Cengage Learning.
Hanuman (n.d.). Hanuman. Star Music Publishing. <https://starmusicpublishing.com/product/hanuman-jinnawat-mansap/>
Rawlins, R., & Bahha, N.E. (2005). *Jazzology: The encyclopedia of jazz theory for all musicians* (B. Tagliarino, Ed.). Hal Leonard.

การพัฒนาชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิต:
กรณีศึกษานักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

THE DEVELOPMENT OF SHORT-TERM TRAINING CURRICULUM SETS TO ENHANCE
LIFE SKILLS: A CASE STUDY OF MUBAN CHOMBUENG RAJABHAT UNIVERSITY'S
KRURAKTIN SCHOLARSHIP STUDENTS

ต้นสาย แก้วสว่าง¹ จารุพันธ์ พึ่งรัตน์² ภูมิรินทร์ ขวนชม³ วนิดา สาระติ⁴ วิวัฒน์ วรวงษ์⁵

Tonsai Kaewsawang^{1*} Jaruphan Phungrat² Pummarin Chuanchom³

Wanida Sarati⁴ and Wiwat Worawong⁵

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

email: Tonsaik@nu.ac.th

²⁻⁵ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Faculty of Education, Muban Chombueng Rajabhat University

Received: December 19, 2024

Revised: June 4, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น 2) เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นฯ และ 3) เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรระยะสั้นฯ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงสำรวจ (Exploratory Mixed Methods Design) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่ให้ประเด็นสำคัญ (Key informant sampling) ซึ่งคัดเลือกจากนักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่นชั้นปีที่ 1 ถึง 4 ปีละ 2 คน รวม 4 ชั้นปี จำนวน 8 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นฯ โดยทีมผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 ด้วยวิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) พัฒนาเป็นชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นฯ และประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นฯ ซึ่งแบ่งเป็น 4 หลักสูตรตามชั้นปี ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลระยะที่ 3 ได้แก่ นักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น ชั้นปีที่ 1 จำนวน 25 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 29 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 30 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 31 คน รวม 115 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตจำนวน 4 หลักสูตร ได้แก่ ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ และ ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ 2) หลักสูตรอบรมแต่ละหลักสูตรประกอบด้วย หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์ เนื้อหา โครงสร้าง กิจกรรม สื่อ และ ผลการประเมินชี้ว่าหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ พบว่า ทั้ง 4 หลักสูตร นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ตาม

วัตถุประสงค์การอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักศึกษาที่เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมในระดับมาก

คำสำคัญ

ชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น ทักษะชีวิต ครูรัก(ษ์)ถิ่น

ABSTRACT

This study aimed to: (1) investigate the problems and essential needs related to the development of a short-term training course package to enhance life skills among “Kru Rak Tin” scholarship students; (2) develop and evaluate the effectiveness of the training course package; and (3) implement and assess the effectiveness of the developed package. An exploratory mixed methods design was employed, consisting of three phases. In the first phase, a qualitative approach was used to explore the problems and essential needs regarding life skills development. Focus group discussions were conducted with purposively selected key informants, consisting of two students from each academic year (first through fourth), totaling eight participants. The second phase involved the development of a training curriculum based on data derived from the first phase, using analytic induction. The curriculum was evaluated by three experts for content validity and overall effectiveness. In the third phase, the finalized curriculum—comprising four tailored modules corresponding to each academic year—was implemented with all 115 scholarship recipients across four cohorts. The results indicated that the students had a strong need for training in four key life skill areas: basic financial literacy, self-protection against bullying, effective time management, and collaborative leadership and problem-solving. The curriculum was structured around core components, including the rationale, objectives, content, structure, learning activities, instructional media, and assessment methods. Evaluation findings demonstrated that the training modules were highly effective, as confirmed by expert reviewers. Furthermore, the implementation of the modules led to statistically significant improvements in students’ knowledge in all four areas ($p < .01$), and participants reported a high level of satisfaction with the training program.

Keywords

Short-term Training Course Package, Life Skills, “Kru Rak Tin” Scholarship

ความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยอย่างยาวนาน ปัญหานี้เกิดจากหลายปัจจัยที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลมักประสบปัญหาในการดึงดูดและรักษาคู เนื่องจากสถานที่ตั้งที่อยู่ไกลจากตัวเมืองและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ส่งผลให้ครูหลายคนไม่ต้องการทำงานในพื้นที่เหล่านี้ แม้จะได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการครูก็ตาม เมื่อครบเงื่อนไขการย้าย ครูส่วนใหญ่มักจะย้ายไปโรงเรียนที่อยู่ในเมืองหรือในพื้นที่ที่มีความสะดวกสบายมากกว่า การกระจายตัวของครูที่ไม่สม่ำเสมอเป็นปัญหาหลักที่ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลขาดแคลนครูอย่างรุนแรง การขาดแคลนครูส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลต้องแก้ปัญหาเฉพาะด้วยการสอนคละชั้น โดยการนำนักเรียนหลายระดับชั้นนั่งเรียนรวมในห้องเรียนเดียวกัน ครูที่ต้องสอนคละชั้นต้องรับภาระหนักในการเตรียมการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาสำหรับนักเรียนหลายระดับ ส่งผลให้คุณภาพการสอนลดลง นอกจากนี้ ครูอาจต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ได้มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งยิ่งทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพน้อยลง ความหลากหลายของระดับชั้นและวิชาที่ต้องสอนทำให้ครูไม่สามารถให้ความสนใจและความช่วยเหลือที่เพียงพอแก่นักเรียนทุกคนได้ อีกทั้งโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลมักขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสื่อการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน หรือการฝึกอบรมครูที่เหมาะสม การขาดแคลนทรัพยากรเหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพและไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครูและทรัพยากรย่อมไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่ากับนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรและครูเพียงพอ (ชมพูนุช กำบังภัย, 2567; นพกุล ปุคิลิต และทวีศิลป์ กุลนภาดล, 2565) ดังนั้น การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เป็นระบบและยั่งยืน ทั้งในด้านการนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการสร้างกลไกเพื่อพัฒนาครูอย่างเหมาะสมสำหรับบริบทของพื้นที่ห่างไกล

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่ครอบคลุมและเป็นระบบ เช่น การปรับปรุงระบบการบรรจุและย้ายครู การให้สิ่งจูงใจที่เหมาะสมแก่ครูที่ทำงานในพื้นที่ห่างไกล การพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพ และการฝึกอบรมครูให้มีทักษะที่เหมาะสมในการสอนในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย โครงการ “ครูรัก(ษ์)ถิ่น” เป็นโครงการหนึ่งของการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โครงการ “ครูรัก(ษ์)ถิ่น” เป็นโครงการเพื่อให้ทุนการศึกษาเต็มจำนวนแก่เด็กนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่มีฐานะยากจน ทำให้พวกเขาสามารถศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาชีพครูในสถาบันผลิตที่ร่วมโครงการ เมื่อจบการศึกษาแล้ว พวกเขาจะกลับไปบรรจุในโรงเรียนในพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล และส่งเสริมให้พวกเขากลับมาพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจะเป็นการช่วยลดอัตราการย้ายถิ่นของครูยังเป็นการสร้างความมั่นคงในระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน (นพกุล ปุคิลิต และทวีศิลป์ กุลนภาดล, 2565)

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงในฐานะสถาบันผลิตมีหน้าที่ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามสมรรถนะที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาคาดหวัง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ไม่มีการออกกลางคัน (dropout) เนื่องจากจะกระทบกับอัตราบรรจุครูในภาพรวมซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ จากเหตุผลดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงจึงกำหนดให้นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นเรียนหลักสูตรเสริมต่างๆ อาทิ ทักษะอาชีพ ทักษะจิตวิทยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะชีวิตที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดอัตราการออกกลางคันและส่งเสริมความสำเร็จทางการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น ทักษะการปรับตัวซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะชีวิต จะช่วยให้นักศึกษาสามารถรับมือกับความท้าทายในการเรียนระดับอุดมศึกษาและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย โดยงานวิจัยจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าความสามารถในการปรับตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษา (Holliman et al., 2021) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลด

การออกกลางคัน ทักษะการจัดการความเครียดและการดูแลสุขภาพจิตมีความสำคัญต่อการป้องกันการออกกลางคัน (Ebert et al.,2019) ทักษะการกำหนดเป้าหมายและการจัดการเวลาช่วยให้นักศึกษามีแรงจูงใจและสามารถบริหารจัดการการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wilcox et al.,2020) ทักษะทางสังคมช่วยให้นักศึกษาสามารถสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายการสนับสนุน (Aljohani, 2016) ทักษะการแก้ปัญหาช่วยให้นักศึกษาสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิตมหาวิทยาลัย (Hwang et al.,2018)

อย่างไรก็ตาม ทักษะชีวิตไม่ใช่สิ่งที่สามารถพัฒนาได้อย่างเพียงพอผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติเท่านั้น การออกแบบ “ชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น” จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างเป็นระบบ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเน้นเจาะจงทักษะที่จำเป็นต่อกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ซึ่งต้องเผชิญความท้าทายเฉพาะทางทั้งด้านวิชาชีพและสภาพแวดล้อมการทำงาน ชุดหลักสูตรระยะสั้นยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามและประเมินพัฒนาการได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงนโยบายของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ในการผลิตครูเพื่อชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตแก่นักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
2. เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประชากรคือ นักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น 4 ชั้นปี จำนวน 115 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะที่ให้ประเด็นสำคัญ (Key informant sampling) ซึ่งคัดเลือกจากนักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่นชั้นปีที่ 1 ถึง 4 ปีละ 2 คน รวม 4 ชั้นปี จำนวน 8 คน เพื่อประสิทธิภาพในการถกอภิปรายได้ตอบ (ชาย โพธิ์สิตา, 2552) มีเกณฑ์คัดเข้าดังนี้ 1) เป็นนักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น และ 2) เป็นผู้ที่มีความพร้อมและเต็มใจให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น โดยทีมผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 ด้วยวิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) พัฒนาเป็นชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นฯ และประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้นปรับแก้ชุดหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ซึ่งแบ่งเป็น 4 หลักสูตรตามชั้นปี ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลระยะที่ 3 ได้แก่ นักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่น 4 ชั้นปี จำนวน 115 คน

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือรายละเอียดดังนี้

1. แนวคำถาม/ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67 - 1.00

2. แบบประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น เป็นแบบ มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพ ด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

3. การประเมินทักษะชีวิต ประกอบด้วย

3.1 แบบประเมินทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.65 - 0.78 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.732 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

3.2 แบบประเมินทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง เป็นมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.68 - 0.80 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.826 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

3.3 แบบประเมินทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.65 - 0.78 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.766 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

3.4 แบบประเมินทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ เป็นมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.56 - 0.72 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.930 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

3.5 แบบประเมินความพึงพอใจต่อชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ เป็นแบบมาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีคุณภาพ ด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า Item Objective Congruence (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกรายการ มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.55 - 0.94 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.820 แปลผลจากค่าเฉลี่ยได้ 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด (1.000 – 1.800) น้อย (1.801 – 2.600) ปานกลาง (2.601 – 3.400) มาก (3.401 – 4.200) และมากที่สุด (4.201 – 5.000)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) แบบการทบทวนข้อมูล (Review triangulation) 2) วิเคราะห์ประสิทธิภาพความพึงพอใจต่อชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ ของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive statistics) 3) วิเคราะห์ประสิทธิผลของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ ด้วยสถิติ Paired-Sample T-Test และ 4) วิเคราะห์ความพึงพอใจด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive statistics)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นมีปัญหา 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ปัญหาด้านความเหนื่อยล้าและความกดดันจากการเรียน และ ปัญหาด้านอคติต่อตัวนักศึกษาของอาจารย์ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ		
ปัญหาที่พบ	รายละเอียด	ความต้องการจำเป็น
1. ปัญหาด้านการเงิน	- ปัญหาความยากจน ครอบครัวมีเศรษฐกิจไม่ดี - ภาระหนี้สินของผู้ปกครอง - การใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย	- อาจารย์ควรสอนนักศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการเงิน - นักศึกษาต้องมีการวางแผนการเงินและปฏิบัติตามแผนการเงินอย่างเคร่งครัด
2. ปัญหาด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน	- ถูกกีดกันจากกลุ่มเพื่อน - การการระรานและการระรานทางไซเบอร์	- อาจารย์ควรจัดให้มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ (Relationship building activities) เดิมเพื่อเป็นสื่อกลางเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา - อาจารย์ควรจัดให้มีกลุ่มจิตวิทยาการปรึกษา (Group counselling) เพื่อเป็นสื่อกลางในการคลี่คลายปัญหาระหว่างนักศึกษา
3. ปัญหาด้านความเหนื่อยล้าและความกดดันจากการเรียน	- กิจกรรมบังคับตามเงื่อนไขทุนที่มากเกินไป - การเรียนหลักสูตรปริญญาควบ/ปริญญาคู่ (Double degree) - การรักษาผลการเรียนตามเงื่อนไขของทุนการศึกษา - การสอบใบประกอบวิชาชีพครู	- อาจารย์ควรสอนนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมผ่อนคลายความเครียด - การวางแผนตารางชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ - นักศึกษาจะต้องคงความใส่ใจกับสิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จ - นักศึกษาจะต้องคอยช่วยเหลือด้านวิชาการซึ่งกันและกัน - นักศึกษาจะต้องสามารถขอความช่วยเหลือหากไม่

ปัญหาที่พบ	รายละเอียด	ความต้องการจำเป็น
	- การสอบภาษาอังกฤษ	สามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตัวคนเดียว
4. ปัญหาด้านการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม	- อคติของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษา - การออกข้อปฏิบัติที่ไม่สมเหตุสมผล - การร้องขอให้นักศึกษาช่วยงานที่อยู่นอกเหนือบทเรียน หรือนอกเหนือหน้าที่ของนักศึกษา	- อาจารย์ควรสอนนักศึกษาให้ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้นักศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าและร่วมกันพิทักษ์สิทธิของตนเอง - นักศึกษาต้องมีช่องทางในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่อาจารย์

ผลการพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา โครงสร้าง กิจกรรมฝึกอบรม สื่อในการฝึกอบรม และการประเมินผลของหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ

หลักสูตรที่ 1 ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน

- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์ใช้ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐานในชีวิตประจำวันได้

หลักสูตรที่ 2 ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ

- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ
- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถวางแผนชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรที่ 3 ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง

- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง

หลักสูตรที่ 4 ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ

- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมมีภาวะผู้นำร่วม
- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์ใช้การแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจในชีวิตประจำวันได้

ชีวิตประจำวันได้

- นักศึกษาผู้เข้ารับการอบรมสามารถร่วมกันพิทักษ์สิทธิของตนเองได้

เนื้อหาและโครงสร้างหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ

เนื้อหาและโครงสร้างหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ รายละเอียดแสดงดังภาพที่ 2

ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ (competency-based approach) ซึ่งมุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนโดยการบูรณาการ ความรู้ ทักษะ และ เจตคติ เข้ากับทักษะชีวิต โดยระบุสมรรถนะเป้าหมาย ลำดับเนื้อหาและ กิจกรรมการเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับสูง และมีการประเมินสมรรถนะหลังจบการอบรม

เนื้อหาและโครงสร้าง

ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน (ชั้นปีที่ 1 ; 24 ชั่วโมง; 4 ชั่วโมง/สัปดาห์)

1) การวางแผนการเงินส่วนบุคคล 2) การใช้เทคโนโลยีทางการเงิน (FinTech) 3) การพัฒนาทักษะการตัดสินใจทางการเงิน 4) การออมและการลงทุน 5) การบริหารหนี้สิน 6) การวางแผนเพื่ออนาคต

ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง (ชั้นปีที่ 2 ; 24 ชั่วโมง; 4 ชั่วโมง/สัปดาห์)

1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง 2) การพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง 4) การจัดการกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyberbullying) 5) การฝึกทักษะการหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยง 6) การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่นที่ถูกกลั่นแกล้ง

ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ (ชั้นปีที่ 3 ; 24 ชั่วโมง; 4 ชั่วโมง/สัปดาห์)

1) การตั้งเป้าหมายและการวางแผน 2) การจัดลำดับความสำคัญ 3) การสร้างตารางกิจวัตรประจำวันและการควบคุมตนเอง 4) การจัดการเวลาสำหรับการศึกษาและการเรียนรู้ 5) การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเวลา 6) การสร้างสมดุลระหว่างการเรียนและชีวิตส่วนตัว

ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ (ชั้นปีที่ 4 ; 24 ชั่วโมง; 4 ชั่วโมง/สัปดาห์)

1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) 2) การพัฒนาทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์และการวางแผน 3) การพัฒนาความรับผิดชอบและการนำเสนอตัวเองในฐานะผู้นำร่วม 4) การใช้กระบวนการตัดสินใจร่วมกัน 5) การจัดการปัญหาและการแก้ไขปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ 6) การสร้างแรงจูงใจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทีม

กิจกรรมฝึกอบรม

กิจกรรมฝึกอบรมใช้กระบวนการกิจกรรมกลุ่มทางจิตวิทยา (Psychology Group Intervention)

การประเมินการฝึกอบรม

ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ แยกประเมินผลหลังจบการอบรมของแต่ละหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้

ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

การประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น (n=3)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ความสอดคล้องขององค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม			
1. วัตถุประสงค์สอดคล้องกับหลักการและเหตุผล	4.67	0.58	มากที่สุด
2. เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.33	0.58	มากที่สุด
3. โครงสร้างหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.67	0.58	มากที่สุด
4. เนื้อหาของหลักสูตรสอดคล้องกับโครงสร้าง	4.67	0.58	มากที่สุด
5. กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.67	0.58	มากที่สุด
6. กิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหา	4.67	0.58	มากที่สุด
7. สื่อการฝึกอบรมสอดคล้องกับกิจกรรม	4.33	0.58	มากที่สุด
8. การประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.33	0.58	มากที่สุด
ภาพรวม	4.54	0.51	มากที่สุด
ความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม			
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตร	4.33	0.58	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.33	0.58	มากที่สุด
3. เนื้อหาของหลักสูตร	4.33	0.58	มากที่สุด
4. โครงสร้างหลักสูตร	4.67	0.58	มากที่สุด
5. กิจกรรมการฝึกอบรม	4.67	0.58	มากที่สุด
6. สื่อการฝึกอบรม	4.67	0.58	มากที่สุด
7. การประเมินการฝึกอบรม	4.67	0.58	มากที่สุด
ภาพรวม	4.52	0.50	มากที่สุด

*อ้างอิงตามแนวคิดการประเมินของ ดวงใจ สีเขียว ลัดดา หวังภาชิต และสุมาลี เชื้อชัย (2565)

จากตารางพบว่า ชุดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ในภาพรวมองค์ประกอบของชุดหลักสูตรระยะสั้นฯ มีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.51) และมีความเหมาะสมของหลักสูตรในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.50)

**ผลการทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับ
นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น**

ผลการทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับ
นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการทดสอบ ก่อน-หลัง การอบรม

	ก่อนการอบรม			หลังการอบรม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน (N = 31)	2.03	.22	น้อย	3.97	.16	มาก
ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง (N = 30)	2.00	.15	น้อย	4.02	.16	มาก
ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ (N = 29)	2.07	.16	น้อย	4.04	.18	มาก
ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบ ร่วมแรงร่วมใจ (N = 25)	2.02	.15	น้อย	3.99	.12	มาก

จากตารางที่ 3 และ 4 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบ
ประเมินทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักศึกษา ชั้นปีที่ 2 มี
คะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.01 ว่า นักศึกษาฯ ชั้นปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินทักษะการจัดการเวลาอย่างมี
ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ นักศึกษาฯ ชั้นปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบ
ประเมินทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าความแตกต่างของคะแนน ก่อน-หลัง การอบรม

	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม		t	Sig (2- tailed)	Mean difference
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
ปี 1 : ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน (N = 31)	2.03	.23	3.97	.16	42.73	.00	1.94
ปี 2 : ทักษะการปกป้องตนเองจาก การกลั่นแกล้ง (N = 30)	2.00	.15	4.02	.16	51.93	.00	2.02
ปี 3 : ทักษะการจัดการเวลาอย่างมี ประสิทธิภาพ (N = 29)	2.07	.16	4.04	.18	41.92	.00	1.97
ปี 4 : ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการ แก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ (N = 25)	2.02	.15	3.99	.12	56.82	.00	1.98

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมต่อชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ รายละเอียดดังตารางที่ 5 พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ภาพรวมในระดับมาก ($X = 4.33$, $S.D. = .74$)

ตารางที่ 5 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมหลักสูตรอบรมระยะสั้นฯ

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านวิธีการฝึกอบรม	4.26	.75	มาก
2. ด้านวิทยากรผู้อบรม	4.28	.79	มาก
3. ด้านเนื้อหาของการฝึกอบรม	4.29	.76	มาก
4. ด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม	4.45	.70	มาก
5. ด้านเอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.22	.79	มาก
6. ด้านสื่อ วัสดุประกอบการฝึกอบรม	4.43	.69	มาก
7. ด้านสถานที่ฝึกอบรม	4.30	.77	มาก
8. ด้านการประเมินผลการฝึกอบรม	4.42	.73	มาก
9. ด้านระยะเวลาในการอบรม	4.28	.76	มาก
10. ภาพรวมของการฝึกอบรม	4.38	.73	มาก
เฉลี่ย	4.33	.74	มาก

*อ้างอิงตามแนวคิดการประเมินของ ดวงใจ สีเขียว ลัดดา หวังภักษิต และสุมาลี เชื้อชัย (2565)

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่านักศึกษาครูรัก(ษ์)ถิ่นประสบกับปัญหามากมายในการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย โดยผู้วิจัยได้สรุปปัญหาเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ปัญหาด้านความเหนื่อยล้าและความกดดันจากการเรียน และ ปัญหาด้านการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม งานวิจัยจำนวนมากที่พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ในชั้นปีที่ 1 มักจะพบกับ ปัญหาด้านการเงิน (Sarigül, 2014) การมีปัญหาสัมพันธภาพกับเพื่อนหรือแฟน (Amati et al., 2018; Biasi et al., 2018; Palai & Kumar, 2018) ปัญหาการกลั่นแกล้ง (Lund & Ross, 2017) ปัญหาความเครียด ความกดดัน และความเหนื่อยล้าจากการเรียน (Vizoso et al., 2019) และการได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากอาจารย์ (Redding, 2019) การวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดปัญหาดังกล่าวเป็นโจทย์ในการพัฒนาชุดหลักสูตรระยะสั้นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์) ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรอบรมระยะสั้น 4 หลักสูตร ได้แก่ ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ และ ทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมแรงร่วมใจ

2. การพัฒนาชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นได้ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบโดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ มาร์ต พัฒนา (2567) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ 2) การกำหนดเป้าประสงค์ 3) การเลือกและจัดลำดับเนื้อหา 4) การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5) การกำหนดอัตราเวลาเรียน 6) การนำหลักสูตรไปใช้ 7) การประเมินผลหลักสูตร และ 8) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา โครงสร้าง กิจกรรม

ฝึกอบรม สื่อในการฝึกอบรม และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler (1950) และ Taba (1962) ที่ระบุว่าหลักสูตรควรประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย มวลประสบการณ์หรือเนื้อหา การจัดประสบการณ์หรือการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

3. การศึกษาเรื่องประสิทธิผลของชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ ได้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านการอบรมระยะสั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุดหลักสูตรที่ประกอบด้วย 4 หลักสูตรย่อย ได้แก่ ทักษะทางการเงินขั้นพื้นฐาน ทักษะการปกป้องตนเองจากการกลั่นแกล้ง ทักษะการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะภาวะผู้นำร่วมและการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การที่ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของทุกหลักสูตรย่อยนั้น เป็นข้อบ่งชี้สำคัญถึงประสิทธิภาพของการออกแบบและการดำเนินการหลักสูตร อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและวิธีการสอนที่ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาในกลุ่มนี้ ผลการวิจัยนี้มีความสำคัญทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาวิชาชีพครู เนื่องจากแสดงให้เห็นว่าทักษะชีวิตที่สำคัญสามารถพัฒนาได้ผ่านหลักสูตรอบรมระยะสั้นที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสม ข้อค้นพบนี้อาจนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมครูในอนาคต โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ

4. นักศึกษาผู้เข้าร่วมการอบรมมีความพึงพอใจต่อชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นๆ อาจเป็นผลมาจากการออกแบบหลักสูตรที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานให้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Gagné ซึ่งประกอบด้วยหลักการสอน 9 ประการ ได้แก่ (1) การเร้าความสนใจ (2) การแจ้งวัตถุประสงค์ (3) การทบทวนความรู้เดิม (4) การนำเสนอเนื้อหาใหม่ (5) การชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (6) การกระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (7) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (8) การทดสอบความรู้ใหม่ และ (9) การสรุปและนำไปใช้ การนำหลักการเหล่านี้มาใช้ในการออกแบบหลักสูตรได้ส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมการอบรมไม่เพียงแต่ได้รับความรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาทักษะในการประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยาในบริบทของชีวิตจริงได้อีกด้วย ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ได้จริงนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจที่สูงของผู้เข้าร่วมการอบรม นอกจากนี้ การใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและการเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง สิ่งนี้อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความพึงพอใจในระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

ชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยมุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการตอบสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การนำชุดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นไปใช้กับกลุ่มนักศึกษาอื่น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การประเมินความต้องการของกลุ่มเป้าหมายใหม่ และการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรจะมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชาย โพธิ์สีดา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชมพูนุช กำบังภัย. (2567). แนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนของโรงเรียนโคกตูมวิทยา อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(2), 341-354.
- ดวงใจ สีเขียว, ลัดดา หวังภิชิต, และสุมาลี เชื้อชัย. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบ การจัดการเรียนรู้สำหรับครูประถมศึกษาในการเสริมสร้าง สมรรถนะการคิดขั้นสูงของผู้เรียน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(1), 223-247.
- มารุต พัฒนาผล. (2557). *การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา* (ฉบับขยายรายละเอียดจากประสบการณ์ปฏิบัติและการวิจัย) (พิมพ์ครั้งที่ 5). จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Aljohani, O. (2016). A comprehensive review of the major studies and theoretical models of student retention in higher education. *Higher Education Studies*, 6(2), 1-18.
- Amati, V., Meggiolaro, S., Rivellini, G., & Zaccarin, S. (2018). Social relations and life satisfaction: the role of friends. *Genus*, 74, 1-18.
- Biasi, V., Mallia, L., Russo, P., Menozzi, F., Cerutti, R., & Violani, C. (2018). Homesickness experience, distress and sleep quality of first-year university students dealing with academic environment. *Journal of Educational and Social Research*, 8(1).
- Ebert, D. D., Mortier, P., Kaehlke, F., Bruffaerts, R., Baumeister, H., Auerbach, R. P., ... & WHO World Mental Health—International College Student Initiative Collaborators. (2019). Barriers of mental health treatment utilization among first-year college students: First cross-national results from the WHO World Mental Health International College Student Initiative. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 28(2), e1782.
- Holliman, A. J., Sheriston, L., Martin, A. J., Collie, R. J., & Sayer, D. (2019). Adaptability: Does students' adjustment to university predict their mid-course academic achievement and satisfaction? *Journal of Further and Higher Education*, 43(10), 1444-1455.
- Hwang, G. J., Chu, H. C., & Lai, C. L. (2017). Prepare your own device and determination (PYOD): A successfully promoted mobile learning mode in Taiwan. *International Journal of Mobile Learning and Organisation*, 11(2), 87-107.

- Lund, E. M., & Ross, S. W. (2017). Bullying perpetration, victimization, and demographic differences in college students: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse, 18*(3), 348-360.
- Palai, P. K., & Kumar, P. (2016). Relationship among stress, adjustment and homesickness in university students. *International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field, 2*(6), 101-106.
- Pukalit, N. (2022). A comparison of causes and effects of teacher transfers under the Secondary Educational Service Area Office, Nakhon Ratchasima. *Journal of Educational Administration, 19*(36), 1-12.
- Redding, C. (2019). A teacher like me: A review of the effect of student-teacher racial/ethnic matching on teacher perceptions of students and student academic and behavioral outcomes. *Review of Educational Research, 89*(4), 499-535.
- Sarigül, H. (2014). A survey of financial literacy among university students. *Journal of Accounting & Finance (Muhasebe ve Finansman Dergisi), (64)*.
- Taba, H., & Spalding, W. B. (1962). *Curriculum development: Theory and practice* (Vol. 37). Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (2013). Basic principles of curriculum and instruction. In *Curriculum studies reader E2* (pp. 60-68). Routledge.
- Vizoso, C., Arias-Gundín, O., & Rodríguez, C. (2019). Exploring coping and optimism as predictors of academic burnout and performance among university students. *Educational Psychology, 39*(6), 768-783.
- Wilcox, P., Winn, S., & Fyvie-Gauld, M. (2005). 'It was nothing to do with the university, it was just the people': The role of social support in the first-year experience of higher education. *Studies in Higher Education, 30*(6), 707-722

การติดตามและส่งคืนเด็กและเยาวชนสู่สังคม: บทเรียนจากนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ เฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ

FOLLOW-UP AND REINTEGRATION OF CHILDREN AND YOUTH: LESSONS LEARNED FROM SOCIAL WORKERS IN THE INDIVIDUAL ROUTING COUNSELOR (IRC)

ศุภวัฒน์ แพลงปลูก¹ เล็ก สมบัติ² และสดใส คุ่มทรัพย์อนันต์³
Supawat Plaengpluk¹, Lek Sombat² and Sodsai Kumsupanan³

¹⁻³หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Master of Social Work in Thammasat University

E-mail: suppram2@gmail.com, E-mail: leksombat@yahoo.com, E-mail: sodsai_k@hotmail.com

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาทัศนคติของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ Individual Routing Counselor (IRC) ต่อการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2567

Received: July 17, 2025

Revised: November 24, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการติดตามเด็กและเยาวชน ภายหลังปล่อยผ่านมุมมองของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ ผู้ร่วมวิจัยให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์อย่างเฉพาะเจาะจงกับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ติดตามภายหลังปล่อยเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 24 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ตามจริยธรรมการวิจัยในคน และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

การวิจัยพบว่า (1) การติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยเป็นช่วงเวลาแห่งความเปราะบางที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อประคับประคองทิศทางการดำเนินชีวิตเมื่อกลับสู่สังคมปัจจุบัน (2) ทักษะเชิงลึกสำคัญต่อการปฏิบัติงาน เช่น การสังเกต การวิเคราะห์ การประเมินบริบท และเจรจาต่อรอง เพื่อสร้างความไว้วางใจและปรับแผนชีวิตร่วมกัน (3) การปรับตัวเพื่อแสดงจุดยืนของนักสังคมสงเคราะห์เปลี่ยนไปสู่บทบาทของผู้เชื่อมโยงครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ และ (4) ปัญหาที่พบคือ การไม่เปิดใจของเด็กและเยาวชนต่อการติดตาม ทำให้การช่วยเหลือไม่เต็มที่ จึงเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ

ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการติดตาม ฟันฟู และในการสนับสนุนให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการความสัมพันธ์ร่วมกับครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การเปิดใจและการติดตามได้อย่างใกล้ชิด

คำสำคัญ

นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ การติดตามภายหลังปล่อย การคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

This was a qualitative study conducted to obtain lessons learned from the post-release follow-up of children and youth through the perspectives of social workers serving as Individual Routing Counselors (IRC). Data were collected through in-depth interviews with 24 social workers working as IRCs under the Department of Juvenile Observation and Protection. The interviews were conducted in accordance with research ethics involving human participants, and data triangulation was employed.

The findings revealed that (1) post-release follow-up of children and youth is a vulnerable period requiring close supervision to support their life trajectories during reintegration; (2) in-depth skills, namely observation, analysis, contextual assessment, and negotiation, are essential for building trust and developing life plans; (3) social workers' adaptation to their role as a bridge between families, communities, and agencies is crucial; and (4) a common problem is the lack of honesty and trust among children and youth during follow-up, which leads to limited assistance and an increased risk of repeated misbehavior.

These findings can be employed as guidelines for designing a model for monitoring, rehabilitation, and social reintegration that emphasizes dignity and sustainability through integrated collaboration with families, communities, and agencies, as well as fostering openness among children and ensuring close monitoring.

Keywords

Social Workers, Individual Routing Counselor (IRC), Post-Release Follow-Up, Sustainable Reintegration

ความสำคัญของปัญหา

มูลเหตุจูงใจหลายประการส่งผลให้เด็กและเยาวชน ผู้เป็นเสมือนทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าก้าวอย่างด้วยความผิดพลาดและนำไปสู่การเข้ากระบวนการยุติธรรม และเป็นที่มาของการเข้าสู่การถูกควบคุมให้อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จากสถิติพบจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเมื่อปีงบประมาณ 2561 - 2566 มีจำนวน 22,572 คน 20,794 คน 19,470 คน 14,593 คน 12,192 คน และ 12,602 คน ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567) หากพิจารณาจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำนับเฉพาะการกระทำผิดซ้ำครั้งแรก พบว่า ปีงบประมาณ 2561 - 2566 มีจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำจำนวน 760 คน 707 คน 569 คน 540 คน 278 คน และ 251 คน ตามลำดับ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2568) แม้แนวโน้มเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี และจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำจะลดลงก็ตาม แต่การกระทำผิดซ้ำเป็นประเด็นหลักที่สามารถควบคุมได้จากการประคับประคองอย่างใกล้ชิด เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายอยู่ในการดูแลของสถานพินิจฯ หลังจากได้รับคำสั่งการพิจารณาคดีจากศาลเยาวชนและครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 50 ที่ระบุว่า “นักสังคมสงเคราะห์สามารถแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจหรือที่ได้ปล่อยไปแล้ว ตลอดจนให้คำแนะนำควบคุมดูแลและอบรมสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนนั้น ให้คำแนะนำแก่บิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมและสั่งสอนเด็กหรือเยาวชนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน” (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2561) นักสังคมสงเคราะห์จึงมีบทบาทเป็นสำคัญต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ผ่านกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

แต่เดิม ภารกิจในภาพกว้างของกรมพินิจฯ มุ่งเน้นการลงโทษ เพื่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อบทลงโทษ การถูกควบคุมตัวในสถานพินิจฯ การสอนให้เกิดความสำนึกต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกรมพินิจฯ จึงได้ปรับเปลี่ยนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ เป็นการพิจารณาความแตกต่างภายใต้บริบทของปัจเจกเป็นการเฉพาะราย ได้พัฒนาขึ้นในประเทศไทยเมื่อเดือนกันยายน 2556 - 2559 และได้ขยายผลไปยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละแห่ง โดยให้นักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมแต่ละ 2 คน เพื่อเป้าหมายลดความเสี่ยงปัญหาด้านพฤติกรรมและการกระทำผิดซ้ำ (อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์, 2562) และจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จำนวน 21 แห่งทั่วประเทศได้ผลิตนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ ในฐานะครูที่ปรึกษารายบุคคล (Case Manager) ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาชีวิต ตั้งแต่กระบวนการแรกเข้า จนกระทั่งกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว นับว่าเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานติดตามเด็กและเยาวชน เสมือนการเปิดโลกใหม่ของรูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม

เมื่อพิจารณาถึงบริบทการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์แม้จะเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามภายหลังปล่อยเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดี ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC มีแนวทางการทำหน้าที่ในการสงเคราะห์และติดตามภายหลังปล่อยที่แตกต่างกัน โดยอธิบายในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติงานติดตามภายหลังปล่อยระหว่าง นักสังคมสงเคราะห์และนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ Individual Routing Counselor

ประเด็น	นักสังคมสงเคราะห์	นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ Individual Routing Counselor
จำนวนเด็กและเยาวชนในการดูแล	- อยู่ในดุลพินิจของศูนย์ฝึกและอบรมแต่ละแห่ง	- นักสังคมสงเคราะห์ 1 คน ต่อเด็กและเยาวชนจำนวน 16 คน
เตรียมความพร้อม	- การกำหนดจากศูนย์ฝึกและอบรม เป็นที่เรียบร้อยแล้ว - เป็นหน้าที่ของศูนย์ฝึกอบรม	- กำหนดเป็นรายบุคคล ตั้งแต่เข้าสู่ศูนย์ฝึกและอบรมจนถึงระยะก่อนปล่อย - เตรียมความพร้อมครอบครัว ชุมชน และเครือข่าย
รูปแบบการให้คำปรึกษา	- เฉพาะกรณีที่ยื่นความประสงค์ได้รับการช่วยเหลือ	- เป็นครูที่ปรึกษา พูดคุยทุกวัน
รูปแบบการสงเคราะห์	- เฉพาะกรณีที่ประสบปัญหา เมื่อนักสังคมสงเคราะห์พบเหตุในขณะติดตาม	- เป็นคนกลาง เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชนในการดูแล
รูปแบบการติดตาม	ช่วงที่ 1 ภายหลังปล่อย 3 เดือน ช่วงที่ 2 หลังจากครั้งแรก 3 เดือน ช่วงที่ 3 หลังจากครั้งที่สอง 6 เดือน	ตลอดระยะเวลา 1 ปี ติดตามพูดคุยทุกวัน ผ่านการโทรศัพท์ และโซเชียลมีเดีย (เช่น Line IG Facebook)

นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ หรือนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ Individual Routing Counselor (IRC) จึงเป็นฟันเฟืองหลักของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ด้วยกระบวนการปฏิบัติงานที่ต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทของสภาพปัญหาการต่อสู้กับพื้นฐานความแตกต่างของบุคคล รวมถึงครอบครัว สังคมแวดล้อมที่มีความซับซ้อน ภายใต้ข้อจำกัดของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ของกรมพินิจฯ เป็นดังความท้าทายในยุคเปลี่ยนผ่าน ทั้งมิติการจัดการกับสถานการณ์ การแก้ไขปัญหาล้วนอยู่ในกรอบของระเบียบกรมพินิจฯ ปัญหาอุปสรรคที่พบระหว่างการทำงานตลอดจนถึงวิธีแก้ไขปัญหาเหล่านั้น สามารถพัฒนาเป็นบทเรียนเพื่อประยุกต์ใช้และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของกรมพินิจฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เคยหลงผิดกลับมาสู่เส้นทางที่เหมาะสม และก้าวเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยผ่านมุมมองของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื้อหาของบทความนี้มีเป้าหมายประสงค์ที่กล่าวถึงบริบทเมื่อเด็กและเยาวชนได้เสร็จสิ้นการเตรียมความพร้อมในสถานพินิจฯ และเข้าสู่กระบวนการติดตามภายหลังปล่อยเป็นสำคัญ

ศึกษาเฉพาะเจาะจงกับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ หรือ นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ Individual Routing Counselor (IRC) และบทความนี้แทนด้วยคำว่า “นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Descriptive Method)

เกณฑ์คัดเลือกผู้ร่วมวิจัย (Inclusion criteria)

เนื่องด้วยการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ที่ดูแลเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ ถูกจำแนกเป็นนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนตามหน้าที่ตามดุลพินิจของศูนย์ฝึกและอบรมแต่ละแห่ง และนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จึงมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ลุ่มลึกแตกต่างกันไป

สำหรับ ผู้ร่วมวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นการถอดบทเรียนจากการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จึงคัดเลือกเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์ในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ไม่น้อยกว่า 3 ปี และมีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย โดยมีผู้ผ่านเกณฑ์คัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้เป็นจำนวน 24 คน

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างหรือแบบกำหนดแนวทาง (Interview Guide Approach) ที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยและผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ภายใต้จริยธรรมการวิจัย

การตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์เนื้อหา

ด้วยการเตรียมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการถอดเทป การแผนการวิเคราะห์ การลงรหัสข้อมูล เพื่อนำชุดข้อมูลสรุปความหมายในหมวดหมู่ การแปลความหมายและการสร้างทฤษฎีอธิบาย และการประเมินความแข็งแกร่งและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย (พงษ์เทพ สันติกุล, 2560) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผ่านการเปรียบเทียบจากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นการทำงานอย่างเป็นระบบที่มีความพยายามสะท้อนความเห็นที่แตกต่างกัน ปรับปรุงพัฒนาข้อมูลให้เกิดความถูกต้อง และสร้างความน่าเชื่อถืออย่างเป็นระบบ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2554)

จริยธรรมการวิจัย

การพิทักษ์ผู้ร่วมวิจัยดำเนินของอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในคน จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ และได้รับการอนุมัติเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2563 รหัสโครงการวิจัยที่ 155/2562 หนังสือรับรองเลขที่ 129/2562

ผลการวิจัย

ในภาพรวมพบว่า นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จำนวน 24 คน ผู้ร่วมวิจัยจำแนกเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย โดยผู้หญิงมีจำนวน 20 คน และเป็นผู้ชายจำนวน 4 คน สำเร็จการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาตรีจำนวน 16 คน และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 8 คน ประสบการณ์ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ 16 ปีขึ้นไปจำนวน 8 คน รองลงมาได้แก่ ประสบการณ์ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ระหว่าง 6 – 10 ปี จำนวน 13 คน และประสบการณ์ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ระหว่าง 11 – 15 ปี จำนวน 1 คน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมวิจัยจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	เพศ		การศึกษา		ประสบการณ์ทำงาน (ปี)			
	ชาย	หญิง	ป.ตรี	ป.โท	3-5 ปี	6-10 ปี	11-15 ปี	16 ปีขึ้นไป
รวม	4	20	16	8	2	13	1	8

สำหรับการสงเคราะห์และการติดตามภายหลังปล่อยตัวที่นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC มีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนวางแผนการดำเนินชีวิต การเรียน การร่วมทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่ศูนย์ฝึกและอบรมฯ ตลอดจนถึงระยะเวลาหนึ่งปีภายหลังปล่อย และในการดูแลของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จำนวน 1 คนต่อเด็กและเยาวชน จำนวน 16 คน

จากการสัมภาษณ์พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2568) เนื่องจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนจะถูกตัดอิสรภาพจากครอบครัว ชุมชน สังคมไปชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง เมื่อได้รับการพิจารณาปล่อย เด็กและเยาวชนจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากความคุ้นเคยเดิม รวมถึงเด็กและเยาวชนหลายคนที่ไม่สามารถปรับตัวได้ และกลับออกไปพร้อมกับช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลงไป หลายคนหันเหไปสู่วัยเรียนไปสู่การเริ่มต้นทำงาน บ้างยังอยู่ในวัยเรียนที่ต้องกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา นั่นคือ การตัดสินใจวางแผนอนาคตที่รัดกุม สร้างความผ่อนคลายในการใช้ชีวิต รวมถึงเตรียมสังคมแวดล้อมที่รออยู่เบื้องหน้า พร้อมไปกับการรับมือกับสถานการณ์อันไม่คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้ทุกช่วงเวลา ดังนั้น การดูแลเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล จึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อการบำบัดฟื้นฟู สงเคราะห์ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องภายหลังปล่อยตัว

อีกทั้ง นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ควบคู่ไปกับการเป็นครูที่ปรึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงเหตุและปัจจัยตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมวด 1 ข้อ 8 ได้แก่ (1) ที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด และความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนอาจกลับไปกระทำความผิดซ้ำ (2) สภาพปัญหาและความจำเป็นที่เด็กและเยาวชนต้องได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การสงเคราะห์ช่วยเหลือ และการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสม และ (3) การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีเป้าหมายชีวิตและสามารถดำรงชีวิตภายหลังปล่อยได้อย่างปกติสุข

ดังนั้น เมื่อทำการสัมภาษณ์และรวบรวมประเด็นแล้ว จึงสามารถสรุปประเด็นจากข้อค้นพบอันเป็นการดำเนินงานของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ประกอบด้วย 4 ประเด็นดังนี้

1. ช่วงเวลาแห่งความเปราะบาง

เป้าหมายหลักของการติดตามเด็กและเยาวชน คือ การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง ด้วยการประคับประคองการสงเคราะห์ช่วยเหลือ และลดสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพิจารณาปล่อยแล้วนั้น ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์หลากหลายจากสังคมเดิมที่เคยเป็นอยู่ และหลายคนต้องการเปลี่ยนสังคมใหม่ อย่างไรก็ตาม การวางแผนชีวิตร่วมกับเด็กและเยาวชนนี้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีนโยบายสำคัญเพื่อเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติหน้าที่ IRC คือ ตัวชี้วัดในการติดตาม ได้แก่ (1) การศึกษา และการประกอบอาชีพ (2) ที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง (3) สัมพันธภาพครอบครัว (4) การคบเพื่อน และ (5) การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้ชีวิตเด็กและเยาวชนปกติสุขภายหลังปล่อย ดังนี้

“... ในช่วงระยะเวลา 1 ปี หนูมองว่าเป็นช่วงที่เสี่ยงที่สุดสำหรับเด็กที่ปล่อยตัวออกไป และที่นี้พ่อเราได้ลงไปทำจริงๆ ในช่วง 1 ปีลงไปติดตามอย่างเข้มข้น ใกล้ชิด พ่อเด็กเริ่มมีปัญหา เราเข้าไปแทรกแซงทันที เราเข้าไปช่วยเหลือได้ทันส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำไม่สูงมาก ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 3)

“... เป็นเรื่องที่ดีภายหลังปล่อยตัวได้ช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การทำงาน การประกอบอาชีพ บางทีเยาวชนบางที่เคັงคว้งไม่รู้จะไปทางไหน พ่อเราเข้าไปก็ช่วยเหลือได้เยอะ ในการชี้แนะให้คำแนะนำในส่วนของการประกอบอาชีพ ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 14)

“... ถ้าเขาเกิดปัญหาอุปสรรคจะต้องประสานหน่วยงานเพื่อจะให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เขาสามารถดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ เช่น เรื่องของการศึกษาที่ต้องโอนย้ายให้ในกรณีที่เยาวชนยังไม่จบการศึกษา หรือไม่สามารถเดินทางมายังศูนย์ฝึกฯ ได้เพราะระยะทางไกลก็ต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ และต้องประสานกับศูนย์การศึกษานอกระบบฯ เพื่อส่งต่อให้เขา ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 19)

“... แผนแรกอาจจะเป็นแผนที่เขาอยากทำ แต่พ่อเราทำไปครึ่งทางมันไม่ได้เรากลับมาคุยกัน แล้วเราหาตรงกลางว่าเราปรับไหม การทำแบบที่ร่วมกันทำที่ไม่ได้มาจากเราคนเดียว มันคือการร่วมคิดร่วมกันขับเคลื่อน ถ้าพลาดก็ไม่ใช่ไรเราก็กลับมาคุยกันใหม่เป็นแผนอื่นดีไหม คุยกับผู้ปกครองเป็นได้ไหมถ้าเราจะทำ แบบนี้ไม่ไปไม่ได้ เราต้องไปทางนี้ ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 22)

ตามมาตรฐานการทำงาน IRC และประสบการณ์ทำงานจริงได้สะท้อนให้เห็นว่า การเตรียมความพร้อมก่อนจะสู่การปล่อย จนถึงช่วงระยะเวลาหนึ่งปีแรกหลังปล่อย นับเป็นช่วงเวลาที่เปราะบาง นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ตระหนักในช่วงเวลาแรกของการปล่อยตัวจะเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของเด็กและเยาวชนจากหลายๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวจากช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวกับเทคโนโลยีที่พัฒนาไปไกลจากยุคก่อนหน้า นั่นคือ เป็นช่วงเวลาที่ควรได้รับแรงสนับสนุนจากนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC รวมไปถึงครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า เด็กและเยาวชน หลายคนเปลี่ยนผ่านช่วงวัยไปสู่การทำงานย่อมต้องการวางแผนอย่างเหมาะสมและรัดกุม ป้องกันความผิดพลาด วางแนวทางแผนที่ยืดหยุ่นเพื่อการปรับเปลี่ยนในภายหลังได้ ดังนั้น ช่วงเวลาหลังการปล่อยตัวระยะแรกหนึ่งวันจนถึงหนึ่งเดือน จึงเป็นด่านแรกที่จะทำให้เห็นภาพของการปรับตัวของเด็กและเยาวชนจากหนึ่งปีแรกไปจนถึงหนึ่งปี

2. ทักษะการปฏิบัติงาน IRC

แม้ว่าการติดตามจะเป็นภารกิจหลักของนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ฝึกและอบรมฯ มาโดยตลอด จนเมื่อถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทจากนักสังคมสงเคราะห์กลายมาเป็นนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ที่มีบทบาทเข้มข้นมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากกรณีพิพาทฯ ได้เล็งเห็นว่า การติดตามอย่างใกล้ชิดเป็นการลดโอกาสเกิดความเสี่ยงของการเข้าสู่การกระทำผิดซ้ำ ด้วยใช้ทักษะการสังเกต การประนีประนอม การเจรจาต่อรอง การสะท้อนกลับ การวิเคราะห์ การประเมินความเสี่ยงในระยะเวลาอันสั้น เป็นการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้คิดทบทวนในการเลือกคบเพื่อนเมื่ออยู่ในชุมชน สถานประกอบการ หรือสถานศึกษา

“... การทำงานมีความลงลึกมากกว่าการทำงานแบบเมื่อก่อนที่ไม่มี IRC ... ในหลายเคสที่ผ่านมา กลายเป็นว่าเด็กเองเขาก็ไม่ได้ถูกวางแผน หรือถูกสร้างแรงจูงใจเกี่ยวกับการมีเป้าหมายหลังปล่อย ... พอมี IRC มันเหมือนกับว่าเราทำงานกับเขาตลอด จะคุยตลอดเลยว่าจะทำอะไร ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 15)

“... การติดตามในกระบวนการ IRC นั้นมีความถี่ มีความใกล้ชิด และก็รู้เท่าทันเด็กอยู่ตลอดเวลา สถานการณ์แต่ละสถานการณ์ของเด็กที่เกิดขึ้นหลังจากปล่อยไป มีการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเพื่อดูแลประคับประคองกัน ติดตามการใช้ชีวิตของเด็ก เมื่อเด็กเกิดปัญหา เด็กมีสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ ทำให้เราสามารถลงไปช่วยเหลือได้มากกว่าปกติ ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 5)

ทั้งนี้ นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ยังใช้ประสบการณ์ทำงานและแนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อผลักดันให้ผู้ดูแลเด็กและเยาวชนคอยสนับสนุน เต็มใจที่จะประคับประคองเด็กและเยาวชนให้ถึงเป้าหมายได้ด้วยดี

“... เครือข่ายโดยเฉพาะคนในพื้นที่เขาจะรู้จักบริบทได้ดีกว่า เขาจะช่วยในการติดตาม กำกับ ดูแล แล้วก็บำบัดเด็กได้ด้วยบางคน บางคนเป็นยุติธรรมชุมชน เป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ หรือเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคม บางทีเขาสามารถดึงคนอื่นมาช่วยเด็ก มาช่วยครอบครัวเด็กได้อีก ที่สำคัญเราต้องลงไปหาเครือข่ายตรงนั้นก่อน เราไม่มีอำนาจไปสั่งเขาได้ แต่เราจะไปแบบขอแบบช่วย ... สุดท้ายถ้าเด็กเป็นคนในชุมชน เด็กกลับมาดีได้ชุมชนก็ปลอดภัย เขาก็ยินดีช่วยกันส่วนใหญ่ ลูกบ้านเขาดีได้เขาก็โอเค แอปเปิ้ล ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 12)

“... เยาวชนทุกรายก่อนที่จะทำ life plan จะมีการพูดคุยกับผู้นำชุมชน มีการสื่อสารกับผู้นำชุมชน โดยแจ้งว่า เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันดูแลน้องในชุมชนไม่ให้เขาก้าวพลาดอีก เขาก็มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าจะช่วยเหลือเรื่องอะไรบ้าง ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 19)

การปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จึงเป็นปฏิบัติการเชิงลึก กล่าวคือ นอกจากจะเป็นการทำงานแบบรายกรณีกับเด็กหรือเยาวชนเป้าหมายอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังเป็นการทำงานระยะยาว และต้องใช้ทักษะหลายประการ เพื่อสร้างความเข้าใจลึกซึ้งในตัวตนของแต่ละบุคคล ด้วยการเคารพความแตกต่างความเป็นมนุษย์ อันมีความเป็นตัวตน สิ่งแวดล้อม ความต้องการ ความสามารถที่แตกต่างกัน จึงต้องอาศัยการประเมินและการตีความบริบทอย่างถูกต้อง ไม่อคติ ไม่เอนเอียงต่อข้อมูล แสดงความจริงใจในการเข้าถึงเด็กและเยาวชน และสังคมแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ผ่านบริบทของชีวิตตลอดช่วงเวลาผ่านการพูดคุย การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง การสร้างแบบแผนของชีวิตด้วยความเข้าใจในความเป็นปัจเจกชน เพื่อมองหาทิศทางสำหรับการออกแบบชีวิต ทั้งระยะสั้น และระยะยาว การประเมินความเป็นไปได้ ความเสี่ยง การชี้แจงต่อความสำเร็จ การยอมรับความล้มเหลวและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นทุกช่วงเวลาเช่นกัน

3. จุดยืนของนักสังคมสงเคราะห์

เมื่อบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกและอบรมฯ มีความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ที่แตกต่างจากเดิม และเข้าใจในเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบ IRC และปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC รวมถึงเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้ระบบนี้

“... ในส่วนของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน มีการเตรียมพร้อมข้อมูลของเยาวชนเสมอในการส่งต่อข้อมูลและการทำงานร่วมกับสถานประกอบการในการรับเยาวชนเข้าทำงานระหว่างที่พักฝึกอบรม และภายหลังปล่อยตัว จะมีส่วนที่ต้องช่วยกันประคับประคองให้เยาวชนสามารถฝึกงาน และทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 15)

กล่าวคือ นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เป็นผู้ให้การสนับสนุนการส่งต่ออย่างเป็นระบบ ครอบครัว สถานบันการศึกษา สถานประกอบการ และชุมชน นับว่าเป็นไม่ต่อที่รับบทบาทสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในขณะที่ต้องรักษาความลับของข้อมูลไปพร้อมกับการให้ความสนใจต่อเด็กและเยาวชนที่ต้องปรับตัวเข้าสู่สังคม นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประสาน การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภายนอกให้เข้าใจในกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชน อันเป็นพื้นที่สังคมในระยะแรกภายหลังเดินออกจากสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกและอบรมฯ ได้อย่างมีคุณภาพ เข้าใจการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม

“... ผู้ปกครองเขาก็ค่อนข้างที่จะกังวลมาก นักสังคมสงเคราะห์ก็เลยค่อนข้างที่จะระวังตัวน้อยในการลงพื้นที่สถานศึกษา ในช่วงแรกๆไปเยี่ยมก็จะนัดเจอที่ร้านอาหาร หรือสถานที่อื่นๆ ใกล้เคียง หากมีการส่งต่อข้อมูลให้ครูที่ปรึกษา สถาบันการศึกษาที่เข้าใจและยอมรับทราบก็จะเป็นการช่วยปกปิดข้อมูลเด็กและเยาวชน แต่ในกรณีที่ไม่ได้มีการส่งต่อข้อมูล หรือไม่มีครูที่ปรึกษาในสถาบันการศึกษานั้นๆ ก็ค่อนข้างลำบาก ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 10)

“... การทำงานร่วมกับเครือข่ายจะมีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานราชการเป็นหลักอยู่แล้วที่ประสานกันอยู่ตลอดในเรื่องการฝึกอาชีพ คือ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ... ส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหาเนื่องจากการประสานงานส่งต่อข้อมูลกับสถานประกอบการโดยตรง ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 16)

นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เน้นบทบาทการเป็นผู้ประสานงานเชิงรุกในการเชื่อมโยงเด็กและเยาวชนกับครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการกลับคืนสู่สังคมด้วยความภาคภูมิใจในตนเอง อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านการยอมรับของบางสถาบันการศึกษาและครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการติดตามและการปรับตัวของเยาวชนที่สามารถพบได้จากระยะเริ่มต้น

4. ปัญหาที่พบจากการทำหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC

จากการสัมภาษณ์ได้สะท้อนข้อมูลว่า บ่อยครั้งที่พบเด็กหรือเยาวชนหลายคนแสดงเจตนาปกปิดข้อมูล เพราะไม่ต้องการให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบข้อมูลส่วนบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไป หรือข้อมูลที่ทำให้สับสนได้ อาทิ เช่น การโยกย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนสถานที่ทำงาน การเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ ข้อมูลของผู้ปกครองที่เคยแจ้งกับเจ้าหน้าที่ แม้จะมีการทำข้อตกลงผูกมัดไว้แล้วก็ตาม

“... เด็กไปทำงาน ... และได้หนีกลับบ้าน ซึ่งเด็กโกหกผู้ปกครองว่าได้แจ้งนักสังคมสงเคราะห์แล้ว ผู้ปกครองก็รีบแจ้งให้รู้ เราได้พยายามพูดคุยกับเด็ก โทรศัพท์ไปหาที่ไม่ยอมคุยด้วย...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 6)

เนื่องด้วย การประเมินบุคลิกภาพของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ยังไม่ลึกซึ้งมากพอ เป็นที่มาของการไม่พูดคุย ตัดขาดการสื่อสาร ต้องการปกปิดการกระทำของตนเอง การให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ เป็นเหตุให้นักสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถประเมินสถานการณ์อันเป็นปัจจุบันได้ และไม่สามารถให้ความช่วยเหลือจนอาจเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นได้

“... เราไม่รู้จนมีพี่ที่รู้จักเอาเลขสิบสามหลักไปตรวจ แล้วเราเห็นว่าเด็กมีคดีก็คือเมาแล้วขับ แล้วอีกหนึ่งเดือนข้างหน้า คือครบหนึ่งปี ครบติดตาม เด็กบอกว่า ไม่คิดว่าการเมาแล้วขับมันจะเป็นคดี เด็กเลยไม่โทรแจ้ง ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 6)

“... การที่เยาวชนกลับไปเสพยา การทำงานจะยากมากเลย การติดตามก็จะยาก เพราะเวลาเราทักไปเขาจะไม่ตอบ โทรไปเขาจะไม่ค่อยรับ บางเคสยิ่งเขาไม่รับ เรายังรู้สึกยิ่งอยากช่วย จะทำยังไงให้เขาเลิก มันก็ยิ่งเหมือนเป็นการกดดันเขา เหมือนเขาแบกรับความคาดหวังของเรา พอเขาทำไม่ได้เขาก็จะผลักรเราออก ...”

(นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 9)

สถานการณ์เหล่านี้ เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนภาพของการไม่เปิดใจต่อนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนพร้อมไปกับการติดตามด้วยความห่วงใย และแสดงให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนในทุกรายมีหลายคนที่ไม่ยอมรับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากนักสังคมสงเคราะห์ และบางกรณีกลับมองว่าเรื่องบางอย่างไม่ก่อให้เกิดปัญหาระยะยาว การมองข้ามและการไม่ได้ลงรายละเอียดของข้อมูล จึงทำให้เกิดความผิดพลาดและเป็นที่มาของการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน สอดคล้องกับตัวชี้วัดในการติดตามนั้นคือ สัมพันธภาพครอบครัว และการคบเพื่อน เป็นเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของเด็กและเยาวชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า บริบทการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยระยะแรก ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความเปราะบางที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด ด้วยทักษะเชิงลึกสำคัญต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC จำเป็นต้องปฏิบัติงานเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่องและยาวนานกับเด็กและเยาวชน ครอบครัว สถานประกอบการ สถานศึกษา ชุมชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจบริบทและสถานการณ์ของแต่ละรายอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งปฏิบัติตามบทบาทในฐานะครูที่ปรึกษา สนับสนุนด้านจิตสังคม และผู้ติดตามภายหลังการพ้นจากศูนย์ฝึกและอบรมฯ ผ่านช่องทางการสื่อสารหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการโทรศัพท์หรือสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อประเมินภาวะ ปรับแผนการช่วยเหลือ และเข้าแทรกแซงได้อย่างทันท่วงที อันเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการปรับตัว และการกลับคืนสู่สังคมของเยาวชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ วิสมล ศรีสุทธินันท์ (2566) เรื่อง การป้องกันการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในเด็กและเยาวชน ได้ให้แนวทางในการแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำด้วยการกำกับติดตามพฤติกรรมของเด็กอย่างบูรณาการ นั่นคือ 1) การพัฒนาโปรแกรมการจัดการผ่านภาคีเครือข่าย สุขภาพ เครือข่ายชุมชน สถานศึกษาและทุกภาคส่วน 2) การส่งเสริมทักษะชีวิตและการเผชิญปัญหาให้กับเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดโดยมีครอบครัวมีส่วนร่วม 3) หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องทบทวนเชิงวิชาการถึงด้านมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชน 4) ภาครัฐ ควบทบทวนและกำหนด

นโยบายเชิงลึกในการบูรณาการการทำงานของภาคีเครือข่ายสุขภาพ กระทรวงยุติธรรม 5) สร้างความร่วมมือในทีมสหสาขาวิชาชีพเพื่อพัฒนาเครือข่ายการติดตามเด็กและเยาวชน 6) ครอบคลุม ครบมีเวลาเอาใจใส่และสนใจในเด็กและเยาวชนเมื่อได้กลับมาอยู่ในสังคม 7) ชุมชนและสังคม การยกระดับทางด้านสังคมการดำเนินชีวิต และ 8) กระบวนการยุติธรรม

อย่างไรก็ดี แม้จะพยายามอุดช่องว่างระหว่างงานด้านสังคมสงเคราะห์กับเด็กและเยาวชนทุกทางแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทางตลอดเวลาเช่น กัน กล่าวได้ว่า ครูที่ปรึกษาเช่นนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC ที่ใกล้ชิดและถูกยอมรับจะสามารถป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ด้วยการประคับประคอง เสริมพลังให้แก่เด็กและเยาวชนตลอดเวลาหนึ่งปีภายหลังปล่อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราวรรณ รัตนเกษตร (2566) ศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบนหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยให้ความเห็นว่า การป้องกันและติดตามเด็กและเยาวชน ควรให้ความสำคัญและระมัดระวังกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิด และมีแนวโน้มว่าจะกระทำความผิดซ้ำภายหลังได้รับการปล่อยตัวโดยนักกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มาใช้บังคับให้เหมาะสมต่อลักษณะและสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Altschuler, D. M. (2011) เรื่อง การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยที่ปรับเปลี่ยนวิธีการโดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน พบว่า การใช้ฐานข้อมูลของเด็ก หรือเยาวชนแต่ละบุคคล ซึ่งล้วนมีที่มาตามวิถีชีวิตการถูกอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ต่างกัน เพื่อการวิเคราะห์หาที่มาของสาเหตุต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบ และนำมาใช้ออกแบบแผนการดำเนินชีวิตของเด็ก หรือเยาวชนในอนาคต ผูกโยงกับความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชน ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่จะสามารถส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางสร้างสรรค์ทำให้เกิดผลต่อการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยที่ไม่ล่าช้า เพราะมีพลังของการเกื้อหนุนที่ผสานเป็นหนึ่งใจเดียวกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และชุมชน เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเกี่ยวกับงานวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ช่วงเวลาหลังปล่อยเป็นช่วงเวลาแห่งความเปราะบาง ผู้วิจัยจึงเสนอให้สร้างความตระหนักและยอมรับกับครอบครัว สถานบันการศึกษา สถานประกอบการ และชุมชนควรได้รับการเตรียมความพร้อมและให้ข้อมูลที่เพียงพอในการทำความเข้าใจบริบทของเด็กและเยาวชนหลังพ้นการควบคุม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนการปรับตัวและลดอคติที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการคืนสู่สังคมอย่างสมศักดิ์ศรี โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการความสัมพันธ์ร่วมกับครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การเปิดใจและการติดตามได้อย่างใกล้ชิด

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เป็นผู้ประสานงานเชิงรุกในการเชื่อมโยงเด็กและเยาวชนกับครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงเสนอให้พัฒนากลไกการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ด้วยการจัดประชุมระดมความคิดทบทวนบทเรียนจากการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยร่วมกันระหว่างศูนย์ฝึกอบรม สถานพินิจฯ และหน่วยงานภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน รับฟังความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนที่เคยร่วมการติดตามมาก่อน และพัฒนานวัตกรรมติดตามแบบรายบุคคลที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดคือ นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC เป็นการดำเนินการระยะเริ่มต้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมพลังและพัฒนาทักษะด้านจิต-สังคมของนักสังคมสงเคราะห์ผู้ทำหน้าที่ติดตาม ด้วยการใช้เชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ การประเมินสถานการณ์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเจรจา และการเสริมพลังจิตใจ โดยรวบรวมข้อมูลจากหลายฝ่าย อาทิ ผู้เชี่ยวชาญ นักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ IRC และนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ฝึกฯ นักวิชาชีพ

อื่นที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการรับฟังเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมการติดตามในอดีต เพื่อสะท้อนภาพและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และสามารถนำไปพัฒนายกระดับนโยบายที่อาจมีโอกาสนำมาใช้เพื่อเข้าถึงตัวตนของเด็กและเยาวชนและแก้ไขข้อจำกัดที่ผ่านมาได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2561). พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. กระทรวงยุติธรรม.
[https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/พระราชบัญญัติกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. \(2567\). รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/รายงานสถิติคดีประจำปีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. \(2568\). รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/รายงานสถิติคดีประจำปีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. \(2568\). ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน](https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/พระราชบัญญัติกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2567). รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/รายงานสถิติคดีประจำปีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2568). รายงานสถิติคดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/รายงานสถิติคดีประจำปีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2568). ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. กระทรวงยุติธรรม. https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน)
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมดลย์. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรพงศ์ คำพัก. (2565). ทศนะต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามระบบการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ (IRC) ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต], มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์เทพ สันติกุล. (2560). การวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคมสำหรับนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทรารวรรณ รัตนเกษตร. (2566). การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบนหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก. วารสารรวมคำแห่ง ฉบับนิติศาสตร์, 12(1), 35–64.
- วิสมล ศรีสุทธินันท์. (2566). การป้องกันการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดในเด็กและเยาวชน. วารสารบัณฑิตศึกษาชัยภูมิปริทรรศน์, 1(2), 46–57. <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/JGCR/article/view/511>
- อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์. (2562). ข้อท้าทายงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ. รายงานสืบเนื่องการสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 65, 194–203.

ภาษาอังกฤษ

- Altschuler, D. M. (2011). Reclaiming futures and juvenile reentry: The case for joining forces. *Children and Youth Services Review*, 33(Suppl 1), S66–S69.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.06.015>

การศึกษานวนภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย

THE STUDY OF SUPERNATURAL MOTIFS IN LOYCHINE'S HORROR STORIES

ธนาภา มาบุญธรรม¹ นิตยา วรรณกิตร์²

Thanapa Maboonthum¹, Nittaya Wannakit²

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Master of Arts Program in Thai, Mahasarakham University

E-mail 65010183005@msu.ac.th

² ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Department of Thai and Oriental Languages, Mahasarakham University

E-mail nittaya.w@msu.ac.th

Received: April 9, 2025

Revised: June 15, 2025

Accepted: September 16, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวนภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย จากเรื่องเล่าสยองขวัญขนาดสั้นทั้งหมดของลอยชายจำนวนทั้งสิ้น 93 เรื่อง โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องนวนภาคของสตีธ ทอมป์สัน (Stith Tompson, 1977) มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า นวนภาคเหนือธรรมชาติกลุ่มที่พบมากที่สุดเรียงลำดับไปถึงกลุ่มที่พบน้อยที่สุดคือ 1) นวนภาคเกี่ยวกับวิญญาณ พบร้อยละ 25.34 2) นวนภาคผู้มีสัมผัสพิเศษ พบร้อยละ 23.97 3) นวนภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พบร้อยละ 20.66 4) นวนภาคไสยศาสตร์ พบร้อยละ 14.33 5) นวนภาควัตถุวิเศษ พบร้อยละ 8.54 และ 6) นวนภาคตัวละครในตำนาน พบร้อยละ 7.16 ตามลำดับ โดยนวนภาคต่างเหนือธรรมชาติ ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชายมีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ทำให้เรื่องราวนั้น ๆ สมเหตุสมผล มีที่มาที่ไป ช่วยสร้างความน่าสนใจควบคู่ไปกับความน่าหวาดกลัว อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือส่งต่อความเชื่อ แนวคิดและแง่มุมบางอย่างของสังคมไทยผ่านเรื่องเล่าสยองขวัญเหล่านั้นซึ่งเป็นสื่อบันเทิงสมัยใหม่แต่ยังคงสืบทอดความเชื่อดั้งเดิมอันคงอยู่ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตให้ถูกส่งต่อไปถึงผู้อ่านที่เป็นคนในยุคปัจจุบัน นอกจากนั้นแล้วความสนใจที่นักอ่านมีให้กับเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชายยังแสดงให้เห็นถึงความนิยมของเรื่องเล่าสยองขวัญที่ไม่ได้ลดน้อยถอยลงตามกาลเวลา

คำสำคัญ

นวนภาคเหนือธรรมชาติ เรื่องเล่าสยองขวัญ ลอยชาย

ABSTRACT

This article aims to study the supernatural motifs in Loychine's horror stories. The study examines all 93 of Loychine's short horror stories, applying Stith Thompson's (1997) motif theory as a framework for the research. The study found that the most commonly encountered supernatural motifs, in descending order of frequency, are: 1) motifs related to spirits, found in 25.34% of the stories; 2) motifs involving people with special abilities, found in 23.97%; 3) motifs of communication with the supernatural entities, found in 20.66%; 4) motifs of black magic, found in 14.33%; 5) motifs of magical objects, found in 8.54%; and 6) motifs of legendary characters, found in 7.16%. These supernatural motifs play an important role in story development, making the stories coherent and meaningful while enhancing both their intrigue and horror. Moreover, they serve as tools for transmitting beliefs, ideas, and certain social aspects of Thai culture through these horror stories. Although these stories are a form of modern horror media, they continue to preserve traditional beliefs deeply rooted in Thai society, passing them on to contemporary readers. Additionally, the ongoing interest from readers in Loychine's horror stories indicates that the popularity of such tales has not diminished over time.

Keywords

Supernatural Motif, Horror Story, Loychine

ความสำคัญของปัญหา

เรื่องเล่า คือ การนำเสนอเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์เริ่มต้นจนถึงสถานการณ์ตอนจบ เป็นวิธีการส่งสารที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบที่ชัดเจน (ชฎารัตน์ สุนทรธรรม และคณะ, 2563) หนึ่งในประเภทของเรื่องเล่าที่ได้รับความนิยมและถูกเล่าขานกันมากคือเรื่องเล่าสยองขวัญ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความหวาดกลัวให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน โดยการใช้องค์ประกอบทั้งทางจิตวิทยาและเหนือธรรมชาติ เช่น สัตว์ประหลาด ผี ภูต หรือวิญญาณ ดังที่วิสิฐ อรุณรัตนานนท์ (2552) ได้อธิบายไว้ว่าที่คนส่วนใหญ่ชื่นชอบเรื่องสยองขวัญเป็นเพราะคนในสังคมยังคงปรารถนาที่จะสัมผัสเรื่องราวเร้นลับเหล่านี้ ส่งผลให้ระบบความเชื่อแบบวิญญาณนิยมยังสามารถดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ เรื่องเล่าสยองขวัญจึงถือเป็นหนึ่งในประเภทเรื่องเล่าที่สะท้อนถึงความเชื่อและระบบค่านิยมของแต่ละสังคม ผ่านการเล่าถึงเหตุการณ์เหนือธรรมชาติที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ แต่สามารถสร้างความรู้สึกลึกลับหวาดกลัวให้กับผู้รับสาร

เรื่องเล่าประเภทสยองขวัญได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปตามบริบทของยุคสมัยและโครงสร้างของสังคม จากเดิมที่เรื่องเล่าเหล่านี้มีบทบาทในการถ่ายทอดเพื่อกระตุ้นความหวาดกลัวหรือสร้างความสะพรึงกลัวในหมู่ผู้ฟังในอดีต ปัจจุบันได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสื่อบันเทิงที่ได้รับความนิยมในหลากหลายรูปแบบ ทั้งในแง่ของเนื้อหาและช่องทางการนำเสนอ แม้ว่ารูปแบบการเล่าจะมีความหลากหลายมากขึ้นตามเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่อัตลักษณ์สำคัญของสื่อบันเทิงประเภทสยองขวัญยังคงดำรงอยู่เพื่อทำหน้าที่หลักอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากสื่อบันเทิงคดีตระกูลอื่น ๆ (Genre) นั่นก็คือการสร้างความน่ากลัว น่าขยะแขยง สะอิดสะเอียน ให้แก่ผู้รับสาร (ธนัท อนุรักษ์, 2555) ทั้งนี้ การเข้ามามีบทบาทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันของผู้คนในยุคปัจจุบันได้เปิดพื้นที่ใหม่สำหรับการเล่าเรื่องแนวสยองขวัญ ทำให้เรื่องเล่าเหล่านี้เข้าถึงผู้คนได้ง่ายขึ้น และยังสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับภูตผียังคงดำรงอยู่ในสังคม แม้จะอยู่ท่ามกลางบริบทของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและ

วิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับ คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง (2560) ที่ได้กล่าวว่า แม้เทคโนโลยีจะไปไกลขนาดไหน เรายังคงมีรายการผี ๆ จิตสัมผัส และมีพิธีกรรมอีกมากมายมหาศาลที่ยังมีคนทำอยู่

หนึ่งในนักเขียนร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงจากการเผยแพร่เรื่องเล่าสยองขวัญผ่านช่องทางออนไลน์คือ ลอยชาย. โดยลอยชาย.เริ่มต้นจากการเผยแพร่ผลงานบนเว็บไซต์พันทิป ซึ่งได้รับความนิยมและนำไปสู่การจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในเวลาต่อมา ปัจจุบันลอยชาย.ยังคงผลิตผลงานเรื่องเล่าสยองขวัญอย่างต่อเนื่อง โดยเปลี่ยนช่องทางหลักในการเผยแพร่จากเว็บไซต์พันทิปมาเป็นเว็บไซต์รีดอะไรต์ (ReadAWrite) ลักษณะเด่นของเรื่องเล่าจากลอยชาย.คือการนำเสนอเรื่องราวที่สอดคล้องกับความเชื่อพื้นบ้านของไทย ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างง่ายดาย เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นการบอกเล่าประสบการณ์ของผู้พบเจอกับสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ผี วิญญาณ และความเชื่อด้านไสยศาสตร์ อาทิ การตั้งศาล การดูดวง การทำคุณไสย การเลี้ยงผี ตลอดจนการใช้เครื่องรางของขลังต่าง ๆ องค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับงานเขียนของลอยชาย. และเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผลงานของเขาได้รับความนิยมในหมู่ผู้อ่าน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือเรื่อง “บางสิ่ง...ที่สูญหาย” บนเว็บไซต์พันทิป ซึ่งมียอดการแสดงความคิดเห็นถึง 1,083 ข้อความ และเรื่อง “ใครคนนั้น...ที่รออยู่” บนเว็บไซต์รีดอะไรต์ ซึ่งมียอดผู้เข้าชมสูงถึง 49,810 ครั้ง (ข้อมูลสำรวจเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2568) นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการกล่าวถึงผลงานของลอยชาย.ในสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เมื่อมีการพูดถึงเรื่องเล่าสยองขวัญอีกด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของผู้เขียนในฐานะผู้ผลิตเนื้อหาสยองขวัญในยุคดิจิทัล

องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.ดังที่ได้กล่าวไปแล้วสามารถวิเคราะห์ได้ผ่านแนวคิดเรื่องอนุภาค ดังที่ประคอง นิมมานเหมินท์ (2543) กล่าวถึงอนุภาคไว้ว่า อนุภาค (motif) หมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ ในนิทานที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ อนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1. ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ อาจเป็นคน สัตว์มนุษย์ ต้นไม้ เช่น แม่ มด ยักษ์ นางฟ้า กินรี แม่เลี้ยงใจร้าย คนหลังค่อม แมวพูดได้ 2.วัตถุสิ่งของ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกผิดธรรมดาเช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ ไม้เท้าวิเศษ และ 3. เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ได้แก่ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับ น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกิน ศิราพร ณ ถลาง (2552) ยังได้กล่าวไว้ว่า หากวิเคราะห์อนุภาคแล้วก็จะนำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของข้อมูลที่เป็นนิทาน ธรรมชาติและวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเรื่องอนุภาคมีได้จำกัดอยู่เพียงในนิทานพื้นบ้านหรือวรรณกรรมดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะในเรื่องเล่าสยองขวัญสมัยใหม่ ตัวอย่างที่น่าสนใจคือผลงานของลอยชาย.ซึ่งได้นำอนุภาคเหนือธรรมชาติที่มีรากฐานอยู่ในความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย รวมถึงอนุภาคที่มีความแปลกแตกต่างขึ้นมาอย่างน่าสนใจ มาสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าในลักษณะที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.ในด้านอนุภาคเหนือธรรมชาติ เพื่อให้ทราบถึงอนุภาคดังกล่าวที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ผลงานของลอยชาย.เกิดลักษณะเด่นอันทำให้ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องจากผู้อ่านร่วมสมัย รวมถึงเพื่อขยายขอบเขตการศึกษาทางคติชนวิทยา และเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

โจทยวิวิจัย/ปัญหาวิจัย

ลอยชาย.มีการใช้อนุภาคเหนือธรรมชาติลักษณะใดบ้างในเรื่องเล่าสยองขวัญ และอนุภาคเหนือธรรมชาติเหล่านั้นส่งผลต่อเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาอนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นศึกษาและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอนุภาค และเรื่องเล่าสยองขวัญ เพื่อกำหนดหัวข้อ ข้อมูล และแนวทางการศึกษา
2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยรวบรวมเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย จำนวน 93 เรื่อง จากเว็บไซต์พันทิป เว็บไซต์ตรีตอะไรต์ และเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์กับสำนักพิมพ์ไอโซลา ตั้งแต่ธันวาคม 2557 ถึงกุมภาพันธ์ 2567
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์อนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าโดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดของสตี้ท ทอมป์สัน แบ่งอนุภาคออกเป็น 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ อนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณ อนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์ อนุภาคผู้มีสัมผัสพิเศษ อนุภาคตัวละครในตำนาน อนุภาควัตถุวิเศษ และอนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พร้อมวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของอนุภาคเหล่านี้ในเรื่องเล่า
4. ขั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยสรุปความถี่และสัดส่วนของแต่ละกลุ่มอนุภาค พร้อมอภิปรายผลตามข้อค้นพบ ให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาอนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์อนุภาคเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย โดยจำแนกออกเป็น 6 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ อนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณ อนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์ อนุภาคมนุษย์ผู้มีสัมผัสพิเศษ อนุภาคตัวละครในตำนาน อนุภาควัตถุวิเศษ และอนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณ

อนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณเป็นอนุภาคอันเกี่ยวเนื่องกับวิญญาณในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย ไม่ว่าจะเป็นอนุภาคตัวละครวิญญาณ อนุภาคการพบเจอวิญญาณ อนุภาคการถูกหลอกหลอน อนุภาคการถูกแผ้วร้าง และอนุภาคการรับมือกับวิญญาณ ซึ่งจะได้ถูกกล่าวถึงในภาพรวมต่อไป

อนุภาควิญญาณ เป็นอนุภาคหลักและอนุภาคที่ขาดไปไม่ได้ในเรื่องเล่าสยองขวัญ เมื่อความน่าหวาดกลัวส่วนใหญ่ในเรื่องเล่าเหล่านั้นมาจากการปรากฏตัวและการหลอกหลอนของวิญญาณ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่อง *รักนั้น...ไม่เคยจาง* และเรื่อง *รอยต่อ...เบญจเพส* ดังนี้

ในเรื่อง *รักนั้น...ไม่เคยจาง* ตัวละครเด็กชายชาวต่างชาติซึ่งมาท่องเที่ยวในประเทศไทยกับผู้ปกครองที่สถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่าได้นึกสนุกหลบไปซ่อนตัวจากผู้ปกครองเพื่อเล่นซ่อนหา ทว่าเกิดหล่มจนวิญญาณที่อยู่ในบริเวณนั้นนึกสงสารจึงปรากฏตัวเพื่อพยายามปลอบ แม้วิญญาณตนดังกล่าวจะมีเจตนาที่ดีแต่การปรากฏตัวให้เห็นก็ยิ่งทำให้เด็กชายหวาดกลัวอย่างเลื่องไม่ได้

จะเห็นได้ว่า การปรากฏตัวของอนุภาควิญญาณนั้นโดยทั่วไปมักก่อให้เกิดความกลัวแก่ผู้พบเห็นแม้ในบางเรื่องเล่าตัวละครวิญญาณจะไม่ได้มีเจตนาร้ายก็ตาม **อนุภาคการพบเจอวิญญาณ** ในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย นั้นมีเหตุปัจจัยการพบเจอที่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งเกิดจากความบังเอิญอย่างในตัวอย่างข้างต้น ตัวแปรภายนอก หรือสายเลือดที่สืบทอดความสามารถเหล่านั้นต่อกันมา อีกทั้งยังมีเรื่องของกรรมสัมพันธ์ตามความเชื่อของคนไทยด้วยเช่นกัน โดยที่ปัจจัยต่าง ๆ ที่ลอยชายได้นำมาใช้เพื่อสร้างอนุภาคการพบเจอวิญญาณเหล่านี้ยังสะท้อนความเชื่อที่ว่า การพบวิญญาณไม่จำกัดเฉพาะเวลากลางคืนเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงเวลากลางวัน ขึ้นอยู่กับโอกาส เวลา สถานที่ และปัจจัยทั้งภายนอกและภายในของบุคคล ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนความเชื่อที่ว่าวิญญาณมิได้อยู่ไกลจากชีวิตประจำวันของคนไทย เพียงแต่คนส่วนใหญ่ไม่สามารถรับรู้หรือมองเห็นได้เท่านั้น ส่วนจากเรื่อง *รอยต่อ...เบญจเพส* ซึ่งตัวละครที่นั่นที่ได้พบกับวิญญาณตามติดตนเมื่อถึงวัยเบญจเพสหรือช่วงที่ชีวิตตกต่ำที่สุด มีเหตุการณ์ในขณะที่กำลังจะเข้านอนฝันที่ได้ยินเสียงพูดคุยจนต้องมองทางต้นเสียงและได้พบกับเงาร่างวิญญาณจำนวนมากว่าสิบคนในชุดอย่างโบราณ ร่างกายไม่สมบูรณ์ไม่น่ามอง พวกเขาต่างมอง

พื้นที่ด้วยความโกรธก่อนพยายามเข้าใกล้พื้นที่และหายวับไป โดยที่การปรากฏตัวดังกล่าวสร้างความหวาดกลัวให้พื้นที่ได้ตั้งแต่เสียงที่ได้ยินไปจนถึงสิ่งที่ได้เห็น ดังตัวอย่าง

ที่ตรงลานโล่ง ๆ ของระเบียบนั้นมีเงาร่างของคนกว่าสิบคนนั่งอยู่กับพื้นในท่าทางเดียวกันคือนั่งยอง ๆ กอดเข่า ทุกคนแต่งตัวในชุดโบราณอย่างผ้าซาลี่เข้ม ๆ สกปรกขมข่อสภาพร่างกายของทุกคนผอมซีดอิดโรย บางก็ไม่มีแขน บ้างก็มีแผลเหวอะที่ใบหน้า และบ้างก็มีเครื่องมือบางอย่างติดตรึงไว้ตามเนื้อตัว

สายตาสลัดไปนั้นมองผ่านกระจกมายังพื้นที่ที่นอนอยู่บนเตียงปากของเงาร่างพวกนั้นขยับเหมือนพยายามจะพูดอะไรบางอย่าง ดวงตาสลัดไปนั้นค่อย ๆ โตขึ้นแสดงให้เห็นความโกรธ พวกมันค่อย ๆ เปลี่ยนท่าเป็นคลานสี่ขาเหมือนพยายามจะเข้ามาใกล้พื้นที่ แต่แล้วภาพก็ตัดหายไปกลายเป็นความมืดว่างเปล่า

(รอยต่อ...เบญจเพส)

จะเห็นว่า อนุภาควิญญานเป็นอนุภาคที่ทำให้เกิดอนุภาคการถูกหลอกหลอนของตัวละครคนเป็น โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การปรากฏตัวให้เห็นด้วยตา การส่งเสียงให้ได้ยินผ่านหู หรือการสร้างกลิ่นให้รับรู้ได้ด้วยจมูก โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการรบกวนประสาทสัมผัสด้วยสิ่งที่ผิดปกติ เช่น ภาพน่ากลัว เสียง และกลิ่น ซึ่งสามารถกระตุ้นจิตใจให้เชื่อมโยงกับเรื่องราวน่าหวาดกลัวได้ จึงเป็นอีกหนึ่งอนุภาคที่เพิ่มความน่าสพรึงให้กับเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชายผ่านสิ่งที่ตัวละครผู้ประสบเหตุทั้งหลายได้สัมผัส และความหลากหลายของอนุภาควิญญานนั้นยังทำให้เรื่องราวไม่ซ้ำซาก มีความตื่นเต้น ระทึกขวัญ และน่าสนใจจากการหลอกหลอนของวิญญานที่แตกต่างกันไปในแต่ละเรื่องเล่า

ทั้งนี้อนุภาคตัวละครวิญญานในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชายนั้นมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอนุภาควิญญานคน วิญญานสัตว์ หรือวิญญานตามความเชื่อของชาวไทยซึ่งต่างมีลักษณะที่ต่างกันไป ตัวอย่างเช่น วิญญานติดที่ วิญญานเจ้ากรรมนายเวร วิญญานที่ยึดติดกับสิ่งของของตน วิญญานสัตว์ที่มาเพื่อทวงคืนจากมนุษย์ วิญญานปอบเชื้อ วิญญานที่ถูกเลี้ยงด้วยวิชาอาคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังแบ่งเป็นวิญญานชั่วร้ายที่หลอกหลอนและทำร้ายคนเป็น และวิญญานดีที่ช่วยเหลือมนุษย์ ความหลากหลายดังกล่าวไม่เพียงเพิ่มความน่าสนใจให้กับเรื่องเล่าเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วยังเป็นการนำเสนอเรื่องกรรมที่ส่งผลต่อวิญญานให้เห็นว่าสร้างกรรมเช่นนั้นแล้วส่งผลเช่นใด หรือเพราะมีกรรมอย่างไรต่อกันมาจึงเกิดเรื่องราวนั้น ๆ ขึ้น เพื่อเน้นย้ำความเชื่อเรื่องกรรมให้กับผู้อ่าน รวมถึงการใช้ตัวละครวิญญานที่อยู่ในความเชื่อของชาวไทยอยู่แล้วยังทำให้ผู้อ่านสามารถล้อยตามเรื่องราวได้ง่ายและเป็นการเล่าซ้ำเพื่อสืบทอดความเชื่อเรื่องวิญญานในสังคมไทยอีกด้วย

นอกจากการปรากฏตัวเพื่อหลอกหลอนแล้ว ในบางเรื่องยังปรากฏอนุภาคเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครวิญญานเข้าใช้ร่างของตัวละครคนเป็นเพื่อสื่อสารหรือเพื่อจุดประสงค์บางอย่างหรือที่เรียกว่าอนุภาคการแผ่ร่าง ซึ่งส่วนใหญ่จำเป็นต้องได้ตัวละครอื่นเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้ตัวละครคนเป็นนั้นกลับสู่สภาวะปกติ ดังปรากฏในเรื่อง *ผี(ใน)บ้าน...ผี(ใน)เรือน* ต่อไปนี้

ในเรื่อง *ผี(ใน)บ้าน...ผี(ใน)เรือน* ซึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ครอบครัวของพี่บิบบิวิญญานชายคนหนึ่งในบ้านตนเอง เป็นเหตุให้ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกต้องเข้ามาช่วยเหลือโดยการตามหาสาเหตุจนพบว่ามาจากไม้แผ่นหนึ่งที่ถูกใช้ทำชั้นบันไดบ้าน ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกจึงได้ถอนวิชาที่สะกดวิญญานไว้กับไม้แผ่นนั้น จนวิญญานชายที่เคยถูกสะกดไว้ไปแผ่ร่างของคนรักพี่บิบบิเพื่อสื่อสารว่าอยากให้ทำอะไรกับไม้แผ่นนั้นต่อไป

จะเห็นว่า อนุภาคการถูกแผ่ร่างเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่สร้างความผิดปกติแก่ตัวละครคนเป็นผ่านการกระทำของตัวละครวิญญานที่มีสาเหตุหลากหลาย ได้แก่ ความบังเอิญ ความพยายามสื่อสาร การทวงคืน หรือการควบคุมโดยไสยศาสตร์ ปัจจัยเสริมได้แก่สภาพจิตใจของผู้ถูกแผ่ที่อ่อนแอหรือมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการถูกควบคุม โดยผู้ถูกแผ่อาจรับรู้หรือไม่รับรู้การถูกใช้งานของร่างกาย ขึ้นอยู่กับบริบทของเรื่องเล่าสยองขวัญ ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงสร้างความหวาดกลัวจากการสูญเสียการควบคุมร่างกายเท่านั้นซึ่งในบางครั้งอาจนำมาซึ่ง

อันตราย แต่ยังสะท้อนความเชื่อเรื่องอำนาจจิตที่ว่า จิตใจเข้มแข็งสามารถป้องกันการแผ่รังสีได้ดีกว่าจิตใจอ่อนแอ ซึ่งมักเกิดจากอารมณ์ลบ รวมถึงความเชื่อเรื่องกรรมสัมพันธ์ที่ทำให้วิญญาณสามารถแผ่รังสีผู้ที่เคยมีกรรมต่อกันได้

นอกเหนือจากความน่ากลัวอันเกิดจากปรากฏการณ์ทางวิญญาณทั้งหมดข้างต้นแล้ว ยังปรากฏ**อนุภาคการรับมือกับวิญญาณ**ซึ่งเป็นอนุภาคที่ปรากฏเมื่อตัวละครในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.พบเจอกับวิญญาณหรือปรากฏการณ์ทางวิญญาณจึงต้องหาทางรับมือด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตัวละครรอดปลอดภัยจากเหตุการณ์นั้น ๆ อนุภาคการรับมือกับวิญญาณสามารถแบ่งออกได้เป็นการรับมือกับวิญญาณด้วยวิธีการเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา และการรับมือกับวิญญาณด้วยวิธีการเกี่ยวกับความเชื่อเหนือธรรมชาติ ในที่นี้จะยกตัวอย่างการรับมือกับวิญญาณด้วยวิธีการเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ดังนี้

ในเรื่อง *ประสบการณ์ 'คนทำของ'* เมื่อมีเหตุผิดปกติกับคนรักของพี่ปลาชื่อเธอเห็นวิญญาณหญิงสาวร่วมรักกับคนรักของเธอในยามค่ำคืน อีกทั้งยังทำให้สุขภาพของฝ่ายชายทรุดโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด พี่ปลาจึงรับสร้อยพระจากเพื่อนของเธอมาแอบสวมให้เขาตามความเชื่อที่ว่าสร้อยพระเป็นวัตถุที่มีพุทธคุณ สามารถช่วยปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายได้ และเมื่อสวมให้กับคนรักแล้วก็ทำให้ตัวพี่ปลาเองไม่เห็นวิญญาณหญิงสาวคนเดิม และฝ่ายคนรักก็ไม่ฝันถึงผู้หญิงคนนั้นอีก

จะเห็นได้ว่า อนุภาคการรับมือกับวิญญาณเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่คนเป็นพยายามหาวิธีทางเพื่อตั้งรับป้องกัน หรือแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยฝีมือของวิญญาณด้วยวิธีการที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อศาสนาและความเชื่อเหนือธรรมชาติ ในส่วนของความเชื่อทางศาสนา มักเป็นการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนบทบาทสำคัญของศาสนาพุทธในฐานะที่พึ่งทางจิตใจของคนไทย ขณะเดียวกัน การใช้ความเชื่อเหนือธรรมชาติแสดงถึงการพึ่งพาศาสตร์ลึกลับที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย การผสมผสานของความเชื่อทั้งสองประเภทนี้สะท้อนความกลมกลืนของแนวคิดที่แตกต่างในสังคมไทยโดยไม่ลดทอนบทบาทซึ่งกันและกัน อนุภาคดังกล่าวยังแสดงให้เห็นความพยายามในการจัดการกับภัยคุกคามที่มีรากฐานจากความกลัวสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ด้วยตนเองอีกด้วย

2.อนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์

อนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์เป็นอนุภาคซึ่งเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย. ไม่ว่าจะเป็นอนุภาคผู้ถูกคุณไสย อนุภาคผู้ใช้ไสยศาสตร์ อนุภาคผู้เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ อนุภาควัตถุอาถรรพ์ อนุภาคการถูกคุณไสย และอนุภาคการแก้คุณไสย

อนุภาคผู้ถูกคุณไสยเป็นอีกอนุภาคที่พบได้บ่อยในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย. อนุภาคตัวละครในลักษณะนี้มักเป็นผู้ที่เดือดร้อนจากการถูกคุณไสยจนกลายเป็นตัวละครที่ต้องได้รับความช่วยเหลือจากตัวละครอื่น ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่อง *ด้วยรัก...และอาฆาต (เรื่องผี20+)*

ในเรื่อง *ด้วยรัก...และอาฆาต (เรื่องผี20+)* อนุภาคผู้ถูกคุณไสยคือพี่ตัวละครทอป คนรักของพีบี ทั้งคู่ได้เข้ามาปรึกษาตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกเนื่องจากต่างสงสัยว่าพี่ทอปถูกทำเสน่ห์ใส่ โดยพี่ทอปได้บอกว่าคุณไสยดังกล่าวทำให้เขานึกถึงผู้หญิงคนนั้นซึ่งเกิดจากการที่ถูกพรายเป่าหู รวมทั้งแม่ของทั้งคู่ยังเห็นวิญญาณผู้หญิงคนหนึ่งตามติดพี่ทอปอยู่ จนเมื่อพระได้ฟังแล้วให้พี่ทอปอาบน้ำมนต์ล้างสิ่งไม่ดีออกไปพี่ทอปจึงดีขึ้น ดังตัวอย่าง

ทั้งสามคนเดินตามหลวงพ่อก้าวเข้ามาในกุฏิ หลวงพ่อบอกให้พี่ทอปนอนลงจะทำการสะเดาะเคราะห์ให้ด้วยบังสุกุลเป็นบังสุกุลตายโดยจัดให้พี่ทอปนอนลงบนพื้นเอาผ้าขาวนั้นมาคลุมตัวเหมือนคลุมศพแล้วก็เริ่มพิธี

พี่ทอปเล่าว่าระหว่างพิธีจะมีการใช้ของเหมือนผ้าหรืออะไรไม่รู้มาแตะที่หัวพร้อมสวดมนต์ซึ่งตัวเองก็ไม่ได้เข้าใจอะไรเลย แต่ในขั้นตอนสุดท้ายนั้นหลวงจากที่หลวงพ่อสวดมนต์เสร็จพี่ทอปก็รู้สึกคลื่นไส้เป็นอย่างมากจึงรีบวิ่งออกไปหน้ากุฏิแล้วก็อ้วกออกมากองโต

พี่ทอกลับเข้ามาด้วยท่าทางหมดแรง หลวงพ่อยิ้มให้คนทั้งสองแล้วบอกว่า หมดแล้ว
ละเขาเพิ่งจะส่งมาได้ทีเดียวหายหมดแล้ว ทั้งสามกราบขอบคุณท่านด้วยความสุขใจก่อนที่
จะจำเป็นต้องขอตัวลาไปทำงานต่อเสียก่อน ท่านให้พรเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะพูดไล่ตามหลัง
ทั้งสามคนมา

(ด้วยรัก...และอาฆาต (เรื่องผี20+))

จะเห็นได้ว่า อนุภาคผู้ถูกคุณไสยต่างถูกคุณไสยซึ่งมีจุดประสงค์การทำต่างกัน แต่จุดร่วมที่ทุกตัวละคร
พบเจอเหมือนกันคือการถูกคุณไสยนั้น ๆ ทำให้ผู้ถูกคุณไสยสูญเสียความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างปกติไป ทั้ง
จากการทำให้ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้และการรบกวนโดยวิญญาณร้าย ยิ่งไปกว่านั้นยังเสี่ยงต่ออันตรายทาง
ร่างกายและชีวิตจากภัยที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง อนุภาคผู้ถูกไสยศาสตร์จึงเป็นอนุภาคตัวละครที่มีบทบาท
เป็นผู้รับการช่วยเหลือ รวมถึงยังเป็นการสะท้อนความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ยังคงปรากฏในสังคมไทย

นอกจากนั้นแล้ว อนุภาคการถูกคุณไสยในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย ยังเกิดจากสาเหตุและ
จุดประสงค์ที่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นจากการที่ดวงตก การได้รับสื่อคุณไสยโดยบังเอิญ หรือเป็นเป้าหมายของการทำ
คุณไสยโดยตรง โดยคุณไสยส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อทำร้ายหรือทำให้หลงเสน่ห์อันเป็นคุณไสยสองประเภทที่พบมากใน
เรื่องเล่าสยองขวัญของไทย การที่ลอยชาย ใช้อนุภาคเหตุการณ์ประเภทนี้เข้ามาประกอบในเรื่องเล่าสยองขวัญนั้น
นอกจากจะเป็นการสร้างที่มาที่ไปของเรื่องราวแล้ว ยังเป็นการเล่าซ้ำความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาในสังคมไทยต่อไป
อีกด้วย

อีกอนุภาคซึ่งมักปรากฏพร้อมอนุภาคผู้ถูกคุณไสยคืออนุภาคผู้ใช้ไสยศาสตร์อันเป็นอนุภาคที่มีบทบาท
ในเหตุการณ์เหนือธรรมชาติอันเป็นผลมาจากวิชาอาคมต่าง ๆ ผู้ศึกษาแบ่งอนุภาคผู้ใช้ไสยศาสตร์ในเรื่องเล่าสยอง
ขวัญของลอยชายเป็นตัวละครฝ่ายร้าย ตัวละครฝ่ายดี และตัวละครอื่น ๆ ในที่นี้จะยกตัวอย่างตัวละครฝ่ายดีจาก
เรื่อง *เรื่อง...ผีๆสาๆ*

ในเรื่อง *เรื่อง...ผีๆสาๆ* ได้มีเหตุการณ์ปอบอาละวาดในหมู่บ้านของเพื่อนตัวละครผู้มีสัมผัสที่หก
ในขณะที่ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกกำลังหาทางออกให้กับเหตุผิดปกติดังกล่าวที่ตัวเองที่ตัวละครหลงหวังผู้เป็นหมอผีสาย
ขาวได้เข้ามาช่วยเหลือทำให้สามารถคลี่คลายเรื่องราวได้อย่างราบรื่น อันทำให้เห็นว่าแม้จะเป็นตัวละครผู้ใช้ไสย
ศาสตร์เหมือนกันแต่ลงหวังอยู่ในฐานะผู้ช่วยเหลือไม่ใช่ตัวละครปฎิปักษ์

จะเห็นได้ว่า อนุภาคตัวละครผู้ใช้ไสยศาสตร์นั้นแม้จะมีความสามารถเหนือธรรมชาติเช่นเดียวกันแต่ยัง
สามารถแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ ได้แก่ ตัวละครที่ใช้วิชาอาคมเพื่อทำร้ายผู้อื่น ตัวละครที่ใช้ช่วยเหลือผู้อื่น และ
ตัวละครที่ใช้เพื่อบรรลุผลลัพธ์ส่วนตัว การที่ลอยชาย สร้างตัวละครที่หลากหลายดังกล่าวไม่เพียงเพิ่มมิติให้กับเรื่อง
เล่าเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นว่าไสยศาสตร์ที่มีภาพจำเป็นวิชาอาถรรพ์ชั่วร้ายนั้นสามารถทำไปใช้ได้ทั้งทางดีและทาง
ร้ายตามเจตนาและผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอความน่ากลัวของการใช้ไสยศาสตร์ในทางชั่ว
ร้าย ผ่านผลลัพธ์ที่ย้อนกลับมาทำร้ายผู้ใช้ในบางเรื่องเล่า

อนุภาคตัวละครสุดท้ายในประเภทนี้คืออนุภาคผู้เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ เป็นอนุภาคตัวละครที่เข้าไป
คลุกคลีกับไสยศาสตร์โดยปรากฏในลักษณะของผู้ที่ใช้กำลังทรัพย์เพื่อให้ตัวละครผู้ใช้ไสยศาสตร์ทำพิธีกรรมต่าง ๆ
ให้ หรือเป็นผู้ที่รับวัตถุธาตุธรรมมาใช้งานด้วยตัวเอง ตัวละครประเภทนี้จึงมักเป็นผู้ที่เดือดร้อนจากไสยศาสตร์ที่ตน
เข้าไปข้องเกี่ยว ดังตัวอย่างจากเรื่อง *บ้าน...คนตาย*

ในเรื่อง *บ้าน...คนตาย* ซึ่งเกิดเหตุประหลาดภายในบ้านจนตัวละครที่พัวพันมาปรึกษาและพาตัวละคร
ผู้มีสัมผัสที่หกไปที่บ้านจนพบว่ามีการใช้ไสยศาสตร์ทำร้ายคนในบ้าน รวมทั้งยังส่งมาหาตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกแต่
ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกสามารถไล่กลับไปได้ คุณไสยนั้นจึงย้อนไปหาตัวละครผู้เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ผู้เป็นลูกเขย
ของบ้านซึ่งเลี้ยงผีกะไว้ทำร้ายคนในบ้าน ทำให้วิชานั้นย้อนเข้าตัวเขาจนมีสภาพคล้ายคนเสียสติ

จะเห็นได้ว่า อนุภาคผู้เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์มักเป็นผู้ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ส่วน
ตน โดยมีจุดร่วมตรงกันคือเป็นผู้ที่ข้องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ทั้งที่ตนไม่มีความรู้หรือความสามารถในศาสตร์ดังกล่าว
ดังนั้นเมื่อถูกแก๊งของหรือวิชาเสื่อมลงผลเสียจึงย้อนกลับเข้าหาผู้เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ซึ่งไม่สามารถป้องกันตัวหรือ

แก้ไขได้ด้วยตัวเอง เป็นผลให้เกิดผลร้ายต่าง ๆ ตามมาดังที่ปรากฏในเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง การที่ลอยชายนำเสนอผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครประเภนี้จึงเป็นการชี้ให้เห็นถึงอันตรายของการเข้าไปข้องเกี่ยวกับวิชา รวมทั้งยังเป็นการเล่าถึงเรื่องของกรรมว่าผู้ที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับไสยศาสตร์นั้นเป็นผู้สร้างกรรมไม่ต่อมนุษย์ด้วยกันเองที่ต่อวิญญาณ และแม้ว่าวิชาอาถรรพ์ต่าง ๆ จะมีฤทธิ์มากเพียงใด เมื่อวิชาเหล่านั้นเสื่อมลงก็ไม่มีใครหนีพ้นจากกรรมที่ตนก่อไว้

ส่วนสำหรับอนุภาควัตถุที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์คืออนุภาควัตถุอาถรรพ์ โดยวัตถุอาถรรพ์จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางส่งผ่านคุณไสยมนต์คำต่างไปยังผู้ถูกคุณไสย หรือทำหน้าที่ผูกมัดวิญญาณต่าง ๆ ไว้ด้วยวิชา อนุภาควัตถุอาถรรพ์จึงเป็นอนุภาควัตถุที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดเรื่องราวและการทำให้จบเรื่องราวโดยการค้นหา หรือทำลายวัตถุอาถรรพ์เพื่อแก้คุณไสยหรือปลดปล่อยดวงวิญญาณในบางเรื่องเล่า ดังนี้

ในเรื่อง *ของเด็กเล่น...(ต่อ)* มีเรื่องเล่าในโรงเรียนที่เล่าถึงการมอมเลือดให้กับศาลภายในโรงเรียน เพื่อให้สิ่งที่อยู่ในศาลปกป้อง ทว่านั่นคือการทำสัญญากับวิญญาณปอบวิชาซึ่งอาศัยอยู่ในศาลนั้น กลุ่มของตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกจึงต้องแก้ไขสถานการณ์เพื่อช่วยเด็ก ๆ ด้วยการทำลายศาลและค้นหาวัตถุอาถรรพ์ซึ่งเป็นสื่อของปอบวิชา ก่อนนำวัตถุดังกล่าวไปฝากไว้ที่วัดเพื่อให้เรื่องราวในโรงเรียนยุติลง

จะเห็นได้ว่า อนุภาควัตถุอาถรรพ์เป็นอนุภาคที่สัมพันธ์กับอนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในด้านที่เป็นสื่อสำหรับวิชาต่าง ๆ วัสดุหลายอย่างที่ถูกนำมาสร้างวัตถุอาถรรพ์ก็มีความเชื่อในความเป็นอาถรรพ์ในตัวเองอยู่แล้ว อย่างเช่นชิ้นส่วนจากร่างกายมนุษย์ หรือวัสดุตามความเชื่อ เช่น บาทรรคหรือดินจากป่าช้า รวมถึงวัชดุธรรมดาที่ถูกกำกับด้วยวิชา ทั้งนี้ทั้งหมดล้วนมีขึ้นเพื่อให้ไสยศาสตร์สัมฤทธิ์ผลกับเป้าหมายหรือเพื่อเหนี่ยวรั้งวิญญาณไว้ใช้งาน อนุภาควัตถุอาถรรพ์ในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความน่าหวาดกลัว และไม่ควรข้องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัตถุอาถรรพ์ รวมถึงยังแสดงให้เห็นว่าการใช้ไสยศาสตร์ไม่เพียงก่อให้เกิดโทษแก่ผู้ถูกคุณไสยเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อวิญญาณที่ถูกผูกมัดเอาไว้ด้วยเช่นกัน

อนุภาคการแก้คุณไสยเป็นอนุภาคเหตุการณ์หรือพฤติกรรมสุดท้ายในกลุ่มอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ เกิดขึ้นเมื่อตัวละครผู้ถูกคุณไสยหรือบุคคลใกล้ชิดไปขอความช่วยเหลือจากตัวละครที่มีความสามารถในการรับมือกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ นำไปสู่การจัดการกับวิชาเหล่านั้นเพื่อให้เรื่องราวในแต่ละครั้งคลี่คลายไปในทางที่ดี ในที่นี้จะยกตัวอย่างการแก้ที่ตัวผู้ถูกคุณไสย ดังปรากฏในตัวอย่างเรื่อง *ประสบการณ์แสนแพ่งของคนชอบ 'ดูดวง'*

ในเรื่อง *ประสบการณ์แสนแพ่งของคนชอบ 'ดูดวง'* ที่มีอาการไม่เป็นตัวของตัวเองหลังจากไปดูดวงกับหมอดูคนหนึ่ง ครอบครัวของพี่ต๋องจึงพาพี่ต๋องไปให้หลวงพ่อบุญที่นับถือช่วยเหลือ หลวงพ่อบุญได้ใช้ไม้เท้าสัมผัสศีรษะของพี่ต๋องพร้อมบริกรรมคาถา ทำให้พี่ต๋องอาเจียนเอาสิ่งแปลกปลอมรวมถึงแมลงตัวหนึ่งออกมา ซึ่งตามความเชื่อแล้วหากแก้คุณไสยหรือสิ่งไม่ดีแล้วอาเจียนออกมาจะเหมือนเป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีออกมาด้วย

จะเห็นได้ว่า อนุภาคการแก้คุณไสยเป็นอนุภาคเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่จำเป็นต้องมีการช่วยเหลือจากภายนอก เนื่องจากตัวละครผู้ถูกคุณไสยไม่สามารถแก้ไขความผิดปกติด้วยตนเอง ซึ่งมีวิธีการแก้ไขแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้ถูกคุณไสยหรือวัตถุอาถรรพ์ในแต่ละเรื่อง สำหรับอนุภาคการแก้คุณไสยนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงความน่าหวาดกลัวของไสยศาสตร์ผ่านความยากลำบากในการแก้คุณไสยในแต่ละครั้ง อย่างไรก็ตาม ไสยศาสตร์ในรูปแบบไสยขาวก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้คุณไสยมนต์คำได้เช่นกัน สอดคล้องกับอนุภาคผู้ใช้ไสยศาสตร์ที่ว่าแม้ไสยศาสตร์จะเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งมักมีภาพจำว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายก็ยังสร้างผลลัพธ์ที่ต่างกันได้ตามเจตนาของผู้ใช้ นอกจากนั้นแล้วยังพบสิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย คือความเชื่อที่ว่าน้ำล้างเท้าบูพการสามารถช่วยแก้คุณไสยได้ ซึ่งสะท้อนความใกล้ชิดและความเคารพต่อบูพการในสังคมไทยตามแนวคิดที่ว่าพ่อแม่คือพระในบ้าน

3. อนุภาคมนุษย์ผู้มีสัมผัสพิเศษ

อนุภาคมนุษย์ผู้มีสัมผัสพิเศษเป็นอนุภาคตัวละครที่มีความสามารถในการรับรู้ถึงสิ่งเหนือธรรมชาติได้มากกว่าคนทั่วไป ปรากฏใน 2 ลักษณะคือ อนุภาคผู้มีสัมผัสที่หก และอนุภาคนักบวช ซึ่งต่างมีลักษณะเป็นตัวละครผู้ช่วยเหลือเมื่อมีตัวละครอื่นได้รับความเดือดร้อนจากวิญญาณหรือไสยศาสตร์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง *หม้ายผมแดง* และเรื่อง *ยามฟ้าหม่น*

อนุภาคผู้มีสัมผัสที่หกปรากฏในเรื่อง *หม้ายผมแดง* เมื่อตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกได้พบกับตัวละครที่ป่วยผู้ติดต่อกับมาปรึกษาด้วยความสงสัยว่าน้องสาวของเธอถูกผีแม่หม้ายเข้าสิง เป็นเหตุให้ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกต้องไปยังหมู่บ้านของพี่ผู้เพื่อหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขสถานการณ์ แสดงให้เห็นถึงการเป็นตัวละครผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครอื่น

จะเห็นได้ว่า อนุภาคผู้มีสัมผัสที่หกในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชายยังมีบทบาทในฐานะผู้เล่าเรื่องส่วนใหญ่ซึ่งมักเป็นเรื่องที่ตัวละครได้เข้าไปมีส่วนร่วมและแก้ไขเหตุการณ์เหล่านั้น หรือในบางกรณีเป็นผู้รับรู้โดยไม่สามารถแทรกแซงได้ โดยวิธีการของผู้มีสัมผัสที่หกนั้นมีการผสมผสานความเชื่อของไทย ศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ ซึ่งหลากหลายกว่าวิธีการของนักบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ยังมีข้อสังเกตอยู่ที่ในเรื่องเล่าของขวัญเรื่องแรก ๆ ของลอยชาย ตัวละครผู้เล่าเรื่องมักเป็นเพื่อนของผู้สัมผัสที่หก ก่อนจะเปลี่ยนมาใช้ตัวผู้มีสัมผัสที่หกเป็นผู้เล่าเรื่องในระยะยาวเมื่อผู้อ่านยอมรับได้และสนใจที่จะอ่านเรื่องผ่านมุมมองของผู้เล่าที่เป็นผู้มีสัมผัสที่หกสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังคงมีความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติอย่างที่สามารถยอมรับได้หากในสังคมมีเรื่องเล่าซึ่งมีผู้ที่มีความสามารถแตกต่างดังนี้อยู่

จากเรื่อง *ยามฟ้าหม่น* มีอนุภาคนักบวชปรากฏในตอนเปิดตัวเอกของเรื่องหรือทานตะวันซึ่งประสบปัญหาจากการพึ่งพาวิญญาณในทางที่ผิดเพื่อผลในการทำนายดวงชะตาถูกผีฟ้าใช้ร่างเพื่อช่วยเหลือเธอจากวิญญาณร้ายเหล่านั้นพามายังโบสถ์หลังหนึ่งที่มีแม่ชีรออยู่ แม่ชีรับรู้ถึงวิญญาณที่ตามทานตะวันมารวมถึงผีฟ้าในร่างเธอ จึงได้ช่วยเหลือโดยการขอขมาพระพุทธรูปให้ช่วยคุ้มครองทานตะวัน ทำให้ทานตะวันรอดพ้นจากเหตุการณ์ตรงนี้ได้ โดยเป็นการช่วยเหลืออย่างไม่เข้าไปก้าวก่ายกรรมของทานตะวันที่กำลังทำงาน

จะเห็นได้ว่า อนุภาคนักบวชมีความสามารถในการรับรู้และรับมือกับวิญญาณหรือไสยศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งรบกวนความปกติของตัวละครในเรื่องเล่าของขวัญ โดยวิธีการที่ตัวละครนักบวชใช้นั้นมักเป็นวิธีการตามหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างเช่น การสวดมนต์ การทำบุญ การแผ่เมตตา ทั้งนี้ นอกจากหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครที่ได้รับความเดือดร้อนมาแล้วตัวละครนักบวชของลอยชายก็ยังไม่ทิ้งการเป็นผู้เผยแผ่ความเชื่อทางศาสนาซึ่งได้กล่าวถึงบุญและกรรมตามความเชื่อของพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้อ่านเห็นค่าของการทำบุญ ไปจนถึงสร้างความสะดวกและเกรงกลัวต่อบาป อีกทั้งการปรากฏตัวของนักบวชยังสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่พึ่งทางจิตใจอันดับต้น ๆ ของคนไทยเมื่อเผชิญเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ

4. อนุภาคตัวละครในตำนาน

อนุภาคตัวละครในตำนานเป็นอนุภาคตัวละครอันมีที่มาจากตัวละครที่มีบทบาทในตำนานหรือเรื่องเล่าต่าง ๆ อันอยู่ในความเชื่อของชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นที่มาจากเรื่องเล่าทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ หรือเรื่องเล่าพื้นบ้านดั้งเดิมของชาวไทย ปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ อนุภาคเทพ และอนุภาคสัตว์วิเศษ ดังตัวอย่างในเรื่อง *คนเดินดิน...กับเส้นทางอีกสายหนึ่ง (ต่อ 2)* และเรื่อง *เรื่อง...ผีๆสาๆ (ต่อ)*

จากเรื่อง *คนเดินดิน...กับเส้นทางอีกสายหนึ่ง (ต่อ 2)* มีเหตุการณ์ที่ป่าคนหนึ่งให้ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกช่วยดูดวงชะตาให้ ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกมองเห็นวิญญาณเด็กติดตามป่าคนนั้นมาด้วยแต่ไม่สามารถสื่อสารด้วยได้ อนุภาคตัวละครเทพองค์หนึ่งจึงต้องเข้ามาช่วยปลอบให้วิญญาณเด็กสงบลงจนสามารถสื่อสารกันได้ ดังตัวอย่าง

‘เราจะช่วยเอง’ ท่านพูดกับผม

แป๊บเดียวในแทบจะทันที ผมก็รับรู้ได้ถึงกระแสเย็น ที่ต่างจาก ท่าน ของผม กระแสนั้นดูใจดีและอบอุ่น กลิ่นหอมของดอกไม้อ่อน ๆ โขยมาเตะจมูก เสียงหัวเราะใส ๆ หวาน ๆ นั้นบ่งบอกว่า คนที่มาเยือนเป็นผู้หญิง ท่าทางอ่อนช้อยสวยงาม สีมวลที่ขาวเนียนนั้นสวยงาม

มาก ๆ เมื่อร่างของแสงสว่างนั้นหันมาที่ผม ก็พบว่า เป็น องค์แม่ ที่ผมเคยได้พบในการฝึกสมาธิหลายครั้งนั่นเอง ท่านไม่ได้เป็นญาณที่มากเกี่ยวกับผม แต่บางครั้งมีแวมะมาหา มาสอนอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ บ้าง เพราะเหมือนจะเคยบอกว่า ถูกใจ ไม่ค่อยมีร่างไหนที่ทนรับการสอนจาก ท่าน ของผมได้นานนัก มักจะท้อซะก่อน แล้วองค์แม่นี้ก็เป็น ญาณของนำตุ๊กที่เป็นสะพานเชื่อมให้ผมได้ไปเจอกับปู่ตนเอง

‘ไม่ต้องกลัวนะหนูน้อย มาที่นี่มา’ แล้วท่านก็เริ่มเข้าไปลอบโยนเด็กน้อยนั้นให้อยู่ในความสงบ

เด็กน้อยอยู่ในอาการสงบแล้ว เริ่มยอมคุยกับผมสิ่งที่ได้รับคำตอบมานั้นเป็นไปตามคาดครับ เด็กคนนี้ถูกฆ่า ด้วยมือของแม่ตัวเอง ใช้ครับ เขาโดนทำแท้ง เขาหวาดกลัวมาก ๆ เพราะคนที่เขากำลังจะได้เรียกว่า แม่ นั้นกลับเป็นคนที่พรากอนาคตไปจากเขาโดยไม่ยั้ง

(คนเดินดิน...กับเส้นทางอีกสายหนึ่ง (ต่อ 2))

จะเห็นได้ว่า อนุภาคเทพทำหน้าที่เป็นตัวละครช่วยเหลือตัวละครมนุษย์ที่ประสบปัญหา ไม่ว่าจะเป็นตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกที่สามารถสื่อสารได้โดยตรงหรือผู้ที่อธิษฐานด้วยจิตศรัทธา นอกจากนั้นยังมีการเล่าถึงเรื่องที่ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกได้รับการสั่งสอนจากตัวละครเทพซึ่งสอดคล้องกับตำนานโบราณอันว่าด้วยเรื่องที่เทพเป็นผู้สอนสังฆศาสตร์ต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ อีกทั้งการที่ตัวละครเทพไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือโดยตรงแต่มอบคำแนะนำเพื่อแก้ไขสถานการณ์นั้นยังเป็นการทำให้ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกได้เติบโตขึ้นด้วยตนเอง ทั้งนี้ตัวละครเทพจะปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือหากตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องของตน เหมือนเป็นการบอกกล่าวไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกรรมของผู้อื่น การที่ลอยชาย นำตัวละครเทพในศาสนาพราหมณ์มาใช้ยังแสดงถึงความเชื่อพหุวัฒนธรรมและการพึ่งพาเทพเจ้าที่สืบทอดในสังคมไทย

ส่วนอนุภาคสัตว์พิเศษปรากฏในเรื่อง *เรื่อง...ผีๆสาๆ (ต่อ)* ซึ่งเกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านถูกแฝงร่างแล้วพาหายเข้าไปในป่าจนเสียชีวิต เป็นเหตุให้กลุ่มของตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกต้องตามเหยื่อรายล่าสุดเข้าไปในป่าเพื่อพยายามสื่อสารกับสิ่งที่ใช้ร่างของชายคนนั้นอยู่จนได้รู้ว่าสิ่งนั้นคือตัวละครเสือสมิงซึ่งเกิดจากการรวมตัวของวิญญาณแค้นของสัตว์มากมายที่เสียชีวิตเพราะถูกชาวบ้านเผาทำลายป่าโดยมีวิญญาณเสือเป็นตัวแทนแสดงออกความโกรธที่มีต่อมนุษย์ด้วยการทำร้ายชาวบ้านเช่นเดียวกับที่พวกตนถูกกระทำ

จะเห็นได้ว่า อนุภาคสัตว์พิเศษในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย ปรากฏเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับอนุภาคเหนือธรรมชาติประเภทอื่น แต่ยังคงเพิ่มความหลากหลายให้กับอนุภาคตัวละครที่ปรากฏในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย แม้อนุภาคตัวละครสัตว์พิเศษทั้งสองประเภทจะมีบทบาทต่างกันไปแต่ยังมีจุดร่วมคือการมีต้นทุนมาจากความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทย กล่าวคือ ตัวละครพญานาคนั้นมักปรากฏในเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาวไทยจึงนับเป็นการเล่าซ้ำความเชื่อที่อยู่ในสังคมไทย และตัวละครเสือสมิงมีความแปลกแตกต่างไปจากความเชื่อที่ว่าเสือสมิงเกิดจากเสือที่กินมนุษย์เข้าไปจำนวนมาก นับเป็นการดัดแปลงความเชื่อที่มีอยู่แต่เดิมเพื่อสร้างความสมเหตุสมผล รวมถึงเพิ่มความแปลกใหม่และน่าสนใจให้กับเรื่องเล่าของขวัญ

5. อนุภาควัตถุพิเศษ

อนุภาควัตถุพิเศษคืออนุภาควัตถุต่าง ๆ ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติไม่ว่าจะทั้งที่เกิดจากปลุกเสกด้วยพุทธคุณอย่างวัตถุมงคล หรือที่มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ในตัวเองตามความเชื่อของชาวไทยอย่างเครื่องรางของขลัง มักทำหน้าที่เป็นวัตถุป้องกันหรือปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์ทางวิญญาณและไสยศาสตร์ ดังที่ปรากฏในตัวอย่างเรื่อง *ชายข้าว...ให้ใคร* และเรื่อง *คนจะตาย...ไม่ได้ตาย*

อนุภาควัตถุมงคลปรากฏในเรื่อง *ชายข่าว...ให้ใคร* เมื่อตัวละครพีตีและพีแป๊ะซึ่งเปิดร้านอาหารพบเหตุการณ์ผิดปกติเมื่อร้านอาหารของพวกเขาไม่มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการ ซ้ำยังเหมือนถูกรบกวนโดยสิ่งที่ไม่เห็น ทั้งคู่จึงปรึกษากับตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกจนเขาให้คำแนะนำว่าให้ลองใช้พระพุทธรูปวางหันหน้าออกไปทางหน้าร้าน เมื่อทำตามแล้วกิจการของทั้งคู่ก็กลับมาเป็นปกติ จึงเป็นการยืนยันว่าเหตุผิดปกติดังกล่าวเกิดจากฝีมือของสิ่งเร้นลับจริง ๆ อีกทั้งยังทำให้ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกได้รู้ว่าที่มาของความผิดปกตินั้นมาจากภายนอก ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายในร้าน ดังตัวอย่าง

“เข้ามาข้างในก่อนสิ พีมีเรื่องจะพูดด้วย” พีตีชวนผมเข้าไปในบ้าน

และทันทีที่พีตีเปิดม่านเหล็กหน้าบ้าน ผมก็ตกใจจนต้องอุทานออกมาเพราะว่าที่หน้าประตูร้านด้านในนั้นมีพระพุทธรูปวางอยู่บนเก้าอี้พลาสติกเหมือนที่ผมบอกให้วางเอาไว้ ผมตกใจก็เป็นเพราะว่าไม่คิดว่าทั้งสองคนจะเอามาวางไว้ทุกคนหลังจากวันที่ผมบอก

“ตั้งแต่วันนี้น้องบอกพีก็ไม่ย้ายไปไหนเลย วางไว้อย่างนี้ทั้งกลางวันกลางคืน แต่วันนี้น้องไม่ได้มากิน ก็คิดแล้วว่าคงไม่รู้เรื่อง” พีแป๊ะพูดเสริมเมื่อเห็นผมกำลังจะตั้งคำถาม

“พอคืนนั้นพี่เอาพระพุทธรูปมาตั้งไว้ตามที่น้องบอก วันรุ่งขึ้นพี่ก็ขายดีเลย คนกลับมาแน่นร้าน ต้องขอบคุณน้องนะ แต่พี่ว่าจะให้พี่วางตรงนี้ไปตลอดมันก็คงจะไม่ดีเท่าไร น้องมีวิธีอื่นไหม”

ผมเริ่มเข้าใจเรื่องราวขึ้นมาทีละนิด และการที่ทำแบบนี้แล้วมันได้ผลยิ่งทำให้แน่ใจเข้าไปอีกว่าการที่พวกพีตีขายของไม่ได้นั้นไม่ได้เกิดจากฝีมือของพีตีไม่ดี

(ชายข่าว...ให้ใคร)

จะเห็นได้ว่า อนุภาควัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูปหรือพระเครื่อง เป็นวัตถุที่หาได้ง่ายในสังคมไทยและทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทย โดยที่ตามความเชื่อของคนไทยนั้นวิญญาณร้ายล้วนกลัวเกรงพระ ดังนั้นวัตถุมงคลที่เป็นตัวแทนของพระจึงถูกเชื่อว่ามีอำนาจพุทธคุณเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ถูกนำมาใช้ต่อกรกับวิญญาณหรือคุณไสยในเรื่องเล่าสองขวัญของลอยชาย. และช่วยให้เหตุการณ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของชาวไทยอย่างที่ว่าหากเคารพและศรัทธาจะนำมาซึ่งสิ่งที่ดี อีกทั้งยังถือเป็นหนึ่งในที่พึ่งทางใจซึ่งคนไทยเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย

และจากเรื่อง *คนจะตาย...ไม่ได้ตาย* **อนุภาคเครื่องรางของขลัง**ปรากฏในเหตุการณ์ที่วิญญาณยายของเพื่อนผู้มีสัมผัสที่หกปรากฏตัวเพื่อหลอกหลอนคนในบ้านซึ่งทั้งตัวละครผู้มีสัมผัสที่หก เพื่อน และลุงของเพื่อนต่างรู้สึกถึงความผิดปกติจึงพยายามหาทางคุยกับวิญญาณยาย ทว่าก็ถูกวิญญาณคนอื่นเข้ามาขัดขวางและทำร้ายเพื่อน จนลุงต้องใช้เชื้วเสื่อมาใช้ต่อกรกับวิญญาณร้ายทำให้วิญญาณก็ต้องยอมปล่อยมือ แสดงให้เห็นว่าเชื้วเสื่อมีอำนาจตามความเชื่อที่ใช้ป้องกันสิ่งลึกลับได้

จะเห็นได้ว่า อนุภาคเครื่องรางของขลังที่ปรากฏในเรื่องเล่าสองขวัญของลอยชาย.ส่วนใหญ่แล้วคือเชื้วเสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของคนไทยที่ว่าของขลังชนิดนี้มีอิทธิฤทธิ์ในการป้องกันภัยจากสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ การที่ลอยชาย.นำเครื่องรางดังกล่าวเข้ามามีบทบาทในเหตุการณ์เผชิญหน้ากับวิญญาณและทำให้ตัวละครผู้ครอบครองรอดพ้นอันตรายนั้น เป็นการเล่าซ้ำและสืบทอดความเชื่อดังกล่าวสู่ผู้อ่าน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติของคนไทยที่เชื่อว่าเครื่องรางของขลังมีอำนาจในตัวเองซึ่งอาจไม่ขึ้นตรงต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของความเชื่อและสิ่งที่คนไทยนับถือนอกเหนือจากความเชื่อทางศาสนา

6. อนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

อนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอนุภาคเหตุการณ์หรือพฤติกรรมอันเป็นวิธีการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครในเรื่องเล่าของขวัญพยายามติดต่อหรือได้รับการติดต่อจากตัวละครเหนือธรรมชาติ ทั้งตัวละครวิญญาณและตัวละครเทพ ซึ่งทำให้อนุภาคในกลุ่มนี้แตกต่างจากอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณเพียงอย่างเดียวตรงที่มีอนุภาคเทพเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย สามารถแบ่งออกเป็น การติดต่อผ่านจิต การติดต่อผ่านร่าง และการติดต่อผ่านอุปกรณ์ ดังปรากฏตัวอย่างการติดต่อผ่านร่างในเรื่อง *กลืนพิภูลในคืนวันพฤหัสบดี*

ในเรื่อง *กลืนพิภูลในคืนวันพฤหัสบดี* ได้เกิดเรื่องประหลาดอันเกี่ยวข้องกับวิญญาณในบ้านของพี่โต้งจนเขาต้องขอความช่วยเหลือจากตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกให้ช่วยค้นหาสาเหตุเพื่อยุติเหตุการณ์ผิดปกติ จนตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกได้พบกับวิญญาณหญิงสาวซึ่งบอกว่าต้องการสื่อสารกับลูกหลานผ่านร่างที่เป็นสายเลือดของเธอ โดยมีตัวละครพี่ตุ๊กตาก็ตอบรับเนื่องจากต้องการรู้เหตุผลของเรื่องราวจนทำให้รู้ที่มาของเรื่องที่เกิดขึ้นในบ้านและสามารถแก้ไขได้ต่อไป ดังตัวอย่าง

ผมกับพี่ตุ๊กตานั่งลงบนพื้น หันหน้าเข้าหากัน ผมเอามือเธอมาจับไว้ เพราะผมตั้งใจว่าจะให้ใครคนนั้นผ่านผมไปก่อน แล้วค่อยส่งต่อไปยังพี่ตุ๊กตา

“มาสิ มาคุยกัน แต่ห้ามทำร้ายใครเด็ดขาด”

คำอนุญาตนั้นคล้ายเสียงเรียก ผมรู้สึกได้ถึงกระแสอันเย็นเยียบของคนไร้ชีวิตแต่ช่างเบาบางเสียเหลือเกิน ยิ่งได้สัมผัสกับเธออย่างนี้จึงรู้ว่าเธอใกล้จะหมดแรงลงเต็มทีแล้ว

“เธอเป็นใคร?” ผมถาม เมื่อรู้สึกวาทอนนั้นคนตรงหน้าไม่ใช่พี่ตุ๊กตาอีกแล้ว

“ฉันคือคนแก่ของบ้านนี้” พี่ตุ๊กตาตอบทั้งที่ยังหลับตาอยู่ เสียงของเธอไม่ได้เปลี่ยนไปมาก แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือลักษณะการพูด และบรรยากาศรอบ ๆ ตัวที่ผมสัมผัสได้

(กลืนพิภูลในคืนวันพฤหัสบดี, 214-215)

จะเห็นได้ว่า อนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติมีได้หลายวิธีการไม่ว่าจะเป็นการติดต่อผ่านจิตซึ่งเป็นการส่งสารผ่านการรับรู้ด้วยจิตโดยไม่ต้องผ่านประสาทสัมผัสภายนอก การติดต่อผ่านร่างซึ่งต้องอาศัยกายเนื้อให้ตัวละครเหนือธรรมชาติเข้ามาแฝงเพื่อสื่อสารกับตัวละครคนเป็น และการติดต่อผ่านอุปกรณ์เพื่อให้ได้คำตอบเป็นข้อความหรือสัญลักษณ์ โดยวิธีการที่หลากหลายเหล่านี้จะถูกใช้อย่างเหมาะสมกับโอกาส สถานการณ์และเงื่อนไขในเรื่องเล่านั้น ๆ การที่ลอยชายนำอนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติมาใช้ในเรื่องเล่าของขวัญยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่าสิ่งเหนือธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่อยู่ไกลตัว เนื่องจากมีวิธีการติดต่อที่หลากหลายซึ่งเชื่อว่าจะสามารถสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านั้นได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาข้างต้น เรื่องเล่าของขวัญของลอยชาย ปรากฏอนุภาคเหนือธรรมชาติซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 6 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยจัดเรียงตามความถี่ที่พบได้ว่าอนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณพบมากที่สุดพบทั้งหมดใน 92 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 25.34 ของอนุภาคที่พบทั้งหมด รองลงมาคืออนุภาคผู้มีสัมผัสพิเศษพบทั้งหมดใน 87 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.97 ตามมาด้วยอนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่พบทั้งหมดใน 75 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 20.66 และอนุภาคไสยศาสตร์ที่พบทั้งหมดใน 52 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 14.33 ถัดไปเป็นอนุภาควัตถุพิเศษที่พบทั้งหมดใน 31 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.54 และที่พบน้อยที่สุดคืออนุภาคตัวละครในตำนานที่พบทั้งหมดใน 26 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.16

อนุภาคเหนือธรรมชาติที่พบมากที่สุดหรืออนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณนั้นช่วยเน้นย้ำว่าความสยองขวัญในเรื่องเล่าของขวัญของลอยชายนั้นส่วนใหญ่เกิดจากการปรากฏตัวของวิญญาณซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นการปรากฏตัวเพื่อหลอกหลอน ทำร้าย หรือไม่ได้มีเจตนาร้ายโดยสิ้นเชิงก็ตาม อนุภาคถัดมาที่พบคือ

อนุภาคผู้มีสัมผัสพิเศษและอนุภาคการติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งพบไล่เลี่ยกันนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เมื่อมีตัวละครผู้มีสัมผัสพิเศษในเรื่องเล่าสยองขวัญย่อมสามารถติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติอันรวมไปถึงตัวละครวิญญาณในแต่ละเรื่องเล่าได้ ซึ่งในหลายกรณีนำไปสู่การเจรจาและคลี่คลายปมปัญหาในเรื่องราวและเป็นการทำให้ผู้อ่านได้รับรู้มุมมองของวิญญาณไม่ใช่เพียงแค่ในมุมมองของคนเป็น ส่วนอนุภาคไสยศาสตร์ที่พบเป็นลำดับถัดไปนั้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของของไสยศาสตร์และวิญญาณในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย. ดังที่ในเรื่องเล่าที่พบการใช้ไสยศาสตร์นั้นจะมาพร้อมกับตัวละครวิญญาณด้วยเสมอเนื่องจากไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ใช้ดวงวิญญาณเป็นเครื่องมือ ดังนั้นเมื่อรวมเข้ากับเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณโดยทั่วไปแล้วจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณพบมากกว่าอนุภาคเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ต่อมาคืออนุภาควัตถุวิเศษซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามป้องกันหรือแก้ไขเหตุการณ์ผิดปกติเหนือธรรมชาติด้วยวัตถุที่ชาวไทยเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อันมีได้ทั้งที่เกิดจากความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและอำนาจลึกลับในตัววัตถุ เมื่อรวมเข้ากับอนุภาคตัวละครในตำนานซึ่งพบน้อยที่สุดอันประกอบไปด้วยตัวละครจากความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมของชาวไทยที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อจากหลากหลายแหล่งอีกด้วย และเป็นการทำให้เห็นว่าลอยชาย.นำเอาวัตถุดิบต่าง ๆ ที่อยู่ในความเชื่อของชาวไทยมาสร้างความแปลก แตกต่าง และน่าสนใจให้เรื่องราวสยองขวัญแต่ละเรื่องได้อย่างไม่ซ้ำซากจำเจ ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

ผู้วิจัยเห็นถึงลักษณะร่วมอย่างหนึ่งของเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.ที่ไม่ได้มีการกำหนดแก่นเรื่องตามแก่นเรื่องหลักของหนังสือไว้ว่ามักเป็นเรื่องของเหล่าผู้ที่ได้พบกับวิญญาณหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณไสยมนต์ดำ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการใช้ไสยศาสตร์ก็ตาม โดยมีตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกเป็นผู้นำเรื่องหลักจึงทำให้การถ่ายทอดมุมมองของวิญญาณในเรื่องเล่าสยองขวัญเหล่านั้นด้วย นอกเหนือไปจากวิญญาณร้ายในบางเรื่องแล้ว ลอยชาย.ยังได้สร้างตัวละครวิญญาณที่มีความน่าสนใจ น่าเวทนา มาทำหน้าที่เป็นดวงวิญญาณที่ยังติดบ่วง ยังต้องชดใช้กรรม ยังถูกรบกวนงำโดยไสยศาสตร์ หรือมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ ให้ตกค้างอยู่บนโลกอย่างไม่สมควรจะเป็น ในส่วนนี้เองที่เป็นอนุภาคอันน่าสนใจประการหนึ่ง ตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วว่าอนุภาคเกี่ยวกับวิญญาณเป็นอนุภาคหลักที่ลอยชาย.ใช้สร้างความน่าหวาดกลัวให้กับเรื่องเล่าสยองขวัญ ทว่าในขณะที่เดียวกันแง่มุมที่ถูกเพิ่มเข้ามานี้ยังสอดคล้องกับ นลิน ลินธประภา (2560) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าอนุภาคผีแสดงให้เห็นว่าจำนวนมากมายไม่ได้มีเจตนาร้าย แต่เป็นดวงวิญญาณที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้หลุดพ้นจากสถานที่ที่ตนเองสิงสู่หรือยึดติดอยู่ได้

ในส่วนต่อมาคือการที่อนุภาคตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติทำให้สามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านรู้ได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับคุณไสยมนต์ดำต่าง ๆ อาทิ ชื่อเรียก คุณสมบัติ หรือผลลัพธ์ พร้อมกันนั้นในเรื่องเล่าของลอยชาย.ยังเสนอภาพผู้ได้รับความเดือดร้อนจากไสยศาสตร์ที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยตนเองดังที่เคยได้กล่าวไป ตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกในฐานะผู้เล่าเองก็มักย้ำเตือนในเรื่องเล่าเสมอว่าไสยศาสตร์มนต์ดำเป็นสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปข้องเกี่ยว ในขณะที่เดียวกันในบางเรื่องเล่ายังมีเหตุการณ์ที่ไสยศาสตร์ถูกใช้เพื่อช่วยเหลือตัวละครที่กำลังเดือดร้อนอยู่ด้วย ลักษณะของอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์นี้จึงสอดคล้องกับ วนิดา ขำเขียว (2550) ที่ได้กล่าวว่า ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่มีทั้งคุณและโทษที่เปรียบเหมือนกับมีด ที่ผู้ใช้จะต้องระมัดระวังในการใช้เพราะถ้าขาดปัญญาและขาดคุณธรรมประจักษ์ ก็อาจจะถูกใช้ไปในทางทำลายมากกว่าสร้างสรรค์

และสุดท้าย อนุภาคตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกยังเป็นอนุภาคที่โดดเด่นขึ้นมาจากการทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องสยองขวัญส่วนใหญ่ ถึงอย่างนั้นตัวละครผู้มีสัมผัสที่หกเองก็ได้รับผลเสียจากความสามารถของตนหรืออนุภาคเหนือธรรมชาติอื่น ๆ ใกล้เคียงกับ โยธิน ช่างฉลาด และอุมารินทร์ ตูลารักษ์ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องอนุภาคเหนือธรรมชาติในรายการช่องส่องผีที่น่าเสนอผ่านเว็บไซต์ยูทูบ พ.ศ. 2562-2563 และพบว่าอนุภาคเหนือธรรมชาติในรายการช่องส่องผี มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติของสังคมไทยร่วมสมัย โดยแสดงให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับที่มีพลังอำนาจ สามารถให้คุณหรือให้โทษได้

อนุภาคเหนือธรรมชาติในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย.จึงถูกนำเสนอในลักษณะที่ไม่ได้ชี้ชัดว่าอนุภาคเหล่านั้นมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะเป็นการเล่าถึงทุกแง่มุมที่ตัวละครผู้เล่าได้ประสบเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสทุกมุมมองก่อนชี้แนะแนวคิดบางประการ เช่น วิญญาณไม่ได้มีเพียงมุมที่น่าหวาดกลัว

ไสยศาสตร์แม้จะให้ผลลัพธ์อย่างง่ายดายแต่ก็เป็นสิ่งอันตรายด้วยเช่นกัน และสิ่งเหนือธรรมชาติไม่ได้นำมาเพียงคุณอย่างเดียว โดยไม่ได้ปฏิเสธคุณสมบัติประการอื่นด้วยเช่นกัน

การที่ลอยชายนานุภาคเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในความเชื่อของชาวไทยอยู่แล้วมาใช้ในเรื่องเล่าสยองขวัญ สัมพันธ์กับ อรณิชา เจริญสุข (2562) ที่ได้กล่าวว่าสังคมไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ แม้เทคโนโลยีจะพัฒนามากเพียงใด ความเชื่อเหล่านี้ก็ยังปรากฏอยู่ เช่น ภาพยนตร์ผีไทยที่ได้รับความนิยมและถูกผลิตขึ้นอย่างหลากหลาย โดยสร้างภาพจำเกี่ยวกับตัวผี ให้มีลักษณะจำเพาะด้วยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มาจากตำนานหรือเรื่องเล่าที่มีอยู่ในสังคม โดยลอยชายได้มีการความเชื่อเหล่านั้นนำมาขยายมุมมองและตีความใหม่กับบางอนุภาค ทำให้อนุภาคเหนือธรรมชาติจากความเชื่อดั้งเดิมได้รับพื้นที่ในการนำมาเล่าซ้ำอีกครั้งอันเป็นเหมือนการสืบทอดให้กับผู้อ่านเพื่อให้ความเชื่อจากอดีตยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน อีกทั้งยังมีความหลากหลายขึ้นอย่างน่าสนใจและกลายมาเป็นลักษณะเด่นให้กับเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย จนสามารถดึงดูดผู้อ่านอันเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้สนใจอ่านเรื่องเล่าสยองขวัญซึ่งเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอไปจากเดิมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปได้แม้จะใช้ต้นทุนจากความเชื่อดั้งเดิมก็ตาม

อนุภาคเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย ไม่เพียงแต่จะสร้างความน่าสนใจควบคู่ไปกับความสยองขวัญแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อบางอย่างของชาวไทยผ่านเรื่องเล่าสยองขวัญเหล่านั้น เช่น ความเชื่อเรื่องบุญและบาป ความเชื่อเรื่องเวรกรรม ความเชื่อเรื่องภพชาติ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นความเชื่ออันตกทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ ชลธิชา หอมฟุ้ง (2563) ที่ได้กล่าวไว้ว่า อนุภาคมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสนุกสนานให้แก่กลุ่มชน และเป็นสะพานส่งผ่านวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ดังจะเห็นได้จากการที่อนุภาคเหนือธรรมชาติมีส่วนสร้างความสนุกสนานให้กับเรื่องราวไปพร้อมกับที่ส่งต่อความเชื่ออันอยู่ในสังคมไทยแต่เดิมให้กับผู้อ่านซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ เป็นการส่งผ่านวัฒนธรรมความเชื่อเหล่านั้นไม่ให้สูญหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย อีกทั้งการนำอนุภาคเหนือธรรมชาติอันเป็นความเชื่อของคนสมัยเก่ามาสร้างสรรค์เป็นเรื่องเล่าสยองขวัญสมัยใหม่อันไม่ได้เป็นเพียงการเล่าแบบมุขปาฐะแต่เปลี่ยนรูปแบบไปเป็นเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์แล้ว ผู้อ่านในยุคใหม่ยังคงให้ความสนใจกับเรื่องราวเหล่านั้นเช่นเดียวกับสื่อสร้างสรรค์สมัยใหม่ เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้จะเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอไปเรื่องเล่าสยองขวัญก็ยังคงอยู่ในความสนใจของผู้คนยุคปัจจุบัน ไม่ได้เสื่อมความนิยมไปตามกาลเวลา

นอกจากนั้นแล้วยังเห็นได้อีกว่าอนุภาคเหนือธรรมชาติถูกลอยชายนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือถ่ายทอดแนวคิดที่ต้องการจะสื่อสารไปยังผู้อ่าน อย่างเช่นการปรากฏอนุภาควิญญาณคนชราที่จดจำได้เพียงการทานอาหาร ซึ่งถูกทิ้งไว้จนเสียซึ่งเป็นผลมาจากการดูแลในวาระสุดท้ายอย่างปล่อยปละของญาติ เป็นการทำให้ผู้อ่านได้อ่านแล้วย้อนคิดเพื่อไม่ให้ละเลยผู้สูงอายุในครอบครัว การปรากฏของอนุภาคเจ้าป่าเจ้าเขากับอนุภาคเสือสมิง เป็นการส่งต่อแนวคิดที่ว่ายังคงมีผู้ปกป้อง และป่านั้นสามารถให้คุณได้หากมนุษย์รู้จักการรักษาและใช้ประโยชน์อย่างถูกวิธี และสามารถให้โทษได้หากมนุษย์กอบโกยผลประโยชน์และทำลายป่าอย่างเกินพอดี เพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของป่าและธรรมชาติ และการปรากฏของอนุภาคตัวละครที่ต้องประสบเหตุทุกข์เชิงจากกรรมที่ตนได้ก่อและไสยศาสตร์ที่ตนเข้าไปข้องเกี่ยว เป็นการย้ำเตือนแนวคิดเรื่องกรรมว่ากรรมคือการกระทำที่เมื่อทำลงไปแล้วก็ต้องชดใช้ ซึ่งมักจะปรากฏการแสดงความคิดเห็นจากผู้อ่านว่าเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเกรงกลัว การสร้างกรรมหรือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับไสยศาสตร์ต่าง และยังเป็นแรงกระตุ้นให้สร้างกรรมดีเพื่อไม่ให้มีบทสรุปดังที่ตัวละครในเรื่องเล่าสยองขวัญได้พบ

อนุภาคเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย จึงมีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมด้านความเชื่อผ่านเรื่องเล่า รวมถึงยังแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าสยองขวัญไม่ใช่เพียงสื่อเพื่อสร้างความบันเทิงจากความหวาดกลัวเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อส่งต่อแนวคิดระหว่างผู้เขียนไปยังผู้อ่านได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเรื่องเล่าสยองขวัญของลอยชาย. รูปแบบอื่น เช่น รูปแบบสื่อเสียง
2. ควรมีการศึกษาอนุภาคในเรื่องเล่าสยองขวัญตามเพจเฟซบุ๊กต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

บรรณานุกรม

- คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง. (2560). *การตะ-สยาม? ผี พราหมณ์ พุทธ?*. มติชน.
- ชฎารัตน์ สุนทรธรรม และคณะ. (2563). Hii So-Cial ไฮโซ...เชี่ยล: เรื่องเล่าในรูปแบบกวีนิพนธ์. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 30(2), 15-30. <https://doi.org/10.14456/pyuj.2020.15>
- ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2563). การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านรัฐ“เกรละ”ประเทศอินเดีย: ภาพสะท้อนความเชื่อและวิถีชีวิต. *มนุษยศาสตร์สาร*, 21(1), 9-33. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/235117>
- ธันท์ อนุรักษ. (2555). *มนต์ศักดิ์และการสร้างความกลัวในสื่อบันเทิงคดีสยองขวัญไทย* [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ThaiLIS. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=423097
- นลิน สีนุประภา. (2560). *เรื่องผีในสังคมไทยร่วมสมัย: บทบาทและการผสมผสานทางวัฒนธรรม* [ปริญญานิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ศูนย์คดีชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.arts.chula.ac.th/folklore/wp-content/uploads/2020/06/ปริญญานิพนธ์-เรื่องผีร่วมสมัยในสังคมไทย-บทบาทและการผสมผสานทางวัฒนธรรม-ฉบับสมบูรณ์.pdf>
- ประคอง นิมนานเหมินท์. (2543). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โยธิน ช่างฉลาด และอุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2565). อนุภาคเหนือธรรมชาติในรายการช่องส่องผีที่น่าสนใจผ่านเว็บไซต์ยูทูบ พ.ศ. 2562-2563. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(12), 971-981. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/263083/178146>
- ลอยชาย. (2558). *คนเดินดิน...กับเส้นทางอีกสายหนึ่ง (ต่อ 2)*. พันทิป. <https://pantip.com/topic/33180640>
- ลอยชาย. (2560). *ตัวรัก...และอาฆาต (เรื่องผี20+)*. พันทิป. <https://pantip.com/topic/36229493>
- ลอยชาย. (2561). *รอยต่อ...เบญจเพส*. พันทิป. <https://pantip.com/topic/37807147>
- ลอยชาย. (2563). *ชายข้าว...ให้ใคร*. พันทิป. <https://pantip.com/topic/39588625>
- ลอยชาย. (2564). กลิ่นดอกพิกุลในคืนวันพฤหัสบดี. ใน อังคณา จิตรกรวงศ์สกุล (บ.ก.), *เรื่องเล่าหลังควนธูป 3* (น. 188-219). กู๊ด คอนเทนส์.
- วนิดา ขำเขียว. (2550). ไสยศาสตร์เป็นที่พึ่งของคนในสังคมไทยจริงหรือ. *มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 29(1), 21-32. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/hm/article/view/603/602>
- วิสิฐ อรุณรัตนานนท์. (2552). *การวิเคราะห์แนวทางการนำเสนอภาพยนตร์แนวสยองขวัญ* [การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. Chiang Mai University Digital Collections. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:111197>
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคดีชนวิทยา: วิวัฒนาการในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรณิชา เจริญสุข. (2562). ความสัมพันธ์ของคนกับผีในภาพยนตร์ผีไทย กรณีศึกษาภาพยนตร์ตระกูลปอบ [รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร]. Silpakorn University

Repository. [https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/15282/
BA_Onnicha_Charoensuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/15282/BA_Onnicha_Charoensuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

รูปแบบการจัดการความเสี่ยงด้วยฐานข้อมูลดิจิทัลในการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เชิงสาระบันเทิง ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

A DIGITAL DATABASE-BASED RISK MANAGEMENT MODEL FOR EDUTAINMENT HISTORICAL TOURISM IN THE UPPER CENTRAL PROVINCES

ธิษตยา รุ่งเดชธนาลัย¹ แววารี ทองประดิษฐ์² และอนุวัฒน์ ภักดี³

Thittaya Rungdetthanalai¹, Waeowaree Thongpradit² and Anuwat Phakdee³

¹ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Master of Accountancy Program, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: thitty2559@gmail.com

² หลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Master of Accountancy Program, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: Nok.nok.0904@gmail.com

³ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Master of Accountancy Program, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: Anuwat.phakdee@gmail.com

Received: October 9, 2024

Revised: November 28, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ 2) เพื่อพัฒนาเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงในรูปแบบแอปพลิเคชันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 427 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ จำนวน 4 ที่ ที่ละ 5 คน รวมทั้งหมด 20 คน เป็นเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนาและการตีความสังเคราะห์คำตอบเพื่อให้ได้ประเด็นปัญหา ความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยง และนำไปเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาเป็นดิจิทัลแพลตฟอร์ม คือ โมบายแอปพลิเคชัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาโดยส่งเสริมให้มีการปรับปรุงและพัฒนาต่าง ๆ ให้ดีขึ้น 2) การวิเคราะห์ความเสี่ยง พบว่ามีความเสี่ยงจากการเดินทาง ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความเสี่ยงจากโรคระบาด ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม ความเสี่ยงจากความไม่พร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว และความเสี่ยงจากการขาดจิตสำนึกที่ดีของนักท่องเที่ยว และ 3) การบริหารความเสี่ยงทำได้ด้วยการลดการหลีกเลี่ยง การกระจาย และการยอมรับ โดยนำเสนอเป็นรูปภาพด้วยการทำเป็นอินโฟกราฟิก เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น และแสดงเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งของจังหวัดนั้น ๆ ในแอปพลิเคชันที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกในการใช้งาน สามารถวางแผนการเดินทางและใช้ประกอบการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวได้

คำสำคัญ

การจัดการความเสี่ยง ฐานข้อมูลดิจิทัล การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เชิงสาระบันเทิง

ABSTRACT

The current research was aimed to 1) analyze problems, risks and risk management of historical tourist attractions and 2) develop a digital database for use in risk management in form of mobile applications of historical tourist attractions. The research tools were questionnaires, for asking 427 tourists and focus groups with people involved in 4 historical tourist attractions, 5 people each, totaling 20 people. Data analysis included descriptive statistics and synthetic interpretation of the answers to identify issues, risks, and risk management. The information obtained was used as a database for developing a digital platform, in form of a mobile application. The research results were found that 1) the problems occurred were related to the tourist-attraction management. Problems were solved by promoting improvements and developments in various areas. 2) Risk analysis was revealed that there were risks from travel, risks to life and property, risks from epidemics, risks from the environment, risks from the unpreparedness of tourist attractions, and risks from tourists lacking good awareness. In addition, 3) Risk management could be achieved through reduction of avoidance, diversification, and acceptance. This could be displayed in the form of infographics to effortlessly understand and represent a part of each province's information in an application that could be easily accessible and conveniently use. This could help plan a trip and make a travel decision.

Keywords

Risk Management, Digital Database, Historical Entertainment Tourism

ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมส่งเสริมความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาและการต่างประเทศ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อนำประเทศไทยไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยนำรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างแข็งแกร่ง (MGR Online. Online. 2021) ทั้งนี้รัฐบาลส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีความพร้อมบนพื้นฐานของเอกลักษณ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับกระแสความต้องการของประชากรโลก อีกทั้งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ที่มุ่งเน้นการเพิ่มสัดส่วนนักท่องเที่ยวคุณภาพ แต่ยังคงรักษานักท่องเที่ยวตลาดเดิม สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน อันจะเป็นการวางรากฐานของเศรษฐกิจในภาพรวม เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล (MGR Online. Online. 2021) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีอยู่หลากหลายรูปแบบ โดยการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเป็นการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวโยงกับประวัติศาสตร์ในอดีต เพื่อเรียนรู้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ในสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงได้ความรู้และมีความเข้าใจต่อความเป็นมาของโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ รวมทั้งกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่จัดให้เป็นกลุ่มสินค้าการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ ที่มุ่งรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยจะมีการสนับสนุนการกำหนดจุดขายที่ชัดเจนและเชื่อมโยงให้เกิดการเกี่ยวพันกันภายใต้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ. 2552)

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม (สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ) ย่อมส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ โดยความเสี่ยง (Risk) คือ โอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลกระทบในทางลบ หรือความเสียหายที่ไม่พึงปรารถนาแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยว และอันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากการไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ปัญหาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังขาดการสร้างแรงจูงใจ ขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดการประชาสัมพันธ์และการพัฒนาบุคลากรเจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ขาดการบริหารจัดการด้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายของ และขาดความรู้และการสื่อสารที่ดีกับนักท่องเที่ยว ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา (2558) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีงบประมาณจำกัด การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ การบริหารจัดการขาดเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนาในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน หรือนักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อย ธนัศวาล กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2556) อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคด้านเศรษฐกิจ การไหลเข้าของกลุ่มนักลงทุน การกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะในเขตเมือง ปัญหาและอุปสรรคทางกายภาพ (การจราจรติดขัด, การทุจริตตักนักท่องเที่ยว ฯลฯ) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคทางวัฒนธรรม ได้แก่ การทำวัฒนธรรมเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง โกเมน กันตวธีระ อารีย์ นัยพินิจ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร (2556) จากปัญหาในอดีตที่เกิดขึ้นหากนำไปจัดทำและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนในรูปแบบดิจิทัล แสดงข้อมูลที่เป็นปัจจุบันให้ได้มากที่สุด จะทำให้เกิดประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจจากข้อมูลที่น่าเสนอได้ และแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา ประชาสัมพันธ์หรือบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา จากปัญหาดังกล่าวจึงเกิดคำถามในการวิจัยที่ว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่นโยบายการท่องเที่ยวดังกล่าวจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะมีปัจจัยเสี่ยงที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนา เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือนสม่ำเสมอ และมีผลกระทบทางลบต่อสถานที่ท่องเที่ยวน้อยที่สุดหรือไม่เลยในระยะยาว Jittangwatana Boonlert (2007)

งานวิจัยนี้จึงศึกษาปัญหาและปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงในรูปแบบนโยบายแอปพลิเคชันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว และชุมชน งานวิจัยนี้มีประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีความเสี่ยงด้านใดบ้าง สามารถนำประเด็นความเสี่ยงไปบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์ความเสี่ยงและประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ จากการเดินทางไปท่องเที่ยวได้ทันเวลา สามารถเข้าถึงได้จากโทรศัพท์มือถือ และเป็นต้นแบบให้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการบริหารความเสี่ยงไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากแต่ละสถานที่มีปัจจัยเสี่ยงที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงในรูปแบบแอปพลิเคชันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัญหาที่เคยเกิดขึ้น และรูปแบบการบริหารความเสี่ยงเดิมของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดชัยนาท และจังหวัดลพบุรี โดยจังหวัดสิงห์บุรีเก็บข้อมูลจากวัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร จังหวัดอ่างทองเก็บข้อมูลจากวัดม่วง จังหวัดชัยนาทเก็บข้อมูลจากวัดปากคลองมะขามเฒ่า และจังหวัดลพบุรีเก็บข้อมูลจากพระนารายณ์ราชนิเวศน์ แต่ละจังหวัดใช้ประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ระบุให้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ละ 5 คน กำหนดให้เป็นบุคคลที่คอยดูแลหรือมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยววัน ๆ ได้ รวมทั้งหมด 20 คน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวที่กำหนดทั้ง 4 จังหวัด ในส่วนนี้ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบขนาดประชากร เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น ขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรแบบไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชยปัญญา. 2561) ทำให้ได้ขนาดตัวอย่าง 384 คน จากการเก็บข้อมูลจริงจากสถานที่ท่องเที่ยว สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด 427 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ดี และบทบาทองค์กรชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความเชื่อถือได้หรือได้รับการพิสูจน์แล้ว มาใช้เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และแนวทางพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยง ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ดีนั้นต้องทำความเข้าใจในปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงินและทรัพยากร ด้านคุณภาพการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย และด้านกระบวนการมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการสนทนากลุ่มใช้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และเครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถามใช้สอบถามนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การสอบถามความคิดเห็นและข้อมูลต่าง ๆ กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว โดยประเด็นคำถามประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ข้อมูลตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงานภายในสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยว ภาพรวมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาและการแก้ไขปัญหาในอดีต งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการบริหารจัดการงบประมาณ และข้อมูลการกำหนดนโยบายด้านคุณภาพ ด้านการเรียนรู้พัฒนาเครือข่าย การมีส่วนร่วมกับชุมชน รวมไปถึงจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้แบบสอบถามที่เป็นคำถามชนิดปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งโครงสร้างของคำถามเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน การรับรู้และติดตามข่าวสารการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเสี่ยงและการเกิดอุบัติเหตุ ช่องทางการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเสี่ยงและการเกิดอุบัติเหตุ เหตุผลของการเดินทางมาท่องเที่ยว และประสบการณ์การมีส่วนร่วมในความเสี่ยงหรืออุบัติเหตุในการเดินทางท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 การสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน โดยจำแนกความเสี่ยงแต่ละด้านดังนี้ ความเสี่ยงด้านการเดินทาง ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม และความเสี่ยงจากภาวะเครียดและสุขภาพจิต ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ต แบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1)

ส่วนที่ 3 การเสนอแนะแนวทางการจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านต่าง ๆ

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยทั้ง 2 ส่วน สามารถนำไปวิเคราะห์ปัญหาและประเมินความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาปัญหาในเชิงปฏิบัติของนโยบายการท่องเที่ยว อีกทั้งแนวทางการบริหารความเสี่ยง และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงของพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดชัยนาท และจังหวัดลพบุรี นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง โดยกำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับร่างไปทดสอบหาความเที่ยงตรงกับผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัย เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม เมื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ จำนวน 30 ชุด แล้วจึงนำไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย 2 ส่วน ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม โดยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนทนากับเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินการเก็บข้อมูล เพื่อทำงานวิจัยทั้งแบบสอบถามและการจัดสนทนากลุ่ม วางแผนการดำเนินงานเพื่อเข้าพบผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลทั้งจากการสอบถามนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น และเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น รวมทั้งแจ้งกำหนดการการเข้าเก็บข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้รับทราบ และดำเนินการเก็บข้อมูลตามระยะเวลาที่ได้แจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในวันนั้น โดยไม่มีการเจาะจงนักท่องเที่ยว การเก็บข้อมูลจะเก็บข้อมูลด้วยตนเองและทีมงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามโดยตรงให้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว โดยแบบสอบถามที่ได้รับการตอบในครั้งนี้มีจำนวน 427 ฉบับ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ล่วงหน้า รวมทั้งกำหนดบุคคลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นดำเนินการสอบถามและพูดคุยในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วน รวมทั้งบันทึกรายละเอียดที่สำคัญพร้อมทั้งสังเกตลักษณะพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และจัดทำสรุปการสนทนากลุ่ม รวบรวมรายละเอียดที่สำคัญเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) โดยนำค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) แต่ละข้อมาวัดการกระจายของคะแนนแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง โดยหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มาแจกแจงความถี่ และวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหาค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และนำข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 มาเรียงตามลำดับความถี่ จากนั้นคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) นำค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) แต่ละข้อมาวัดการกระจายของคะแนนแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง โดยหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) ของแต่ละข้อของข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเดินทางของนักท่องเที่ยว ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บของนักท่องเที่ยว ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม (ภูมิอากาศในแต่ละฤดู) และความเสี่ยงจากภาวะเครียดและสุขภาพจิต โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต (Linkert Scale) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งสรุปสาระสำคัญอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่สกัดได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงประเด็น ความคิด และความสัมพันธ์ของข้อมูลให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้ชัดเจน ครอบคลุม และอยู่ภายใต้ขอบเขตของประเด็นที่ต้องการศึกษา เพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้อย่างครบถ้วน สำหรับกระบวนการพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยง จะอาศัยข้อมูลจากการสนทนากลุ่มที่มุ่งเน้นการประเมินศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของพื้นที่ เส้นทางทางท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ 2) ด้านการจัดการ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การควบคุมป้องกันและการกำจัดมลพิษการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานที่รับผิดชอบและงบประมาณที่ได้รับ 3) ด้านกิจกรรมกระบวนการ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยว การเข้าถึงชุมชน หน่วยงาน หรือธุรกิจชุมชน

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการดำเนินงานวิจัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 จากการศึกษาปัญหาในทางปฏิบัติของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการท่องเที่ยว รวมทั้งการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและรูปแบบการบริหารความเสี่ยงเดิมของการท่องเที่ยวเชิงสธาระบันเชิง โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับปัญหาในทางปฏิบัติของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการท่องเที่ยว รวมถึงแนวทางการบริหารความเสี่ยง และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นศึกษาวิธีการจัดการความเสี่ยงจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงดำเนินการออกแบบวิธีการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์คำตอบ (Content Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามผู้วิจัยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของข้อคำถามในแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสังเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดไม่บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเชิงสธาระบันเชิง ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสังเคราะห์ความเสี่ยง โดยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากเก็บข้อมูลมาพิจารณาโดยแยกปัจจัยความเสี่ยงออกจากปัญหา หากพบว่าเป็นประเด็นปัญหาจะนำเสนอแนวทางเพื่อแก้ไข จากนั้นนำความเสี่ยงที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับโอกาสและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยการทำเป็นตารางวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแบ่งเป็นระดับความเสี่ยง 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ จากนั้นนำปัจจัยความเสี่ยงในระดับสูงไปวางแผนจัดการความเสี่ยง ส่วนปัจจัยความเสี่ยงในระดับปานกลางและต่ำ ใช้มาตรการควบคุมเพื่อไม่ให้อยู่ในระดับความเสี่ยงสูง นำข้อมูลที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาสรุปประเด็นปัญหา ปัจจัยเสี่ยง และแผนบริหารความเสี่ยงต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและทำความเข้าใจและหาข้อสรุปร่วมกัน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้วิจัยสรุปผลผิดพลาด ในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์คำตอบ (Content Analysis) ให้ได้มาซึ่งปัจจัยความเสี่ยงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 นำผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาจัดทำร่างแนวทางการวิเคราะห์ความเสี่ยง และแผนการบริหารความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างแพลตฟอร์มฐานข้อมูลสำหรับการบริหารความเสี่ยงของการท่องเที่ยวเชิงสาระบันเทิง ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน โดยการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ไปจัดทำเป็นฐานข้อมูล (Database) และออกแบบการรายงานผลเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้ ซึ่งในการสร้างแพลตฟอร์ม (Platform) งานวิจัยครั้งนี้ได้จัดทำแพลตฟอร์ม (Platform) ในรูปแบบของโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) เนื่องจากใช้งานง่าย มีความสะดวกรวดเร็ว ทุกคนที่มีโทรศัพท์มือถือสามารถใช้งานได้ ขั้นตอนการทำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) มีรายละเอียด ดังนี้ (Pichaya Srifar. Online. 2021)

1. การวางแผน (Planning) ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ที่ต้องการพัฒนา โดยสรุปความจำเป็นและแนวทางการเป็นไปได้สำหรับการทำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ว่าควรมีการนำเสนอข้อมูลอย่างไร มีหน้าตาเป็นอย่างไร มีส่วนประกอบอะไรบ้าง โดยทำเป็นอินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลด้านต่าง ๆ เข้าใจง่ายขึ้น โดยผสมผสานระหว่างข้อมูลและรูปภาพให้เหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ หลังจากนั้นได้ศึกษากระบวนการทำงานของแอปพลิเคชัน รวมถึงข้อมูลของโปรแกรมที่ใช้พัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) การทำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ในงานวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นสำหรับระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เป็นหลัก

2. การออกแบบ (Design) การออกแบบ UX เป็นการออกแบบโครงสร้างข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ต้องตัดสินใจว่าแอปพลิเคชัน (Application) ต้องแสดงข้อมูลอะไรบ้าง และทำงานอะไรได้บ้าง และต้องแสดงข้อมูลอะไรที่ตำแหน่งไหนของแอปพลิเคชัน (Application) จากนั้นนำมาสร้างเป็น wireframe สร้างแต่ละ screen และกำหนดการทำงานและข้อมูลที่จะ เมื่อได้ screen ครบแล้วจึงนำมาสร้างแอป workflow แอป workflow เป็นเส้นทางที่ผู้ใช้สามารถท่องเที่ยวไปในแอปพลิเคชัน (Application) ของเราได้ทุก ๆ อย่างที่เราต้องการให้ผู้ใช้ทำและเห็น จากนั้นนำไปทำ Click - through model เป็นการทดสอบ wireframe และ workflow โดยการให้ผู้ใช้ได้ทดลองเหมือนเล่นจริง โดยผู้ใช้จะได้รับ link เพื่อเปิดใช้งานบนโทรศัพท์มือถือ ผู้ใช้สามารถคลิกที่ปุ่มต่าง ๆ และเปิดไปยังหน้า wireframe ต่าง ๆ ตาม workflow ได้เหมือนจริง เมื่อพบปัญหาที่หน้าไหนก็ดำเนินการแก้ไข wireframe หน้านั้น จากนั้นนำไปออกแบบ UI ที่เป็นเหมือนต้นแบบของสิ่งต่าง ๆ ในแอปพลิเคชัน (Application) ให้มีลักษณะการใช้งานที่ชัดเจน ผลลัพธ์ของขั้นตอนนี้จะได้สี รูปแบบอักษร และ widget เช่น ปุ่ม ฟอนต์ label ที่จะนำมาใช้ในแอปพลิเคชัน (Application) ทั้งหมด

3. การเขียน Code มีเทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) หลายวิธี แต่ละวิธีก็มีข้อดีข้อเสียต่างกัน บางอย่างอาจมีราคาถูกแต่ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน (Application) ไม่ดี บางอย่างอาจมีความซับซ้อนและใช้เวลานานสำหรับการทำแอปพลิเคชัน (Application) การเขียน Code ทำได้โดย

3.1 ฝั่ง Front-end ในการทำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) มี 3 ทางเลือก ได้แก่ 1) Native ทำแอปแยกแต่ละ platform ไม่สามารถ reuse code ระหว่างกันได้ วิธีนี้ทำให้ปรับแต่งได้สูงสุด UI เป็นของ platform 100% แอปพลิเคชัน (Application) เร็วและมีประสิทธิภาพสูง เป็นวิธีที่แพงที่สุด เพราะต้องทำแต่ละ platform ใหม่ทั้งหมด 2) Cross - platform เป็นเทคโนโลยีที่มี code บางส่วนหรือทั้งหมดแชร์กัน 3) Hybrid เป็นวิธีที่ใช้เทคโนโลยีของ web (HTML, CSS, Javascript) และ install ผ่าน native wrapper วิธีนี้อาจมีราคาถูกที่สุด แต่ได้แอปพลิเคชัน (Application) ที่มีคุณภาพต่ำ

3.2 ฝั่ง Back - end (Web API & Server) Server มีผลอย่างมากกับประสิทธิภาพของแอป และการขยายจำนวนผู้ใช้ที่แอปรองรับได้ มีสิ่งที่ต้องตัดสินใจก่อนจะเริ่มเขียน code ดังนี้ 1) ภาษา Java, C#, Go-lang, Javascript, PHP, Python, Ruby แต่ละภาษาก็จะมี framework ที่ช่วยในการเขียนของตัวเอง 2) Database มี 2 ประเภทหลัก ๆ SQL และ noSQL SQL เป็นแบบดั้งเดิมที่มักเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในสถานการณ์ที่ต้องการเก็บข้อมูลปริมาณมาก หรือไม่มีการแก้ไขข้อมูลเดิมบ่อย ๆ 3) Hosting environment

(Infrastructure) เป็นการเลือกที่จะ host server เราไว้ที่ไหน ตัดสินใจจากราคา ความสามารถในการขยายสเกล ความสามารถที่ทำได้ บริการเสริม การใช้งานง่าย ประสิทธิภาพ และความเสถียร มีหลายที่ เช่น AWS, Google Cloud, และเริ่มพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application)

4. การปล่อยแอปพลิเคชันลง Server โดยทั่วไปจะมี 2 ส่วนที่สำคัญที่ต้องนำมาปรับใช้ ก็คือ Web Server กับ client ที่อยู่บน Google Play หรือ Apple Store โดย Web API (Server) ส่วนนี้ คือ การรับส่ง และเก็บข้อมูลของโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ถ้า server โดนใช้งานหนักเกิน หรือระบบล่ม แอปพลิเคชัน (Application) ก็ไม่สามารถทำงานได้

5. การสังเกตการณ์และการวัดผล เมื่อวางแอปพลิเคชันใน Server แล้วต้องสังเกตว่า แอปพลิเคชัน (Application) ของเรามีผลตอบรับอย่างไร หรือเกิดการขัดข้องของโปรแกรมหรือไม่ และมีปัญหาอย่างไร โดยนำคำแนะนำจากผู้ใช้งานไปปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนที่จะทำการวัดผลและนำผลไปพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5

นำไปทดลองใช้ โดยการนำโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วเสนอให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และบุคคลในชุมชน รวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ที่เหมาะสม ได้ทดลองเข้าไปใช้บริการ หลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการทดลองใช้ไปปรับปรุงแก้ไขโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลตามลำดับวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหา ความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางในการแก้ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน คือ

1.1.1 ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ คุณภาพของการให้บริการด้านต่าง ๆ ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการถ่ายทอดตำนานหรือเรื่องราวในอดีต สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ คุณภาพและราคาขายสินค้ายังไม่เหมาะสม การสร้างนวัตกรรมการสร้างแบรนด์ และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าชุมชนยังไม่เหมาะสม ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนท้องถิ่น และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม

1.1.2 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน สร้างองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและผู้ประกอบการให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น ปรับปรุงพัฒนาการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างแบรนด์ของสินค้า สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชน สนับสนุนให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานและชุมชน

1.2 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานจากข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน คือ

1.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.90 อายุ 21 - 30 ปี ร้อยละ 44.30 โสด ร้อยละ 58.10 ปริญญาตรี ร้อยละ 63.20 รายได้ต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท/เดือน ร้อยละ 36.50 ไปวัดมั่วง จังหวัดอ่างทอง ร้อยละ 28.30 มากับครอบครัว ร้อยละ 55.00 ติดตามข่าวสารการท่องเที่ยวทุกวัน ร้อยละ 34.20 ช่องทางการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยว เกี่ยวกับความเสี่ยงและการเกิดอุบัติเหตุที่ไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวจากเว็บไซต์/โซเชียลมีเดีย ร้อยละ 46.80 เดินทางมาท่องเที่ยวทำบุญไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเองมากที่สุด ร้อยละ 58.10 ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในความเสี่ยง หรือ

อุบัติเหตุในการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน (สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท ลพบุรี) คือ ไม่พบเห็นหรือเกิดอุบัติเหตุ ร้อยละ 72.40

1.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนโดยจำแนกตามความเสี่ยง ดังนี้

1.2.2.1 ด้านความเสี่ยงด้านการเดินทาง พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ระดับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ที่มีการให้บริการรถสาธารณะ มีการควบคุมจำนวนผู้โดยสาร และจำกัดความเร็วในการเดินทาง มี ($\bar{X}$ =4.14, S.D.=0.82) มีระดับความพึงพอใจมาก รองลงมา คือ การจัดอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยส่วนบุคคลให้เพียงพอต่อจำนวนผู้โดยสาร มี ($\bar{X}$ =4.10, S.D.=0.84) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีป้ายสัญญาณแสดงจุดเสี่ยงที่เป็นทางโค้ง ทางแยก ทางลาดชัน สามารถมองเห็นได้ชัดเจน มี ($\bar{X}$ =4.05, S.D.=0.69) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.2.2.2 ด้านความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ระดับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ที่มีการจัดระบบความปลอดภัย การติดตั้งกล้องวงจรปิดภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม มี ($\bar{X}$ =3.89, S.D.=0.77) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีบุคคลหรืออาสาสมัครที่ให้การดูแลความเรียบร้อย รวมถึงอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม มี ($\bar{X}$ =3.89, S.D.=0.87) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีการติดตั้งป้ายแสดงเบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉินเพื่อแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายอย่างชัดเจนและเหมาะสม มี ($\bar{X}$ =3.50, S.D.=1.15) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

1.2.2.3 ด้านความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ระดับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ที่มีการจัดเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และเข้มงวดเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดอย่างเหมาะสม เช่น จุดวัดอุณหภูมิ บริการแอลกอฮอล์ล้างมือ ป้ายเตือน การเว้นระยะห่าง เป็นต้น มี ($\bar{X}$ =3.96, S.D.=0.79) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวเกี่ยวกับโรคระบาด เช่น ป้าย เสียงตามสาย จุดบริการข้อมูล อย่างเหมาะสม มี ($\bar{X}$ =3.73, S.D.=1.01) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีการจัดระบบการปฐมพยาบาลเบื้องต้น โดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ด้านการปฐมพยาบาลไว้ให้บริการและดูแลผู้ป่วยอย่างเหมาะสมมี ($\bar{X}$ =3.43, S.D.=1.16) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.2.2.4 ด้านความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม (ภูมิอากาศในแต่ละฤดูกาล) พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ระดับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ที่มีการติดตั้งป้าย สัญญาณแจ้งเตือนอันตรายแก่นักท่องเที่ยวในจุดเสี่ยงตามแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น ทางลื่น ทางลาดชัน แนวกันห้ามผ่าน เป็นต้น มี ($\bar{X}$ =3.76, S.D.=0.91) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีการจัดแนวกันเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นเมื่อไม่ปฏิบัติตาม เช่น แนวรั้ว แนวกันเพื่อห้ามเข้าพื้นที่ เป็นต้น มี ($\bar{X}$ =3.74, S.D.=0.86) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีการจัดช่องทางประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนแก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ในกรณีที่สภาพอากาศ ไม่เหมาะสม เช่น พายุฝนฟ้าคะนอง อากาศร้อนจัด ฝุ่นละอองในอากาศ เป็นต้น มี ($\bar{X}$ =3.54, S.D.=1.02) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

1.2.2.5 ด้านความเสี่ยงจากภาวะเครียดและสุขภาพจิต (เรื่องเหล่านี้ทำให้เกิดความเครียดหรือวิตกกังวลหรือไม่) พบว่านักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ระดับค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจ ที่มีการติดตั้งป้ายบอกเส้นทาง สถานที่ และข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ ทำให้การเดินทางไม่สะดวก ($\bar{X}$ =3.10, S.D.=1.14) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ หากไม่มีการให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว เช่น แผนที่ เจ้าหน้าที่บริการข้อมูลการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการเดินทางอย่างเหมาะสม มี ($\bar{X}$ =2.99, S.D.=1.24) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง และมีจุดให้บริการสาธารณะไม่เหมาะสม เช่น ตู้กดเงินสด ห้องน้ำ จุดพักคอย เป็นต้น มี ($\bar{X}$ =2.87, S.D.=1.17) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบกว่าการพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงในรูปแบบแอปพลิเคชันของแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ มีรายละเอียดการบริหารความเสี่ยง ดังนี้

2.1 ความเสี่ยงจากการเดินทาง มีการบริหารความเสี่ยง คือ การเดินทางด้วยรถสาธารณะจะเป็นการลดความเสี่ยง โดยศึกษาตารางการเดินรถ จองตั๋วโดยสารล่วงหน้า และเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ควรมีแผนการเดินทางสำรองและควรเผื่อเวลาในการเดินทางให้มากขึ้นเผื่อเวลาให้มากขึ้น การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว เป็นการลดความเสี่ยง โดยทำการศึกษาเส้นทางจากช่องทางอื่นด้วย อาจมีสมุดแผนที่ติดรถยนต์ไว้เสมอ บางพื้นที่อาจมีปัญหาเรื่องสัญญาณโทรศัพท์ มีโอกาสที่จะไม่สามารถใช้งานแอปพลิเคชันนำทางในโทรศัพท์มือถือได้ หรือสอบถามบุคคลในท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญการใช้เส้นทาง

2.2 ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีการบริหารความเสี่ยง คือ การเกิดเหตุอาชญากรรม เช่น กระชากกระเป๋า ทรัพย์สินสูญหาย เป็นการลดความเสี่ยง โดยสถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีบุคคลคอยสอดส่องดูแลบริเวณที่อาจจะเกิดเหตุ เช่น ลานจอดรถที่เงียบ อยู่ไกล ไม่มีคนพลุกพล่าน หรืออาจใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การจัดการดังกล่าวอาจทำให้บุคคลที่ตั้งใจมาก่อนเกิดเหตุเกิดความกลัว มีความยับยั้งชั่งใจมากขึ้น และไม่กล้าที่จะก่อเหตุร้ายได้ในระดับหนึ่ง การเกิดอุบัติเหตุ เป็นการลดความเสี่ยง โดยจัดทำป้ายแจ้งเตือนให้เห็นชัดเจนบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุบ่อย เช่น บริเวณที่มีการลื่นล้มบ่อย บันไดที่มีความลาดชัน หรือจัดให้มีบุคคลคอยกำชับให้ระวังเรื่องการเกิดอุบัติเหตุบริเวณนั้น และการหลีกเลี่ยง บริเวณที่อันตรายมาก ๆ เคยเกิดเหตุที่ทำให้สูญเสียชีวิต ควรทำแนวกันที่มั่นคงและแน่นหนา เพื่อห้ามนักท่องเที่ยวเข้าไปยังบริเวณนั้น เช่น ห้ามเข้าไปภายในรูปบริเวณหน้าผาที่มีความสูงชัน เป็นต้น หรือกำหนดโทษในการฝ่าฝืนให้ชัดเจนและมีการลงโทษอย่างจริงจังเพื่อให้เป็นแบบอย่าง

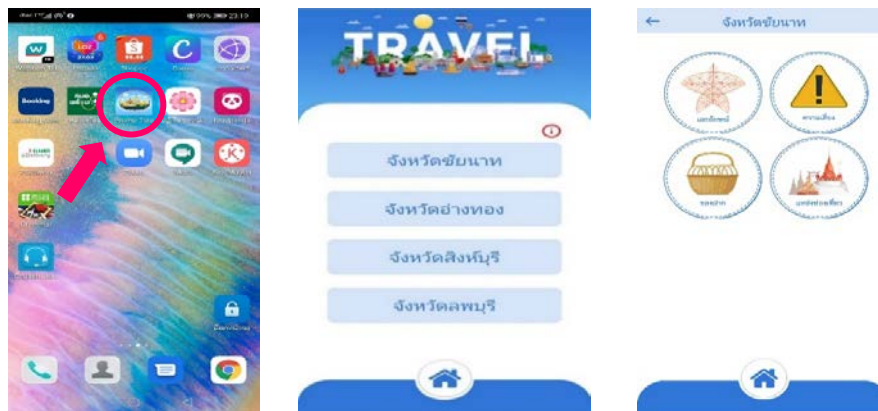
2.3 ความเสี่ยงจากโรคระบาด มีการบริหารความเสี่ยง คือ การลดความเสี่ยง โดยการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งให้คำแนะนำในการป้องกันการติดต่อที่อาจเกิดขึ้นจากการเดินทางมาท่องเที่ยว อาจมีการแจ้งเตือนเกี่ยวกับการทำความสะอาด (การกราบ) พระพุทธรูป โดยให้งดเว้นการกราบพระในช่วงที่มี การแพร่ระบาดของโรค เพื่อลดการสัมผัสพื้นผิวให้มากที่สุด การหลีกเลี่ยง ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรค นักท่องเที่ยวไม่ควรเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ หลีกเลี่ยงสถานที่ที่มีคนจำนวนมาก สถานที่ที่มีอากาศถ่ายเทไม่สะดวก หรือผู้มีอำนาจสั่งการให้สถานที่ท่องเที่ยวพิจารณาปิดสถานที่ท่องเที่ยวชั่วคราว เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค การแชร์ เป็นการลดภาระ ลดความรับผิดชอบที่เกิดจากการเดินทางไปท่องเที่ยว โดยที่นิยมที่สุด คือ การทำประกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำประกันชีวิต การทำประกันสุขภาพ การทำประกันรถยนต์ เป็นต้น

2.4 ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม มีการบริหารความเสี่ยง คือ การลดความเสี่ยง ภัยจากสภาพแวดล้อม ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นสามารถป้องกันได้ หากใส่ใจและไม่ประมาท เช่น ทำแนวกันหรือเขื่อนป้องกันอุทกภัย การก่อสร้างอาคารให้แข็งแรง รองรับแรงสั่นสะเทือนจากเหตุแผ่นดินไหว หรือการตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้า สายไฟ ปลั๊ก คัทเอ๊าท์ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน หากมีอายุการใช้งานยาวนานหรือชำรุดควรเปลี่ยนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานอยู่เสมอ การแชร์ เป็นการลดภาระ ลดความรับผิดชอบ ที่เกิดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ เนื่องจากสามารถลดความเสี่ยง ลดภาระความรับผิดชอบได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝัน การยอมรับความเสี่ยง เกิดจากการที่ผู้บริหารของสถานที่ท่องเที่ยวได้ทำการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมกิจกรรมการควบคุมแล้วในระดับหนึ่ง แต่ยังคงเกิดเหตุการณ์ขึ้น และมองว่าไม่คุ้มค่าในการลงทุนเพื่อป้องกันเหตุลักษณะดังกล่าว จึงต้องยอมรับกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

2.5 ความเสี่ยงจากความไม่พร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว มีการบริหารความเสี่ยง คือ การลดความเสี่ยง โดยการปรับเปลี่ยนสถานที่จอดรถ เจริญต่อรองเกี่ยวกับราคาขายของสินค้า ทำการปรับปรุงห้องน้ำให้สะอาด เพิ่มเติมจุดทิ้งขยะและมีระบบการจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการหลีกเลี่ยง กรณีเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคล ควรหาคนกลางมาเจรจาเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อลดการปะทะ ลดการเผชิญหน้า ลดการทะเลาะวิวาท และควรหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน

2.6 ความเสี่ยงจากการขาดจิตสำนึกที่ดีของนักท่องเที่ยว มีการบริหารความเสี่ยง คือ การลดความเสี่ยง โดยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่เด็ก ๆ ให้อ่านคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยว รู้จักรักษาให้คงอยู่ตลอดไป จัดให้มีบุคคลคอยกำชับ แจ้งเตือนนักท่องเที่ยวบริเวณที่เกิดเหตุเป็นประจำ การหลีกเลี่ยง บริเวณไหนที่ไม่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้าใกล้ หรือเข้าไปสัมผัส จัดตั้งสิ่งของ ควรทำแนวกันให้แน่นหนา ติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน และการแชร์ควรรกำหนดบทลงโทษที่จริงจัง และให้ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้เป็นแบบอย่าง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเกรงใจ รู้จักยับยั้งชั่งใจมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงข้อ 2.1-2.6 สามารถนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อใช้ในการจัดทำเป็นโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มจากการทำอินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงเข้าใจง่ายขึ้น และแสดงเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งของจังหวัดนั้น ๆ ในแอปพลิเคชัน ดังภาพที่ 2 จากนั้นดำเนินการออกแบบหน้าตาของแอปพลิเคชันในส่วนของผู้ใช้งาน รวมทั้งออกแบบฐานข้อมูลส่วนอื่น ๆ ของแต่ละจังหวัด โดยฐานข้อมูลที่จะใช้งาน คือ HeidiSQL และทำการเปิดใช้งานบริการเซิร์ฟเวอร์ Digital Ocean แล้วจึงทำการสร้างฐานข้อมูลตามที่ได้ออกแบบไว้โดยใช้ React Native และ Express ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่อเชื่อมต่อระหว่างแอปพลิเคชันกับฐานข้อมูล เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงทำการสร้างแอปพลิเคชันระบบปฏิบัติการ Android โดย Android Studio

ภาพที่ 1 การติดตั้งแอปพลิเคชัน และการแสดงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแต่ละจังหวัด

ภาพที่ 2 ข้อมูลความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความเสี่ยงด้วยฐานข้อมูลดิจิทัลในการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เชิงสาระบันเทิงของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ส่วนมากเป็นปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ให้เกิดความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของการให้บริการด้านต่าง ๆ ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการถ่ายทอดตำนานหรือเรื่องราวในอดีตให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ คุณภาพและราคาขายสินค้ายังไม่เหมาะสม ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนท้องถิ่น และขาดการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ของกลุ่มภาคกลางตอนบน ส่งผลให้ไม่ประทับใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์บอกต่อ ทำให้นักท่องเที่ยวลดลงในอนาคต ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับ ชรินทร์พรพรณ อະສິຕິຣັດ (2553) ที่ทำการศึกษาพัฒนาการของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น วิถีชีวิตของชุมชนตลาดน้ำอัมพวา ผลการศึกษาพบว่า ประสบปัญหาในเรื่องระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ปัญหาชุมชนถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว และปัญหามลภาวะและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศวิทยาในชุมชน รวมทั้ง โกเมน กันตวรธีระ อารีย์ นัยพินิจ และธพลพรหมสาขา ณ สกลนคร (2556) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ การท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การไหลเข้ามาของกลุ่ม นักลงทุนจากภายนอก การกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะในเขตเมือง ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาเชิงกายภาพ (การจราจรติดขัด การขาดรถจักรยานยนต์ให้เช่า ฯลฯ) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การทำวัฒนธรรมเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง อีกทั้ง ธณิศวัล กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา คือ งบประมาณมีจำกัดเฉพาะเพื่อการศึกษาวิจัย อนุรักษ์ เก็บรวบรวมตัวอย่างซากไดโนเสาร์ ขณะที่การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวยังไม่สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ การบริหารจัดการขาดเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนา ในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านหรือนักเรียนและเยาวชนรุ่นใหม่ ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้อย

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง สร้างองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน ผู้ประกอบการ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางด้านการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ปรับปรุงพัฒนาการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างแบรนด์ของสินค้าให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ สนับสนุนให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานและคนในชุมชน ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดให้หลากหลายในทุก ๆ ช่องทาง การจัดการปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบเชิงบวกกับแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ของกลุ่มภาคกลางตอนบน ส่งผลให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีคุณค่า เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น สร้างภาพลักษณ์ที่ดี เกิดความทรงจำที่ดี สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในอนาคต การจัดการปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับ ชมภูษ พูนนาค (2559) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เน้นการจัดการด้านกายภาพ อนุรักษ์ ดูแล รักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการจัดการด้านทัศนียภาพ รวมถึงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

และสิ่งอำนวยความสะดวก อีกทั้งพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ให้กับนักท่องเที่ยวผู้สนใจ และคนในชุมชนได้ร่วมเรียนรู้ ศึกษา ตลอดจนสร้างสรรค์กิจกรรมรูปแบบใหม่ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยว และเสนอแนะให้จังหวัดให้ความสำคัญกับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างหลากหลาย การรณรงค์ให้ชุมชน ท้องถิ่นโดยรอบพื้นที่เข้าใจ ตระหนัก ห่วงแหนภูมิปัญญา คุณค่าความงามในงานช่างฝีมือ ประเพณี วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อยังคงรักษารูปภาพ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้เคียงกัน และนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่ภาค รัฐจัดทำขึ้นต้องเอื้ออำนวย หรือสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รวมทั้ง อีสริย์ ภักดีศรีแพง (2557) ได้ทำการศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาในการพัฒนา การท่องเที่ยวของจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง - ดี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในความรับผิดชอบ แต่มีนโยบายและแผนงานในการพัฒนาการท่องเที่ยว เน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ถูกบรรจุเข้าในปฏิทินการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มาส่งเสริมเป็นลำดับต้น เมื่อเทียบงบประมาณที่มีอยู่กับพื้นที่รับผิดชอบ 32 อำเภอ ถือว่ายังไม่พอเพียง จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวยังมีความเข้าใจถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ในด้านการท่องเที่ยวแทบเพียงบทบาทด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และมีความคาดหวังให้สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมทุกระดับ และเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าความเสี่ยงจากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน มีความเสี่ยงจากการเดินทาง ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน ความเสี่ยงจากโรคระบาด ความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อม ความเสี่ยงจากความไม่พร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว และความเสี่ยงจากการขาดจิตสำนึกที่ดีของนักท่องเที่ยว ความเสี่ยงจากการเดินทางท่องเที่ยวนี้เป็นความเสี่ยงที่ควรบริหารจัดการเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ดี ที่มีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านการมีส่วนร่วม ความเสี่ยงจากการเดินทางท่องเที่ยวนี้สอดคล้องกับภูมิทัศน์ สันติมิตร (2557) เป็นการศึกษาการจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ และศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวในการจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี ให้ความสำคัญเรื่อง การจัดการความเสี่ยงจากสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับ 1 แนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดการความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ ประกอบด้วย การขยายไหล่ทาง ซ่อมแซมถนน แนวกันทางโค้ง ป้ายสัญญาณไฟให้พร้อมใช้งาน รวมถึงมาตรการควบคุมความเร็วในการขับขี่ รวมทั้ง ธนศวัธ กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์สิรินธรให้ก้าวหน้า คือ การจัด ทำแผนแม่บทในการพัฒนาให้ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ควรมีการพัฒนา ปรับปรุงสินค้าบริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ การปรับภูมิทัศน์ กำหนดเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ จัดระเบียบพื้นที่จอดรถ ดูแลความสะอาดของห้องน้ำ สนับสนุนให้คนในชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าให้นักท่องเที่ยว และการสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้าใจ และร่วมมือร่วมใจในการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าแนวทางการบริหารความเสี่ยงสามารถทำได้ด้วยการลดโอกาสที่จะเกิดให้น้อยลง หลีกเลี่ยงที่จะไม่ให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นอีก อีกทั้งยังกระจายความเสี่ยงไปให้องค์กรอื่น รวมถึงยอมรับกรณีที่เป็ความเสี่ยงที่ยอมรับได้หรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวทางการบริหารความเสี่ยงดังกล่าวมักเกิดจาก การหยุดกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงกิจกรรม การออกแบบระบบการควบคุมภายใน รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ แนวทางการบริหารความเสี่ยงนี้สามารถเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ตามบริบทของพื้นที่ได้ เป็นไปตามทฤษฎีกระบวนการในการบริหารความเสี่ยงขององค์กรในส่วนของการตอบสนองความเสี่ยงที่ประกอบด้วย การหลีกเลี่ยง การยอมรับ การควบคุม การกระจาย/ถ่ายโอน แนวทางการบริหารความเสี่ยงนี้สอดคล้องกับ ธนัสวีล กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2559) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์สิรินธรให้ก้าวหน้า คือ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาให้ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ควรมีการพัฒนา ปรับปรุงสินค้าบริการ และปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ การปรับปรุงภูมิทัศน์ กำหนดเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ สนับสนุนคนในชุมชนให้เข้าและร่วมมือร่วมใจในการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อีกทั้งสอดคล้องกับทฤษฎีของ จิรพร สุเมธิประสิทธิ์ มัทธนา พิพิธนาวรัตน์ และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ (2556) ที่ว่าการตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) เป็นการกำหนดแผนการจัดการเพื่อลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยผู้บริหารอาจเลือกใช้วิธีการจัดการความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจใช้หลายวิธีรวมกัน เพื่อลดระดับโอกาสที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบของเหตุการณ์เพื่อให้อยู่ในช่วงที่องค์กรยอมรับได้ (Risk Tolerance) โดยหลักการตอบสนองความเสี่ยงโดยทั่วไป คือ การหลีกเลี่ยง (Terminate/Avoid) เป็นการลดโอกาสที่จะเกิดให้เหลือศูนย์ โดยอาจจะหยุดหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่เป็นความเสี่ยงนั้น ๆ การเฝ้าระวัง (Take) เป็นการยอมรับความเสี่ยงนั้น หากเป็นความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้ หรือเป็นความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การควบคุม (Treat) เป็นการลดโอกาสที่จะเกิดให้น้อยลง ลดปริมาณความเสียหายให้น้อยลง โดยการหากิจกรรมควบคุมเพื่อลดความเสี่ยง รวมถึงการออกแบบระบบการควบคุมภายใน หรือการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และการกระจายหรือถ่ายโอน (Share/Transfer) เป็นการโอนความเสี่ยงไปให้องค์กรอื่นหรือหน่วยงานอื่นจัดการแทน หรือร่วมรับผิดชอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการทำประกันภัย

การบริหารความเสี่ยงแต่ละด้านถูกนำไปพัฒนาเป็นดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Digital Platform) โดยเริ่มจากการเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นตัวอักษรให้กลายเป็นรูปภาพโดยการทำเป็นอินโฟกราฟิก (Infographic) เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ งานวิจัยนี้ได้เลือกใช้แพลตฟอร์ม โมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่มีความสะดวกในด้านการใช้งาน ข้อมูลการบริหารความเสี่ยงที่ได้พัฒนาเป็นรูปภาพแล้ว จะนำไปเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่แสดงในแอปพลิเคชัน โดยนำไปใส่ไว้ในข้อมูลของแต่ละจังหวัด และเพิ่มเติมความเสี่ยงของแต่ละจังหวัดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น จังหวัดลพบุรีมีการปรับปรุงเส้นทาง นักท่องเที่ยวควรเผื่อเวลาและศึกษาเส้นทางก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว สามารถแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติมได้ในอนาคต โดยแจ้งเตือนเป็นรูปภาพหรือข้อความที่น่าสนใจในแต่ละจังหวัดได้

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล สามารถนำแนวทางในการบริหารความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ไปตั้งเป็นงบประมาณ เพื่อไว้สำหรับช่วยเหลือหรือสนับสนุนเวลาที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงการของบประมาณเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รับผิดชอบในทุก ๆ ช่องทาง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยว สามารถนำผลงานวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับการให้บริการด้านต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะบริการนักท่องเที่ยวในอนาคต เพราะการให้บริการ ที่ประทับใจเป็นการ

ประชาสัมพันธ์ที่ตีกีช่องทางหนึ่ง ทำให้เกิดการบอกต่อถึงความประทับใจดังกล่าว ส่งผลให้มันักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นไปโดยปริยาย อีกทั้งสามารถทำแนวทางการบริหาร ความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนเองดูแล

3. ชุมชน นำผลงานวิจัยครั้งนี้ไปปรับตัวในด้านต่าง ๆ เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเป็นชุมชนที่ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยว ควบคู่กับวัดหรือโบราณสถานบริเวณนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกี่ยวกับที่จอดรถ ความมีน้ำใจ หรือนำไปปรับตัวในเรื่องของการเป็นผู้ประกอบการ ผลิตรายการท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ตระหนักรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ด้าน การท่องเที่ยว หากชุมชนให้ความร่วมมือ จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยว และชุมชนมีเอกลักษณ์ มีเสน่ห์ ทำให้เกิดความประทับใจ ทำให้เกิดการมาท่องเที่ยวซ้ำ ทำให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

4. นักท่องเที่ยว นำผลงานวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัด 4 จังหวัด สามารถดาวน์โหลดโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) ไว้ใช้งานบนโทรศัพท์มือถือได้ เนื่องจากมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวอย่างครบถ้วนทุกจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลการเดินทาง ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลความเสี่ยงและแนวทางการบริหาร ความเสี่ยง ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยสนับสนุนด้านการตัดสินใจได้ในระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปต่อยอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหาร ความเสี่ยงพื้นที่ต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวได้ และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน (Application) ในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัวทุก ๆ คนมีความเสี่ยงเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหลากหลายเรื่องราว หากมีตัวช่วยเรื่องการบริหารความเสี่ยงในชีวิตประจำวันก็จำเป็นที่จะต้องการในอนาคตได้

2. ในอนาคตสามารถทำวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชัน (Application) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในแง่มุมเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อกันระหว่างจังหวัด หรือเป็นการแนะนำให้ท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด โดยใช้แอปพลิเคชัน (Application) เป็นหลักในการเดินทาง

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). สถิตินักท่องเที่ยว.

<https://www.mots.go.th/news/category/411>

กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2561). สถิติสำหรับงานวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 12). โรงพิมพ์สามลดา.

เขมรัตน์ บุญหล่อสุวรรณ. (2564). การศึกษาประสบการณ์การใช้งานดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสนับสนุนการสอนของครู [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. DSpace at Bangkok University. http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/4457/3/khemmarut_boon.pdf

ธณัฐวิทย์ กุลศรี และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(3), 467-482.

<https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/73287/59004>

- ผู้จัดการออนไลน์. (25 ตุลาคม 2561). หนีตายระทึก!! แพลมจมน้ำขณะดูการแข่งขันเรือยาวประเพณีที่อ่างทอง. MGR Online. <https://mgronline.com/local/detail/9610000106712>
- ผู้จัดการออนไลน์. (4 กรกฎาคม 2563). แม่ค้าช็อก! เจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่าออกประกาศขอคืนพื้นที่ตลาดประชารัฐ. MGR Online. <https://mgronline.com/local/detail/9630000068723>
- ผู้จัดการออนไลน์. (7 เมษายน 2564). ช่วยกันต่อลมหายใจตุ๊กตาชาววัง บางเสด็จ หลังได้รับผลกระทบโควิด-19. MGR Online. <https://mgronline.com/local/detail/9640000032938>
- วาริษฐ์ มัธยมบุรุษ. (2552). รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้]. ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital "วช.". <https://dric.nrct.go.th/index.php/Search/SearchDetail/210757/>
- อุทัยวรรณ จรุงวิทย์. (2563). คู่มือปฏิบัติงานสำหรับนายหน้าประกันชีวิต. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.).
- Boonlert, J. (2007). *Sustainable tourism development* (2nd ed.). Press & Design Company Limited.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์
ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

THE DEVELOPMENT OF ACTION LEARNING ACTIVITIES BY USING PEAS LEARNING
MANAGEMENT TO PROMOTE MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING SKILLS ON
VOLUME AND CAPACITY OF GRADE 6 STUDENTS

กล้าแก้ว เวียงแก้ว*
Klakue Wiangkaeo*

* โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ
Tha- It Municipal School
E-mail kkwk1977@gmail.com

Received: May 6, 2025

Revised: November 17, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ ปีการศึกษา 2567 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS แบบวัดทักษะการแก้โจทย์ปัญหา และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ในงานวิจัยนี้ ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน แต่ละแผนประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นช่วยกันศึกษา 3) ขั้นพาทันนำเสนอ 4) ขั้นประเมินความรู้ ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เท่ากับ 75.40/77.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) คะแนนทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ หลังเรียน ($\bar{X}$ 11.88) สูงวก่อนเรียน ($\bar{X}$ 9.97) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.56)

คำสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS, ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์

ABSTRACT

The purposes of the current study were as follows; 1) to create and find the efficiency of PEAS learning management for promoting mathematical problem-solving skills on Volume and Capacity of Grade 6 students based on the efficiency criterion of 75/75 at Tha-It Municipal School in academic year 2024, 2) to compare mathematical problem-solving skills before and after implementing PEAS learning management on Volume and Capacity and 3) to study the satisfaction of students who have used PEAS learning management on Volume and Capacity. The research sample was 6th grade students at Tha-It Municipal School. The research tools used in the study included learning activities in form of PEAS learning management on Volume and Capacity, problem-solving skill test, and satisfaction assessment form. Statistical data were analyzed using T-test dependent samples, mean and standard deviation.

The research results were found that 1) The independent variable was the learning activity in form of PEAS learning management consisting of 3 learning management plans. Each plan consisted of 1) Preparing Stage, 2) Engagement Stage, 3) Approach Stage, 4) Screening Stage. Efficiency of PEAS learning management developed by the researcher has met the defined 75.40/77.07 criterion. 2) The problem-solving skills posttest scores ($\bar{X}$ 11.88) were higher than pretest scores ($\bar{X}$ 9.97) with the statistical significance at the level of .05. 3) Sixth grade school students were satisfied with PEAS learning management regarding Volume and Capacity at the highest level ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.56).

Keywords

Action Learning Activities, PEAS Learning Management, Mathematical Problem-Solving Skills

ความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันคณิตศาสตร์ถือเป็นวิชาที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะเป็นความรู้พื้นฐานในการคิดค้น การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการพัฒนาทุกอาชีพ จำเป็นต้องใช้คณิตศาสตร์ในการทำงาน ช่วยเสริมสร้างควมมีเหตุผลมีระเบียบในการคิด มีการวางแผนในการทำงาน นอกจากนี้วิชาคณิตศาสตร์ถือเป็นวิชาหนึ่งที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนรู้ทุกระดับชั้น ทั้งนี้เพราะคณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและพัฒนาความคิดของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผลเป็นระเบียบ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รอบคอบ ทำให้สามารถคาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งเจตคติที่ดีจำเป็นต่อการการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : หน้า 12) การศึกษาตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลโดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมโลกและเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth

Industrial Revolution) ซึ่งการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีในสาระคณิตศาสตร์ที่จำเป็น พร้อมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ได้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา สื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ เชื่อมโยงให้เหตุผล และมีความคิด มีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์

การแก้โจทย์ปัญหาถือเป็นหัวใจของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เพราะในการแก้ปัญหานักเรียนต้องใช้ความคิดรวบยอด ทักษะการคิดคำนวณ หลักการ กฎหรือสูตรแต่ส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากนักเรียนมีปัญหาในเรื่องทักษะความเข้าใจการคิดวิเคราะห์ โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ประกอบด้วยข้อความที่เป็นตัวหนังสือและตัวเลข ไม่มีเครื่องหมาย บวก ลบ คูณ หาร สำหรับการแก้โจทย์ปัญหาที่บอกไว้ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน ไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาได้ เพราะอ่านโจทย์แล้วไม่เข้าใจว่าจะแก้ปัญหาวัยวิธีใด และครูต้องจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมให้ทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนคณิตศาสตร์และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ วิธีการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดได้ลงมือทำ ได้สัมผัสก่อนการเรียนรู้ สามารถเรียนคณิตศาสตร์ได้ด้วยใจ มีความสุข (รุ่งอรุณ สียะวนิชย์, 2556, หน้า 2-6) สอดคล้องกับ อัจฉรา เคนทุม (2550, หน้า 77-78) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์พบว่านักเรียนจะทำแบบฝึกหัดที่มีลักษณะเหมือนตัวอย่างได้ แต่จะทำโจทย์ปัญหาที่พลิกแพลงจากตัวอย่างไม่ได้ จึงทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย ไม่อยากจะเรียนวิชาคณิตศาสตร์

จากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาศึกษาในปัจจุบันผู้เรียนมีความสนใจในการคิดแก้ปัญหาไม่สามารคิดแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันได้ ขาดความพยายามในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหด้วยตนเอง ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ส่งผลทำให้ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน O-NET ปีการศึกษา 2566 ในข้อที่เป็นการแก้โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับการหาปริมาตรของทรงสี่เหลี่ยมมุมฉากที่ต้องใช้การแก้ปัญหหลายขั้นตอนมีจำนวนนักเรียนที่ตอบถูกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.18 (ข้อมูลจากรายงานการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ทั้งนี้อาจเกิดจากการจัดการเรียนรู้ของครูที่มักเน้นความรู้ความจำในลักษณะของการท่องจำ ครูใช้การอธิบายมากกว่าฝึกให้นักเรียนแก้ปัญหา และโจทย์ปัญหาที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้มักอยู่ในแบบฝึกหัดเป็นส่วนใหญ่ไม่ได้นำเรื่องที่ใกล้ตัวหรือสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียนมาใช้เป็นแรงจูงใจในการแก้ปัญหอาจทำให้ผู้เรียนมองว่าคณิตศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัวไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของการเรียนคณิตศาสตร์และไม่สามารถรับรู้ความเชื่อมโยงระหว่างความรู้คณิตศาสตร์และชีวิตจริง (สโรชา เอิบโชคชัย, 2564)

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ พบว่าตั้งแต่ปีการศึกษา 2564 ถึงปีการศึกษา 2566 มีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ในระดับประเทศต่ำกว่า 40 คะแนนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปีการศึกษา 2566 มีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ระดับประเทศอยู่ที่ 29.96 คะแนน เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียนพบว่าได้คะแนนเฉลี่ย 31.85 คะแนนและจากการศึกษาแบบรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 ฉบับที่ 3 ร้อยละของนักเรียนที่ตอบถูกในแต่ละข้อสำหรับโรงเรียน พบว่าข้อที่นักเรียนตอบถูกน้อยที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับการหาปริมาตรและความจุ ซึ่งอยู่ในเรื่องเรขาคณิต (ข้อมูลจากรายงานการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ทั้งนี้ที่นักเรียนไม่สามารถเรียนเรขาคณิตได้ดี อาจเป็นเพราะว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติ และสามมิตินั้นมักจะกล่าวถึงการนิยามของรูปทรงสามมิติ การคลี่รูปทรงเรขาคณิต ซึ่งในหลายประเทศให้ความสำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาประเทศที่มีค่าเฉลี่ยสูงนั้นล้วนแล้วแต่จัดเนื้อหาเรื่อง การนิยามของรูปทรงสามมิติ และเรื่องรูปคลี่ของรูปทรงสามมิติไว้ในหลักสูตรของตน เช่น ญี่ปุ่น หรือสิงคโปร์ เป็นต้น อีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์นั้นคือการขาดความพร้อมด้านแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน รวมไปถึงสื่อการสอนของครู โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือนักเรียนมองภาพไม่ออกกว่ารูปทรงแต่ละรูปเมื่อคลี่ออกมาจะได้ภาพอย่างไร หรือภาพที่คลี่ออกมาจะประกอบ

เป็นรูปทรงอะไร ลักษณะหน้าตัดของรูปเรขาคณิตจะเป็นแบบใด และมองภาพด้านหน้า ด้านข้าง และด้านบนของรูปเรขาคณิตสามมิติไม่ออก ซึ่งแปลว่านักเรียนขาดทักษะความสามารถเชิงมิติสัมพันธ์ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำ อีกทั้งครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและไม่เกิดการกระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้อย่างต่าง ๆ ที่เรียนส่งผลให้เกิดการลืมในเวลาต่อมา (เดียร์ทิพย์ สรวงโถ, 2560, หน้า 3)

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลายวิธี หนึ่งในรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้นหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั่นคือ การประยุกต์การเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน LT (Learning Together) ร่วมกับกลวิธี STAR ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การเรียนแบบร่วมมือประเภทเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน LT (Learning Together) เป็นเทคนิคที่ผู้เรียนช่วยกันทำงานหรือแบบฝึกหัด โดยมีการแบ่งหน้าที่กันคนละอย่างซึ่งแตกต่างกันและหมุนเวียนกันทำหน้าที่จนครบทุกหน้าที่เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือกันคนที่เก่งกว่าจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า ส่วนกลวิธี STAR หมายถึง กระบวนการสอนที่ให้นักเรียนแก้ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้กลวิธีการจำตัวอักษรตัวแรกของชื่อลำดับขั้นตอน (First-Letter Mnemonic Strategy) ของการแก้ปัญหาเพื่อให้นักเรียนระลึกลำดับขั้นตอนได้จากคำศัพท์ที่รู้จัก ค้นเคย จนสามารถแก้โจทย์ปัญหาได้ ขั้นตอนของกลวิธี STAR ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 S (Search the word problem) ศึกษาโจทย์ปัญหา ขั้นที่ 2 T (Translate the problem) แปลงข้อมูลในโจทย์ปัญหา โดยแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ไปสู่รูปภาพและสมการทางคณิตศาสตร์ โดยเลือกใช้สื่อหรือสัญลักษณ์ช่วยในการแปลงข้อมูล ขั้นที่ 3 A (Answer the problem) หาคำตอบของโจทย์ปัญหา โดยดำเนินการหาคำตอบจากการแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ปัญหาในขั้นที่ 2 เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้อง ขั้นที่ 4 R (Review the solution) ทบทวนคำตอบ

จากการศึกษาเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน LT (Learning Together) ร่วมกับกลวิธี STAR ผู้วิจัยจึงคิดค้นพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อนำมาใช้เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนให้มีสมาชิก 4 – 5 คน แบบละความสามารถ มีทั้งเก่ง กลาง อ่อน และร่วมเรียนรู้ โดยในทีมมีการแบ่งบทบาทหน้าที่เป็น 4 อย่าง คือ 1. หัวหน้ากลุ่ม (สวมหมวกสิงโต) 2. คนบริการรับส่งของ (สวมหมวกม้า) 3. คนตรวจทาน (สวมหมวกนกฮูก) 4. คนนำเสนอ (สวมหมวกนกแก้ว) มีขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (Preparing) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแบ่งหน้าที่ เตรียมสวมหมวกและศึกษาบทบาทหน้าที่ของตน ขั้นที่ 2 ขั้นช่วยกันศึกษา (Engagement) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาโจทย์ปัญหาที่ได้รับแปลงข้อมูลในโจทย์ปัญหา โดยแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ไปสู่รูปภาพและสมการทางคณิตศาสตร์ โดยเลือกใช้สื่อหรือสัญลักษณ์ช่วยในการแปลงข้อมูล ช่วยกันหาวิธีการหาคำตอบของโจทย์ปัญหา โดยดำเนินการหาคำตอบจากการแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ปัญหา เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องและตรวจคำตอบ ขั้นที่ 3 ขั้นพากันนำเสนอ (Approach) แต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีทำและคำตอบที่ถูกต้องหน้าชั้นเรียน ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินความรู้ (Screening) ทุกคนร่วมกันอภิปรายวิธีการเรียนรู้และสรุปองค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อสรรหาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด ตีความ วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และสรุปความคิดอันเป็นทักษะสำคัญของการเรียนที่แท้จริง แล้วเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ในบทเรียนได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของนักเรียนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะด้านการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มจากนักเรียนจำนวน 8 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 3 แผน แต่ละแผนประกอบด้วย การประยุกต์แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการประยุกต์การเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน LT (Learning Together) ร่วมกับกลวิธี STAR มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการ (Preparing) 2) ขั้นช่วยกันศึกษา (Engagement) 3) ขั้นพากันนำเสนอ (Approach) 4) ขั้นประเมินความรู้ (Screening) 5) มีค่า IOC เท่ากับ 0.89
2. แบบวัดทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87
3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มีค่า IOC เท่ากับ 0.92

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. วิเคราะห์เนื้อหา รายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องปริมาตรและความจุ ที่ได้จากการศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 กลุ่มสาระคณิตศาสตร์
2. ศึกษากระบวนการสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินต่างๆ
4. นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินต่างๆ ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความตรง และนำมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินต่างๆ ที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว นำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้
 - 1.1 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนจำนวน 34 คน (Try Out) โดยใช้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 จากโรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ
 - 1.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องปริมาตรและความจุ ตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน ใช้เวลาในการสอนทั้งหมด 11 ชั่วโมง
 - 1.3 รวบรวมคะแนนการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมการเรียนและทำแบบทดสอบย่อยระหว่างสอนกับนักเรียนจำนวน 34 คน
 - 1.4 ทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนจำนวน 34 คน (Try Out)
 - 1.5 หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS
 - 1.6 จากนั้นทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบวัดทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนำไปทดสอบก่อนเรียน แล้วเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต่อไป
 - 1.7 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องปริมาตรและความจุ ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 แผน ใช้เวลาในการสอนทั้งหมด 11 ชั่วโมง
 - 1.8 ทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบวัดทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปทดสอบหลังเรียน แล้วเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต่อไป
2. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

หลังเสร็จสิ้นการทดลองการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ผู้วิจัยแจกแบบประเมินความพึงพอใจให้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมิน และเก็บคืนเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การประเมินความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลของค่าเป็นระดับความเหมาะสมโดยใช้เกณฑ์ของลิเคิร์ท (Likert Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2552) ซึ่งค่าความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92
2. การตรวจสอบประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ให้มีประสิทธิภาพ 75/75 ซึ่งดำเนินการดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2526)

2.1 การทดลองแบบเดี่ยว 1:1 ผู้วิจัยได้เลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนเทศบาลทำอัฐ จำนวน 3 คน เก่ง ปานกลางและอ่อน อย่างละ 1 คน จากการทดลองหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยวครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 65.57/66.67

2.2 การทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1:9 ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ในขั้นตอนทดลองแบบเดี่ยว 1:1 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนเทศบาลทำอัฐ จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนเก่ง 3 คน ปานกลาง 3 คนและอ่อน 3 คน การทดลองหาประสิทธิภาพครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 69.27/74.43

2.3 การทดลองภาคสนามกับนักเรียนจำนวน 34 คน ผู้วิจัยได้นำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในขั้นตอนทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1:9 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนเทศบาลทำอัฐ จำนวน 34 คน ผลความสามารถจากการทดลองหาประสิทธิภาพ แบบภาคสนามครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 75.40/77.07

3. เปรียบเทียบคะแนนทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มหิทธิศาสตร์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (t -test for dependent samples)

ผลการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นเตรียมการ (Preparing) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแบ่งหน้าที่ เตรียมสวททและศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนขั้นที่ 2. ขั้นช่วยกันศึกษา (Engagement) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาโจทย์ปัญหาที่ได้รับแปลงข้อมูลในโจทย์ปัญหา โดยแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ไปสู่รูปภาพและสมการทางคณิตศาสตร์ โดยเลือกใช้สื่อหรือสัญลักษณ์ช่วยในการแปลงข้อมูลช่วยกันหาวิธีการหาคำตอบของโจทย์ปัญหา โดยดำเนินการหาคำตอบจากการแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ปัญหาเพื่อนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องและตรวจคำตอบ 3. ขั้นพาทักนนำเสนอ (Approach) แต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีทำและคำตอบที่ถูกต้องหน้าชั้นเรียน 4. ขั้นประเมินความรู้ (Screening) ทุกคนร่วมกันอภิปรายวิธีการเรียนรู้และสรุปองค์ความรู้ที่ได้

ในด้านแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มี ดังนี้ 1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก 3 ชั่วโมง 2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ความจุของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก 3 ชั่วโมง และ 3. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก 5 ชั่วโมง

การหาประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นให้ได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 โดยใช้ E₁/E₂ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

แหล่งข้อมูล	จำนวนนักเรียน	$\bar{X}$	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ
ระหว่างเรียน	34	22.62	75.40	75.40/77.07
หลังเรียน	34	23.12	77.07	

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า นักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 22.62 คิดเป็นร้อยละ 75.40 ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 23.12 คิดเป็นร้อยละ 77.07 แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เท่ากับ 75.40/77.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ E1/E2 เท่ากับ 75/75

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

แหล่งข้อมูล	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	34	30	9.97	33.24	3.56	20.00*	33	.000
หลังเรียน	34	30	21.97	73.24	4.18			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านปัจจัยนำเข้า 5 ข้อ ด้านกระบวนการ 5 ข้อ และด้านผลผลิต 5 ข้อ รวมทั้งหมด 15 ข้อ ผลการวิเคราะห์ความความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79, 4.76 และ 4.68 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43, 0.48 และ 0.56 ตามลำดับ ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่ดีต่อการกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยนักเรียนมีความตั้งใจ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น และแสดงความพึงพอใจต่อเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มีดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีองค์ประกอบ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ (Preparing) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแบ่งหน้าที่ เตรียมสวามิภักดิ์และศึกษาบทบทหน้าที่ของตน ขั้นที่ 2 ขั้นช่วยกันศึกษา (Engagement) สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาโจทย์ปัญหาที่ได้รับแปลงข้อมูลในโจทย์ปัญหา โดยแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ไปสู่รูปภาพและสมการทางคณิตศาสตร์ โดยเลือกใช้สื่อหรือสัญลักษณ์ช่วยในการแปลงข้อมูล ช่วยกันหาวิธีการหาคำตอบของโจทย์ปัญหา โดยดำเนินการหาคำตอบจากการแปลงข้อมูลที่มีอยู่ในโจทย์ปัญหา เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องและตรวจคำตอบ ขั้นที่ 3 ขั้นพากันนำเสนอ (Approach) แต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีทำและคำตอบที่ถูกต้องหน้าชั้นเรียน ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินความรู้ (Screening) ทุกคนร่วมกันอภิปรายวิธีการเรียนรู้และสรุปองค์ความรู้ที่ได้ องค์ประกอบที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS มีจำนวน 3 เรื่อง ดังนี้ 1. ปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก 2. ความจุของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก 3. โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก และองค์ประกอบที่ 3 แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 แผน ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก จำนวน 3 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ความจุของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉากจำนวน 3 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับปริมาตรของรูปเรขาคณิตสามมิติที่ประกอบด้วยทรงสี่เหลี่ยมมุมฉากจำนวน 5 ชั่วโมง

การหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS พบว่า ในการทดลองแบบเดี่ยว 1:1 ผู้วิจัยได้เลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 3 คน เก่ง ปานกลางและอ่อน อย่างละ 1 คน จากการทดลองหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยวของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องปริมาตรและความจุ ด้วยกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 61.11/63.33 ส่วนการทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1:10 ผู้วิจัยได้นำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ในขั้นตอนทดลองแบบเดี่ยว 1:1 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนเก่ง 3 คน ปานกลาง 3 คนและอ่อน 3 คน การทดลองหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก ครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 68.89/70.00 และการทดลองภาคสนามกับนักเรียนจำนวน 34 คน ผู้วิจัยได้นำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในขั้นตอนทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1:10 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 จำนวน 34 คน แบบคละความสามารถ จากการทดลองหาประสิทธิภาพ แบบภาคสนามครั้งนี้มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 75.40/77.07 ซึ่งนักเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 22.62 คิดเป็นร้อยละ 75.40 ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 23.12 คิดเป็นร้อยละ 77.07 แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เท่ากับ 75.40/77.07 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์เกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ E1/E2 เท่ากับ 75/75 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดารุณี แก้วบุญเรือง (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ประกอบแบบฝึกทักษะ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ประกอบแบบฝึกทักษะ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.96/79.23 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่า การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค Learning Together ร่วมกับกลวิธี STAR ที่นำมาบูรณาการเข้าด้วยกันเป็นการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS จะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่าง

แท้จริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้เรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ มีคะแนนทักษะทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกฝนการแก้โจทย์ปัญหาที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้รับ โดยครูจะมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา และคอยสังเกตการทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม หากพบว่ามีปัญหาหรือติดขัดเรื่องใดครูจะเข้าไปช่วยอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งผู้เรียนสามารถตรวจสอบทำความเข้าใจบทเรียนด้วยตนเองได้มากขึ้น และได้ฝึกฝนความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา โพธิ์ไกร (2563) ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีเอสทีเออาร์ที่มีต่อความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า 1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีเอสทีเออาร์ มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 54.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.24 และหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 65.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.71 ซึ่งความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีเอสทีเออาร์ มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 65.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เมื่อนำทั้งสองแนวทางคือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค Learning Together ร่วมกับกลวิธี STAR มาประยุกต์ใช้เป็นการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS ที่นำมาบูรณาการร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย ทั้งในด้านการทำงานร่วมกัน การคิดอย่างมีระบบ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างรอบด้าน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.68	0.56	มากที่สุด
1.1 คำชี้แจงของกิจกรรมชัดเจนอ่านแล้วเข้าใจง่าย	4.47	0.74	มาก
1.2 สื่อการสอนมีความหลากหลาย น่าสนใจ	4.59	0.55	มากที่สุด
1.3 เนื้อหาที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับนักเรียน	4.76	0.42	มากที่สุด
1.4 ใบกิจกรรมมีความยากง่ายเหมาะสม	4.76	0.55	มากที่สุด
1.5 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพียงพอต่อการเรียน	4.79	0.40	มากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2. ด้านกระบวนการ	4.76	0.48	มากที่สุด
2.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลายน่าสนใจ	4.62	0.54	มากที่สุด
2.2 ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนสามารถปฏิบัติได้	4.91	0.28	มากที่สุด
2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนให้ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และทำงานเป็นทีม	4.74	0.44	มากที่สุด
2.4 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน	4.88	0.32	มากที่สุด
2.5 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนให้ได้ประเมินตนเองและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	4.68	0.63	มากที่สุด
3. ด้านผลผลิต	4.79	0.43	มากที่สุด
3.1 นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นได้	4.74	0.56	มากที่สุด
3.2 นักเรียนสามารถนำเสนอได้คล่องแคล่ว ชัดเจน	4.71	0.46	มากที่สุด
3.3 นักเรียนอธิบาย สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้	4.79	0.40	มากที่สุด
3.4 นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แล้วสรุปใจความสำคัญได้	4.91	0.28	มากที่สุด
3.5 กิจกรรมทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้	4.82	0.38	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.74	0.56	มากที่สุด

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79, 4.76 และ 4.68 ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43, 0.48 และ 0.56 ตามลำดับ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด อาจเนื่องมาจากนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในกิจกรรม รู้สึกสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ และสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น มีความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธาดา ธรรมเวช (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เป็นการศึกษาและพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ให้กับผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน E1/E2 เท่ากับ 81.83/80.17 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20, S.D. = 0.55$)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนควรสังเกตปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูสามารถช่วยอธิบาย ขยายความของการการแก้โจทย์ปัญหานั้น นักเรียนสามารถแบ่งรูปเป็นลักษณะต่างๆที่แปลกใหม่ได้

2. ครูผู้สอนควรมีการควบคุมการดำเนินการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การควบคุมเวลาในการทำแบบฝึกหัดแต่ละขั้นตอน ตลอดจนคอยสังเกต และให้ความสนใจในการกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ตลอดจนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ เช่น การตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ให้นักเรียนได้พัฒนาความคิด เพื่อค้นหาคำตอบ

3. ครูผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยง สังเกตความต้องการและความแตกต่างในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคล ตลอดจนคอยตอบข้อสงสัย ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือให้นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนให้อิสระทางความคิด ในการตั้งข้อสงสัย หรือข้อซักถามของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการคิดสู่ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลระยะยาวของการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ PEAS เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริมาตรและความจุ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. ควรใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยครูอาจจะเพิ่มแบบฝึกหัดให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนความสามารถในการคิดได้หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้นจะทำให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความเข้าใจบทเรียนด้วยตนเองได้ เพื่อให้เกิดทักษะ เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ในเนื้อหาที่ผู้เรียนได้เรียนไปในเรื่องนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กนิษฐา โพธิ์ไกร. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีเอสทีเออาร์ที่มีต่อความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2545). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, ปีที่ 5(1), 7-20.
- ณัฐดา ธรรมเวช. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ].
- ดารุณี แก้วบุญเรือง. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค LT ประกอบแบบฝึกทักษะ เรื่อง การบวก ลบ คูณ หารระคน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- เดียร์ทิพย์ สรวงโท. (2560). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ โดยใช้การเรียนรู้แบบปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(3), 115-124. (หมายเหตุ: ตรวจสอบเลขฉบับที่และหน้าให้ถูกต้อง)
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- รุ่งอรุณ ลีชะวณิช. (2556). *คู่มือครูคณิตศาสตร์ การสอนคณิตศาสตร์ด้วยเกม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2566). *สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net)*. <http://www.newonetestresult.niets.or.th/announcementWeb/Login.aspx>

- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *คู่มือวัดผล ประเมินผลคณิตศาสตร์*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สโรชา เอิบโชคชัย. (2564). *ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนการสอน เลิกท่องจำความรู้มุ่งสู่การฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง*. <https://iamkru.com/wsa/>
- อัจฉรา เคนทม. (2550). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับบทบาท ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการขับเคลื่อนโครงการ
ครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับทั่วประเทศ

FACTORS RELATED TO THE ROLE, PROBLEMS, AND OBSTACLES OF SOCIAL
WORKERS IN IMPLEMENTING THE STRONG FAMILY PROJECT IN JUVENILE
OBSERVATION AND PROTECTION CENTERS WITH INITIAL RECEPTION FACILITIES
NATIONWIDE

ธัญพัฒน์ สงพรหมณ์¹ และเสาวธาร โพธิ์กลัด²
Thanyaphat Songphram¹ and Saowathan Phoglad²

¹⁻² หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Master of Social Work in Thammasat University
E-mail Thanyaphat.kwan@gmail.com E-mail dear_tarn@hotmail.com

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการศึกษบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์
ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

Received: August 3, 2025

Revised: November 28, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท ปัญหา และอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับทั่วประเทศ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับมิติเหล่านี้ การวิจัยเชิงปริมาณนี้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากประชากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งสิ้น 205 คน ซึ่งประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 38 แห่ง 39 หน่วยงาน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะสำหรับการวิจัยนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean and Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมานโดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่านักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งสะท้อนถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทโดดเด่นในการการสร้างสัมพันธ์ภาพ จัดบรรยากาศที่ปลอดภัยและการยอมรับ รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์เชิงบวกภายในกลุ่มครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวยังต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ในด้านความซับซ้อนที่เกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การจัดการด้านการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจกับผู้รับบริการ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์กับบทบาทและปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้จึงเน้นการ

พัฒนาทักษะเฉพาะทาง การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ และการกำหนดนโยบายสนับสนุนจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการ

คำสำคัญ

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ โครงการครอบครัวเข้มแข็ง ปัญหาและอุปสรรค

ABSTRACT

The objectives of the current research were to examine the roles, problems, and obstacles encountered by social workers in implementing the Strong Family Project in Juvenile Observation and Protection Centers with Initial Reception Facilities Nationwide, including analyze the correlation between personal factors and these dimensions. The quantitative study employed purposive sampling, collecting data from 205 participants involved in project implementation, including social workers, administrators, and related personnel from 38 centers across 39 units. Data were gathered using a developed questionnaire particularly for the current study. Descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics using the chi-square test were applied to investigate their correlation. The research findings were indicated that social workers played the most significant role in implementing the Strong Family Project which reflected an efficient performance. Their roles were particularly prominent in building rapport, creating a safe and accepting environment, including activating positive experience among families of juvenile offenders. However, the implementation has faced several challenges, including the complexity arising from cultural diversity among families of juvenile who were processed into the justice system, communication barriers, and difficulties in establishing shared understanding with service recipients. The study was further found that personal factors, in the aspect of age, length of professional experience, and participation in Strengthening Families Program training were significantly associated with the roles, problems and obstacles. The research recommendations were focused on specialized skill development, the allocation of sufficient resources as well as the defining of supportive policies from the Department of Juvenile Observation and Protection to elevate the project's efficiency and sustainability.

Keywords

Role of Social Workers, Strong Family Project, Problems and Obstacles

ความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เปรียบเสมือนรากแก้วของสังคม เป็นแหล่งบ่มเพาะและหล่อหลอมสมาชิกให้เติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ (กรมสุขภาพจิต, 2562) รัฐบาลไทยเล็งเห็นถึงการให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว โดยมีการระบุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งมุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นกลไกสำคัญในการดูแลและลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับคลื่นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสถาบัน

ครอบครัวอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยมีอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2567 ที่มีเด็กเกิดไม่ถึง 5 แสนคนเป็นครั้งแรกในรอบ 70 ปี นำไปสู่การเกิดครอบครัวขนาดเล็กและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งครอบครัวเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยและภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้หลายครอบครัวต้องเผชิญกับความยากลำบากและความเครียด ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัวได้ง่ายขึ้น (Thailand Policy Lab, 2566) อีกทั้งอิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยี การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่สะดวกรวดเร็ว มาพร้อมกับการเข้าถึงสื่อที่มีข้อมูลไม่เหมาะสมและความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและมุมมองสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ยังขาดวุฒิภาวะในการแยกแยะข้อมูล และนำมาเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตในสังคม (มีจอมธารทิพย์ et al., 2568)

ข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ในปี พ.ศ. 2567 ชี้ให้เห็นถึงความเปราะบางของครอบครัวที่เห็นได้ชัดจากตัวเลขของจำนวนคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือบิดามารดาแยกกัน มีจำนวนสูงถึงร้อยละ 70.73 ของคดีทั้งหมด สถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็น "เบ้าหลอมทางสังคม" และเมื่อครอบครัวขาดความเข้มแข็ง ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

ด้วยเหตุนี้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้ริเริ่มโครงการครอบครัวเข้มแข็ง (Strengthening Family Program) ขึ้นในปี พ.ศ. 2561 ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ 38 แห่งทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ เสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้สามารถดูแลเด็กและเยาวชนทั้งในระหว่างถูกควบคุมตัวและภายหลังจากการได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการดังกล่าว นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงเป็นกลไกหลักที่สำคัญยิ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเด็กและเยาวชน และดำเนินการขับเคลื่อนโครงการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวอย่างครบวงจร

บทบาทสำคัญของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีดังนี้ 1) บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (Making Contract) การทำความรู้จักกับเด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกรับตัวเข้ามายังสถานที่ควบคุม เพื่อสร้างความคุ้นเคย รวมถึงการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและสิ่งแวดล้อมของเด็กและเยาวชนแต่ละราย เพื่อนำไปสู่การสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวผ่านการยอมรับการให้เกียรติ และความห่วงใย เพื่อลดความวิตกกังวลของครอบครัวในขณะจัดกิจกรรม 2) บทบาทการสังเกต (Observation) มีการรับรู้ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างรอบด้าน ทั้งการแสดงออกทางอารมณ์ ท่าทางเพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวยอมรับเข้าใจตนเอง และให้ความร่วมมือในขณะดำเนินกิจกรรม 3) บทบาทการเชื่อมโยง (Connection) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กและเยาวชนและสมาชิกในครอบครัว ทำให้สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ดี รับรู้ได้ถึงพลังบวกช่วยลดความขัดแย้งในจิตใจขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม 4) บทบาทการสร้างความปลอดภัยในกลุ่ม (safe and security) จัดบรรยากาศกลุ่มเป็นกลุ่มปิด บอกถึงข้อตกลงก่อนเริ่มกิจกรรม รับฟังอย่างตั้งใจในขณะดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้สมาชิกทุกคนรู้สึกปลอดภัย กล่าวที่จะยอมรับและเปิดเผยความรู้สึกของตน 5) บทบาทการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์เชิงบวก (Positive Experience) การมีทักษะในการใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เน้นการใช้ความรู้สึกเชิงบวกในการเยียวยาบาดแผลภายในใจ 5) บทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม (Facilitation) มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรม สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ยอมรับ เห็นอกเห็นใจ และพร้อมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในระหว่างร่วมกิจกรรม (สดี ไส่ คัมภีร์พจน์นธ์, 2561)

อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมตามโครงการดังกล่าว ยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่กระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของนักสังคมสงเคราะห์ เช่น 1) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ซึ่งหมายถึงการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทำให้การดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือการติดตามเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง 2) ความไม่เข้าใจของครอบครัว ครอบครัวของเด็กและเยาวชนบางส่วนยังขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมโครงการ หรือไม่พร้อมที่จะเปิดใจและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ในการเข้าร่วมกิจกรรม 3) ความท้าทายด้านการสื่อสารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำงานกับครอบครัวที่มีพื้นเพและบริบทที่หลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงและสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่เข้าร่วมกิจกรรม

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจถึงบทบาทที่แท้จริง ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สามารถยกระดับศักยภาพของนักสังคมสงเคราะห์ และพัฒนารูปแบบการทำงานกับครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชน

โจทย์การวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร
2. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์ที่มีความสัมพันธ์กับระดับปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ และปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ
3. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” นี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นกลุ่มประชากรเป้าหมายที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งหมด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่น่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีลักษณะเฉพาะเจาะจงและจำกัด จำนวน 205 คน ซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ 38 แห่ง 39 หน่วยงานทั่วประเทศ และหน่วยงานส่วนกลางของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารจากส่วนกลาง (ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง) 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (นักสังคมสงเคราะห์) 3) กลุ่มผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย 4) กลุ่มหัวหน้าส่วนคดี หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย 5) กลุ่มหัวหน้าสถานแรกรับเด็กและเยาวชน หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย ผู้ให้ข้อมูลทุกรายได้แสดงความสมัครใจและลงนามในแบบฟอร์มแสดงความยินยอมก่อนเข้าร่วมการศึกษาตามหลักจริยธรรมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลักคือแบบสอบถามออนไลน์ (Google form) ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เพื่อสำรวจบทบาท ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง และการได้รับการอบรมหลักสูตรโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ พัฒนามาจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท และหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในกิจกรรมกลุ่มที่ปรับให้เข้ากับบริบทของการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินการแสดงบทบาทของตนเองใน 7 บทบาทหลัก จำนวน 31 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบประเมินปัญหาและอุปสรรค พัฒนามาจากแนวคิดความท้าทายในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญใน 4 ด้านหลัก จำนวน 16 ข้อ

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสำรวจข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมุ่งเน้นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาโครงการ และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ต่อไป จำนวน 4 ข้อ

แบบสอบถามในส่วนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับแบบ Likert Scale และก่อนนำไปใช้จริงมีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสูง และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มนอกตัวอย่าง 40 คน (ซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่รับผิดชอบโครงการครอบครัวเข้มแข็งในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน) โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบวัดส่วนนี้เท่ากับ 0.975 ซึ่งแสดงว่าแบบวัดมีความเชื่อมั่นสูง เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือมีคุณภาพ

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อส่งไปยัง ส่วนงานวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ จากนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 38 หน่วยงาน 39 หน่วยงานทั่วประเทศ เพื่อจัดส่งรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมจัดส่งหนังสือขอความยินยอม และดำเนินการเก็บแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์บน Google form เมื่อเสร็จแล้วได้รวบรวมข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามออนไลน์ และนำมาวิเคราะห์ ผลการศึกษาด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เวอร์ชัน 29 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป บทบาท และปัญหาอุปสรรค และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทและปัญหาอุปสรรค กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

การศึกษาบทบาท ปัญหา และอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนี้ ได้รับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล 205 คน คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100 ผลการศึกษาและการอภิปรายผลนำเสนอตามโครงสร้าง ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์

เพศและอายุ นักสังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 62.40 โดยผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และมีอายุเฉลี่ย 44.15 ปี

การศึกษาและประสบการณ์ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 57.60 และจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 84.40 มีระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งมากกว่า 6 ปี อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 55.60 ไม่เคยเข้ารับการอบรมในการจัดกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็ง และจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 47.30 มีประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติงานในโครงการครอบครัวเข้มแข็งเพียง 0-2 ปี

ตารางที่ 1 สรุปผลปัจจัยส่วนบุคคลของนักสังคมสงเคราะห์

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	77	37.60
หญิง	128	62.40
รวม	205	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	12	5.90
31 – 40 ปี	47	22.90
41 – 50 ปี	71	34.60
51 ปีขึ้นไป	75	36.60
(อายุเฉลี่ย = 44.15 ปี)	15	11.70
รวม	205	100.00
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	118	57.60
ปริญญาโท	87	42.40
รวม	205	100.00
ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่ง		
ต่ำกว่า 1 ปี	1	0.50
1-3 ปี	15	7.30
4-6 ปี	16	7.80
มากกว่า 6 ปี	173	84.40
รวม	205	100.00
การเข้ารับการอบรมในการจัดกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็ง		
เคย	91	44.40
ไม่เคย	114	55.60
รวม	205	100.00

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่เคยปฏิบัติงานในโครงการครอบครัวเข้มแข็ง		
0-2 ปี	97	47.30
2-4 ปี	38	18.50
4-6 ปี	32	15.60
6-8 ปี	16	7.80
8-10 ปี	22	10.70
รวม	205	100.00

2. บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) บทบาทที่โดดเด่นที่สุด ได้แก่ บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (ค่าเฉลี่ย = 4.65) บทบาทการสร้างความปลอดภัยภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.60) บทบาทการกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ภายในเชิงบวก (ค่าเฉลี่ย = 4.56)

ตารางที่ 2 สรุปผลบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การสร้างสัมพันธภาพ	4.65	0.58	มากที่สุด
การสร้างความปลอดภัยภายในกลุ่ม	4.60	0.61	มากที่สุด
การกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ภายในเชิงบวก	4.56	0.66	มากที่สุด
การสังเกต	4.55	0.65	มากที่สุด
การเชื่อมโยงภายใน	4.55	0.66	มากที่สุด
การส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นปกติ	4.49	0.73	มากที่สุด
การเอื้ออำนวยความสะดวกในกิจกรรม	4.47	0.70	มากที่สุด
ภาพรวม	4.55	0.56	มากที่สุด

3. ปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

นักสังคมสงเคราะห์เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคโดยภาพรวมในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ปัญหาที่ถูกรับรู้ในระดับมากที่สุดคือ ปัญหาความท้าทายจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.84) ปัญหาด้านการสื่อสาร และการสร้างความเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย = 3.32) ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือขาดการสนับสนุนจากเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ปัญหา นักสังคมสงเคราะห์ขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง (ค่าเฉลี่ย = 2.90)

ปัญหาและอุปสรรค	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ความท้าทายจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรม	3.84	1.19	ระดับมาก
การสื่อสารและการสร้างความเข้าใจ	3.32	1.36	ระดับปานกลาง
ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสนับสนุน	2.95	1.20	ระดับปานกลาง

การขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง	2.90	1.22	ระดับปานกลาง
ภาพรวม	3.10	0.81	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 สรุปผลปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์

สรุปผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ และปัญหาและอุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครอง โดยการใช้สถิติ Chi-Square test ฅระดับสถิติ 0.05 ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า อายุ ($Chi^2 = 10.20$, $p = 0.039$), ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ($Chi^2 = 12.01$, $p = 0.021$), และ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง ($Chi^2 = 7.20$, $p = 0.027$) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง พิจารณาทิศทางของความสัมพันธ์ พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ในกลุ่มอายุมากที่สุด และผู้ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 ปีขึ้นไป รวมถึงกลุ่มที่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีแนวโน้มที่จะถูกจัดอยู่ใน “ระดับบทบาทมากที่สุด” สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่เหลือ ได้แก่ เพศ ($Chi^2 = 1.15$, $p = 0.562$), ระดับการศึกษา ($Chi^2 = 1.05$, $p = 0.591$) และ ตำแหน่ง ($Chi^2 = 2.50$, $p = 0.645$) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับบทบาทในการดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสัมพันธ์กับปัญหาและอุปสรรค ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ($Chi^2 = 9.02$, $p = 0.045$) และ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง ($Chi^2 = 10.05$, $p = 0.007$) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับปัญหาและอุปสรรคที่นักสังคมสงเคราะห์เผชิญ โดยสามารถระบุความสัมพันธ์ พบว่านักสังคมสงเคราะห์ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 ปีขึ้นไป และผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีแนวโน้มที่จะรายงานระดับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการอยู่ใน “ระดับน้อยที่สุด” สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์และทักษะเฉพาะทางช่วยให้สามารถบริหารจัดการและรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ เพศ ($Chi^2 = 1.05$, $p = 0.591$), อายุ ($Chi^2 = 3.56$, $p = 0.468$), ระดับการศึกษา ($Chi^2 = 1.15$, $p = 0.562$) และ ตำแหน่ง ($Chi^2 = 4.35$, $p = 0.360$) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาท
และปัญหา อุปสรรคของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ปัจจัยส่วนบุคคล (แปรต้น)	ตัวแปรตาม	Chi^2 Value	df	p -Value	สรุปผล ความสัมพันธ์
บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์					
เพศ	บทบาท	1.15	2	0.562	ไม่มีความสัมพันธ์
อายุ	บทบาท	10.20	4	0.039*	มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	บทบาท	1.05	3	0.591	ไม่มีความสัมพันธ์
ตำแหน่ง	บทบาท	2.50	4	0.645	ไม่มีความสัมพันธ์
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	บทบาท	12.01	4	0.021*	มีความสัมพันธ์
การเข้ารับการอบรมหลักสูตร	บทบาท	7.20	2	0.027*	มีความสัมพันธ์
ปัญหาและอุปสรรค					
เพศ	ปัญหา/อุปสรรค	1.05	2	0.591	ไม่มีความสัมพันธ์

อายุ	ปัญหา/อุปสรรค	3.56	4	0.468	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษา	ปัญหา/อุปสรรค	1.15	2	0.562	ไม่มีความสัมพันธ์
ตำแหน่ง	ปัญหา/อุปสรรค	4.35	4	0.360*	มีความสัมพันธ์
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ปัญหา/อุปสรรค	9.02	4	0.045*	มีความสัมพันธ์
การเข้ารับการอบรมหลักสูตร	ปัญหา/อุปสรรค	10.05	2	0.007*	มีความสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้แบ่งการอภิปรายออกเป็น 2 ส่วนหลักตามตัวแปรตาม คือ บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง และปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลต่อตัวแปรทั้งสอง ดังนี้

1. การอภิปรายผลด้านบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการวิจัยพบว่า นักสังคมสงเคราะห์แสดงบทบาทในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในระดับที่สูงมาก โดยบทบาทที่โดดเด่นที่สุดคือ การสร้างสัมพันธ์ภาพ (Rapport Building) การจัดบรรยากาศที่ปลอดภัย และการกระตุ้นประสบการณ์เชิงบวก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของสภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ (2559) ที่กล่าวถึงคุณค่าและจรรยาบรรณวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์เพื่อช่วยเหลือ (Helping Relationship) ซึ่งถือเป็นหัวใจของการทำงานกับกลุ่มเปราะบาง ซึ่งในโครงการครอบครัวเข้มแข็งเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูแบบกลุ่ม (Group Work) ที่ต้องการการเปิดเผยความรู้สึกและความเปราะบางทางอารมณ์จากสมาชิกครอบครัว การที่นักสังคมสงเคราะห์ให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพและการยอมรับ จึงเป็นไปตามทฤษฎีการทำงานกลุ่ม Corey & Corey (2017) ซึ่งระบุว่าความเชื่อมั่นและความปลอดภัยทางอารมณ์เป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของกระบวนการกลุ่ม บทบาทเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ และสะท้อนถึงการปรับตัวของบุคลากรให้สอดคล้องกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับบทบาทที่แสดงออก ดังนี้

- ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับอายุ ระยะเวลาปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง นักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์และอายุงานที่ยาวนานกว่า ย่อมมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีดุลยพินิจ และมีทักษะเฉพาะทางที่สั่งสมมานาน ทำให้สามารถใช้ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างชำนาญและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัทรา แซ่มทอง (2559) ที่พบว่าประสบการณ์ทำงานที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมมากขึ้น ขณะที่ การอบรมเฉพาะทางช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Group Facilitator) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติบทบาทให้เป็นไปตามคู่มือและเป้าหมายของโครงการ

- ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ตัวแปรเหล่านี้ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากความสำเร็จในการดำเนินโครงการบำบัดฟื้นฟูแบบกลุ่มในกระบวนการยุติธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเชิงประชากรหรือสถานะทางตำแหน่ง แต่ขึ้นอยู่กับ ทักษะทางสังคม (Soft Skills) ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพ และความรู้เฉพาะทางที่ได้รับจากการอบรมและการปฏิบัติงานจริงเป็นสำคัญ

2. การอภิปรายผลด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าบทบาทในการปฏิบัติงานจะอยู่ในระดับสูง แต่การดำเนินงานยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่เด่นชัดที่สุดคือ ความท้าทายจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสื่อสารและความเข้าใจ รวมถึง ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการขาดการฝึกอบรมเฉพาะทาง โดยมีเหตุผลดังนี้

- ปัญหาเชิงบริบท (ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสื่อสาร) สถานการณ์และคุ้มครองเด็กและ

เยาวชนต้องทำงานกับครอบครัวที่มีภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสูง เช่น ความเชื่อ เชื้อชาติ และฐานะทางเศรษฐกิจ แต่การใช้รูปแบบการดำเนินงานที่อาจมีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรม และความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและสร้างความไว้วางใจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ ลิ้มประเสริฐ (2565) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการทำความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม

- ปัญหาเชิงโครงสร้าง (ข้อจำกัดด้านทรัพยากร) ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ส่งผลให้ภาระงานของนักสังคมสงเคราะห์มีสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2566) เคารวะบุไว้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การจัดกิจกรรมกลุ่ม การเตรียมการ และการติดตามผลโครงการเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพลดลง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเผชิญปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

- ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลต่อการจัดการอุปสรรค นักสังคมสงเคราะห์ที่มีประสบการณ์และผ่านการอบรมเฉพาะทางมาแล้วจะสามารถรับมือ จัดการ และลดผลกระทบ จากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ดีกว่า โดยเฉพาะปัญหาความท้าทายด้านการสื่อสารและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากประสบการณ์ช่วยให้มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Walsh (2003) โดยมีการประยุกต์ใช้เทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายของครอบครัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ปัญหาและอุปสรรคที่พบอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหรือสามารถจัดการได้ง่ายกว่ากลุ่มบุคลากรที่มีประสบการณ์น้อย

ผลการอภิปรายนี้จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่า การพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะการฝึกอบรมเฉพาะทางอย่างต่อเนื่องถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการลดปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและเพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนโครงการครอบครัวเข้มแข็งให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเกี่ยวกับงานวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการเข้ารับการอบรมหลักสูตรครอบครัวเข้มแข็งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับทั้งบทบาทในการปฏิบัติงานและความสามารถในการบริหารจัดการปัญหาและอุปสรรค แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคเชิงบริบท เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และข้อจำกัดด้านทรัพยากรในระดับปานกลาง จึงควรมีข้อเสนอแนะเพื่อเสริมจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนที่พบ ดังนี้

1. การพัฒนานโยบายการอบรมและยกระดับบุคลากรอย่างยั่งยืน ควรริเริ่มและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดอบรมหลักสูตรวิทยากรกระบวนการ (Group Facilitator) และการพัฒนาทักษะเฉพาะทางสำหรับนักสังคมสงเคราะห์อย่างต่อเนื่องในทุกปี โดยการจัดอบรมควรมีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายเพื่อให้มั่นใจว่านักสังคมสงเคราะห์ทุกคนมีทักษะที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

2. การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคีระดับนโยบาย ควรมีนโยบายและกลไกที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแต่ละแห่งสามารถสร้างและบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อระดมทรัพยากร องค์ความรู้ และการสนับสนุนในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

3. การพิจารณาปรับความยืดหยุ่นของรูปแบบกิจกรรมและกรอบเวลา ควรมีการทบทวนและปรับรูปแบบ ตลอดจนระยะเวลาของกิจกรรมในโครงการให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีสถานแรกรับ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างครบถ้วนและได้รับประโยชน์สูงสุด โดยอาจมีการปรับรูปแบบเป็นแบบเข้มข้น (Intensive) หรือแบบระยะสั้น (Brief Intervention) ที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่า

4. การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลโครงการในภาพรวมของกรม ควรมีการ

สนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลโครงการครอบครัวเข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบนี้ควรมีความสามารถในการประเมินผลลัพธ์ของโครงการได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ในการกำหนดทิศทางการจัดสรรทรัพยากร และการปรับปรุงโครงการในอนาคตได้อย่างแม่นยำ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นการสำรวจพบทบทและปัญหาในภาพรวมระดับประเทศ จึงควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเสริมความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ขยายการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจเหตุผลเบื้องหลัง ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักสังคมสงเคราะห์ ผู้บริหาร ครอบครัวเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึก และมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับโครงการครอบครัวเข้มแข็ง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับความท้าทายทางวัฒนธรรม
2. ดำเนินการวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินประสิทธิผลในระยะยาว อาจมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็งที่แตกต่างกัน หรือศึกษาผลลัพธ์ของโครงการในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบที่แท้จริงต่อความเข้มแข็งของครอบครัวและการกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ของเด็กและเยาวชน
3. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในบริบทที่หลากหลาย ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการครอบครัวเข้มแข็งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น ขนาดของหน่วยงาน จำนวนบุคลากร หรือลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เฉพาะเจาะจงและตรงกับความต้องการของแต่ละพื้นที่มากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2567). *คู่มือหลักสูตรครอบครัวบำบัดสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม*. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2566). *แนวทางการดำเนินกิจกรรมครอบครัวเข้มแข็งภายใต้โครงการครอบครัวเข้มแข็ง (Strengthening Family) ประจำปีงบประมาณ 2566*. กระทรวงยุติธรรม.
- กรมสุขภาพจิต. (2562). *แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว*. กรมสุขภาพจิต.
- สไตส์ คัมพรพจน์. (2561). *กลุ่มครอบครัวบำบัดแนวแซทเทียร์ (Family Group Therapy)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์. (2559). *จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสังคมสงเคราะห์*. สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *ข้อมูลสถิติคดีเด็กและเยาวชนจำแนกรายไตรมาส ปีงบประมาณ 2567*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภัทรา แซ่มทอง. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- อริวัฒน์ ลิ้มประเสริฐ. (2565). *การพัฒนาศักยภาพครอบครัวของเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

ภาษาอังกฤษ

- Center for the Study of Social Policy. (2019). *The strengthening families*. <https://cssp.org/our-work/project/strengthening-families/>
- Corey, M. S., & Corey, G. (2017). *Groups: Process and practice* (10th ed.). Cengage Learning.
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42 (1), 1–18.

การกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับ บนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

SELF-DETERMINATION, PSYCHOLOGICAL WELL-BEING, AND EMPLOYEE ENGAGEMENT OF FLIGHT ATTENDANTS IN A LOW-COST AIRLINE

กานต์กนก ลีลากานต์¹ และ รัตติกรณ์ จงวิศาล²
Karnkanok Leelakarn¹ and Rattigorn Chongvisal²

¹⁻² ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Psychology, Faculty of Social Science, Kasetsart University
E-mail: Karnkanok.l@ku.th

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต
และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่ง
หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2568

Received: July 16, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ ศึกษาอิทธิพลของการกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผูกพันทางจิตต่อความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็น พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่ง 151 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบวัดการกำหนดได้ด้วยตนเอง แบบวัดความผูกพันทางจิต และแบบวัดความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำมีการกำหนดได้ด้วยตนเองในระดับสูง ความผูกพันทางจิตในระดับสูง และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานในระดับปานกลาง การกำหนดได้ด้วยตนเองสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และความผูกพันทางจิตสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และการกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผูกพันทางจิตร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ เป็นร้อยละ 36.6 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

คำสำคัญ

การกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต ความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน สายการบินต้นทุนต่ำ

ABSTRACT

The purposes of the current study were to: firstly, study the level of self-determination, psychological well-being, and employee engagement of flight attendants in a low-cost airline; secondly, the correlation among self-determination, psychological well-being, and employee engagement of flight attendants in a low-cost airline; and thirdly, the influence of self-determination and psychological well-being towards employee engagement of flight attendants in a low-cost airline. The research sample consisted of 151 flight attendants of a low-cost airline. The research instruments included a personal-information questionnaire, self-determination test, psychological well-being test, and employee-engagement test. The data were analyzed with the statistical methods to obtain percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research results were explained that the level of self-determination and psychological well-being of flight attendants in a low-cost airline were high while the level of employee engagement of flight attendants in a low-cost airline was medium. Self-determination was positively correlated with employee engagement at a statistically significant level of .01. Moreover, psychological well-being was positively correlated with employee engagement at a statistically significant level of .01. In addition, self-determination and psychological well-being could cooperatively predict employee engagement of flight attendants in a low-cost airline at 36.6% of the variance (adjusted $R^2 = .366$, $p < .001$) representing a statistically significant level of .01.

Keywords

Self-Determination, Psychological Well-Being, Employee Engagement, Low-Cost Airline

ความสำคัญของการศึกษา

สายการบินต้นทุนต่ำ (Low Cost Airline) เป็นธุรกิจด้านการคมนาคมที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือ โควิด 19 (COVID-19) จากการระบาดครั้งนั้นทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ดังนั้นการขนส่งผู้โดยสารทางอากาศจึงจำเป็นต้องหยุดชะงักชั่วคราวเพื่อความปลอดภัย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจด้านอุตสาหกรรมการบิน ซึ่งเป็นภาคอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเป็นอันดับต้นๆ (Chowdhury et al. 2022) เนื่องจากมีการยกเลิกเที่ยวบินเป็นจำนวนมาก และรายได้ของสายการบินลดลงอย่างฉับพลัน เป็นเหตุให้สายการบินต้องปรับตัวเพื่อการอยู่รอด อาทิ การปรับลดขนาดองค์กร การปรับโครงสร้าง หรือแม้กระทั่งการปลดพนักงานออกจากองค์กร

แม้ในปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศยกเลิกโควิด-19 จากการเป็นโรคติดต่ออันตราย และประเทศไทยได้ดำเนินการเปิดประเทศเต็มรูปแบบตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2565 อย่างไรก็ตาม บางส่วนของธุรกิจสายการบินในประเทศไทยยังไม่สามารถปรับตัวและกลับมาดำเนินธุรกิจได้อย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งบางสายการบินยังมิได้ปรับนโยบายการดูแลพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินให้สอดคล้องกับสภาพก่อนการระบาดได้อย่างเหมาะสม โดยผลที่ตามมากระทบต่อความรู้สึกโดยรวม ความผาสุก และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความต้องการที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไปของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Cahill, Cullen and Gaynor, 2022) และยิ่งพบว่า การดูแลพนักงานโดยการจัดสรรสวัสดิการที่เหมาะสมแก่พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความสัมพันธ์กับความผูกพันของพนักงานต่อการ

(Yoelao, 2023).

นอกจากนั้น ธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำเป็นธุรกิจด้านการคมนาคมทางอากาศที่มีบทบาทมากขึ้น ในอุตสาหกรรมการบิน เป็นรูปแบบการเดินทางที่ได้รับความนิยม และมีบริการให้เลือกที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้ธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำมีการแข่งขันสูงและเติบโตอย่างรวดเร็ว และคาดการณ์ได้ยาก หรือเรียกอีกในชื่อหนึ่งว่า โลกแห่งยุคที่ผันผวน (VUCA World) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความกังวลใจ และความยืดหยุ่นผูกพันที่พนักงานมีต่อองค์กร (Deo, 2018) และเนื่องจากพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีบทบาทสำคัญต่อสายการบิน มีหน้าที่ให้บริการด้านความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกภายในห้องโดยสาร อีกทั้งยังเป็นเสมือนตัวแทนเชิงประสบการณ์ของสายการบินต่อผู้โดยสารและสาธารณะ นอกเหนือจากนั้น อุตสาหกรรมการบินมีบทบาทสำคัญต่อภาคธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในปี 2567 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมด้านการท่องเที่ยว (Tourism GDP) มีมูลค่า 650,952 ล้านบาท (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2568) ดังนั้นธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำจึงควรปรับตัวและเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร โดยให้ความสำคัญกับพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินด้วยการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ส่งเสริมในด้านการพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้มีพร้อมต่อสถานการณ์ต่างๆ (Bughin and Woetzel, 2022) อีกทั้ง องค์กรจำเป็นต้องเล็งเห็นความสำคัญของความผูกพัน เพื่อให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่เปรียบเสมือนฟันเฟืองมีความต้องการที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพให้แก่องค์กรต่อไป

ความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการปฏิบัติงาน และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรของพนักงาน มีงานวิจัยพบว่าพนักงานที่มีความยืดหยุ่นผูกพันในระดับสูง มีการขาดงานน้อยลง คุณภาพของงานดีขึ้น (Bell-Ellis et al., 2015) ปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินนั้นคือ การกำหนดได้ด้วยตนเอง (Self-determination) ซึ่งเป็นทัศนคติและพฤติกรรมโดยรวมของบุคคลที่นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายด้วยตนเอง และทำให้บุคคลดำเนินการตามเป้าหมายเหล่านั้น (Hagger and McAnally, 2024) ผลการวิจัยอธิบายว่า การกำหนดได้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงาน และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงาน (Rejito and Sondari, 2016) นอกจากนี้ ความผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความสำคัญต่อองค์กรเช่นเดียวกัน และประเด็นความผูกพันที่ได้รับความสนใจอย่างยิ่ง คือ ความผูกพันทางจิต (Psychological well-being) ซึ่งส่งผลต่อความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงาน โดยความผูกพันทางจิตเป็นการประเมินอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคล รวมถึงประสบการณ์ ซึ่งบุคคลจะรับรู้ถึงความผูกพันเมื่อรู้สึกพึงพอใจมากๆ หากได้ทำในสิ่งที่ชอบ หรือสนใจ (Diener, 2000) ยังพบว่า ความผูกพันทางจิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอารมณ์ ความรู้สึกผูกพันที่พนักงานมีต่อองค์กร (Cooper et al, 2008) สำหรับองค์การที่เล็งเห็นความสำคัญในการสำรวจและพัฒนาระดับความผูกพันทางจิตพบว่าองค์การเหล่านั้นมีความเข้มแข็ง มีผลกำไรดีขึ้น และการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น (British Psychological Society, 2022) และ ความผูกพันทางจิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงาน (Robertson and Cooper, 2010)

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาในเรื่องการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต ความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน เพื่อให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสายการบินสามารถปฏิบัติงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความผูกพัน และเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ รวมถึงต้องการที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป

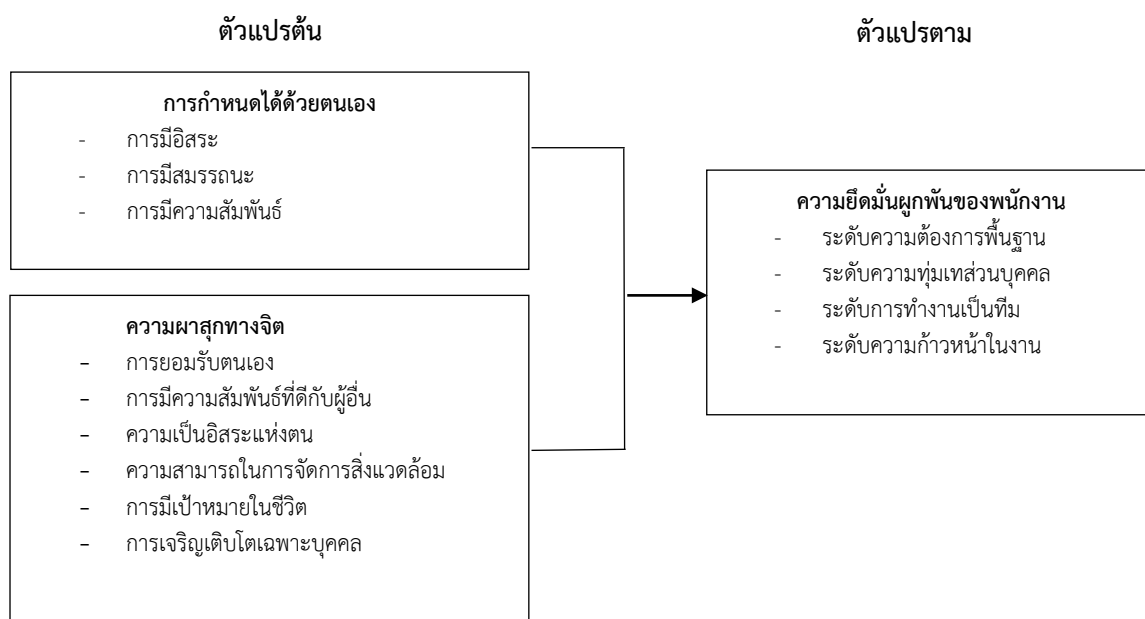
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต และความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผูกพันทางจิต และความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผูกพันทางจิต ที่มีผลต่อความยืดหยุ่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

สมมติฐานการวิจัย

1. การกำหนดได้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ
2. ความผูกพันทางจิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ
3. การกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผูกพันทางจิตสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบวัด ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลออนไลน์ (online) ซึ่งสร้างผ่าน Google Forms

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินต้นทุนต่ำ จำนวน 248 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan อภิญา หิรัญวงศ์ และคณะ (2556 อ้างถึง Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้คือ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นคิดเป็นจำนวน 151 คน ประกอบด้วย Team Leader, Cabin Leader (Flight Purser), Cabin Crew และ Junior Cabin Crew อย่างไรก็ตาม ในการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้จำนวนทั้งสิ้น 160 คน (เกินมาร้อยละ 5.96) เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย หรือไม่ครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เนื่องจากลักษณะการปฏิบัติงานและเวลาทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความแตกต่างและผันแปรตามตารางบินที่ไม่แน่นอน การเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจึงเป็นวิธีที่เหมาะสมในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่พร้อมให้ข้อมูลภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและการเข้าถึง โดยเป็นการแจกแบบวัดให้กลุ่มตัวอย่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่ได้รับมอบหมายให้มาปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทบทวนตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดได้ด้วยตนเอง และได้สร้างแบบวัดการกำหนดได้ด้วยตนเองจากแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) จากนั้นนำไปให้

ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการ (IOC: Index of Item-Objective Congruence) สำหรับข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ .50 ถือว่าเป็นข้อคำถามที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา สามารถนำไปใช้ในแบบวัดได้ แต่หากน้อยกว่า .50 ต้องตัดทิ้ง หรือนำข้อคำถามนั้นไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล โดยแบบวัดการกำหนดได้ด้วยตนเองมีข้อคำถามทั้งหมด 18 ข้อ ที่มีค่าดัชนีมากกว่า .50

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบวัด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามแนวคิดและทฤษฎีรวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบบวัดแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อคำถามตรวจรายการ (Check List) และเติมความ (Completion) ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และอายุงาน จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบวัดการกำหนดได้ด้วยตนเอง สร้างขึ้นมาจากแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) ซึ่งแบ่งความต้องการออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การมีอิสระ (Autonomy) การมีสมรรถนะ (Competence) และการมีความสัมพันธ์ (Relatedness) จำนวน 18 ข้อ ใช้มาตรวัดการประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบวัดความผาสุกทางจิต ผู้วิจัยใช้แบบวัดความผาสุกทางจิตของบัณฑิตา หล่อนิมิตติ (2560) ซึ่งสร้างตามแนวคิดของ Ryff and Singer (2008) ใช้มาตรวัดการประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 12 ข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1. การยอมรับตนเอง 2. ความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น 3. ความเป็นอิสระ 4. การจัดการสิ่งแวดล้อม 5. การมีเป้าหมายในชีวิต และ 6. การเติบโตเฉพาะบุคคล

ตอนที่ 4 แบบวัดความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน ผู้วิจัยใช้แบบวัดของสุกัญญา รัชมิธรรมโชติ (2556) ซึ่งเป็นแบบวัด Q12 ตามแนวคิดของ The Gallup Organization (2013) จำนวน 12 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความก้าวหน้าในงาน ระดับที่ 2 การทำงานเป็นทีม ระดับที่ 3 ความทุ่มเทส่วนบุคคล และระดับที่ 4 ความต้องการพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และอายุงาน

1.2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ใช้วิเคราะห์ระดับ และแปลความหมายของตัวแปร ได้แก่ การกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผาสุกทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน

1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์คู่กันกับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงให้เห็นถึงการกระจายของข้อมูล

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

2.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความผาสุกทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน

2.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบวิธี Enter (Enter regression analysis) เพื่อวิเคราะห์หาอิทธิพลของตัวแปรต้นที่มีผลต่อตัวแปรตาม ได้แก่ การกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิตที่มีต่อความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับของการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความพึงพอใจ และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำมีการกำหนดได้ด้วยตนเองอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ในส่วนของความพึงพอใจพบว่า พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำมีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการกำหนดได้ด้วยตนเอง ระดับความพึงพอใจ และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

			(n=160)
ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การกำหนดได้ด้วยตนเอง	3.83	0.45	สูง
ความผาสุกทางจิต	3.73	0.41	สูง
ความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน	3.16	0.38	ปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความพึงพอใจ และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่าการกำหนดได้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ($r = .561$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 และ พบว่าความพึงพอใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ($r = .571$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดได้ด้วยตนเอง ความพึงพอใจ และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่ง

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับ ความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน (r)
การกำหนดได้ด้วยตนเอง	.561**
ความพึงพอใจ	.571**

หมายเหตุ ; * $p < .01$

ก่อนการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น เพื่อทดสอบว่าตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์สูงเกิน .80 หรือไม่ หากพบว่ามีค่าความสัมพันธ์สูงเกิน .80 จะแสดงให้เห็นว่าตัวแปรไม่เป็นอิสระต่อกัน เกิดปัญหาที่เรียกว่า Multicollinearity Problem (อภิญา หิรัญวงศ์ และคณะ, 2556) เมื่อทดสอบ

พบว่าค่าความสัมพันธ์ไม่เกิน .80 จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ต่อไปได้ รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิตของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

(n=160)

ตัวแปร	กำหนดได้ด้วยตนเอง	ความผาสุกทางจิต
กำหนดได้ด้วยตนเอง	1	
ความผาสุกทางจิต	.717**	1

หมายเหตุ ; * $p < .01$

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิต ที่มีผลต่อความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า การกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิตสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001 โดยสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานได้ร้อยละ 36.6 ($R^2_{adj} = .366$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .611 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำได้ดีที่สุด คือ ความผาสุกทางจิต ($Beta = .347$) และถัดลงมาคือ การกำหนดได้ด้วยตนเอง ($Beta = .313$) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter โดยใช้การกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิตเป็นตัวทำนายร่วมความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

(n=160)

ตัวแปรทำนาย	b	SE.b	Beta	t	P
การกำหนดได้ด้วยตนเอง	.264	.076	.313	3.456	.001
ความผาสุกทางจิต	.316	.083	.347	3.831	.000
ค่าคงที่ (Constant)	.969				
=					

$R = .611$ $R^2 = .374$ $R^2_{adj} = .366$ $F_{overall} = .366$ $p = .000$

หมายเหตุ ; * $p < .001$

เมื่อนำตัวแปรต้นที่สามารถทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำได้มาเขียนเป็นสมการการทำนายในรูปแบบของคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้ตามลำดับ

ความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน = $.969 + .264(\text{การกำหนดได้ด้วยตนเอง}) + .316(\text{ความผาสุกทางจิต})$

ความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน = $.313(\text{การกำหนดได้ด้วยตนเอง}) + .347(\text{ความผาสุกทางจิต})$

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในส่วนนี้สะท้อนถึงวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัย โดยจะเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1. การกำหนดได้ด้วยตนเองของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำอยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานสามารถกำหนดพฤติกรรมของตนเอง เข้าใจตัวเองในทุกมิติ สามารถฝึกฝนตนเองให้มีทักษะ ความรู้ที่เป็นประโยชน์ นำใช้โดยที่ไม่ต้องมีผู้ใดคอยกำกับ อาจสืบเนื่องจากลักษณะการทำงานที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ขอบเขตความรับผิดชอบที่ระบุไว้ชัดเจน พนักงานจึงปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีอิสระ อีกทั้งยังสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแผนก จึงถือเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน ประกอบกับกระบวนการคัดเลือกที่ช่วยให้องค์กรได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เมื่อพนักงานสามารถกำหนดลักษณะของงาน มีอิสระในการตัดสินใจเรื่องงาน และเรื่องอื่นๆ ได้ด้วยตนเองจะส่งผลต่อระดับการกำหนดได้ด้วยตนเองของพนักงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) และ Wehmeyer et al. (1997 cited in Didion, et al., 2021) ซึ่งอธิบายว่าการกำหนดได้ด้วยตนเองจะเน้นไปที่การพัฒนาทักษะ กล่าวคือบุคคลมีทางเลือกที่จะพัฒนาทักษะของตนเอง และสามารถควบคุมพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

2. ความผาสุกทางจิตของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่งอยู่ในระดับสูงเช่นกัน อธิบายได้ว่า พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินรู้สึกพอใจ มีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รับรู้ได้ถึงศักยภาพ และตระหนักถึงเป้าหมายในชีวิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานสามารถจัดการตารางบินได้ ทำให้สามารถบริหารเวลาได้ตามความต้องการ และองค์การมีนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพและสามารถทำงานในหลายบทบาท นอกจากนี้ พบว่าองค์การสนับสนุนบรรยากาศการทำงานที่สนุกสนานพนักงานได้แสดงความสามารถของตนเอง และส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกันกับพนักงานแผนกอื่นๆ เมื่อพนักงานมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นได้รับประสบการณ์ที่ดี รับรู้ได้ถึงสมรรถนะทำให้รู้สึกถึงคุณค่าในตนเองส่งผลให้ความผาสุกทางจิตอยู่ในระดับสูงเป็นไปตามแนวคิดของ Ryff and Singer (2008) ซึ่งกล่าวไว้ว่า เมื่อพนักงานมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นในสังคมได้รับประสบการณ์ที่ดี รับรู้ได้ถึงสมรรถนะ ตลอดจนรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองส่งผลให้ความผาสุกทางจิตอยู่ในระดับสูง

3. ความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่า พนักงานเชื่อมั่นในองค์กร ต้องการเป็นสมาชิกขององค์กร มีความกระตือรือร้น และปรารถนาที่จะสร้างผลงานที่น่าพอใจในระดับปานกลาง อาจสืบเนื่องมาจากความคาดหวังในด้านผลตอบแทนสวัสดิการพื้นฐานที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับเกณฑ์ที่ใช้ในการเลื่อนขั้น จึงอาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความผูกพันของพนักงาน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ The Gallup Organization (2013) นอกจากนี้ พบว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินส่วนใหญ่ไม่ทราบและไม่เข้าใจถึงพันธกิจขององค์กร เนื่องจากการสื่อสารที่ไม่สม่ำเสมอและไม่ทั่วถึง ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นสาเหตุให้ความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำแห่งหนึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

4. การกำหนดได้ด้วยตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดได้ด้วยตนเอง และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับลักษณะของงานที่พนักงานสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และองค์การจัดฝึกอบรมเพื่อทบทวนทักษะความรู้ทุกปี ระบบการประเมินผลงานที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล นอกจากนั้น การให้หัวหน้า

พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Team Leader) จัดกลุ่มและทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลภายในกลุ่มช่วยส่งเสริมด้านความสัมพันธ์ ทำให้พนักงานมีพื้นที่แสดงความคิดเห็น และรู้สึกผูกพัน ซึ่งเป็นไปตามผลวิจัยของ Hagger and McAnally (2024) ได้อธิบายว่าการกำหนดได้ด้วยตนเองโดยรวมทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน กล่าวคือ เมื่อพนักงานได้รับการสนับสนุนให้มีแรงจูงใจภายใน และสามารถกำหนดพฤติกรรมของตนเองจะทำให้พนักงานมีความยึดมั่นผูกพัน และความผูกพันทางจิตในระดับที่สูงขึ้น

5. ความผูกพันทางจิตสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 บ่งชี้ว่า ความผูกพันทางจิต และความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า เมื่อพนักงานมีสุขภาพกายและจิตที่สมบูรณ์ จะส่งผลให้พนักงานรู้สึกภูมิใจในตนเอง มีความสุข เข้าใจตนเองและผู้อื่น นำไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ดี รับรู้ถึงศักยภาพและสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นเหตุผลว่าพนักงานที่มีความผูกพันทางจิตในระดับสูงมีโอกาสที่จะมีความยึดมั่นผูกพัน สอดคล้องกับผลวิจัยของ Robertson and Cooper (2010) โดยผลการศึกษาอธิบายว่า องค์การที่ให้ความสำคัญกับความผูกพันทางจิตของพนักงานจะทำให้พนักงานมีความยึดมั่นผูกพันตามไปด้วย

6. การกำหนดได้ด้วยตนเอง และความผูกพันทางจิตสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำระดับนัยสำคัญทางสถิติ .001 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำได้ดีที่สุด คือ ความผูกพันทางจิต ($Beta = .347$) และถดถอยมาคือ การกำหนดได้ด้วยตนเอง ($Beta = .313$)

7. การกำหนดได้ด้วยตนเองสามารถทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำได้ อาจเพราะมนุษย์มีความต้องการพื้นฐานที่จะแสดงออกอย่างเสรี ต้องการตัดสินใจและจัดการด้วยความสามารถและทักษะของตนเอง ประารถความสัมพันธ์ที่ดี ต้องการที่จะเข้าใจตนเอง ดังนั้นเมื่อพนักงานได้รับโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซง มีอิสระในการตัดสินใจ สามารถบริหารจัดการเที่ยวบินได้ด้วยตนเอง จะเป็นแรงจูงใจให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความผูกพันต่องานและต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Rejito and Sondari (2016) ที่ระบุว่า เมื่อองค์กรส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่เติมเต็มความต้องการพื้นฐานด้านอิสระในการตัดสินใจ การมีสมรรถนะ และการมีความสัมพันธ์จะทำให้พนักงานมีระดับแรงจูงใจภายในและความยึดมั่นผูกพันที่สูงขึ้น

8. ความผูกพันทางจิตสามารถทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำได้ดีที่สุด อาจเพราะองค์การเล็งเห็นถึงความสำคัญของภาระงานที่เพิ่มขึ้น จึงมีการวางแผนกำลังคนให้เหมาะสม และองค์การได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยการจัดเลี้ยงและจัดให้มีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อยู่เสมอ เมื่อพนักงานมีความสุข สนุกสนานซึ่งกันและกัน รับรู้ถึงความก้าวหน้าในงาน มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและต่อองค์กรจะทำให้พนักงานมีความยึดมั่นผูกพัน ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ Shuck and Reio (2013) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความยึดมั่นผูกพันของพนักงานและความผูกพันทางจิต ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรทางการแพทย์ ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดาและญี่ปุ่น โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความผูกพันทางจิตมีอิทธิพลต่อความยึดมั่นผูกพันของบุคลากรทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. จากผลการศึกษาพบว่า การกำหนดได้ด้วยตนเองสัมพันธ์ทางบวก และสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้ศึกษาจึงขอให้ออกแบบข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 องค์การควรมีการคงไว้และส่งเสริมปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดได้ด้วยตนเอง โดยพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินควรได้แสดงความคิดเห็นเพื่อออกแบบขั้นตอนการให้บริการ (In-flight Service Flow) รวมไปถึงการขยายขอบเขตงาน (Job enlargement)

1.2 องค์การควรให้ความสำคัญในเรื่องแรงจูงใจ โดยมุ่งเน้นไปที่ความต้องการทางจิตวิทยา พื้นฐานด้านการมีอิสระในการเลือกรับสวัสดิการที่เหมาะสม

1.3 องค์การควรกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ท้าทายและเฉพาะเจาะจง เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานด้านสมรรถนะ และส่งเสริมให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินต้องการที่จะพัฒนานตนเองให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้สำเร็จ

1.4 องค์การควรจัดให้มีการประชุมภายในแผนก Onboard Cabin Crew Experience ปีละครั้งตามความเหมาะสม และในการประชุมแต่ละครั้งควรให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินในแต่ละตำแหน่งเข้าร่วมด้วยเพื่อรับทราบถึงข้อมูลสำคัญภายในองค์กร

2. จากผลการศึกษาพบว่า ความผาสุกทางจิต สัมพันธ์ทางบวก และสามารถร่วมกันทำนายความยึดมั่นผูกพันของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินต้นทุนต่ำ

2.1 องค์การควรจัดฝึกอบรมเรื่องการส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ผ่านทางกิจกรรม รวมไปถึงการสำรวจระดับความสุขในการทำงานโดยติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2.2 องค์การควรสนับสนุนให้มีการแนะแนวทางเพื่อพัฒนาอาชีพหลังการเกษียณงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน โดยเฉพาะทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์ หรืออาจสำรวจจากความสนใจ

2.3 องค์การควรนำกลยุทธ์ 7 ประการ ที่ช่วยสนับสนุนความผาสุกทางจิต จากผลการศึกษาของ Harvard Business Publishing โดย Erin, et al. (2021) มาประยุกต์ใช้ดังนี้ 1)ให้อำนาจและอิสระในการตัดสินใจ 2) ปรับเวลาการทำงานให้มีความยืดหยุ่น 3) กำหนดตารางการทำงานที่ชัดเจน 4) มีการวางแผนกำลังคนอย่างเหมาะสม 5) จัดฝึกอบรมเรื่องภาวะผู้นำ 6) เปิดโอกาสให้พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินได้ทำงานที่ท้าทายด้วยความคิดสร้างสรรค์ 7) จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินต้นทุนต่ำ ซึ่งการศึกษาครั้งต่อไปสามารถเปลี่ยนประเภทสายการบิน เป็นสายการบินระดับพรีเมียม สายการบินเช่าเหมาลำ หรือสายการบินในภูมิภาค เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบและขยายผล

2. การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาตัวแปรต้น ได้แก่ กำหนดได้ด้วยตนเอง และความผาสุกทางจิต ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปนำตัวแปรอื่นที่อาจส่งผลต่อความยึดมั่นผูกพันของพนักงาน เช่น การรับรู้การสนับสนุนจากองค์การ (Perceived Organizational Support) จิตวิญญาณในการทำงาน (Workplace Spirituality) การผสมผสานระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Work-Life Integration)

3. การวิจัยครั้งต่อไปอาจนำวิธีการศึกษาแบบอื่นมาใช้ร่วมกันกับการใช้แบบสอบถาม เช่น การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตพฤติกรรมพนักงานเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- บัณฑิตา หล่อนิมิตติ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันทางจิตในผู้บริหารระดับกลางของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 9, 171-188.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2568). *สนค. จับตาแนวโน้มภาคการท่องเที่ยวไทย สู่อากาศ*
ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระยะยาว. สืบค้น มิถุนายน 27, 2568 จาก <https://tpso.go.th/news/2501-0000000018>
- สุกัญญา รัชมีธรรมโชติ. (2556). *Employee Engagement in Practice* ผูกใจพนักงานอย่างไรให้ได้ทั้งใจทั้งงาน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน).
- อภิญา หิรัญวงษ์ และคณะ. (2556). *หลักสถิติ* (พิมพ์ครั้งที่ 6).มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: คณะวิทยาศาสตร์
ภาควิชาสถิติ.

ภาษาอังกฤษ

- Bell-Ellis, et al. (2015). Spirit at Work in Faculty and Staff Organizational Commitment. *Journal of Management, Spirituality and Religion*, 12(2), 156-177.
- British Psychological Society. (2022). *Working Group on Health and Well-being in the Workplace*. The United Kingdom: Division of Occupational Psychology.
- Burhan, J., & Woetzel, J. (2022). *Navigating a world of disruption*. Retrieved October 11, 2022, from <http://mckinsey.com/featured-insights/innovation-and-growth/navigating-a-world-of-disruption>.
- Cahill, J., Cullen, P., & Gaynor, K. (2022). The case for change: aviation worker wellbeing during the COVID 19 pandemic, and the need for an integrated health and safety culture. *Cognition, Technology & Work*, 25(1), 75-117.
- Chowdhury et al. (2022). *Effects of the coronavirus (COVID-19) pandemic on "high-contact" industries*. Retrieved January 28, 2023, from <http://ons.gov.uk/economy/grossvalueaddedgva/articles/effectsofthecoronaviruscovid19pandemiconhighcontactindustries/2022-05-06>.
- Cooper, C. et al. (2008). Well-being—absenteeism, presenteeism, costs and challenges. *Occupational Medicine*, 58(8), 522-4.
- Deo, D. T. (2018). Employee Engagement in VUCA Period by Means of Employer Branding In Indian IT Industry. *IOSR Journal of Business and Management*, 24 (2), 22-27.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Erin, K. et al. (2021). *7 Strategies to Improve Your Employees: Health and Well-Being*. Retrieved April 27, 2022, from <https://hbr.org/2021/10/7-strategies-to-improve-your-employees-health-and-well-being>.
- Hagger, M. S. & McNally, K. (2024). Self-determination theory and workplace outcomes: A conceptual review and future research directions. *Behavioral Sciences*, 14(6), 428.
- Rejito, C. & Sondari, M. (2016). The Antecedent Factor of Employee Engagement from a Self-Determination Theory Perspective. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 15, 626-629.

- Robertson, I. T., & Cooper, C. L. (2010). Full engagement: the integration of employee engagement and psychological well-being. *Leadership & Organization Development Journal*, 31(4), 324-336.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (1985). Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. *Springer Science & Business Media*, 8(7), 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: The Guilford Press.
- Ryff, C. D., & Singer B. H. (2008). Know thyself and become what you are: An eudaimonic approach to psychological wellbeing. *Journal of Happiness Studies*, 9, 13-39.
- Shuck, B., & Reio, T. S. (2013). Employee Engagement and Wellbeing: A Moderation Model and Implications for Practice. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 2, 43-58.
- The Gallup organization. (2013). *The Q12: The World's Leading Employee Engagement Survey*. Retrieved February 16, 2023, from <https://www.gallup.com/q12-employee-engagement-survey/>
- Wehmeyer, M., & Schwartz, M. (1997). Self-determination and positive adult outcomes: A follow-up study of youth with mental retardation or learning disabilities. *Exceptional Children*, 63(2), 245-255. Cited in Didion, L. et al. (2021). How Are Self-Determination Components Taught to Improve Reading Outcomes for Elementary Students with or at Risk for Learning Disabilities? *Learning Disability Quarterly*, 44(4), 288–303.
- Yoelao, W. (2023). Flight Attendants' Perception of Occupational Stress on Job Satisfaction and Organizational Commitment in a Post-Pandemic Era. *Journal of Business, Innovation and Sustainability (JBIS)*, 18(4), 204-225.

การสร้างสรรคศิลปะการแสดง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชน จังหวัดนครปฐม

CREATING PERFORMING ARTS TO PROMOTE CREATIVE TOURISM ACTIVITIES
BASED ON COMMUNITY ARTISANS LEARNING IN
NAKHON PATHOM PROVINCE

ธนสิทธิ์ ชมชิต¹ และบงกช ทิพย์สุนธยา²
Tanasit Chomchit¹ and Bongkoch Thipsumonta²

¹ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Bachelor of Fine and Applied Arts Program in Performing Arts Rajabhat Nakhon Pathom
University

E-mail: Tanasit-chomchit@hotmail.com

² หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Bachelor of Fine and Applied Arts Program in Performing Arts Rajabhat Nakhon Pathom
University

E-mail: bongkoch0302@gmail.com

Received: July 16, 2025

Revised: November 14, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษางานช่างศิลป์ในจังหวัดนครปฐม ชุมชนตำบลวัดละมุด ณ วัดละมุด ชุมชนตำบล โพรงมะเตือ ณ วัดโพรงมะเตือ จีวรารณเบญจรงค์ ตำบลไร่ซิง อำเภอสสามพราน และเครื่องตั้งวัดไท่ตำบลท่ากระชัย อำเภอนครชัยศรี นำไปสู่การบูรณาการการสร้างสรรค และ 2. เพื่อสร้างสรรคการแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ (Mixed Methods) มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเด็นการประชมกลุ่มย่อย แบบประเมินการแสดง และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือคนในชุมชน ผู้ประกอบการ คนงาน ผู้สืบสานงานที่เกี่ยวข้องกับช่างศิลป์ในพื้นที่ จำนวน 20 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง และนักท่องเที่ยวทั่วไปจำนวน 400 คน โดยผลประเมินพบว่า ผู้เข้าชมการแสดงมีความพึงพอใจต่อชุดการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด 280 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0% ที่มาจากการจากการสุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่รับชมการแสดง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร วรรณกรรม และจากเครื่องมือวิจัย มาวิเคราะห์โดยใช้การพรรณนา วิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) งานช่างศิลป์ในจังหวัดนครปฐมมีอยู่หลายอย่าง ที่โดดเด่นและเลือกนำมาศึกษา คือ ภาพจิตรกรรมวัดละมุด หัตถกรรมทอผ้าชุมชนโพรงมะเตือ ประติมากรรมเครื่องปั้นจิวรารณเบญจรงค์ และ สถาปัตยกรรมเครื่องตั้งวัดไท่ 2) ผลการสร้างสรรคการแสดง จำนวน 4 ชุด ชุดที่ 1 การแสดงชุดจิตกรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด มีความโดดเด่นเรื่องบทร้องเพลงฉ่อยเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และวัฒนธรรม ชุดที่ 2 การแสดงชุด ฟ้อนภูษาบูชา ลาวครั้งวัดโพรงมะเตือ โดดเด่นเรื่องการนำเสนอกระบวนการทอผ้า ชุดที่ 3 การแสดงชุด ระบายเบญจรงค์ วัดท่าพุท และชุดที่ 4 การแสดงชุด สถาปัตยกรรมเครื่องปั้นจิวรารณเบญจรงค์ จุดเด่นคือเป็นการแสดงที่ส่งเสริม “เถรอตเพล” ของเล่นสมัยโบราณ

คำสำคัญ

ศิลปะการแสดง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ช่างศิลป์ชุมชน ของดินนครปฐม โบราณสถาน

ABSTRACT

The current research was aimed to firstly, study the craftsmanship in Nakhon Pathom Province at Wat Lamut Subdistrict Community, Wat Lamut and Phrong Maduea Subdistrict Community, Wat Phrom Maduea as well as Jirawan Benjarong, Rai Khing Subdistrict, Sam Phran District including Wat Sai Temple, Tha Krasap Subdistrict, Nakhon Chai Si District leading to the integration of creativity. The second aim was to create performing arts for promoting tourism based on community artisanship learning in Nakhon Pathom Province. A mixed-method study was employed, Research instruments included interviews, focus group discussions, performance evaluation forms, and tourist questionnaires. The research sample consisted of 20 community members, being purposively selected, including entrepreneurs, workers, and cultural inheritors related to local artisanship as well as 400 general tourists. The evaluation results were found that 280 audiences, being calculated at 70.0% obtaining from accidental sampling, were most satisfied with the performance for promoting tourism. Data collected from documents, literature, and research instruments were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The research findings were revealed that Nakhon Pathom has possessed diverse artisanal heritage, with four outstanding traditions selected for study: mural paintings at Wat Lamud, handwoven textiles of Phrong Maduea community, Benjarong ceramic craftsmanship of Chirawan artisans, and architectural works of Wat Sai ceremonial structures. Based on these cultural assets, four creative performance sets were developed as follows: The first performance was Cultural Imagery of Wat Lamud representing its folk songs about tourist attractions and culture. The second performance was Fon Phusa Bucha – Lao Khrang of Wat Phrong Maduea, presenting the weaving process. The third performance was Benjarong Dance – Wat Thaput, and the fourth one was Architectural Aesthetic – Monastic Pavilion of Wat Sai. The highlight was about promoting "Therot Ple", an ancient toy. These results highlighted the potential of integrating local artisanship into performing arts as a strategy to enhance cultural tourism and foster creative tourism development.

Keywords

Performing Arts, Creative Tourism, Community Artisans, Signature products of Nakhon Pathom, Archaeological Site

ความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากกระบวนการทางสังคมและชุมชน ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญา ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกที่หลอมรวมกันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อีกทั้งยังแสดงพัฒนาการของสังคมในแต่ละยุคสมัย วัฒนธรรมจึงมิใช่สิ่งหยุดนิ่ง แต่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือเสื่อมสลายไปตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (พจนานุกุล, 2550) หากปราศจากการสืบสานและการพัฒนา วัฒนธรรมอาจสูญหายไป ไม่สามารถถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางการท่องเที่ยว ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมที่โดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากนานาชาติได้อย่างต่อเนื่อง (พจนานุกุล, 2550: 23) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่แสวงหาประสบการณ์

ตรงและองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม (จิตกวี กระจำนเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช, 2562: 15) การท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลิน แต่ยังเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด

จังหวัดนครปฐมถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยความงดงามของสถานที่สำคัญ ประเพณีที่สืบทอดต่อเนื่อง และศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน โดยเฉพาะงานช่างศิลป์ ซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า คุณค่าของงานช่างศิลป์ไทยไม่เพียงสะท้อนทักษะ เทคนิค และความประณีตที่สืบทอดมา หากยังแฝงด้วยภูมิปัญญาและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ของช่างผู้ทำงาน ทำให้ผลงานทุกชิ้นมีเอกลักษณ์เฉพาะและมีเสน่ห์ในตัวเอง แม้อายุจะผ่านไประยะเวลานานเพียงใด คุณค่าของงานช่างศิลป์ยังคงอยู่ และยิ่งทวีความสำคัญเมื่อเชื่อมโยงกับมิติทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย งานช่างศิลป์ไทย ถือเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้รับการสืบทอดเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ วิจิตรศิลป์ (Fine Art) หรือ ประณีตศิลป์ ซึ่งมุ่งเน้นด้านความงดงามมากกว่าประโยชน์ใช้สอย และตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี และนาฏกรรม อีกประเภทคือ ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) หรือ ศิลปหัตถกรรม/หัตถศิลป์ ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ที่ทำด้วยมือ โดยเน้นการออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด (วนิดา พึ่งสุนทร, 2552) สามารถนำมาต่อยอดและบูรณาการเข้ากับการสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

งานศิลปหัตถกรรมไทยถือเป็นภูมิปัญญาช่างฝีมือที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และจิตวิญญาณแห่งการทำงานศิลป์ เมื่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมถูกความนิยมอื่น ๆ เข้ามามากขึ้น ก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์และการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าใหม่ ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งจังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านงานช่างศิลป์ อันเป็นรากฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ สถาปัตยกรรมเครื่องตั้งวัดไทโร ชุมชนตำบลท่ากระชับ ประติมากรรมเครื่องปั้นจิรวรรณเบญจรงค์ ชุมชนตำบลไร่จิง ภาพจิตรกรรมวัดละมุด ชุมชนตำบลวัดละมุด และ หัตถกรรมทอผ้าลาวครั้งโพรงมะเดื่อ ชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ งานช่างศิลป์เหล่านี้ล้วนสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและมีคุณค่าต่อการศึกษาและการสืบทอด การนำคุณค่าของงานช่างศิลป์มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สาธารณะ ผ่านการนำเสนอความงดงามของชิ้นงานและกระบวนการสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะการแสดง การแสดงดังกล่าวไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลินและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และเรื่องราวทางวัฒนธรรมในมิติที่เข้าถึงง่ายและน่าติดตาม อันจะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ (Edutainment) ที่ผสมผสานความบันเทิงกับการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณค่า

ดังนั้น การศึกษาศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว โดยจังหวัดนครปฐมมีภูมิปัญญาช่างศิลป์ที่โดดเด่นหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพจิตรกรรมวัดละมุด หัตถกรรมทอผ้าชุมชนโพรงมะเดื่อ ประติมากรรมเครื่องปั้นจิรวรรณเบญจรงค์ และสถาปัตยกรรมเครื่องตั้งวัดไทโร งานเหล่านี้สะท้อนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ และสามารถนำมาต่อยอดสู่การสร้างสรรคการแสดงที่สื่อคุณค่าความงาม ความเชื่อ และวิถีชีวิตในชุมชน โดยการสร้างสรรค์เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษางานช่างศิลป์ในจังหวัดนครปฐม ชุมชนตำบลวัดละมุด ณ วัดละมุด ชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ณ วัดโพรงมะเดื่อ จิรวรรณเบญจรงค์ ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราน และเครื่องตั้งวัดไทโรตำบลท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี นำไปสู่การบูรณาการการสร้างสรรค

2. เพื่อสร้างสรรคการแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีกระบวนการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษางานช่างศิลป์ในจังหวัดนครปฐม ชุมชนตำบลวัดละมุด ณ วัดละมุด ชุมชนตำบล โพรงมะเดื่อ ณ วัดโพรงมะเดื่อ จิรวรรณเบญจรงค์ ตำบลไร่ชิง อำเภอสามปราชญ์ และเครื่องตั้งวัดไทโรตำบลท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี นำไปสู่การบูรณาการการสร้างสรรค์

1) การศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมงานช่างศิลป์ บริบทด้านการท่องเที่ยว

2) การออกแบบเครื่องมือในการวิจัย 4 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย แบบประเมินการแสดง และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาคำถามที่ตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

3) จัดทำเค้าโครงวิจัย เพื่อยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์ก่อนลงพื้นที่วิจัย

4) สัมภาษณ์คนในชุมชน ประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระบวนการทำงานช่างศิลป์ชุมชน

5) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ทั้ง 4 พื้นที่

6) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ 2 สร้างสรรค์การแสดง ออกแบบและถ่ายทอดกระบวนการทำร่วมกับนักแสดง เครื่องแต่งกาย ตลอดจนเผยแพร่การแสดง ซึ่งตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม

1. จัดประชุมกลุ่มย่อยแต่ละพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงโดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์การแสดงบนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม

2. ออกแบบพัฒนาการสร้างสรรค์ รูปแบบและองค์ประกอบของชุดการแสดงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

3. วิพากษ์ ประเมินการแสดงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการแสดง เพื่อรับคำแนะนำและนำมาปรับปรุงแก้ไขการแสดง โดยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าการแสดงในภาพรวมมีความเหมาะสมใน “ระดับดีมาก”

4. ดำเนินการเผยแพร่และนำเสนอผลงานการแสดงที่พัฒนาขึ้นบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวที่เข้าชมการแสดง จำนวน 400 คน

ผลการวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม งานช่างศิลป์ของคนในพื้นที่ 4 ชุมชน ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษางานช่างศิลป์ในจังหวัดนครปฐมชุมชนตำบลวัดละมุด ณ วัดละมุด ชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ณ วัดโพรงมะเดื่อ จิรวรรณเบญจรงค์ ตำบลไร่ชิง อำเภอสามปราชญ์ และเครื่องตั้งวัดไทโร ตำบลท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ชุมชนตำบลวัดละมุด ณ วัดละมุด ซึ่งเป็นวัดที่สร้างมาแต่โบราณมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงาม ชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ ณ วัดโพรงมะเดื่อ งานช่างศิลป์หัตถศิลป์ เป็นผ้าทอมือพื้นเมืองที่มีกรรมวิธีการผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เครื่องเบญจรงค์รูปแบบแปลกตาของจิรวรรณเบญจรงค์ ตำบลไร่ชิง อำเภอสามปราชญ์ และเครื่องตั้งวัดไทโร ตำบลท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี ที่นำเอาวิธีการทำของเล่นโบราณมาสร้างสรรค์เป็นเครื่องตั้ง สามารถประดับตกแต่งใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และงานพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นำมาสร้างสรรค์การแสดง ที่ตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม ผลที่ได้จากการวิจัย คือการออกแบบแนวคิดของการแสดง และการสร้างสรรค์การแสดงทั้ง 4 พื้นที่ ดังนี้

1. การแสดงชุด จิตรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด

ภาพที่ 1 การแสดงชุด จิตรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด และเครื่องแต่งกาย
ที่มา บงกช ทิพย์สุนธรา (2565)

แนวคิดของการแสดง: การแสดงชุด จิตรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด เป็นการแสดงที่สื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนวัดละมุด ที่ปรากฏบนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดละมุด การแสดง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง การแสดงช่วงที่ 1 นำเสนอลักษณะลีลาการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีนักแสดงรับบท เป็นจิตรกรของวัดละมุด ออกมารังสรรค์ผลงานจิตรกรรมด้วยพลังแห่งความรักและความศรัทธา การแสดงช่วงที่ 2 เมื่อนำเสนอการวาดลวดลายเสร็จ จะเป็นการนำเสนอภาพจิตรกรรมฝาผนังที่จิตรกรวาดให้มีชีวิต ออกมาร่ายรำ ถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณี วันอัฐมีบูชา ที่มีการทำบุญเพื่อระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฯลฯ และการแสดงช่วงที่ 3 นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนตำบลวัดละมุด โดยการร้องเพลงฉ่อย ปิดท้ายการแสดง ด้วยนักแสดงเหล่านั้น กลับนั่งเข้าสู่ภาพวาดเช่นเดิม

แนวคิดดนตรี: ใช้เครื่องดนตรีไทยภาคกลาง ระนาด ตะโพน กลองยาว ฯลฯ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากล ให้อารมณ์สนุกสนาน มีความอลังการด้วยเสียงสังเคราะห์ (Sound Effect) ประกอบตลอดทั้งเพลง

เวลาที่ใช้ในการแสดง 6 นาที 38 วินาที

อุปกรณ์ประกอบการแสดง ประกอบไปด้วย ผ้าสีขาว พู่กัน ตะกร้าใส่ข้าว ช้องวงจำลอง เมล่อนจำลอง ปลาจำลอง กระเป๋าสาน และกระปุกอมสินกะลา

เครื่องแต่งกาย: ได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยผู้วิจัยถอดแบบรูปจิตรกรรมฝาผนัง มา ออกแบบและพิมพ์ลายผ้าให้ใกล้เคียงกับรูปจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุด โดยแบ่งเครื่องแต่งกายเป็น 2 รูปแบบ ชาย และหญิง

สิ่งที่ทำให้การแสดงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว: โดยใช้พื้นที่จริงของวัดละมุดเป็นสถานที่ถ่ายทำและจัดแสดง การแสดงสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่าน เพลงฉ่อย และอุปกรณ์ประกอบที่เชื่อมโยงกับวิถีเกษตรและภูมิปัญญา ท้องถิ่น เช่น ยี่มสูฟาร์มและบ่อปลาบ้านครูแอ๊ด พุนทางวัฒนธรรมด้าน ดนตรีไทย และภูมิปัญญาช่างฝีมือ เช่น การ ทำหัวโขนไทย ถูกบูรณาการเข้ากับการแสดงเพื่อถ่ายทอดคุณค่าและศิลปะท้องถิ่น การแสดงยังนำเสนอผลิตภัณฑ์ สินค้าชุมชน เช่น กระเป๋าสาน และงานฝีมือที่จำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำ ชุดการแสดงนี้จึงเป็นทั้งการ ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชน ถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม และสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว เชิงเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังตัวอย่างบทเพลงฉ่อยที่ว่า

เนื้อเพลงการแสดงชุด จิตรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด:

ชาย: เมื่อได้มาพบประสบพัก คุณนางนารัก ชั่งน่านา ใคร โอ้แม่น้องนวลนึ้ม ยี่มยั่ว พี่จะขอจองตัวจะได้ ไหม

หญิง: โอ้ผู้ชายปากหวาน ใจปานกับเสือ พ่อผู้ชายพวยเรือเชื่อไม่ได้

ชาย: มามะ นวลนางคนดี เดินเที่ยวกับพี่แล้วค่อยไป พี่จะพาไปชมทัศนาศา พื่อหาปลาไป

หญิง: น้องอยากไปเที่ยววัดวา นาดอกมาลาไปกราบไหว้ ไปกราบพระธรรมราชาอนันตโลกนารถจะได้ไหม

ชาย: ไม่เกิน ๆ ความสามารถ ๆ ของพี่ชาย งานอัฐมีบูชา ไปไหนน้องจำพี่จะพาไป

หญิง: แล้วไปวัดใหม่สุคนธาราม นำขอมังงามไปกราบหลวงพ่อบุญใหญ่ เข้าวัดเข้าวาบูชาธรรม สิ่งที่น่าม่นำ ต่อจิตใจ

ชาย: เมื่อชมธรรมมะ ก็ชมธรรมชาติ ดูสดสวยสะอาด ทิวไป

หญิง: ที่ไหนละพี่ มีอย่างว่า ขอร้องพี่จำช่วยพาน้องไป

ชาย: ไปเก็บเมล็ดที่ยมี่สุฟาร์ม ชมดูความงามพืชสวนไร่ สวนบ้านครูแอ๊ดเค้ามีบ่อปลา มามะน้องมา ไปชมปลาแหวกว่าย

หญิง: ชมธรรมชาติแล้วสบายกาย เข้าวัดกราบไหว้ก็สบายใจ

ชาย: หรือถ้าน้องสนุกสนาน การละเล่นพื้นบ้าน เช่นดนตรีไทย ต้องบ้านดนตรี ครูสนั่น แก้วบุชา แล้วได้ฝึกภูมิปัญญา ทำหัวโขนไทย แล้วจะพาไปบ้านออมสินกะลา งานฝีมือคุณย่า คุณตา คุณยาย กระเป๋าจักสาน มีมากมาย

หญิง: ถ้าน้องอยากได้ ชาย: พี่จะซื้อให้

หญิง: ใจดีเสียจึ่งนะคุณพี่ แหมมาทำดีจะเอาอะไร

ชาย: พี่มาทำดี ขอความรัก คงได้ประจักษ์แก่ใจ

หญิง: ยอยากได้ความรักจากแม่เนื่อกลอยต้องพามาบ่อย ๆ คงจะชอบใจ

ชาย: ถ้าตกลงปลงใจในวันนี้ จะได้เที่ยวกับพี่ตลอดไป

นาฏยลักษณ์ของการแสดง: นำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 นาฏยลักษณ์ของการแสดงการแสดงชุด จิตรลักษณ์วัฒนธรรมวัดละมุด

ภาพทำรำ	นาฏยลักษณ์ของการแสดง
	การออกแบบท่ารำในช่วงแรกนี้ ผู้สร้างสรรค์สื่อถึงการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดละมุด โดยออกแบบท่ารำเลียนแบบการกำลังวาดภาพฝาผนัง
	นำเสนอภาพวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนวัดละมุด ที่ปรากฏบนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดละมุด ประกอบไปด้วย การจุดไฟทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย การรวมกลุ่มพูดคุย เป็นต้น
	ออกแบบลีลาท่ารำและการเคลื่อนไหว ที่มุ่งนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน เช่น เนื่อร้องเพลงฉ่อยที่ว่า “หรือถ้าน้องสนุกสนาน การละเล่นพื้นบ้าน เช่นดนตรีไทย ต้องบ้านดนตรี ครูสนั่น แก้วบุชา”

2. การแสดงชุด ฟ้อนภูษาบูชา ลาวครั้งวัดโพรงมะเดื่อ

ภาพที่ 2 การแสดงชุด ฟ้อนภูษาบูชา ลาวครั้งวัดโพรงมะเดื่อ และเครื่องแต่งกาย
ที่มา บงกช ทิพย์สุมนธา (2565)

แนวคิดของการแสดง: งานช่างศิลป์หัตถกรรมผ้าทอชุมชนวัดโพรงมะเดื่อ เป็นการแสดงในรูปแบบระบำพื้นเมืองที่เลียนแบบมาจากงานหัตถกรรมการทอผ้า ชิดผ้า ของชาวบ้านลาวครั้ง ชุมชนวัดโพรงมะเดื่อ การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง การแสดงช่วงที่ 1 แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาวครั้งในอดีต การเก็บหม่อนไหม นำมากอเป็นเส้นด้าย เพื่อนำไปใช้ทอผ้า การแสดงช่วงที่ 2 แสดงกระบวนการทอผ้า ผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง และการแสดงช่วงที่ 3 เมื่อผ่านกระบวนการทอผ้าเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้แสดงจะสวมใส่ผ้าที่ได้จากการทอ เป็นการใช้เทคนิควิธีการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายบนเวที ในช่วงการแสดงนี้ สื่อให้เห็นถึงการทอผ้าเพื่อนำไปใช้ร่วมงานบุญต่าง ๆ ในชุมชน

แนวคิดดนตรี: ใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคอีสาน แต่เน้นการบรรเลงและสำเนียงแบบลาวเดิม ตามข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม โดยใช้เครื่องดนตรีกลองยาว ระนาดทุ้ม ที่ทำให้นดนตรีออกสำเนียงลาวเป็นหลัก ผสมผสานกับเสียงสังเคราะห์ (Sound Effect) ประกอบตลอดทั้งเพลง

เวลาที่ใช้ในการแสดง: 6 นาที

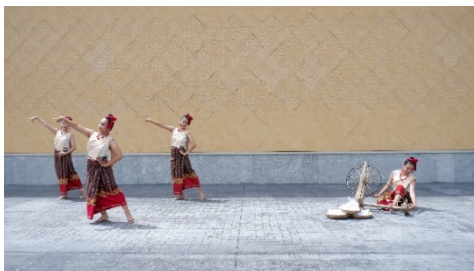
อุปกรณ์ประกอบการแสดง: ประกอบไปด้วย กง (สาวไหม กอไหม) ก้อนไหม ตะกร้า เส้นไหม และธง

เครื่องแต่งกาย: ออกแบบเครื่องแต่งกายแบบเรียบง่าย ตามวิถีชีวิตของชาวลาวครั้งเดิม ซึ่งมีการทอผ้าไว้สวมใส่ในชีวิตประจำวัน ส่วนตัวเสื้อนั้นผู้วิจัยเลือกเสื้อแบบแขนงุด เพื่อให้ง่ายต่อการแสดงเคลื่อนไหวร่างกาย อีกทั้งอิงตามความเป็นจริง คือ การทอผ้าเขาจะทอกันตามใต้ถุนบ้าน จึงนิยมใส่ชุดแบบสบาย ๆ

สิ่งที่ทำให้การแสดงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว: การศึกษานี้นำเสนอกรรมวิธีการทอไหมและฝ้ายในชุมชนวัดโพรงมะเดื่อ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนการทอผ้า กรรมวิธีการเตรียมและย้อมสีไหมฝ้าย ถูกนำมาสร้างสรรค์เป็นท่ารำและทำอัตลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนการสาธิตทอผ้าและทำรำช่วยเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมไทย และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การแสดงยังนำเสนองานบุญประเพณีของกลุ่มลาวครั้งวัดโพรงมะเดื่อ เช่น งานแห่ธงสงกรานต์ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การบูรณาการศิลปะการแสดงกับงานช่างศิลป์และประเพณีชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้วัฒนธรรม

นาฏยลักษณะของการแสดง: นำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 นาฏยลักษณะของการแสดงการแสดงชุด ฟ้อนภูษาบูชา ลาวครึ่งวัดโพรงมะเดื่อ

ภาพท่ารำ	นาฏยลักษณะของการแสดง
	นำเสนอกรรมวิธีการโกไหม/ฝ้าย จุดเด่นของท่ารำช่วงนี้คือ การออกแบบท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ การเก็บฝ้าย และนำมาทอเป็นเส้น
	นำเสนอกรรมวิธีการย้อมสีไหม/ฝ้าย ส่งเสริมการเรียนรู้ จุดเด่นของท่ารำช่วงนี้คือ การออกแบบท่าย้อมเส้นฝ้าย จากเส้นฝ้ายสีขาว สู่เส้นฝ้ายสีต่าง ๆ
ภาพท่ารำ	นาฏยลักษณะของการแสดง
	สร้างสรรค์ท่าอัตลักษณ์การใช้ก๊ทอผ้า โดยออกแบบลักษณะมือเลียนแบบการจับก๊ทอผ้า จับตะแคงเข้าหากัน ด้านหน้าลำตัว ส่วนเท้าก้าวเท้าซ้าย เท้าขวา ตะแคงเท้าซ้าย สลับข้างไปตามจังหวะดนตรี สื่อถึงการเหยียบขาคี (ขึ้นส่วนของก๊ทอผ้า เพื่อให้ได้ 2 ส่วน ขึ้นลงสลับกันให้เกิดลวดลาย)
	นำเสนอกรรมวิธีการสอดกระสวย โดยมือขวาจับตะแคงแทงไปด้านซ้ายข้างลำตัว มือซ้ายเท้าสะโพก สลับข้างไปตามจังหวะดนตรี

3. การแสดงชุด ระเบียบวาระจิตต์ทำพุด

ภาพที่ 3 การแสดงชุด ระเบียบวาระจิตต์ทำพุด และเครื่องแต่งกาย
ที่มา บงกช ทิพย์สุมณฑา (2565)

แนวคิดของการแสดง: ระเบียบวาระจิตต์ทำพุด งานช่างศิลป์ประติมากรรมจิราวรรณเบญจรงค์ เป็นระบำชุดใหม่ ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย เนื้อร้องที่กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยว ความเป็นมาและความสำคัญของวัดทำพุด กล่าวถึงคุณค่าของเครื่องถ้วยเบญจรงค์ ซึ่งเป็นงานช่างศิลป์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยเฉพาะจิราวรรณเบญจรงค์ และยังเป็นการส่งเสริมภาคการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานการเรียนรู้งานช่างศิลป์ อย่างงานประติมากรรม นำเสนอผ่านรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง การแสดงช่วงที่ 1 เนื้อร้องกล่าวถึงบริบทในพื้นที่ สถานที่ท่องเที่ยว วัดทำพุด การแสดงช่วงที่ 2 เนื้อร้องกล่าวถึงงานช่างศิลป์ที่มีอยู่ในชุมชน เครื่องเบญจรงค์ ของจิราวรรณเบญจรงค์ และการแสดงช่วงที่ 3 เนื้อร้องกล่าวถึงการเชิญชวนให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดทำพุด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

แนวคิดดนตรี : ใช้วงดนตรีปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลง มีเนื้อร้องกล่าวถึงวัดทำพุดและขั้นตอนการทำเบญจรงค์

เวลาที่ใช้ในการแสดง : 8 นาที 15 วินาที

อุปกรณ์ประกอบการแสดง : ประกอบไปด้วย เบญจรงค์ทรงจาน และเบญจรงค์ทรงช้าง

เครื่องแต่งกาย : ผู้วิจัยออกแบบเครื่องแต่งกายตามแบบสตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า วัดทำพุด เป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีหลักฐานมากมายที่พบใบمان้ำบริเวรวัดทำพุดอีกด้วย

สิ่งที่ทำให้การแสดงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว: สร้างสรรค์ท่ารำที่ได้จากการเก็บข้อมูลกรรมวิธีการเขียนลายเบญจรงค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ และนำเสนอผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ที่มีอยู่ในชุมชนบริเวณวัดทำพุด โดยการแสดงชุด ระเบียบวาระจิตต์ทำพุด เป็นการสร้างสรรค์ที่มีบทร้อง ที่สอดคล้องไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณชุมชนวัดทำพุด เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชน จังหวัดนครปฐม และเป็นการเชิญชวนให้ผู้คน นักท่องเที่ยว เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

เนื้อเพลงการแสดงชุด ระเบียบวาระจิตต์ทำพุด:

-ปี่พาทย์ทำเพลงนาครีพัตร-**-ร้องเพลงนาครีพัตร-**

รุ่งเรือง เมืองนคร ไชยศรี
วัดเจตมุต ผุดผ่อง ผ่องศรีธธา
ลูห้วง ล่วงกาล ผ่านภาษา
ยังยงอยู่ คู่บูชา จุฬามณี

งามบุรี โลกนาถ ศาสนา
ครากรุงศรี อยู่ธยา ปลายธานี
ขานนามว่า วัดท่าพูด พิสุทธิ์ศรี
พระเจดีย์ ดุจดวงใจ ไหว้สักการ

-ร้องเพลงสะสม-

งานช่างศิลป์ ถิ่นชุมชน คนท่าพูด
จิราวรรณ สรรค์ลาย สายทองธาร
แหล่งรวมศิลป์ ระบิลศาสตร์ ปราชญ์พื้นบ้าน
ชวนเชิญ จำเรือกพิศ ดิดหทัย

เยี่ยมยุทธ เบญจรงค์ คงสืบสาน
ตระการ งานละเมียด ระเมียรไทย
โบราณกาล สั่งสม นิยมสมัย
เนาใน นครปฐม ชมสราญ

-ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว ลา-**-จบการแสดง-**

นาฏยลักษณะของการแสดง: นำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 นาฏยลักษณะของการแสดงการแสดงชุด ระบำเบญจรงค์วัดท่าพูด

ภาพท่ารำ	นาฏยลักษณะของการแสดง
	สร้างสรรค์ท่ารำที่ได้จากการเก็บข้อมูลกรรมวิธีการเขียนลายเบญจรงค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ และนำเสนอผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ที่มีอยู่ในชุมชนบริเวณวัดท่าพูด

4. การแสดงชุด สถาปัตยกรรม “เถรอตเพล” วัดไทร

ภาพที่ 4 การแสดงชุด สถาปัตยกรรม “เถรอตเพล” วัดไทร และเครื่องแต่งกาย
ที่มา บงกช ทิพย์สุนธรา (2565)

แนวคิดของการแสดง: การแสดงชุด สถาปัตยกรรม “เถรอตเพล” วัดไทย เป็นการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ที่ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิตการทำเครื่องตั้งวัดไทร ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวัดไทร แสดงให้เห็นภาพการทำเครื่องตั้ง และนำเสนอเรื่องราวในอดีต โดยได้แรงบันดาลใจมาจากหุ่นไม้แกะสลักที่ตั้งอยู่บนเครื่องตั้ง นำเสนอผ่านรูปแบบนาฏศิลป์ไทย การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง การแสดงช่วงที่ 1 นำเสนอการทำเครื่องตั้งวัดไทร นักแสดงออกมาตัดไม้ไผ่ แซ่ไม้ไผ่ เหลาไม้ไผ่ และประกอบเป็นเครื่องตั้ง การแสดงช่วงที่ 2 นำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม และกระบวนการทำเครื่องตั้งวัดไทร และการแสดงช่วงที่ 3 นำเสนอเครื่องตั้งวัดไทร ที่มีหุ่นไม้แกะสลักเป็นรูปวิถีชีวิต อิริยาบถต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนเครื่องตั้งวัดไทรมาออกแบบเป็นตัวละครในการแสดง

แนวคิดดนตรี : ใช้เครื่องดนตรีไทยภาคกลาง ระนาด ตะโพน กลองยาว ฯลฯ ผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากลแบบร่วมสมัย ให้อารมณ์สนุกสนาน มีความอลังการด้วยเสียงสังเคราะห์ (Sound Effect) ประกอบตลอดทั้งเพลง

เวลาที่ใช้ในการแสดง : 6 นาที 38 วินาที

อุปกรณ์ประกอบการแสดง : ประกอบไปด้วย หนังสือ ลำไม้ไผ่ เถรอตเพล ตะกร้า กระจาด กลองยาว

เครื่องแต่งกาย : ได้รับแรงบันดาลใจมาจากหุ่นไม้แกะสลักบนเครื่องตั้งวัดไทร ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี โดยแบ่งเครื่องแต่งกายเป็น 2 รูปแบบ ชาย และ หญิง

สิ่งที่ทำให้การแสดงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว: การแสดงนำเสนอ เครื่องเล่นเถรอตเพล อันสะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน พร้อมถ่ายทอดบรรยากาศความร่มรื่นภายในวัดไทรมีการสาธิตและบอกเล่าเกี่ยวกับการทำเครื่องตั้งวัดไทร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญทางศาสนาและพิธีกรรมท้องถิ่นเครื่องตั้งวัดไทรที่จัดแสดงมีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชุมชนการนำเสนอเน้นการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชุมชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมนี้จึงเป็นการส่งเสริมทั้งการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

นาฏยลักษณ์ของการแสดง: นำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 นาฏยลักษณะของการแสดงการแสดงชุด สถาปัตยกรรม “เถรอตเพล” วัดไพร

ภาพท่ารำ	นาฏยลักษณะของการแสดง
	ออกแบบลักษณะท่ารำเลียนแบบอิริยาบถธรรมชาติของมนุษย์ สื่อให้เห็นถึงการตัดไม้ การเลาไม้ให้เรียบเนียน
	นำเสนอการทำเครื่องตั้งวัดไพร โดยออกแบบลีลาท่ารำ สื่อให้เห็นถึงการประกอบชิ้นส่วนไม้เพื่อเป็นเครื่องตั้งวัดไพร
	นำเสนอให้เห็นองค์ประกอบของเครื่องตั้งวัดไพรที่เป็นเครื่องตั้งศพในอดีต มีการทำตุ๊กตาไม้รูปทรงต่าง ๆ ทั้งคน สัตว์ และการละเล่น วางรอบเครื่องตั้งวัดไพร

การสร้างสรรคการแสดงในงานวิจัยเรื่องนี้ มีจุดประสงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยว บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม โดยการแสดงที่รังสรรค์ขึ้นมานั้น ต้องสามารถนำเสนอเล่าเรื่องราวงานช่างศิลป์ที่มีอยู่ในชุมชน และสามารถนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยได้ดำเนินการเผยแพร่และนำเสนอผลงานการแสดงที่พัฒนาขึ้นบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเมินผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการตอบแบบสอบถาม ความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวที่เข้าชมการแสดงจำนวน 400 คน ผลประเมินพบว่า ผู้เข้าชมการแสดงมีความพึงพอใจต่อชุดการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับความพึงพอใจ มากที่สุด จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ระดับความพึงพอใจ มาก จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ระดับความพึงพอใจ ปานกลาง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 ระดับความพึงพอใจ น้อย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 และระดับความพึงพอใจ น้อยที่สุด จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดกิจกรรมการแสดง เปรียบเสมือนนวัตกรรมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและความบันเทิง การแสดงสร้างสรรค์ทั้ง 4 ชุด ที่นำเสนอขึ้น ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ขึ้นจากทุนวัฒนธรรม บริบทชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับงานช่างศิลป์ที่มีอยู่ในชุมชน โดยนำกระบวนการการผลิต รวมถึงจุดเด่น ของดีในพื้นที่ มานำเสนอ ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนจะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืน และสัมพันธ์งานช่างศิลป์ในชุมชน วิถีชีวิตและ

วัฒนธรรมชุมชน ในมิติของการเรียนรู้ การทดลองปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ UNESCO (2006) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม เอกลักษณ์ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม (Arnstein, 1969) การแสดงที่สร้างขึ้นสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยผสมผสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านและภูมิปัญญาช่างศิลป์เข้าด้วยกัน จนเกิดการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่มีพลัง (Schechner, 2006; Turner, 1982) การบูรณาการการแสดงเข้ากับการท่องเที่ยวช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความบันเทิงและการเรียนรู้ ส่งผลต่อการขยายตัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ ๆ และการสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการมีส่วนร่วมเชิงประสบการณ์ (Richards & Raymond, 2000)

อีกทั้ง แนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงที่กล่าวมาข้างต้น ยังสอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่ว่าด้วยการสร้างสรรค์การแสดง หรือนาฏยประดิษฐ์ คือการคิด การออกแบบ องค์ประกอบการแสดง (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547 น. 211-213) ทั้งยังสอดคล้องกับ ชมนาด กิจจันทร์ ที่ว่าด้วยสาระของการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ จะต้องมีความเด่น แปลกตา ไม่ซ้ำหรือลอกเลียนแบบใคร และเป็นการสร้างสรรค์สรรค์การแสดงที่สามารถนำกระบวนการ งานศิลปะท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงได้ (ชมนาด กิจจันทร์, 2564)

ภาพที่ 5 กิจกรรมระดมความคิด การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ที่มา บงกช ทิพย์สุมนธา (2565)

โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชนจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานช่างศิลป์ในพื้นที่และบูรณาการสู่รูปแบบการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเก็บข้อมูลจากชุมชนวัดละมุด วัดโพรงมะเดื่อ จิราวรรณเบญจรงค์ และเครื่องตั้งวัดไทร ข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้ คือ การสร้างสรรค์การแสดงชุดใหม่ที่ไม่ซ้ำกับการแสดงเดิมที่มีอยู่ โดยอาศัยบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นแกนกลาง ทำให้การแสดงมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่และสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นคือชุมชนมีความภาคภูมิใจทุกครั้งที่ได้รับชม เพราะการแสดงดังกล่าว ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของคนในชุมชนผ่านศิลปะการแสดงที่จับต้องได้ นอกจากนี้ยังพบว่า การบูรณาการการแสดงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความบันเทิงและประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งไม่เพียงช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ แต่ยังทำให้แหล่งท่องเที่ยวและงานช่างศิลป์ของชุมชนมีชีวิตชีวา และสามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว

ภาพที่ 6 สื่อวิดีโอการแสดงเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์สถานที่สำคัญจริง ในพื้นที่ของการวิจัย
ที่มา บงกช ทิพย์สุมนธา (2565)

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการออกแบบท่าเต้นต้องคำนึงถึงศักยภาพของผู้แสดงที่เป็นคนในชุมชน โดยใช้ท่าเต้นที่เรียบง่ายแต่มีความหมายและความงดงาม การสร้างสรรค์การแสดงจึงช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ท้องถิ่น ผ่านการทำสื่อวิดีโอการแสดงเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์สถานที่สำคัญจริง ในพื้นที่ของการวิจัย และเสริมบรรยากาศการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจจากการจัดแสดงในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยต่อไป เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานการเรียนรู้ช่างศิลป์ชุมชน จังหวัดนครปฐม สามารถมุ่งเน้นการขยายผลสู่ชุมชนอื่น โดยเปรียบเทียบแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงจากทุนวัฒนธรรมของพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐมหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน อีกทั้งควรส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการสืบทอด สร้างสรรค์ และเผยแพร่การแสดงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรมผ่านการฝึกซ้อมการแสดง และจัดการแสดงอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนำการแสดงเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมควบคู่ ผ่านการวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างแสดงกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหรือหัตถกรรม ตลอดจนช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในระยะยาว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช. (2562). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม*
ไทยแลนด์ 4.0: กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้ง บ้านทุ่งผักกูด
ไทยทรงดำ บ้านไผ่ช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
ชมนาด กิจจันทร์, [ใส่ชื่อผู้ร่วมแต่งทุกคน]. (2564). *นาฏศิลป์สร้างสรรค์กับการพัฒนาวิทยฐานะของครู* (ตอนที่ 1).
วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 5 (1), 1-14.
- พจนา บุญคุ้ม. (2550). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง จังหวัดนครปฐม*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วนิดา พิงสุทร. (2552). *แนวทางการจัดการป่าในพื้นที่วัฒนธรรม*. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*, 23, 16–20.
- Schechner, R. (2006). *Performance studies: An introduction* (2nd ed.). Routledge.
- Turner, V. (1982). *From ritual to theatre: The human seriousness of play*. Performing Arts Journal Publications.
- UNESCO. (2006, October). *Towards sustainable strategies for creative tourism: Discussion report of the planning meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism* (pp. 25–27). UNESCO.

การจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

EXPERIENCE TOURISM MANAGEMENT IN KOH LAT E TAN COMMUNITY, SAM PHRAN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

ชนิษฐา ใจเป็ง¹ ปิยะศักดิ์ แซ่ฮั่ง² และพีระภัทร หล่อนาค³

Chanistha Jaipeng¹, Piyasak Saeung² and Peerapat Lonak³

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Lecturer of Tourism and Hospitality Management, , Christian University of Thailand

E-mail: pee@hotmai.com

²⁻³ นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Student in Tourism and Hospitality Management, , Christian University of Thailand

Received: May 21, 2025

Revised: December 3, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 30 คน และการเลือกตามความสะดวก จำนวน 50 คน รวม 80 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนเกาะลัดอีแท่น มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายใช้ชีวิตแบบพอเพียง คนส่วนใหญ่ทำอาชีพเป็นเกษตรกร มีประเพณีดั้งเดิมที่นำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมท่องเที่ยว 2) รูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานกับวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนผ่านแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่พัฒนาควบคู่กับการเติบโตของพื้นที่ 3) แนวทางทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น ได้แก่ ใช้ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และพื้นที่ เป็นฐานในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริมปราชญ์ชุมชนให้เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและกิจกรรมเรียนรู้ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านเกษตร วัฒนธรรม และศาสนาให้เชื่อมโยงกันอย่างมีเอกลักษณ์ ส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตชุมชน อีกทั้ง ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ

การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ชุมชนเกาะลัดอีแท่น

ABSTRACT

The current research article was aimed to; 1) examine the local context and indigenous knowledge; 2) study the existing tourism management model; and 3) propose guidelines for experience-based tourism management grounded in biodiversity and local wisdom in Koh Lat E Tan, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province. This qualitative research study employed survey forms and interview guidelines. The research sample were selected through purposive sampling with 30 participants and convenience sampling with 50 participants, totaling 80 participants.

The research findings were revealed that firstly, Koh Lat E Tan community has maintained a simple and self-sufficient way of life. Almost of the residents have engaged in agriculture. The community has preserved its traditional customs for adapting and integrating into tourism activities. Secondly, the tourism management model has been an agricultural-based tourism system combining with cultural elements. Its unique identity has been reflected through natural attractions, architecture, arts, and culture, as well as community lifestyle. They have been integrated into cultural capital that has evolved alongside the development of the area. Thirdly, the proposed guidelines for experience-based tourism management grounded in biodiversity and local wisdom in Koh Lat E Tan have included utilizing cultural capital, indigenous knowledge, and spatial resources as foundations for designing tourism routes that reflect local identity; empowering community scholars to serve as cultural interpreters through local museums and learning activities; developing agricultural, cultural, and religious attractions in an integrated and distinctive manner; promoting the design of souvenirs that representing community identity, architecture, and way of life; and fostering a creative economy rooted in cultural diversity to enhance value creation and generate sustainable income for the community.

Keywords

Tourism management, Experiences Tourism, Koh Lad E Tan Community

ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สร้างรายได้จากการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ แต่ยังช่วยกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคส่วนต่าง ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร การคมนาคม และสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้อง (UNWTO, 2023) นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับชุมชนท้องถิ่นในหลากหลายสาขา เช่น ไกด์ท้องถิ่น พ่อค้าแม่ค้าและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมบริการ อีกทั้งการท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างสนามบิน ถนน และระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยว การพัฒนาเหล่านี้ไม่เพียงแต่เอื้อต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว เช่น การเพิ่มความสะอาดสบายในการเดินทางและการเข้าถึงบริการที่จำเป็น (OECD, 2023) การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจในหลายมิติ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวช่วยสร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมรวมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 ตามยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเน้นเศรษฐกิจรายสาขาที่มีการเติบโตอย่างเข้มแข็ง ภาคการเกษตรเน้นเกษตรกรรมยั่งยืนและให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้และแข่งขันได้มากขึ้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น มุ่งเน้นการสร้างความเชื่อมโยงของห่วงโซ่มูลค่าระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการค้าการลงทุน เพื่อยกระดับการผลิตสินค้าและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐาน เสริมสร้างและต่อยอดขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการสูงขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017)

การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเน้นความยั่งยืน มีการผสมผสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และความเป็นไทยเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวกระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ และการท่องเที่ยวในเมืองรองมากขึ้น ซึ่งภาครัฐและเอกชนได้มีมาตรการสนับสนุนและกระตุ้นการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในเมืองหลักสู่เมืองรองเพื่อการกระจายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยว และยังคงต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบอย่างหนักหน่วงต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวหลังจากนี้จึงจำเป็นต้องเน้นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีผลตอบแทนสูง สร้างผลกระทบน้อย เพิ่มการกระจายรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) และแนวทางการฟื้นฟูสีเขียว (Green Recovery) ที่มุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจพร้อมไปกับการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิม หนึ่งในแนวทางที่เป็นไปได้คือ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity-based Tourism) ซึ่งกลับมาให้คุณค่าของต้นทุนธรรมชาติของประเทศ และสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง (Manopawit, 2021) การท่องเที่ยวบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity-based Tourism) คือการบูรณาการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพเข้ากับภาคการท่องเที่ยวและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว และกลายเป็นจุดดึงดูดและสร้างมูลค่าเพิ่ม จะช่วยให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะการพัฒนาจะทำให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการสร้าง “สตอรี่” สร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นการส่งเสริมการสร้างภาพพจน์ใหม่ (Rebranding) ให้กับการท่องเที่ยวเมืองไทยอย่างแท้จริง เนื่องจากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำแตกต่างจากประสบการณ์การท่องเที่ยว เนื่องจากประสบการณ์การท่องเที่ยวจะเป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจส่วนบุคคลในขณะที่กำลังท่องเที่ยว แต่ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สะสมมาจากในอดีต และสามารถจดจำได้หลังจากการเดินทางจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำในชีวิต ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในอนาคตของนักท่องเที่ยว ความผูกพันกับสถานที่ที่เป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคลผ่านการรับรู้เอกลักษณ์ของสถานที่และการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำส่งผลทางบวกกับกับความผูกพันกับสถานที่ (Ramkissoon et al., 2012; Peng et al., 2023)

จังหวัดนครปฐม เป็นอู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านพระพุทธศาสนาและเป็น เมืองโบราณมีความสำคัญมากแห่งหนึ่ง มีโบราณสถานและโบราณวัตถุ รวมทั้งศาสนสถานอยู่มากมาย อีกทั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯจึงมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากมีทรัพยากรพื้นฐาน ด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งเชิงประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวด้านอาหาร มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเภท แหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัด ได้แก่ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร พระราชวังสนามจันทร์ วัด

ไร่เชิง ลานแสดงช้างและฟาร์มจระเข้สามพราน ตลาดน้ำวัดดอนหวาย เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2568)

พื้นที่บริเวณเกาะลัดอีแท่นนับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานกับวิถีชีวิตชุมชนที่มีความโดดเด่นแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลไร่เชิง ตำบลบางเตย ตำบลทรงคนอง และตำบลท่าตลาด มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำท่าจีน อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุ เหมาะแก่การทำสวนผลไม้ พืชไร่ และการเกษตรทุกประเภท อีกทั้งมีทรัพยากรน้ำที่เอื้อต่อการปลูกพืชในเชิงพาณิชย์อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบัน เกาะลัดอีแท่นได้รับการส่งเสริมจากหลายหน่วยงานในการผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำคัญของจังหวัดนครปฐม เกาะลัดอีแท่นมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ ทั้งด้านธรรมชาติ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน เช่น ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา และชุมชนเกาะลัดอีแท่น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเยือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้อยู่บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากปรากฏการณ์ดังกล่าว พบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการสร้างงาน สร้างรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ทำให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนยังมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถเติบโตอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจนภายใต้กรอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมและสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน และแม้เกาะลัดอีแท่นจะมีศักยภาพด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่ยังคงขาดงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ในบริบทเฉพาะของเกาะลัดอีแท่น ขาดแบบจำลองหรือแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริงและศักยภาพของชุมชน แม้จะมีการส่งเสริมจากหลายหน่วยงาน แต่ยังไม่มีความเป็นระบบและมีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ถูกวิเคราะห์เชิงวิชาการในมิติที่ลึกพอ โดยเฉพาะบทบาทของปราชญ์ชุมชน การจัดสรรทรัพยากร และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่สำคัญยังไม่พบงานศึกษาที่เสนอแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวสู่รูปแบบเชิงประสบการณ์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกำลังเป็นแนวโน้มสำคัญของการท่องเที่ยวสมัยใหม่ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น เพื่อให้เข้าใจศักยภาพเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และเป็นการสร้างการรับรู้ในวงกว้างในการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่น โดยทำการเลือกตามความสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 50 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 80 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้ 1)แบบสำรวจ (Questionnaire) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริบทชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และมุมมองของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ข้อมูลจากแบบสำรวจช่วยสะท้อนภาพรวมของความคิดเห็นและประสบการณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเชิงปริมาณเบื้องต้น 2)แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และนักท่องเที่ยวบางส่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ กระบวนการจัดการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาในอนาคต 3)แบบบันทึกภาคสนาม (Field Note) ใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์สภาพพื้นที่จริง บรรยากาศชุมชน รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ ข้อมูลส่วนนี้ช่วยเสริมความสมบูรณ์ของข้อมูลเชิงคุณภาพ 4)การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participatory and Non-participatory Observation) ใช้เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวจริง และกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจบริบทของพื้นที่อย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ดังนี้ 1. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) ใช้คำถามปลายเปิดที่กำหนดไว้เป็นแนวทาง แต่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลขยายความอย่างอิสระ มุ่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ บทบาทของชุมชน รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ปัญหา และแนวทางการพัฒนาใช้ในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว 2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเฉพาะประเด็น (Focused Interview) ใช้เมื่อพบประเด็นสำคัญจากภาคสนาม เช่น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวหรือภูมิปัญญาที่โดดเด่นช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกและชัดเจนในประเด็นสำคัญของการวิจัย 3. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ใช้ควบคู่กับการสังเกตภาคสนาม เช่น การพูดคุยขณะร่วมกิจกรรมในชุมชน ช่วยสะท้อนมุมมองที่เป็นธรรมชาติของชุมชนและนักท่องเที่ยว

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1. การถอดเทปและจัดระบบข้อมูล (Transcription & Data Organization) ถอดเทปการสัมภาษณ์ทั้งหมดอย่างละเอียด จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ และบันทึกภาคสนาม 2.การอ่านทวนหลายรอบ (Iterative Reading) อ่านข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) 3. การจัดหมวดหมู่และเข้ารหัสข้อมูล (Coding) เข้ารหัสข้อมูล (Open Coding) เพื่อค้นหาประเด็นสำคัญจัดกลุ่มข้อมูล (Axial Coding) เช่น บริบทพื้นที่ ความหลากหลายทางชีวภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ปัญหาและศักยภาพส่งเสริมความสัมพันธของข้อมูล (Selective Coding) 4. การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล (Interpretation & Synthesis) วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นประเด็นหลัก เชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานรองรับ

การทดสอบเครื่องมือ (Instrument Validation) เพื่อให้เครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1.ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านพิจารณาแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ปรับปรุงคำถามให้ชัดเจนและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย ตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 2. การทดลองใช้เครื่องมือเบื้องต้น (Try-out / Pilot Test) ทดลองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อประเมินความชัดเจนและความสอดคล้องของคำถาม นำผลที่ได้มาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสมก่อนใช้จริง 3. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Credibility) ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ความสอดคล้องของข้อมูลจากหลายกลุ่ม (Data Source Triangulation) การใช้หลายเครื่องมือ (Method Triangulation) เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ และบันทึกภาคสนาม การยืนยันข้อมูลจาก

ชุมชน (Member Check) 4. การเพิ่มความเที่ยงตรงของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกตภาคสนามอย่างต่อเนื่อง (Prolonged Engagement) ใช้การทวนสอบของผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) เพื่อยืนยันความสอดคล้องของผลการตีความ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการท่องเที่ยว ประชาชนและผู้รู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวที่มาเยือนพื้นที่ การสัมภาษณ์เน้นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีอยู่ ปัญหาอุปสรรค แนวทางพัฒนา และมุมมองต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participatory and Non-participatory Observation) ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตสภาพแวดล้อมจริง กิจกรรมชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยว และวิถีชีวิตของประชาชนในเกาะลัดอ๊ะแท่น ทั้งในรูปแบบมีส่วนร่วม เช่น ร่วมกิจกรรมทำสวนหรือเวิร์กช็อปภูมิปัญญา และแบบไม่มีส่วนร่วม เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ข้อมูลสังเกตถูกบันทึกลงในแบบบันทึกภาคสนามเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ 3) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ดำเนินการสนทนากลุ่มกับสมาชิกชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ปัญหา และภาพฝันของการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในอนาคตการสนทนากลุ่มช่วยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รายบุคคล 4) การวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Review) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานวิจัยและบทความเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกสารประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อมูลดังกล่าวช่วยสร้างความเข้าใจบริบทพื้นที่และใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาคสนาม 5) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้า ได้แก่ แหล่งข้อมูล (Data Sources) เครื่องมือเก็บข้อมูล (Methods) ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ (Investigator/Expert Check) การเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งช่วยให้การวิเคราะห์มีความแม่นยำและสะท้อนความจริงของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากการลงสำรวจพื้นที่ในชุมชนเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิด คำถามต่างๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้วเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและมีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน และท้ายสุดมีการร่วมประชุมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่างๆ และสืบค้นข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล 2 วิธีการดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และการสัมภาษณ์ นำมาแยกแยะเนื้อหาเป็นกลุ่มข้อมูล (Content analysis) ตามโครงสร้างเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ และนำมาพรรณนาความบรรยาย สรุปอย่างเป็นระบบ โดยการนำเนื้อหาที่ได้บันทึกมาทำการถอดความ ทั้งที่เป็นคำพูด อากัปกิริยาและท่าทีของผู้ให้สัมภาษณ์ในขณะทำการสัมภาษณ์ นำมาจัดระบบด้วยการแจกแจง ด้วยการตีความและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาสังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ ทั้งนี้การนำข้อความของผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมาบูรณาการและจัดเรียงให้เข้ากลุ่มนั้นเพื่อนำไปกำหนดเป็นปัจจัยในด้านต่าง ๆ ตามหลักการและทฤษฎีที่เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสำรวจ นำมาแยกแยะเนื้อหาสาระเป็นกลุ่มข้อมูล และ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำมาบรรยายสรุปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งมี

การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และเป็นการคืนข้อมูลสู่ชุมชนต่อไป

ผลการวิจัย

1) บริบทพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ชุมชนเกาะลัดอีแท่น แต่เดิมเกาะลัดอีแท่นไม่มีคลองล้อมรอบซึ่งสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ในสมัยนั้นยังไม่ได้มีการเลิกทาส จึงเกณฑ์ทาสและไพร่มาใช้แรงงานในการขุดคลองขึ้น ซึ่งบริเวณที่ขุดคลองมีผู้หญิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้พื้นที่แห่งนี้มีชื่อเรียกว่า บางอีแท่น ประกอบกับในสมัยนั้นมีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยเป็นจำนวนมากจากการพบหลักฐานที่วัดทรงคนองได้มีซากเรือสำเภาเก่าแก่ได้หลงเหลือให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน จึงได้มีการเรียกคำว่า แท่น ผิดเพี้ยนออกไปเป็นบางอีแท่น เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายจีนในสมัยนั้นไม่สามารถถกเสียงคำว่าแท่นได้ ในระหว่างที่คลองลัดตัดผ่านจึงกลายเป็นเกาะที่เรียกว่า เกาะลัดอีแท่น ซึ่งประกอบด้วย 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลไร่จึง ตำบลบางเตย ตำบลทรงคนอง และตำบลท่าตลาด ภูมิประเทศของเกาะลัดอีแท่น เป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำท่าจีน อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ เหมาะแก่การทำสวนผลไม้ หรือพืชไร่ต่างๆ มีน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตร และมีคลองน้อยใหญ่ตลอดเส้นทาง ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกพืชพันธุ์หลากหลายชนิด อาทิเช่น ส้มโอ มะพร้าว หนามกล้วยหอม กล้วยน้ำว้า กล้วยไข่มะละกอ เป็นต้น

ภายในชุมชนเกาะลัดอีแท่น มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายใช้ชีวิตแบบพอเพียง คนส่วนใหญ่ภายในเกาะลัดอีแท่นทำอาชีพเป็นเกษตรกร ในสมัยก่อนคนในชุมชนเกาะลัดอีแท่นปลูกแค่ส้มโอ แต่มาภายหลังเห็นว่าผลผลิตของส้มโอไม่ได้ออกตลอดทั้งปี จึงปลูกหมากและพลูไว้เก็บผลผลิตขายและหลังจากนั้นได้มีการนำพืชผลอย่างอื่นเข้ามาปลูกภายในเกาะลัดอีแท่นเพื่อเป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันเกาะลัดอีแท่นได้ทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยที่ดินหนึ่งแปลงจะไม่ได้ปลูกแค่เพียงส้มโอแต่ยังสามารถเลี้ยงปลา และปลูกพืชอย่างอื่นผสมลงไปด้วย ดังนั้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาภายในเกาะลัดอีแท่นจึงได้ส่งผลให้คนในชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนเกาะลัดอีแท่น ในเกาะลัดอีแท่นมีประเพณีวัฒนธรรมที่เหมือนประเพณีทั่วไปอาทิเช่น เทศกาลตรุษจีน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น แต่ภายในเกาะลัดอีแท่นยังมีประเพณีดั้งเดิมต่อกันมา คือ ประเพณีลอยเรือสำเภาเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า ภายในเกาะลัดอีแท่นยังได้มีการนำประเพณีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมท่องเที่ยว คือการเรียนรู้การทำขนมแข่งและขนมเทียน และตอนเช้านักท่องเที่ยวจะได้ทำกิจกรรมตักบาตรตอนเช้า ทั้งนี้สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวในเกาะลัดอีแท่น ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑสถานวิถีชีวิตด้านการเกษตร 2) สวนส้มโอสายพันธุ์ทองดีและขาวน้ำผึ้ง 3) โฮมสเตย์สวนบางเตย 4) นมัสการหลวงพ่อใหญ่วัดทรงคนอง 5) เรียนรู้ระบบการปลูกพืชอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน เช่น ต้นส้มโอสายพันธุ์ดี แม่น้ำท่าจีน การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น นอกจากนี้ภายในเกาะลัดอีแท่นยังเป็นพื้นที่ ที่ปลอดโรงงานอุตสาหกรรมจนได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่สีเขียวใกล้เมืองกรุง

2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญอยู่หลายแห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ประจำจังหวัดนครปฐม ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะลัดอีแท่น โดยมีลักษณะโดดเด่น คือ มีพื้นที่เป็นเกาะที่มีแม่น้ำล้อมรอบ พื้นที่เกาะมีลักษณะเหมือนกระเพาะหมู ทำให้คล้ายกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คังบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำการเกษตรในรูปแบบที่หลากหลายและพื้นที่ในเกาะมีลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์หลายอย่าง เช่น ความน่าสนใจประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต มีพืชท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น บรรยากาศที่ดื่มด่ำเหมาะกับการพักผ่อน เกาะลัดอีแท่นยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครทำให้เหมาะกับการมาท่องเที่ยวเพื่อรับบรรยากาศพักผ่อนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ โดยจะมีรถรางให้บริการพาชมรอบเกาะ

สัมผัสวิถีชีวิตของเกษตรกรในเกาะตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมกับมัคคุเทศก์ที่คอยบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในเกาะลัดอีแท่น

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ สินค้าและของที่ระลึก ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม ลักษณะทั่วไปของเกาะลัดอีแท่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกษตร และวิถีชีวิตชุมชนที่โดดเด่น ด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จากแม่น้ำท่าจีน ทำให้พื้นที่นี้เหมาะแก่การเกษตรแบบผสมผสาน โดยเฉพาะส้มโอ GI มณฑลนครชัยศรีที่มีชื่อเสียง สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญบนเกาะ ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชนบ้านคลองผีเสื้อ: แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีต 2) โฮมสเตย์บ้านสวนบางเตย: ที่พักโฮมสเตย์แห่งแรกบนเกาะ 3) วัดทรงคนอง: วัดเก่าแก่อายุกว่า 300 ปี มีโบราณสถานและพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานกับวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนผ่านแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่พัฒนาควบคู่กับการเติบโตของพื้นที่เกาะลัดอีแท่น โดยทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนำเสนอคุณค่าของงานสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชน มีปราชญ์ชุมชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่พร้อมและเอกลักษณ์ในการนำเสนอความเป็นชุมชนผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งทางการเกษตร ทางวัฒนธรรม และทางศาสนา ซึ่งผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจะไปส่วนหนึ่งช่วยสะท้อนถึงอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ เกาะลัดอีแท่นยังมีจุดเด่นด้านการเดินทางที่สะดวก ใกล้กรุงเทพมหานคร และมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลาย

3) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

เกาะลัดอีแท่นได้ริเริ่มพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ ประชากรในพื้นที่เกาะลัดอีแท่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีทำการเกษตรในรูปแบบที่หลากหลายและพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์หลายอย่าง ดังนั้นหน่วยราชการและชุมชนจึงส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผสมผสานเชิงเกษตรและวิถีชุมชน ซึ่งชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น สามารถดึงดูดความสนใจให้เข้ามาเยี่ยมชมได้ตลอดปี ที่ไม่ว่าใครมาก็ต้องประทับใจ เพราะเป็นเกาะเล็ก ๆ ในนครปฐมที่เต็มไปด้วยจุดเช็คอินท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม อาหารท้องถิ่น วิถีชีวิตทุกอย่างล้วนรวมไว้ที่นี่แล้ว ใช้เวลาเที่ยวแค่วันเดียว แต่ได้รับประสบการณ์พิเศษ ทั้งนี้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้ 1) วัดไร่ขิง ก่อนเที่ยวชมเกาะลัดอีแท่น มาแวะไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคลที่วัดไร่ขิงกันก่อน มีจุดให้อาหารปลา และยังเป็นจุดขึ้นรถรางพาเที่ยวเกาะลัดอีแท่น และยังสามารถแวะชมเรือรบ ต.96 ใกล้ ๆ กันกับวัดไร่ขิงได้อีกด้วย 2) MADI ณ ลัดอีแท่นมาดิกาเฟ่ เป็นเหมือนตลาดเล็ก ๆ ในโซนธรรมชาติ มีอาหารและเครื่องดื่มที่ทำจากวัตถุดิบในท้องถิ่น อย่างส้มโอนครชัยศรี มีสินค้าและผลผลิตจากชุมชน ทั้งผลไม้ งานคราฟต์ งานแฮนด์เมด 3) บ้านสวนโพธิ์แดง เป็นพื้นที่สวนสีเขียวใกล้ชิดธรรมชาติแบบสุด ๆ ภายในสวนมีผลไม้หลากหลายชนิด และยังมีบริการเลี้ยงตัวซันหรือฝั้วจิ้งจอกในสวนอีกด้วย 4) อารามไต่เสียดกวัน (มูลนิธิเต้าธรรมะสยาม) สายบุญสายบุญต้องห้ามพลาด! อารามไต่เสียดกวัน สถาปัตยกรรมสวยงามอลังการ ด้วยชัยภูมิเหมาะสม เป็นเมืองน้ำ 8 ทิศ เราสามารถเข้ามาเยี่ยมชมประวัติ และไหว้สักการะ สะเดาะเคราะห์หรือแก้ปวงกันได้ 5) บ้านสวนบางเตย ที่พักสำหรับสายชิล อยู่ติดริมแม่น้ำ มีไฮไลต์เป็นเรือนทรงไทยสวยงาม มีบ้านที่ถูกออกแบบคล้ายเรือโบราณสุดเก๋ และสะดวกสุด ๆ เพียงแค่ล่องเรือข้ามฝั่งก็เช็คอินตลาดน้ำดอนหวายได้เลย 6) กว๊านเตี้ยพุมโบราณตาทรงคนอง กว๊านเตี้ยพุมยาโบราณ วิถีธรรมชาติ นั่งชิลชาเพลิน ๆ พร้อมเติมพลังงานระหว่างวันด้วยกัวยเตี้ยพุมเครื่องแน่น ๆ เส้นเหนียวนุ่ม มีน้ำตาลสดหวานเย็นชื่นใจไว้บริการ ใครมาเที่ยวเกาะลัดอีแท่น ต้องลองชิมกัวยเตี้ยพุมนี้ 7) วัดทรงคนอง วัดโบราณที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานในย่านแม่น้ำท่าจีน มีร่องรอยโบราณต่าง ๆ อย่างเก๋งจีนและสำเภจีน เล่าเรื่องราวชาวจีนที่อาศัยอยู่ในย่านนี้สมัยก่อน สายบุญสายบุญสามารถแวะมากราบไหว้หลวงพ่อเพื่อความเป็นสิริมงคลได้ และ 8) ไร่แสนรักษ์ เดินชมสวนส้มโอแบบเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ยังมีผลโกโก้สด ๆ ให้ได้ลองชิมลิ้มรสชาติอีกด้วย ทั้งหมดนี้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวจากถรางนำเที่ยวที่นำเที่ยวทั่วทั้งเกาะลัดอีแท่น และที่เกาะลัดอีแท่นก็ยังมียี่สิบเก้าเปิดให้บริการเช่นกัน อีก

ทั้งมีผลิตภัณฑ์แปรรูป ประกอบด้วย 1) ผลไม้แช่อิ่ม 2) น้ำลูกหม่อนและชาใบหม่อน 3) เปลือกส้มโออบแห้ง แยมส้มโอ และเปลือกส้มโอแช่อิ่ม 4) ส้มโออินทรีย์ 5) กล้วยหอมทอด และ 6) ปุยอินทรีย์

ทั้งนี้ การเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นนั้น บทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายควรแสดงออกในฐานะ “เจ้าบ้านที่ดี” และเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว โดยยังคงดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์อันแท้จริงของชุมชน ไม่จำเป็นต้องปรับตัวหรือเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมเพื่อรองรับตามความต้องการของนักท่องเที่ยวจนสูญเสียความเป็นตัวตนของพื้นที่ ชุมชนควรออกแบบสินค้าและบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา พร้อมสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์การเกษตร งานหัตถกรรม และกิจกรรมการเรียนรู้แบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนยังเผชิญปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและผลประโยชน์ไม่ทั่วถึง ผู้ประกอบการบางกลุ่มระบุว่า รายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่กระจายครบทุกครัวเรือน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำภายในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “คนที่ได้ประโยชน์ส่วนมากเป็นกลุ่มตลาดและร้านค้าใหญ่ คนทำสวนจริง ๆ ยังได้น้อย” 2) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขยายตัวของนักท่องเที่ยวทำให้บางพื้นที่เริ่มเผชิญปัญหาขยะ น้ำเสีย และความแออัดในวันหยุด ปราชญ์ชุมชนให้ข้อมูลว่า “ถ้านักท่องเที่ยวเยอะเกินไป บางทีก็ทำให้คลองสกปรก ชาวบ้านต้องช่วยกันดูแลมากกว่าเดิม” 3) ความเสี่ยงต่อการสูญเสียอัตลักษณ์และภูมิปัญญา หากกิจกรรมท่องเที่ยวถูกปรับเปลี่ยนเพื่อพาณิชย์นิยมมากเกินไป อาจทำให้ภูมิปัญญาบางอย่างถูกลดทอนคุณค่า ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ถ้าเราต้องเปลี่ยนกิจกรรมให้เข้าตานักท่องเที่ยวมากเกินไป ความเป็นดั้งเดิมของชุมชนจะลดลง” และยังพบว่ามีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการร่วมกัน เช่น ขาดระบบจัดการที่เป็นเอกภาพและการประสานงานระหว่างกลุ่มอาชีพ องค์กรท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ชาวบ้านบางคนให้ความเห็นว่า “บางทีหน่วยงานมาทำโครงการ แต่ไม่ได้แจ้งทุกกลุ่ม ทำให้ชุมชนไม่รู้ทิศทางร่วมกัน”

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้นำชุมชนด้านการท่องเที่ยวตระหนักดีถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวว่าเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เช่น “สิ่งที่ทำให้คนอยากมา คือความดั้งเดิมของเรา ถ้าไม่รักษาไว้ นักท่องเที่ยวก็ไม่เห็นความต่าง” – ผู้นำชุมชน ดังนั้น ชุมชนจำเป็นต้องมี การบริหารจัดการร่วมกัน การวางแผนที่เน้นความยั่งยืน การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การประเมินผลกระทบเป็นระยะ เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในอนาคต และทำให้รายได้หมุนเวียนสู่คนในชุมชนมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์บนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ของเกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงาน ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์กรภายในชุมชนเพื่อร่วมทำงาน ด้านการท่องเที่ยวระหว่างชาวบ้านกับองค์การบริหารท้องถิ่น ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศน์และวัฒนธรรมของเกาะลัดอีแท่น เพื่อร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชนเกาะลัดอีแท่น มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายใช้ชีวิตแบบพอเพียง คนส่วนใหญ่ภายในเกาะลัดอีแท่นทำอาชีพเป็นเกษตรกร ในปัจจุบันเกาะลัดอีแท่นได้ทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยที่ดินหนึ่งแปลงจะไม่ได้ปลูกแค่เพียงส้มโอแต่ยังสามารถเลี้ยงปลา และปลูกพืชอย่างอื่นผสมลงไปด้วย ดังนั้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาภายในเกาะลัดอีแท่นจึงได้ส่งผลให้คนในชุมชนเกาะลัดอีแท่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ในเกาะลัดอีแท่นมีประเพณีวัฒนธรรมที่เหมือนประเพณีทั่วไปอาทิเช่น เทศกาลตรุษจีน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น แต่ภายในเกาะลัดอีแท่นยังมีประเพณีดั้งเดิมต่อกันมา คือ ประเพณีลอยเรือสำเภาเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า ภายในเกาะลัดอีแท่นยังได้มีการนำประเพณีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมท่องเที่ยว คือการเรียนรู้การทำขนมแข่งและขนมเทียน ฯลฯ ทั้งนี้สิ่งดูจทางด้านการท่องเที่ยวในเกาะลัดอีแท่น ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑวิถีชีวิตด้านการเกษตร 2) สวนส้มโอสายพันธุ์ทองดีและชาวน้ำผึ้ง 3) โฮมสเตย์สวนบางเตย 4) นมัสการหลวงพ่อบุญวัดทรงคนอง 5) เรียนรู้ระบบการปลูกพืชอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน เช่น ต้นส้มโอสายพันธุ์ดี แม่น้ำท่าจีน การเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

นอกจากนี้ภายในเกาะลัดอีแท่นยังเป็นพื้นที่ ที่ปลอดโรงงานอุตสาหกรรม จนได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่สีเขียวใกล้เมืองกรุง ซึ่งสอดคล้องกับ มัสลิน บัวบาน รัตติยากร รัตนฤทธิชัย อารีญา ทับทิมตระกูลดี วนิดา ศรีอนุชิต และวาทีนิ เพชรไพรแก้ว (2561) ทำการศึกษา แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า บริบทพื้นที่ของเกาะลัดอีแท่น มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชผลทางการเกษตร และเกาะลัดอีแท่นยังมีทรัพยากรที่หลากหลาย ได้แก่ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรที่ธรรมชาติสร้างขึ้น ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อปัจจัยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในเกาะลัดอีแท่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเกาะลัดอีแท่น เป็นนักท่องเที่ยวที่ร่วมกิจกรรมระยะสั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเกษตร

การจัดการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ สินค้าและของที่ระลึก ในชุมชนเกาะลัดอีแท่น จังหวัดนครปฐม ลักษณะทั่วไปของเกาะลัดอีแท่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกษตร และวิถีชีวิตชุมชนที่โดดเด่น ด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จากแม่น้ำท่าจีน ทำให้พื้นที่นี้เหมาะแก่การเกษตรแบบผสมผสาน โดยเฉพาะส้มโอ GI มณฑลนครศรีธรรมราชที่มีชื่อเสียง สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญบนเกาะ ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชนบ้านคลองผีเสื้อ: แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีต 2) โฮมสเตย์บ้านสวนบางเตย: ที่พักโฮมสเตย์แห่งแรกบนเกาะ 3) วัดทรงคนอง: วัดเก่าแก่อายุกว่า 300 ปี มีโบราณสถานและพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานกับวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สะท้อนผ่านแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่พัฒนาควบคู่กับการเติบโตของพื้นที่เกาะลัดอีแท่น โดยทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนำเสนอคุณค่าของงานสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชน มีปราชญ์ชุมชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่พร้อมและเอกลักษณ์ในการนำเสนอความเป็นชุมชนผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งทางการเกษตร ทางวัฒนธรรม และทางศาสนา ซึ่งผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจะมีส่วนหนึ่งที่ช่วยสะท้อนถึงอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ เกาะลัดอีแท่นยังมีจุดเด่นด้านการเดินทางที่สะดวก ใกล้กรุงเทพมหานคร และมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลาย สอดคล้องกับบุญปี รัตนถาวร และพรชัย จิตติวสุรัตน์ (2567) ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงสถานการณ์บนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น นครปฐม พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเกาะลัดอีแท่นเป็นการผสมผสานเส้นทางสัญจรทางบกและทางน้ำ ประกอบด้วย 3 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยว A: มุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเส้นทางท่องเที่ยว B: มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม และเส้นทางท่องเที่ยว C: มุ่งเน้นด้านภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ ข้อเสนอแนะให้คำนึงขอบเขตและระดับในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ทางสังคมของชุมชน รวมถึง ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ยังพบว่า ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น มีดังนี้ 1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ รายได้ในชุมชนเพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่กระจายทั่วถึง เกิดสินค้าและบริการใหม่ เช่น โฮมสเตย์ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก แต่หากไม่มีการจัดการ อาจทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นหรือเกิดการแข่งขันภายในชุมชน 2. ผลกระทบทางสังคม การรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากอาจกระทบต่อวิถีชีวิตเรียบง่ายของชุมชน เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้รับประโยชน์มาก-น้อย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ หากขาดการสื่อสาร อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง 3. ผลกระทบทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างถูกนำมาฟื้นฟูและนำเสนอใหม่ ทำให้เกิดการอนุรักษ์แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากการนำเสนอไม่เหมาะสม อาจเกิดการ “ทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้า” (Cultural Commodification) การออกแบบกิจกรรมที่แท้จริงตามบริบทชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อคงคุณค่าดั้งเดิม

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชน 1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากทุนทางวัฒนธรรมและพื้นที่ สำรวจและรวบรวมทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว อนุรักษ์และพัฒนา

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนาให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าดั้งเดิม ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรให้เป็นรูปแบบ Agro-tourism เช่น การเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ การเก็บผลผลิตตามฤดูกาล หรือกิจกรรมร่วมกับเกษตรกร 2. เสริมสร้างบทบาทของปราชญ์ชุมชนเป็นผู้นำเสนอเรื่องราว พัฒนาบทบาท ปราชญ์ชุมชน ให้เป็นวิทยากรท้องถิ่น นำชม เล่าเรื่องราว และถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เป็นจุดขายของพื้นที่ จัดทำหลักสูตรท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ เช่น เรียนงานหัตถกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน การทำอาหารพื้นถิ่น สร้างเครือข่ายปราชญ์ชุมชนเพื่อรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวและสร้างความยั่งยืนด้านองค์ความรู้ 3. พัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและศูนย์เรียนรู้ชุมชน ปรับปรุงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นพื้นที่สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชน ผ่านนิทรรศการแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) หรือการจัดแสดงเรื่องราว (Storytelling) ส่งเสริมให้พิพิธภัณฑ์เป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางท่องเที่ยว (Tourist Information Hub) เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือชุมชน พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น ป้ายความรู้ คู่มือท่องเที่ยว หรือสื่อดิจิทัล เพื่อให้เข้าใจบริบทวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น 4. พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและลวดลาย สัญลักษณ์ที่มีความหมายในชุมชน เป็นแรงบันดาลใจสำหรับผลิตภัณฑ์ สร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของชุมชน (Community Product Identity) เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและคุณค่า ส่งเสริมความร่วมมือของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในพื้นที่ 5. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน ตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT Committee) เพื่อดูแลการบริหารจัดการ การแบ่งปันรายได้ และการรักษาสีเขียวแวดล้อม กำหนดแนวทางดูแลนักท่องเที่ยว เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในบางช่วงเวลา หรือกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย พัฒนาระบบสื่อสารการตลาดผ่านออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น แผนที่ท่องเที่ยว เว็บไซต์ หรือโซเชียลมีเดียของชุมชน 6. สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นจุดขาย เช่น อาหาร การแสดง งานหัตถกรรม จัดเทศกาลท้องถิ่น หรือกิจกรรมประจำฤดูกาลดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งเสริมผู้ประกอบการรุ่นใหม่ให้พัฒนาโมเดลธุรกิจที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับสินค้าและบริการ สอดคล้องกับ Siriporn (2564) ที่ระบุว่าความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่สามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องลงทุนสูง อีกทั้ง Howkins (2013) ที่ยังกล่าวถึงบทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็นแนวทางเพิ่มมูลค่าสินค้าท้องถิ่นด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่เกาส์อีแท่นนำมาปรับใช้

การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็กและชาวบ้าน หรือชุมชนท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การทดสอบรสชาติ และการสัมผัส ซึ่งมีลักษณะดังนี้ 1) จัดกลุ่มของพื้นที่เพื่อจูงใจให้คนมาท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอย 2) ผสมผสานรูปแบบที่แตกต่างเพื่อสร้างประสบการณ์และความทรงจำที่ดี 3) บอกเล่าเรื่องราวผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นและมรดกที่มีชีวิตสู่ประสบการณ์ 4) รวบรวมประสบการณ์ของท้องถิ่นเพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว 5) ใช้ผลิตภัณฑ์เชิงประสบการณ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 6) เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับรูปแบบของชุมชนหรือท้องถิ่น 7) ร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่แข็งแกร่ง 8) สร้างแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นเพื่อให้ได้รับประสบการณ์เฉพาะเพื่อสร้างประสบการณ์ทางความทรงจำ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ในชุมชนเกาส์อีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จะเป็นการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทำอาหารไทย การเยี่ยมชมตลาดท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น และการสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นเป็นโอกาสที่ยอดเยี่ยมสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าใจและสัมผัสกับวัฒนธรรม ธรรมชาติ และวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ของวิสาหกิจชุมชน
 - 1) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเกาะลัดอีแท่นควรวางแผนจัดประชุมร่วมกับสมาชิกทุกกลุ่ม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เช่น กิจกรรมเกษตรสร้างสรรค์ การทำอาหารพื้นบ้าน การสร้างของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม
 - 2) ควรกำหนด แนวทางการติดตามและประเมินผลในอนาคต เช่น การสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของกิจกรรม เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้เกิดคุณค่าและเพิ่มรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน
 - 3) ควรขยายการมีส่วนร่วมไปยัง กลุ่มคนระดับรากหญ้าและครัวเรือนทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระจายอย่างเท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน
2. การส่งเสริม Story Telling ผ่านประวัติศาสตร์และภูมิปัญญา
 - 1) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครปฐมสามารถสนับสนุนการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ ประวัติความเป็นมา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านสื่อที่ทันสมัย เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก แอปพลิเคชันท่องเที่ยว
 - 2) การติดตามผลสามารถทำได้โดยวัด การรับรู้และความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น จำนวนผู้เข้าชมสื่อ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม Story Telling และการสะท้อนต่อชุมชนในรูปแบบ Feedback
3. การสนับสนุนระบบการขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 1) ภาครัฐและภาคเอกชนควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนสาธารณะบนเกาะลัดอีแท่น ให้มีเอกลักษณ์และเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
 - 2) การติดตามและประเมินผลควรรวมถึง ความสะดวกในการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวและผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น เช่น การสำรวจความพึงพอใจ การวิเคราะห์ปริมาณผู้ใช้บริการ และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ขวัญฤทัย ครองยุติ และ วชิรวิชัย วรชิตนุพงศ์. (2567). การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตำบลนางแล จังหวัดเชียงราย. คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ฐปณี รัตนถาวร และ พรชัย จิตติวสุรัตน์. (2567). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงฐานบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเกาะลัดอีแท่น นครปฐม. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 (1), 85–116.
- มัสลิน บัวบาน, รัตติยากร รัตนฤทธิชัย, อารีญา ทับทิมตระกูลดี, วนิดา ศรีอนุชิต และวาทีนี เพชรไพรแก้ว. (2561). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เกาะลัดอีแท่น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. ใน เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (หน้า 1277–1292). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานจังหวัดนครปฐม. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของจังหวัดนครปฐม. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครปฐม.

ภาษาอังกฤษ

- Howkins, J. (2013). *The creative economy: How people make money from ideas*. Penguin.
- Manopawit, P. (2021). *Tourism based on biodiversity and revitalizing the economy and protecting the environment after COVID-19*. <https://bkktribune.com>
- OECD. (2023). *Tourism trends and policies*. Organization for Economic Co-operation and Development.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *Summary of important points national economic and social development plan no. 12 (2017-2021)*. Office of the Prime Minister.
- Peng, J., Yang, X., Fu, S., & Huan, T. C. (2023). Exploring the influence of tourists' happiness on revisit intention in the context of traditional Chinese medicine cultural tourism. *Tourism Management*, 94, Article 104647.
- Ramkissoon, H., Weiler, B., & Smith, L. D. G. (2012). Place attachment and pro-environmental behavior in national parks: The development of a conceptual framework. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(2), 257-276.
- Siriporn, W. (2021). Biodiversity-based tourism and local knowledge in agricultural communities. *Journal of Environmental Humanities*, 9(3), 77-90.
- UNWTO. (2023). *World tourism barometer*. United Nations World Tourism Organization.

อิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเอง
ที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

THE INFLUENCE OF WORKPLACE SPIRITUALITY AND SELF-DETERMINATION
ON PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF EMPLOYEES IN A LOGISTICS COMPANY,
BANGKOK

อริยา ละวรรณ¹ และรัตติกรณ์ จงวิศาล²
Oraya Lawanna¹ and Rattigorn Chongvisal²

^{1,2} หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Master of Sciences Program in Industrial and Organizational Psychology, Kasetsart University
E-mail: oraya.law@ku.th

Received: May 30, 2025

Revised: December 8, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และ 3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเองที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ พนักงานบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 247 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล แบบวัดจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน แบบวัดการกำหนดตนเองและแบบวัดความผาสุกทางจิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำตัวแปรเข้าทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร มีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิตอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.38, $\bar{X} = 4.03$ S.D. = 0.45 และ $\bar{X} = 4.04$ S.D. = 0.46 ตามลำดับ) จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .637$ และ $.639$ ตามลำดับ) และจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครได้ร้อยละ 45.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ

จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง ความผาสุกทางจิต

ABSTRACT

The objectives of this study were to study 1. the level of workplace spirituality, self-determination, and psychological well-being of employees in a logistics company, Bangkok, 2. the relationship between workplace spirituality and self-determination with psychological well-being of employees in a logistics company, Bangkok and 3. the influence of workplace spirituality and self-determination on psychological well-being of employees in a logistics company, Bangkok. The Samples of the study were 247 employees of a logistics company, Bangkok. The data were collected through questionnaires, which consisted of personal data, the workplace spirituality scale, the self-determination scale, and the psychological well-being scale. The data were analyzed with statistical computer software. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis (enter method). The results revealed that employees in a logistics company, Bangkok had workplace spirituality, self-determination, and psychological well-being in high level ($\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.38, $\bar{X} = 4.03$ S.D. = 0.45 and $\bar{X} = 4.04$ S.D. = 0.46, respectively), workplace spirituality and self-determination were positively related to psychological well-being of employees in a logistics company, Bangkok at .01 level of significance ($r = .637$ and $.639$, respectively) and workplace spirituality and self-determination could jointly predict psychological well-being of employees in a logistics company, Bangkok around 45.3% at .01 level of significance.

Keywords

Workplace Spirituality, Self-Determination, Psychological Well-Being

ความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะปัจจุบันทุกองค์การจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและเคลื่อนไหวให้ทันต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งรวมไปถึงบริษัทที่ประกอบธุรกิจด้านโลจิสติกส์ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของเทคโนโลยี ด้วยภาวะที่การแข่งขันของธุรกิจทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญเรื่องประสิทธิภาพและลดต้นทุน ด้านการเปลี่ยนแปลงในโซ่อุปทานของธุรกิจ ในอนาคตกิจกรรมต่างๆ ในโซ่อุปทานจะถูกดำเนินการแบบอัตโนมัติมากขึ้น ด้านมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม หลายประเทศได้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยการสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศแบบยั่งยืน รวมไปถึงปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงานในกลุ่มสายวิชาชีพ ซึ่งเกิดจากโครงสร้างประชากร ระบบการศึกษา และระบบค่าจ้างกับความต้องการแรงงานในอุตสาหกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน (พงษ์พันธ์ บัณฑิตสกุลชัย และคณะ, 2561) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อองค์กร แต่ยังส่งผลกระทบต่อพนักงานในองค์กรที่จะต้องปฏิบัติงานภายใต้สภาวะความกดดันอย่างมาก มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะ (Well-being) เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากพนักงานที่ยังคงอยู่ในองค์การจำเป็นต้องแบกรับภาระงานที่มีอยู่ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปแบบไม่ทันตั้งตัว การมีสุขภาวะที่ดีจึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่องค์การสหประชาชาติกำหนดเป็น 1 ใน 17 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2566) โดยแนวคิดเรื่องสุขภาวะได้รับการตระหนักถึงอย่างมากในหลายภาคส่วนทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน หนึ่งในด้านสุขภาวะที่สำคัญและถูกกล่าวถึงในบริบทของพนักงานในองค์กร คือ ด้านสุขภาวะทางจิต หรือ ความผาสุกทางจิต (Psychological Well-Being) (เมธาวี อื้ออารีย์กุล และ กุณพลทิพย์ พานิชภักดิ์, 2563) เป็นคุณลักษณะของจิตด้านบวกที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ที่ทำให้เกิดความสมดุลทางจิตใจ จากแนวคิดของ Veit and Ware

(1983) กล่าวว่าความผาสุกทางจิต เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสุขภาพจิต (Mental Health) ซึ่งพบว่าพนักงานที่มีความสุขจะทำงานที่ให้ผลผลิตมากกว่า บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์สัมฤทธิ์กับความสำเร็จในชีวิตได้

ในการศึกษาเรื่องความผาสุกทางจิต พบว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความผาสุกทางจิต คือ จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน (Workplace Spirituality) เนื่องด้วยองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนหรือมนุษย์แตกต่างจากเครื่องจักรในการทำงาน คือ มนุษย์มีร่างกาย มีสมอง มีจิตใจ มีอารมณ์ความรู้สึก การทำงานหรือการเข้ามาอยู่ในองค์การ มนุษย์ก็นำจิตวิญญาณของตนเองเข้ามาด้วย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2564) ซึ่งจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ที่มีพลัง สุข ความตระหนักรู้ ความเชื่อมโยงระหว่างค่านิยมของตนเองกับงาน และเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Kinjerski and Skrypnik, 2004) และอีกปัจจัยหนึ่งที่มีการศึกษาพบว่าส่งผลต่อความผาสุกทางจิต คือ การกำหนดตนเอง (Self-determination) เป็นหนึ่งในแนวคิดของแรงจูงใจภายในที่สำคัญ และยังคำนึงถึงความต้องการทางจิตใจพื้นฐานที่ซ่อนเร้นอยู่ในชีวิตมนุษย์ ได้แก่ การมีอิสระ (Autonomy) การมีความสามารถ (Competence) และการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness) ซึ่งบุคคลที่มีการกำหนดตนเองสูงจะมีความรู้สึกในเชิงบวก และสามารถควบคุมการกระทำต่างๆ ของตนเองได้ทั้งหมด (Ryan and Deci, 2017)

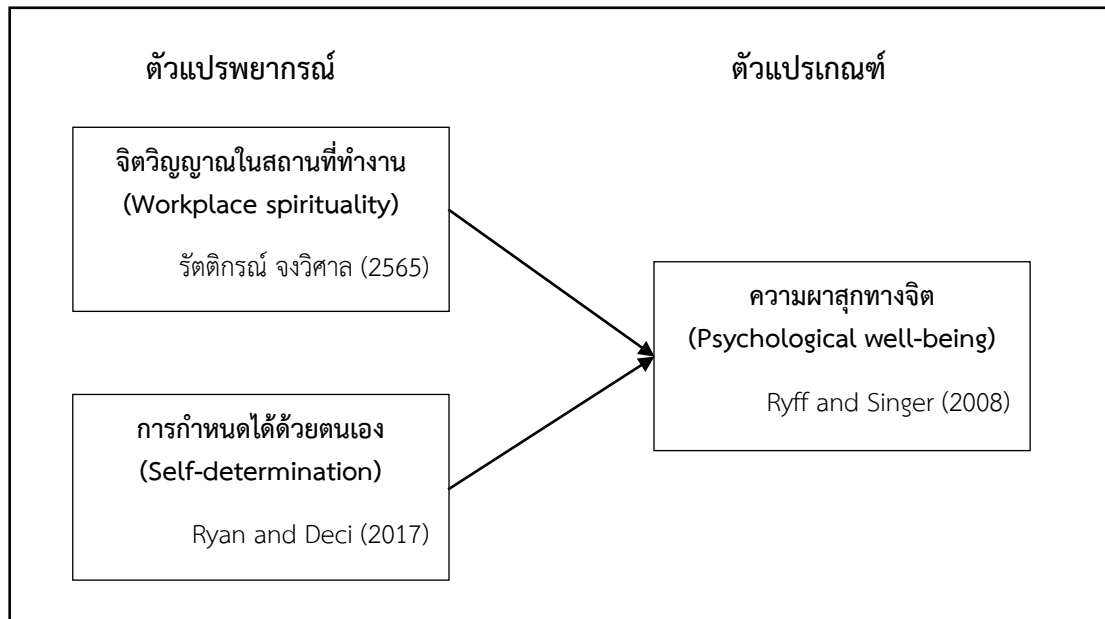
จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาระดับจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิต รวมทั้งความสัมพันธ์และอิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเอง ที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเองที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเอง ที่มีต่อความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการหลากหลายท่าน ได้แก่ แนวคิดจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน (Workplace spirituality) ของรัตติกรณ์ จงวิศาล (2565) แนวคิดการกำหนดตนเอง (Self-determination) ของ Ryan and Deci (2017) และแนวคิดความผาสุกทางจิต (Psychological well-being) ของ Ryff and Singer (2008) โดยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานงานวิจัย

1. จิตวิญญาณในที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
2. การกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
3. จิตวิญญาณในที่ทำงานและการกำหนดตนเองสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ พนักงานระดับปฏิบัติการ ภายในบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 691 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างใน อภิญา หิรัญวงศ์, 2565) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 จนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 247 คน จากนั้นผู้ศึกษาดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยจำแนกพนักงานตามกลุ่มงาน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่มงานแล้ว ผู้ศึกษาใช้การสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience sampling) เพื่อไม่ให้รบกวนการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้บังคับบัญชาของแต่ละกลุ่มงานดำเนินการแจกแบบสอบถาม เมื่อพบพนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ในกลุ่มงานนั้นๆ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้ทำการติดต่อกับผู้จัดการทั่วไปฝ่ายทรัพยากรบุคคลบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ รายละเอียด และขอความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถให้ความร่วมมือด้วยความสมัครใจและมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการศึกษาได้หากมีความต้องการ อีกทั้งข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและใช้ข้อมูลเฉพาะการศึกษานี้เท่านั้น โดยแนบเอกสารแสดงรายละเอียดของแบบสอบถามที่จะใช้เก็บข้อมูลประกอบการพิจารณา

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบสอบถามจิตวิญญาณในที่ทำงาน ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการกำหนดตนเอง และส่วนที่ 4 แบบสอบถาม

ความผาสุกทางจิต โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และภาษาที่ใช้ โดยการหาค่า Item-total correlation จากสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำข้อคำถามทั้งหมดมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน การกำหนดตนเอง และความผาสุกทางจิต (ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .980, .886 และ .837 ตามลำดับ)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติพื้นฐาน เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ได้ทำการวิจัย และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter regression) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ตัวพยากรณ์ร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาทำการติดต่อกับผู้จัดการทั่วไปฝ่ายทรัพยากรบุคคลบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ รายละเอียด รวมถึงขอความร่วมมือในการติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆ จากนั้นจึงประสานงานไปยังผู้บังคับบัญชากลุ่มงานต่างๆ เพื่อแจกแบบสอบถามออนไลน์ (Google form) ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 1 เดือน เพื่อให้ได้แบบสอบถามครบถ้วนจำนวน 247 ชุด หลังจากนั้นผู้ศึกษาทำการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์ ประมวล และแปลผลตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 76.9 ในช่วงอายุพบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.2 สถานภาพสมรสส่วนใหญ่พบว่ามีส่วนภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 78.9 ระดับการศึกษาสูงสุด พบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 96.4 และอายุงานในองค์กรปัจจุบัน พบว่าส่วนใหญ่มีช่วงอายุงาน 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.4

พนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .38) การกำหนดตนเองอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .45) และความผาสุกทางจิตอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .46)

จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .637$, .639) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยคำนวณจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัว ได้แก่ จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน และการกำหนดตนเอง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระไม่เกิน .80 (อภิญญา หิรัญวงษ์, 2565) จึงสามารถทำการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณต่อไปได้ ดังแสดงตารางที่ 1

เมื่อนำมาวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณแบบ Enter พบว่า จิตวิญญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเองสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) เท่ากับ .677 และสามารถร่วมกันอธิบายความผาสุกทางจิตได้ร้อยละ 45.3 ($R^2_{adj} = .453$) ได้อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังแสดงตารางที่ 2

สมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของความผาสุกทางจิตของพนักงานในรูปคะแนนดิบ = $.830 + .427$ (จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน) + $.372$ (การกำหนดตนเอง) และสมการพยากรณ์ของความผาสุกทางจิตของพนักงานในรูปสมการถดถอยมาตรฐาน = $.354$ (จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน) + $.364$ (การกำหนดตนเอง) สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อพนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานสูงขึ้นจะส่งผลให้พนักงานมีความผาสุกทางจิตสูงขึ้น และ

เมื่อพนักงานมีการกำหนดตนเองสูงขึ้นจะส่งผลให้พนักงานมีความผูกพันทางจิตสูงขึ้น โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อความผูกพันทางจิตมากที่สุดคือ การกำหนดตนเอง รองลงมาคือ จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเองของพนักงาน (n=247)

ตัวแปร	จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน	การกำหนดตนเอง
จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน	1	
การกำหนดตนเอง	.777**	1

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การถดถอยของตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันทางจิตของพนักงาน ด้วยการใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter (n=247)

ตัวพยากรณ์	b	SEb	Beta	t	p
จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน	.427	.090	.354	4.722	.000
การกำหนดตนเอง	.372	.076	.364	4.857	.000
ค่าคงที่ (Constant)	.830	.231		3.588	.000

$R = .677$ $R^2 = .458$ $R^2_{adj} = .453$ $F_{overall} = 103.066$ Sig F = .000***

*** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานอยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากค่านิยมของบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ที่จะต้องพัฒนาลักษณะการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการใช้ความคิดที่สร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ส่งเสริมในการทำงาน ส่งผลให้พนักงานมีความกระตือรือร้น พัฒนาตนเองและการทำงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการสนับสนุนจากองค์กรในเรื่องของการจัดฝึกอบรมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมในห้องเรียน การฝึกอบรมแบบออนไลน์ หรือการฝึกอบรมในสถานการณ์จริง เพื่อให้พนักงานสามารถพัฒนาทักษะได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ลักษณะงานของพนักงานที่จะต้องใช้ทักษะในการสื่อสารเป็นหลัก ไม่จะเป็นการติดต่อลูกค้า การประสานงานกับแผนกต่างๆ ทั้งภายในและนอกองค์กร ทำให้พนักงานเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น เห็นคุณค่าความสัมพันธ์กับผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น อีกทั้งองค์กรได้มุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจในรูปแบบ ESG ที่ย่อมาจาก Environmental (สิ่งแวดล้อม) Social (สังคม) และ Governance (ธรรมาภิบาล) เป็นการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นความยั่งยืน (Sustainability) โดยไม่หวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญแก่ 3 ปัจจัย ได้แก่ การดูแลสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการกำกับดูแลกิจการโดยใช้หลักธรรมาภิบาล อาจส่งผลให้พนักงานตระหนักถึงประโยชน์ของงานที่มีต่อตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Robbins and Judge (2017) ที่ว่าองค์การที่มีจิตวิญญาณจะสร้างวัฒนธรรมขององค์การ จากเป้าหมายที่มีคุณค่าหรือมีความหมาย ถึงแม้ว่าผลกำไรจะมีความสำคัญ แต่กำไรไม่ใช่เป้าหมายหลักขององค์การ

ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีการกำหนดตนเองอยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากลักษณะงานจะต้องให้ความสำคัญกับเวลาในการจัดส่งสินค้าและบริการให้กับลูกค้าตามกำหนด ทำให้พนักงานทุกกลุ่มงานจะต้องมีทักษะในการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว สอดคล้องตามแนวคิดของ Wehmeyer (2020) ที่อธิบายว่า การกำหนดตนเองจะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องเกิดจากการเลือกกระทำด้วยตนเอง และการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยปราศจากอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้การที่องค์กรเห็นคุณค่าของพนักงานที่มีความสามารถ จึงมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อการเลื่อนตำแหน่ง การปรับเงินเดือน หรือค่าตอบแทนอื่นๆ เพิ่มเติมของพนักงาน โดยจะพิจารณาจากความสามารถในการทำงานจนมีผลงานออกมาเป็นที่ประจักษ์เป็นหลัก อีกทั้งองค์กรยังมีส่วนสนับสนุนให้พนักงานพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการกำหนดโปรแกรมฝึกอบรมที่เหมาะสมไม่ให้กระทบตารางงานการทำงานของพนักงาน การให้สิทธิ์พนักงานโอนย้ายงาน เพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้พนักงานได้เรียนรู้งานที่หลากหลาย พัฒนาความรู้และทักษะการทำงานใหม่ๆ ได้ รวมไปถึงองค์กรยังส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการให้หรือการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมทุกๆ 3 เดือน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือกิจกรรมนวดผ่อนคลายกับผู้พิการทางสายตา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีความผาสุกทางจิตอยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากพนักงานรู้สึกถึงความเอาใจใส่ ความห่วงใยขององค์กรที่มีต่อพนักงานในหลายๆ สถานการณ์ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นช่วงการเกิดโรคระบาดโควิด-19 องค์กรส่วนใหญ่มีนโยบายการปรับลดพนักงาน เนื่องจากประสบปัญหาการขาดทุนครั้งใหญ่ ซึ่งสวนทางกับองค์การที่พยายามรักษาพนักงานไว้ โดยที่ไม่มีนโยบายปรับลดพนักงานดังกล่าว และพยายามหาวิธีที่ช่วยบรรเทาและฟื้นฟูจิตใจของพนักงานให้ดีขึ้น นอกจากนี้ค่านิยมขององค์กรที่ส่งเสริมความคิดที่สร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการทำงานส่งผลให้พนักงานได้พัฒนาศักยภาพ เปิดรับประสบการณ์ที่จะสามารถพัฒนาตนเองให้เติบโตอย่างต่อเนื่องได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manjeera, Gundu, and Rao (2024) ที่ระบุว่า ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้เกิดการเติบโตอย่างต่อเนื่องและการบรรลุศักยภาพของตนเอง อีกทั้งการได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาที่ให้อิสระในการตัดสินใจ ให้ได้คิดและได้ลงทำอะไรใหม่ๆ อย่างเต็มที่ ภายใต้กรอบหรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หากเกิดปัญหาที่เกินขอบเขตความสามารถของพนักงาน พนักงานสามารถนำปัญหาเหล่านั้นไปปรึกษาผู้บังคับบัญชาและแก้ไขได้ทันภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ryff and Keyes (1995 อ้างใน อาภากร เปรี้ยวนิ่ม, พูลพงศ์ สุขสว่าง, และ ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, 2563) ที่ระบุว่าอิสระแห่งตนหรือความเป็นตัวของตัวเอง คือ คุณลักษณะที่บุคคลสามารถกระทำ แสดงความรู้สึก และใช้ความคิดเพื่อกำกับตนเอง พึ่งพาตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง และประเมินตนเองได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า จิตวิญญาณในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .637$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ทางบวก หมายความว่าหากพนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานสูงจะมีความผาสุกทางจิตสูง ในทางตรงกันข้าม หากพนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานต่ำจะมีความผาสุกทางจิตต่ำเช่นกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากพนักงานได้ใช้ความรู้ ทักษะ ความสามารถมาประยุกต์ใช้กับการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย พัฒนาทักษะของตนเองได้อย่างรอบด้าน และตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของงานที่ตนเองทำที่ส่งผลต่อผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Kinjerski and Skrypnek (2006 อ้างใน รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2566) ที่กล่าวว่า จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน คือ ความปรารถนาของพนักงานในการแสดงออกทุกแง่มุมของการทำงาน และการมีส่วนร่วมในงานที่มีความหมาย อันเกิดจากการสนับสนุนจากองค์กร นอกจากนี้ผลของการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Liang, et al. (2017) ที่ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน ความหมายในชีวิต และความผาสุกทางจิตของอาจารย์ ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานกับความผาสุกทางจิตมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานสูงขึ้น ก็จะส่งผลให้ความผาสุกทางจิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

และผลการวิจัยยังพบว่า การกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตของพนักงาน บริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .639$) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ทางบวก หมายความว่าหากพนักงานมีการกำหนดตนเองสูงจะมีความผาสุกทางจิตสูง ในทางตรงกันข้ามหากพนักงานมีการกำหนดตนเองต่ำจะมีความผาสุกทางจิตต่ำเช่นกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากพนักงานได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการให้อิสระทางความคิด ความไว้วางใจ รวมไปถึงการรับฟังและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การที่พนักงานได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ด้านการเห็นคุณค่าของพนักงานที่มีความสามารถ จึงมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่พิจารณาจากความสามารถในการทำงานเป็นหลัก ด้านการกำหนดโปรแกรมฝึกอบรมที่เหมาะสมกับพนักงาน รวมไปถึงด้านการส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Ryan and Deci (2017) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานทางจิตใจ เป็นกลไกการจูงใจที่สำคัญที่จะกระตุ้นและส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และต้องได้รับการตอบสนองให้ครบทุกองค์ประกอบก่อน จึงถือว่าเป็นการกำหนดตนเองอย่างแท้จริง ได้แก่ การมีอิสระ การมีความสามารถ และการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากนี้ผลของการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin et al., (2022) ที่ศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจที่เกี่ยวกับการกำหนดตนเองต่อความผาสุกทางจิตของพนักงานบัญชี โดยมีอารมณ์เชิงบวกและความปลอดภัยทางจิตใจเป็นตัวแปรคันกลาง ผลการศึกษพบว่า การกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตอย่างมีนัยสำคัญ

จิตวิทยญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเองสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงานได้ร้อยละ 45.3 ($R^2_{adj} = .453$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุเท่ากับ .677 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการกำหนดตนเองสามารถทำนายความผาสุกทางจิตได้สูงสุด รองลงมา คือ จิตวิทยญาณในสถานที่ทำงาน ทั้งนี้การที่การกำหนดตนเองสามารถพยากรณ์ความผาสุกทางจิตได้สูงสุด อาจเนื่องมาจากการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาที่ให้อิสระกับพนักงานให้ได้เลือกและตัดสินใจด้วยตนเองได้ การสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรเพื่อเติมเต็มและพัฒนาความสามารถของพนักงาน ผ่านโปรแกรมการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานและลักษณะงานของพนักงาน การบริหารพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านกระบวนการ ที่จะช่วยสร้างความก้าวหน้าในสายอาชีพให้กับพนักงาน ที่นอกเหนือจากการเลื่อนตำแหน่งงาน เห็นคุณค่าของพนักงานที่ความสามารถผ่านระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่กำหนดเกณฑ์เป็นมาตรฐานขององค์กร และการพัฒนาความสัมพันธ์ในองค์กรและช่วยเหลือสังคม ด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การบริจาคโลหิต กิจกรรมนวดผ่อนคลายกับผู้พิการทางสายตา กิจกรรมท่องเที่ยวประจำปี กิจกรรมกินเลี้ยงปีใหม่ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Arshadi and Kaabomeir (2020) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง การกำหนดตนเอง ความผาสุกทางจิต ความผาสุกในชีวิต และความผาสุกในสถานที่ทำงาน โดยเก็บข้อมูลจากพนักงาน บริษัท Marun Oil and Gas Producing ในยูเอเอ ประเทศอิหร่าน ผลการศึกษพบว่า การกำหนดตนเองเป็นตัวทำนายที่สำคัญที่สุดสำหรับความผาสุกทางจิต อย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของจิตวิทยญาณในสถานที่ทำงาน ผลการศึกษพบว่าจิตวิทยญาณในสถานที่ทำงานสามารถพยากรณ์ความผาสุกทางจิตได้ อาจเนื่องมาจากการสนับสนุนขององค์กรที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะของพนักงาน ให้สามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ผ่านการฝึกอบรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การ Coaching การกำหนดค่านิยมให้สอดคล้องกับการทำงาน รวมไปถึงการดำเนินธุรกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นแค่เพียงผลกำไร แต่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทั้งในด้านของสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการดำเนินธุรกิจด้วยความเป็นธรรม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Naami, Qanavati and Hashemi (2020) ที่ศึกษาเรื่องอิทธิพลของความไว้วางใจในองค์กรและจิตวิทยญาณในสถานที่ทำงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและความผาสุกทางจิต โดยมีความภาคภูมิใจแห่งตนในองค์กรเป็นตัวแปรสื่อ ผลการวิจัยพบว่าอิทธิพลของจิตวิทยญาณในสถานที่ทำงานส่งผลต่อความผาสุกทางจิต ทำให้มีการยอมรับตนเองมากขึ้น ปรับปรุงความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความรู้สึกเป็นอิสระในชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. จากผลการศึกษาพบว่า การกำหนดตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิต และสามารถพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงานได้ ผู้ศึกษาจึงขอให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 องค์การควรพัฒนาทักษะและแบ่งปันความรู้เพื่อเพิ่มความสามารถและความเป็นอิสระของพนักงาน โดยการเสนอโอกาสทางการศึกษา เช่น การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษาต่อหรือการฝึกอบรม และการเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของโอกาสในการเรียนรู้และความก้าวหน้า ที่จะเป็ช่องทางในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ซึ่งการเสนอโอกาสดังกล่าวจะต้องอยู่พื้นฐานความเป็นอิสระของพนักงานด้วย

1.2 องค์การควรรักษาและพัฒนาวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความสามารถของพนักงานจากผลการปฏิบัติงาน การให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวกอย่างจริงใจ เพื่อเป็นการแสดงการยอมรับ รวมทั้งการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง โดยปราศจากการตัดสิน ที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของพนักงานได้อย่างตรงจุด รวมถึงการแก้ปัญหาได้ทันเวลา

1.3 องค์การควรออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมในระดับผู้บังคับบัญชา ที่มุ่งเน้นถึงคุณสมบัติของผู้หน้าที่ดี เนื่องจากผู้บังคับบัญชาจะต้องมองเห็นและเข้าใจภาพรวมของระบบการทำงาน การกระตุ้นโน้มน้าวใจ การเข้าใจผู้คน รวมไปถึงการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ที่จะเป็พื้นฐานในการทำความเข้าใจ มอบหมายงาน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน และให้อิสระในการตัดสินใจกับพนักงานได้

2. จากผลการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิต และสามารถพยากรณ์ความผาสุกทางจิตของพนักงาน ผู้ศึกษาจึงขอให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 องค์การควรส่งเสริมให้พนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานมากขึ้น ผ่านการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน เช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผ่านกิจกรรมการฝึกสติ การภาวนาหรือการอธิษฐานในชีวิตประจำวันของพนักงาน การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง การเข้าใจถึงคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง การชื่นชมตนเองและผู้อื่น

2.2 องค์การควรสร้างและส่งเสริมค่านิยมทางจิตวิญญาณที่ถือว่าเป็นอุดมคติทางจิตวิญญาณ ได้แก่ ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ และความถ่อมตน หรือการพัฒนาจริยธรรม 4 C's คือ ความโปร่งใส (Clear) ความร่วมมือ (Coordinated) ความเข้าใจ (Comprehensive) และความต่อเนื่อง (Continuous) ที่จะช่วยบูรณาการความเชื่อ พิธีกรรม และความเป็นชุมชน รวมถึงการปลูกฝังและรักษาจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน

2.3 องค์การควรสนับสนุนปัจจัยที่จะช่วยให้พัฒนาให้พนักงานมีจิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน ทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น การจัดเตรียมอุปกรณ์เสริมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การส่งเสริมลักษณะของผู้นำที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเมตตา ใส่ใจต่อพนักงานในทุกระดับ หรือการมีระบบพี่เลี้ยง ที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริษัทโลจิสติกส์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษากับกลุ่มธุรกิจอื่นๆ เช่น กลุ่มธุรกิจการเงิน กลุ่มธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความผาสุกทางจิต ผลการศึกษาที่แตกต่างกันจะสามารถขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขึ้น

2. เนื่องจากปัจจุบันมีงานวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับจิตวิญญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเองมากขึ้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการขยายผลเพื่อศึกษาเชิงทดลอง หรือการพัฒนา (Research and development: R&D) จิตวิญญาณในสถานที่ทำงานและการกำหนดตนเองต่อไป

3. ควรทำการศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความผาสุกทางจิต เช่น การถ่ายทอดทางสังคมขององค์การ (Organizational Socialization) การกำเนิดองค์การสายพันธุ์ใหม่ (Reinventing Organizations) การตั้งเป้าหมายในการทำงาน (Goal Setting in Work) เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2568, 15 มีนาคม). *วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน พ.ศ. 2573*.
<https://thai-inter-org.mfa.go.th/th/pag>
- พงษ์สันต์ บัณฑิตสกุลชัย และคณะ. (2561). *โครงการวิจัยเรื่อง ผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของภาคการขนส่งและโลจิสติกส์ ต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของรูปแบบการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เมธาวี อ้ออารีย์กุล และกฤษณัทพิทย พานิชภักดิ์. (2563). สุขภาวะทางใจของผู้อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัย: การทบทวนวรรณกรรมและข้อเสนอแนะ. *สารศาสตร์*, 3(1), 557-570.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2564). *จิตวิทยาองค์การ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: เอเชีย ดิจิตอลการพิมพ์.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2565). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณในการทำงาน ฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: เอเชีย ดิจิตอลการพิมพ์.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2566). *จิตวิญญาณในสถานที่ทำงาน: การศึกษาแบบกำหนดขอบเขต*. กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- อาภากร เปี้ยวันม, พูลพงศ์ สุขสว่าง และปิยะทิพย์ ประจุพรม. (2563). การพัฒนามาตรวัดความผาสุกทางจิต. *วารสารพยาบาล*, 69(2), 30-36.
- อภิญญา หิรัญวงษ์. (2565). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 01475511 (สถิติประยุกต์ทางจิตวิทยา)*. ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา).

ภาษาอังกฤษ

- Arshadi, N., & Kaabomeir, N. (2020). The Relationship between Self-Determined Motivation and Psychological Well-being, Life Well-being, and Workplace Well-being: A Canonical Correlational Study. *Iranian Journal of Health Psychology*, 3(1), 121-132.
- Kinjerski, V., & Skrypnik, B. (2004). Defining spirit at work: Finding common ground. *Journal of Organizational Change Management*, 17(1), 26-42.
- Kinjerski, V., & Skrypnik, B. (2006). Measuring the intangible: development of the spirit at work scale. https://www.researchgate.net/publication/276050325_Measuring_the_intangible_Development_of_the_Spirit_at_Work_Scale
- Liang, J. L., Peng, L.X., Zhao, S. & Wu, H. (2017). Relationship among Workplace Spirituality, Meaning in Life, and Psychological Well-being of Teachers. *Universal Journal of Educational Research*, 5(6), 1008-1013.
- Lin, P. T., Vu, T.T., Nguyen, V.P. & Wu, Q. (2022). Self-Determination Theory and Accountant Employees Psychological Wellbeing: The Roles of Positive Affectivity and Psychological Safety. *Frontier in Psychology*, 13(1), 1-11.
- Manjeera, C., Gundu, S., & Rao, C. (2024). The role of creativity in self-development. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(2), 369-373.

- Naami, A., Qanavati, S. & Hashemi, S. E. (2020). The Effect of Organizational Trust and Workplace Spirituality on Organizational Citizenship Behavior and Psychological Well-being: Mediating Role of Organization Based Self-Esteem. *International Journal of Psychology*, 14(1), 253-278.
- Robbins, P., & Judge, T. (2017). *Organizational Behavior*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Ryan, R., & Deci, E. (2017). *Self-Determination*. New York: Guilford Press.
- Ryff, D., & Keyes, M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.
- Ryff, C. & Singer, B. (2008). Know thyself and become what you are: A Eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 13-39.
- Veit, C. T., & Ware, J. E. (1983). The structure of psychological distress and well-being in general populations. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(5), 730-742.
- Wehmeyer, M. (2020). The Importance of Self-Determination to the Quality of Life of People with Intellectual Disability: A Perspective. *MDPI Journal*, 17(19), 1-7.

วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

POVERTY DISCOURSE IN LUK THUNG ISAN SONG

ธีรพุทธิ ลุนบง¹ และนิตยา วรรณกิตร์²
Thiraphut Lunbong¹ and Nittaya Wannakit²

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Master of Art Program in Thai, Mahasarakham University

E-mail 65010183007@msu.ac.th

² ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Department of Thai and Oriental Languages, Mahasarakham University

E-mail nittaya.w@msu.ac.th

Received: July 8, 2025

Revised: December 8, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยใช้ข้อมูลบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากเว็บไซต์ www.youtube.com ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่สลา คุณวุฒิ เข้าสู่วงการเพลงเป็นครั้งแรก จนถึงวันที่ 30 มีนาคม 2567 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความจนและหมายรวมถึงความขัดสนด้านรายได้ ความยากลำบาก ตลอดจนความไม่คล่องตัวทางสถานะทางการเงินจำนวนทั้งสิ้น 122 เพลง โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ผลการวิจัยพบการประกอบสร้างวาทกรรมความจน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม 2) ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ 3) ความจน คือ ครู และ 4) ความจน คือ เครื่องมือคัดคนตามลำดับ โดยวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นได้เผยให้เห็นอำนาจซ่อนเร้นในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การด้อยสถานะทางสังคม การด้อยโอกาสทางการศึกษา การถูกกีดกันจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพ ความทะเยอทะยาน ความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นต้น ในทางกลับกันวาทกรรมความจนยังเผยให้เห็นแง่มุมที่ตีความของความจนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในทางจรรโลงใจ ทั้งการยกให้ความจนเป็นครูสอนความอดทน การยกให้ความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความจริงใจจากคน ความพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ตลอดจนการมองความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดา จนทำให้มองข้ามการโยยหาความยุติธรรมหรือความเสมอภาคจากภาครัฐ

คำสำคัญ

วาทกรรม ความยากจน เพลงลูกทุ่งอีสาน สลา คุณวุฒิ

ABSTRACT

This study aims to examine the discourse of poverty constructed through Isan country music composed by Sala Khunawut. The research analyzed Isan country songs from YouTube spanning from 1982, marking Sala Khunawut's debut in the music industry, to March 30, 2024. The corpus comprises 122 songs with lyrical content pertaining to poverty, encompassing financial deprivation, economic hardship, and limited financial mobility.. Michel Foucault's discourse theory was employed as the theoretical framework for this investigation. The findings reveal four distinct constructions of poverty discourse: 1) poverty as social disadvantage and inferior social status, 2) poverty as a driving force for struggle, 3) poverty as a teacher, and 4) poverty as a mechanism for distinguishing people, respectively. The poverty discourse constructed in Sala Khunawut's Isan country music unveils concealed power dynamics across multiple dimensions, including inferior social status, limited educational opportunities, exclusion from modern culture, rural-to-urban migration for employment purposes, ambition, and social inequality. Conversely, the poverty discourse also manifests positive dimensions that serve consolatory functions. These include the elevation of poverty as a teacher of patience and perseverance, the conceptualization of poverty as an instrument for testing human sincerity, contentment with one's possessions, and the normalization of poverty as an ordinary condition. Such normalization of poverty potentially results in the neglect of demands for justice and equality from the state apparatus.

Keywords

discourse, poverty, Luk Thung Isan song, Sala Khunawut

บทนำ

เพลงลูกทุ่งอีสาน คือ เพลงลูกทุ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของคนเชื้อสายลาวในจังหวัดอื่นนอกภาคอีสานในยุคพัฒนา ทั้งแนวเพลง ท่วงทำนอง เนื้อหา ปริมาณ คุณภาพ ได้เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดเพลงลูกทุ่งในมิติใหม่ขึ้น เพลงลูกทุ่งดังกล่าวได้มีความเด่นชัดในความเป็นอีสานในทุกด้าน (แวง พลังวรรณ, 2545) อาจกล่าวได้ว่า การสะท้อนมุมมองของเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติต่าง ๆ ศิลปินหรือนักประพันธ์เพลงเป็นตัวแปรสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอีสาน กล่าวคือ กรอบประสบการณ์ วัชวุฒิรวมถึงทักษะและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนักประพันธ์ ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการสื่อสารความหมายในบทเพลง ด้วยเหตุนี้ความเชื่อตรงตลอดจนการส่งผ่านของวาทกรรมในบทเพลงสู่สังคมจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย จำเป็นต้องอาศัยทักษะของนักประพันธ์เพลงเป็นปัจจัยสำคัญ

ศิลปินหรือนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับความนิยมสูงอย่างสลา คุณวุฒิ หรือนามปากกาพิณพานทอง มีลักษณะเฉพาะตัวในการประพันธ์บทเพลงที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ทั้งด้านการใช้ภาษาที่คมคายและด้านเนื้อหาของเพลงที่สะท้อนสังคมในมิติต่าง ๆ บนพื้นฐานของความเรียบง่าย ใกล้ตัวและมีความชัดเจนจนบางครั้งอาจคาดไม่ถึง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสลา คุณวุฒิ เป็นบุคคลสำคัญในวงการเพลงลูกทุ่งและมีการกล่าวถึงอยู่เสมอจนปัจจุบัน สลา คุณวุฒิในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2564 สาขา ศิลปะการแสดง (ดนตรีไทยสากล-ประพันธ์เพลงลูกทุ่งไทย) ด้วยความโดดเด่นของงานประพันธ์เพลงจึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาผลงานเพลงของ สลา คุณวุฒิ จำนวนมาก อาทิ วิภา ปานประชา (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ จุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม พบว่า ด้านสังคมส่วนใหญ่สะท้อนด้านการสื่อสาร

ด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือ การคมนาคม เทคโนโลยี การศึกษา ครอบครัว ปัญหาสังคมและสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบจากความยากจนของชาวอีสาน การประกอบอาชีพที่หลากหลายและปัญหาเศรษฐกิจ

นอกจากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติของผู้ประพันธ์ยังมีผู้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานในมิติวาทกรรม ดังที่พีรพงศ์ เคนทรภักดิ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยและกลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย โดยใช้ลักษณะทางวาทกรรมและกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอวาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย โดยศึกษาเพลง ลูกทุ่งอีสานจาก www.youtube.com ในช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยได้เลือกเพลงลูกทุ่งอีสานที่มียอดผู้เข้าชมตั้งแต่ 1 ล้านวิวขึ้นไป จำนวน 20 Channel ผลการศึกษาพบว่า ความรักคือความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างเพศชายกับเพศหญิงมากที่สุด รองลงมาคือความรักคือความทุกข์ ความรักคือบุญเพสันนิวาส ความรักคือความเสียสละ ความรักขึ้นอยู่กับเงินตราและชนชั้นทางสังคมตามลำดับ พบกลวิธีทางภาษา 4 ประเด็นได้แก่ 1. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้คำ ประกอบด้วย การใช้คำซ้ำ การใช้คำหยาบ การใช้คำภาษาต่างประเทศ การเล่นเสียงของคำ 2. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้สำนวน 3. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้ความหมาย ประกอบด้วย การสื่อความหมายโดยตรงและการสื่อความหมายโดยนัย 4. กลวิธีทางภาษาด้านการใช้โวหารภาพพจน์ประกอบด้วย อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ บทเพลงลูกทุ่งอีสานจึงกลายเป็นสื่อทางเลือกที่ผู้ประพันธ์พยายามจะใช้วาทกรรมเหล่านั้น สะท้อนเห็นภาพดังกล่าวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมตามกระแสโลกที่เปลี่ยนไป

จากตัวอย่างการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีความน่าสนใจทั้งในมิติของผู้ประพันธ์และมิติของวาทกรรมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานทั้ง 2 มิติ เพื่อเป็นการเติมเต็มในประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ www.youtube.com และใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ซึ่งให้ความสำคัญด้านมิติทางสังคมศาสตร์ อันสอดคล้องและมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์งานวาทกรรมแนวสังคมศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

โจทย์วิจัย/ปัญหาการวิจัย

สลา คุณวุฒิมีการประกอบสร้างวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาชุดวาทกรรมความจนที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม ความจน บทเพลงลูกทุ่งอีสาน ตลอดจนสลา คุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ
2. ขั้นเก็บข้อมูลเพลงลูกทุ่งอีสานที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความจนจากเว็บไซต์ www.youtube.com ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่สลา คุณวุฒิเข้าสู่วงการเพลงเป็นครั้งแรก จนถึงวันที่ 30 มีนาคม 2567 รวมทั้งสิ้น 122 เพลง
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ด้วยการใชทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ในการศึกษาอย่างละเอียดและจัด

หมวดหมู่ข้อมูลโดยคำนึงถึงลักษณะร่วมและลักษณะต่างที่ปรากฏในวาทกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ ตลอดจนความสำคัญและลักษณะเด่นของวาทกรรมความจนที่ปรากฏ

4. ขั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ สรุปผลโดยการวิเคราะห์ลักษณะร่วมและลักษณะต่างที่ปรากฏโดดเด่น นำผลสรุปมาอภิปรายตามประเด็นค้นพบอย่างหลากหลาย จากนั้นเสนอแนะและนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ โดยใช้ข้อมูลบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากเว็บไซต์ www.youtube.com วิเคราะห์ด้วยการใช้ทฤษฎีวาทกรรมของมิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) ผู้วิจัยพบว่าวาทกรรมนอกจากเป็นเรื่องของภาษา การตีความ ความหมาย การปฏิบัติการโดยตรงของภาษาแล้วยังหมายถึงความคิด ความเชื่อ จารีตต่าง ๆ ในสังคมด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ผลการศึกษาพบวาทกรรมความจนดังนี้

1. ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม

วาทกรรมความจนที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการประกอบสร้างความจนในลักษณะการด้อยโอกาสทางการศึกษาหรือขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาหลักและเป็นปัญหาสำคัญอันมีเหตุมาจากความจน เนื่องจากการศึกษาที่สูงจำเป็นต้องมีทุนทรัพย์และหากไม่มีทุนทรัพย์นั้นแสดงว่าต้องขาดโอกาสทางการศึกษา หรือได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการบริการของภาครัฐเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพเฉพาะที่นำมาซึ่งรายได้ที่สูง จึงเป็นเหตุให้วัฏจักรความจนวนเวียนอยู่ในสังคมต่อไป ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบวาทกรรมความจนอันเป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ดังตัวอย่างจากบทเพลงขอสิทธิ์แคร้งให้ ดังนี้

การศึกษาจบลงตรงตอนเริ่ม
ราชภัฏครึ่งเทอมเกิดปัญหา
ต้องหยุดเรียนเพราะเงินไม่นำพา
ก่อนเข้ามาเสี่ยงดวงในเมืองไกล

(ขอสิทธิ์แคร้งให้, 2558)

ตัวอย่างจากบทเพลงขอสิทธิ์แคร้งให้ ผู้ประพันธ์ใช้ตัวละครหญิงสาวชาวอีสานในการสื่อความหมายของความจน โดยการสื่อให้เห็นถึงความจนในฐานะที่เป็นอุปสรรคในการศึกษาเล่าเรียนที่ทำให้หญิงสาวคนหนึ่งต้องหยุดเรียนกลางคันเพราะความจน ดังประโยคที่ว่า “การศึกษาจบลงตรงตอนเริ่ม ราชภัฏครึ่งเทอมเกิดปัญหา ต้องหยุดเรียนเพราะเงินไม่นำพา” นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังเลือกใช้คำในการขับเน้นความหมายแฝงบางอย่างด้วยคำว่า “ราชภัฏ” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่มีอยู่จำนวนมากทั้งในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งในลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการศึกษาไม่สูงนักแต่หญิงสาวในบทเพลงยังไม่สามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายได้จนต้องหยุดเรียนในที่สุด นอกจากนี้ประโยคที่ว่า “ก่อนเข้ามาเสี่ยงดวงในเมืองไกล” สื่อถึงอำนาจของวาทกรรมบางอย่างคือความไม่มั่นคงของแรงงานในชนบทอีสาน ที่ตัวละครหญิงสาวต้องบากหน้าเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพโดยไม่รู้ว่โชคชะตาข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ซึ่งมีความชัดเจนโดยการใช้คำว่า “เสี่ยงดวง” ในการเน้นความหมายจะเห็นได้ว่าวาทกรรมความจนชุดนี้จึงใจประกอบสร้างให้การศึกษายุ่งกับทุนทรัพย์อย่างชัดเจน และยังแฝงด้วยอุดมการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงปริณญาใจ พบการกล่าวถึงการขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะความจนเช่นเดียวกัน ดังนี้

ได้อีกกับอ้าย เหมือนใจได้ปริญญา
ชีวิตผู้สาวบ้านนา วุฒิการศึกษามีน้อย
ขาดโอกาสเรียน เพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย
โชคดีมีอ้ายเผ้าคอย หยัดยืนให้โอกาสใจ

(ปริญญาใจ, 2557)

บทเพลงปริญญาใจเป็นอีกบทเพลงหนึ่งที่สลา คุณวุฒิ ได้ต่อยอดความหมายของความจนกับผู้หญิงโดยการผลิตซ้ำ ด้วยการประกอบสร้างให้ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาที่ต่ำต้อย เพราะความยากจนจึงทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา ดังประโยคที่ว่า “ชีวิตผู้สาวบ้านนา วุฒิการศึกษามีน้อย ขาดโอกาสเรียน เพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย” นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการที่ต้องพึ่งพาความรักจากผู้ชายเพื่อยกระดับสถานะของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ชายเป็นผู้ประคับประคองส่วนผู้หญิงเป็นผู้พึ่งพา ดังประโยคที่ว่า “ได้อีกกับอ้าย เหมือนใจได้ปริญญา” และ “โชคดีมีอ้ายเผ้าคอย หยัดยืนให้โอกาสใจ” นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความจนกับผู้หญิงแล้ววาทกรรมชุดนี้ยังได้ต่อยอดโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยอย่างชัดเจนอีกด้วย

ขณะเดียวกันการด้อยโอกาสอาจหมายถึงการใช้ชีวิตด้วยความเรียบง่าย เนื่องจากความจนเป็นตัวกำหนดขีดจำกัดในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเพื่อลดทอนภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ปรากฏวาทกรรมชุดหนึ่งที่แสดงถึงการใช้ชีวิตเรียบง่ายและมีข้อจำกัดเพราะความจน ซึ่งวาทกรรมลักษณะนี้พบได้ไม่มากนัก ดังตัวอย่างจากบทเพลงพิชชาหน้าเกลื่อ ดังนี้

สายลมวอย ๆ หลานที่มาคอย
กอดขาอ่อนแอ่ว อยากกินพิชชา
อยากบอกหลานว่า พิชชามันแพง
เงินน้ำบ่พอ เงินเก็บสิ๊กห่อ
จ่ายหนี้ส้อยพ่อ ยังบ่พอเลยหล่า
สิโดนหลานน้อย เลยสิ้มค้อย ๆ เอาจิ้งซี่สา
จกข้าวเหนียวมา นั่งข้างกองไฟ
เดี๋ยวน้ำสิเฮ็ดพิชชาสุกิน

(พิชชาหน้าเกลื่อ, 2562)

ตัวอย่างจากบทเพลงพิชชาหน้าเกลื่อ นอกจากจะเป็นการสะท้อนชีวิตที่เรียบง่ายและขีดจำกัดเพราะความจนแล้ว สลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างความคิดเคลือบแฝงเรื่องความไม่เท่าเทียม โดยการกีดกันคนจนหรือผู้ที่ไม่มีเงินออกไปจากการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งจากตัวอย่างบทเพลงข้างต้นได้แก่ พิชชา อันเป็นสัญลักษณ์ของความหรูหราหรือความทันสมัยในสายตาของคนชนบท ดังประโยคที่ว่า “อยากบอกหลานว่า พิชชามันแพงเงินน้ำบ่พอ” ขณะที่คนจนหรือผู้ที่ไม่มีเงินถูกประกอบสร้างให้สามารถบริโภคได้เพียงการนั่งจกข้าวเหนียวข้างกองไฟ ดังนั้นความจนจึงถูกทำให้ Romanticize ผ่านการหันกลับไปหา “ข้าวเหนียว - กองไฟ” ดังประโยคที่ว่า “สิโดนหลานน้อย เลยสิ้มค้อย ๆ เอาจิ้งซี่สาจกข้าวเหนียวมา นั่งข้างกองไฟเดี๋ยวน้ำสิเฮ็ดพิชชาสุกิน” เพื่อสร้างความรักและความอบอุ่น นอกจากนี้สลา คุณวุฒิได้ต่อยอดให้เห็นว่าการเข้าถึงการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นสิ่งที่คนจนไม่อาจไขว่คว้าได้จริงอีกด้วย

นอกจากนี้ในปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมมีการให้ความสำคัญกับผู้มีฐานะร่ำรวย สังเกตได้จากบุคคลที่สถานะทางสังคมที่ดีมักมาพร้อมกับฐานะที่ดี และไม่สามารถปฏิเสธได้อีกว่าเงินคือตัวขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ในสังคมแทบทั้งสิ้น สังเกตได้จากเรื่องใกล้ตัวอย่างการใช้ชีวิตประจำวัน ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นฐานะด้านการเงินกับฐานะทางสังคมย่อมดำเนินควบคู่กันโดยปริยาย ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่

ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการนำเสนอวาทกรรมเกี่ยวกับความจนกับการด้อยสถานะทางสังคม ดังตัวอย่างบทเพลงก่อนดินริมทาง ดังนี้

คนจนคืออ้าย ถึงตายก็ไม่เป็นข่าว
อยู่ในห้องเช่า กินข้าวกับปลากระป๋อง
เรื่องต้อยเรื่องดี ไม่มีอยู่ในสมอง
นิสัยที่ยังบกพร่อง ก็คือชอบมองคนสวย

(ก่อนดินริมทาง, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาแล้วอาจหมายถึงคนจนไม่พบาทโดดเด่นในสังคม แต่เมื่อวิเคราะห์วาทกรรมนี้แล้วสลา คุณวุฒิ จงใจสร้างให้คนจนเท่ากับคนไร้ค่าหรือไร้ตัวตน ดังประโยคที่ว่า “คนจนคืออ้าย ถึงตายก็ไม่เป็นข่าว” และแฝงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศและชนชั้นโดยการประกอบสร้างให้เห็นว่าผู้ชายที่มีฐานะยากจนเป็นเพียงผู้ที่ได้แต่มองหญิงสาวสวยแต่ไม่สามารถครอบครองได้ ดังประโยคที่ว่า “นิสัยที่ยังบกพร่อง ก็คือชอบมองคนสวย” อย่างไรก็ตามตัวบทวาทกรรมดังกล่าวทำให้ความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดา (normalize poverty) โดยไม่ได้ชี้ให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางระบบเศรษฐกิจ สวัสดิการ หรือความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมแต่อย่างใด นอกจากนี้ตัวอย่างนี้มีความโดดเด่นในลักษณะความไม่ทะเยอทะยานเพื่อให้หลุดพ้นจากความจนเหมือนคนจนโดยทั่วไป

2. ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้

การต่อสู้ ดิ้นรน และอดทนเป็นลักษณะหนึ่งที่มีปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ การประกอบสร้างความจนในมิตินี้สลา คุณวุฒิได้นำเสนอในลักษณะที่หลากหลายและมีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงต้นทางคือฮัก ปลายทางคือเฮา ดังนี้

เบิ่งทางสี่ไปคือไกลแสน
หันเบิ่งหน้าคนรอ คือท้อแท้แดคนดี
อดสำเภาเพราะเขามั่นจน
การดิ้นรนนั้นคือหน้าที่
ห้ามน้ำตาแห้งดี
อย่ารินไหลใจอ้ายสิหล่น

(ต้นทางคือฮัก ปลายทางคือเฮา, 2560)

จากที่กล่าวมาประโยคที่แสดงถึงการต่อสู้ดิ้นรน ได้แก่ “อดสำเภาเพราะเขามั่นจนการดิ้นรนนั้นคือหน้าที่” หมายความว่า ต้องมีความอดุสาหะ พยายามเพราะเรามั่นจน การดิ้นรนคือสิ่งที่ต้องทำ แสดงให้เห็นว่าความจนคือสิ่งที่ผลักดันให้ดิ้นรน เมื่อพิจารณาโดยละเอียดสลา คุณวุฒิมีการผลิตซ้ำภาพความจนของผู้ชายอีสานในมิติของอุปสรรคของความรักและโชคชะตาที่ต้องเผชิญและต้องดิ้นรน โดยการประกอบสร้างวาทกรรมนี้เป็นการแสดงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ไม่มีการอ้างถึงปัญหาความจนในเชิงโครงสร้างของสังคม หากแต่เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของตัวละครชายในบทเพลงที่มีความทะเยอทะยานด้วยตนเอง ดังนั้นความจนในมิตินี้เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ต้องยอมรับมากกว่าที่จะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่สลา คุณวุฒิผลิตซ้ำบนความแปลกใหม่อีกอย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงบ่กล้าท้อพ่อแม่อังจน เป็นการประกอบสร้างวาทกรรมความจนอีกลักษณะหนึ่งที่มีความน่าสนใจ ดังนี้

หนังก้อยู๋ครีบ ยอมรับว่าหนังก้อยู๋
ดินรบนบนหนทางสู้ ของคนที่ต้นทุนต่ำ
หอบฝืนจากบ้านมาไกล แต่เส้นชัยก็เหมือนใจดำ
ใกล้ลี้ถึงก็เที่ยวลืมคว้า ช้า ๆ วน ๆ อย่างนั้น

(บักล้าท้อพ่อแม่ยังจน, 2563)

จากตัวอย่างบทเพลงบักล้าท้อพ่อแม่ยังจน สลา คุณวุฒิได้ผลิตชุดวาทกรรมที่แฝงความไม่เสมอภาคของต้นทุนชีวิต ดังตัวอย่างที่ว่า “ดินรบนบนหนทางสู้ ของคนที่ต้นทุนต่ำ” นอกจากนี้ยังเป็นการผลิตซ้ำในลักษณะของวัฏจักรความจนที่วนเวียนอยู่กับความล้มเหลวในชีวิต ดังประโยคที่ว่า “หอบฝืนจากบ้านมาไกล แต่เส้นชัยก็เหมือนใจดำ ใกล้ลี้ถึงก็เที่ยวลืมคว้า ช้า ๆ วน ๆ อย่างนั้น” อันแสดงถึงการยากที่จะหลุดพ้นจากวัฏจักรความจนนี้ วาทกรรมชุดนี้ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยให้เห็นความเท่าเทียมมากกว่า romanticize ความจน เพื่อชี้ให้เห็นความสิ้นหวังเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ดังตัวอย่างจากบทเพลงปลาร้าคิ่นถีน ได้แสดงถึงการปลัดพรางเพราะความจนอย่างน่าสนใจ ดังนี้

ได้ฤกษ์ยามข้าวเหนียวคิ่นนา
ได้เวลาปลาร้าคิ่นถีน
ลูกอีสานจากบ้านมาหากิน
จะย่อนคิ่นถีนผืนดินมารดา
จากบ้านนามาพร้อมความจน
กระเสือกกระสนสู้ทนฟันฝ่า
มาอยู่เมื่อกรุงละทำงานแลกเงินตรา
งานใด ๆ ก็ขอให้ได้เงินมา
หนึ่งปีพอถึงเวลา
คนลูกปลาร้าจึงกลับกลับบ้านเฮา

(ปลาร้าคิ่นถีน, 2558)

ตัวอย่างข้างต้นจากบทเพลงปลาร้าคิ่นถีน แสดงถึงลักษณะความจนเป็นเหตุให้ต้องจากถิ่นฐานเพื่อไปทำงาน ดังประโยคที่ว่า “ลูกอีสานจากบ้านมาหากิน” และ “จากบ้านนามาพร้อมความจน” ซึ่งหมายถึงต้องจากบ้านเพื่อไปทำมาหากินเพราะความจนนั่นเอง นอกจากนี้ยังพบการกล่าวถึงวาระที่ต้องกลับไปเยี่ยมเยือนบ้านเกิดเมื่อถึงเวลาอันสมควร ดังตัวอย่างว่า “หนึ่งปีพอถึงเวลา คนลูกปลาร้าจึงกลับกลับบ้านเฮา” สะท้อนให้เห็นว่าคนอีสานยังมีความห่วงหาบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองอยู่เสมอ เมื่อวิเคราะห์ในมิติของการประกอบสร้างวาทกรรม สลา คุณวุฒิยังคงมีการประกอบสร้างให้ความจนเป็นชะตากรรมของชาวอีสาน ตลอดจนเป็นการตอกย้ำและผลิตซ้ำให้เห็นถึงการย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้าไปทำงานในเมืองหลวงว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา มีการกล่าวตัวละครแสดงถึงความเป็นหน้าที่ที่ต้องทำมากกว่าปัญหาความจนที่กล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมหรือไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมแต่อย่างใด

3. ความจน คือ ครู

ความจน นอกจากจะมีการประกอบสร้างวาทกรรมในรูปแบบของปัญหาสังคมแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนในเชิงคุณค่า กล่าวคือ มีการประกอบสร้างความจนในฐานะครู อาจารย์ที่ให้ความรู้และประสบการณ์ ดังตัวอย่างจากบทเพลงแต่ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน ดังนี้

หัวใจไกลบ้านมีอาจารย์ชื่อความจน
สอนวิชาอดทนฝึกอยู่ปนคนบ้านเขา
มาเพื่อหาทางกลับตั้งรับกับทุกความเศร้า
เหมือนคนรับจ้างเหมาแลกเงินเขาด้วยแรงงาน

(แต่ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน, 2563)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาเป็นอีกตัวอย่างที่สลา คุณวุฒิ ประกอบสร้างชุดวาทกรรมโดยมองความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนอีสาน กล่าวคือ ตัวบทนี้ประกอบสร้างขึ้นโดยให้ความจนเป็นอาจารย์คอยฝึกฝนคนรวมทั้งมีการผลิตซ้ำภาพจำว่าคนจนต้องสู้และอดทน โดยการลบภาพความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างแต่กลับยกย่องการทนทุกข์เป็นสิ่งดีงาม การประกอบสร้างวาทกรรมรูปแบบนี้มักพบไม่บ่อยนัก ซึ่งเป็นการแสดงชั้นเชิงทางในการประพันธ์เพลงของสลา คุณวุฒิ นอกจากนี้บทเพลงลูกสาวที่ราบสูง มีการแสดงถึงความจนในฐานะผู้สอนไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

จากดินแดนเสียงแคนดอกคูน
ความจนสอนวิชาเข้มแข็ง
ความแห้งแล้งฝึกย่ำทางสายฝุ่น
อยากได้อะไรงาม ๆ คำจูน
สิได้มีบุญก้าวผ่านความลำยามีน้ำตา

(ลูกสาวที่ราบสูง, 2562)

บทเพลงลูกสาวที่ราบสูงพบการกล่าวยกย่องให้ความจนเป็นครูผ่านน้ำเสียงของแรงงานชาวอีสาน ดังประโยคที่ว่า “ความจนสอนวิชาเข้มแข็ง” หมายความว่า ความจนเป็นครูสอนวิชาความเข้มแข็ง แวดล้อมด้วยบริบทการก้าวผ่านความยากลำบาก เพื่อเป็นการบรรยายชีวิตที่มีความยากลำบาก นอกจากนี้ยังประกอบสร้างให้เห็นถึงความจนเป็นวิชาที่สอนให้แรงงานชาวอีสานมีความเข้มแข็ง โดยลดทอนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างให้อยู่ในกรอบของชะตากรรมที่ต้องอดทน อาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมชุดนี้ประกอบสร้างให้เห็นว่าความจนของชาวอีสานเป็นเรื่องปกติธรรมดาและเป็นความจริงของชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนไม่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจในสังคมแต่อย่างใด

นอกจากการประกอบสร้างความจนทำหน้าที่ในการหล่อหลอมคนแล้ว ความจนยังแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมค่อนข้างสูงในทุกมิติ ทั้งสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ในวาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ พบการสะท้อนถึงมิติความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงถวายเป็นใจแก่นัน ดังนี้

ท้อก็ท้อ เหนาก็เหงา ลูกก้าวบ่ไหว
อยากกลับอีสานไปทำนาไร่
หนี้สินมากมายก็ยังค้าค่อ
กัณฑ์สู้ไปแต่แรงใจเริ่มมีไม่พอ
ลูกเหนื่อยเหลือเกินหลวงพ่
ฝุ่นความท้อเปื้อนใจทุกห้อง
บนไร่ร้อยฟองหยอดเงินลงกล่องสองร้อย
อธิษฐานว่าลูกขอปล่อย
ผู้สาวอ้อมน้อยให้เขาครอบครอง
ส่วนใจที่ท้อขอพรหลวงพ่โปรดช่วยคุ้มครอง
เป่าใจให้คลายหม่นหมอง
แล้วถูกมองจากคนรักจริง

(ถวายเป็นแก่น, 2556)

จะเห็นได้ว่าบทเพลงถวายเป็นแก่น แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมความจนในมิติของสังคมที่ตีความกันเป็นทั้งทางจิตใจเมื่อต้องเผชิญกับความคับแค้นใจ ดังประโยคที่ว่า “หนี้สินมากมาย ก็ยังค้าค่อ กัณฑ์สู้ไป แต่แรงใจเริ่มมีไม่พอ ลูกเหนื่อยเหลือเกินหลวงพ่ ฝุ่นความท้อ เปื้อนใจทุกห้อง” และ “บนไร่ร้อยฟอง หยอดเงินลงกล่องสองร้อย” หมายถึง หนี้สินมากมายทำให้เหนื่อยและท้อที่จะสู้ต่อไปจนต้องมาพึ่งหลวงพ่ด้วยการบนบานด้วยไข่หนึ่งร้อยฟองและทำบุญสองร้อยบาท สื่อให้เห็นว่าความจนและหนี้สินนำมาซึ่งความคับแค้นใจทำให้ต้องพึ่งพาสิ่งศักดิ์ด้วยการบนบานให้ปัญหาผ่านพ้นไป ในมิติของการประกอบสร้างวาทกรรมความจน สลา คุณวุฒิได้ผลิตวาทกรรมนี้เพื่อตอกย้ำความจนว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลและเป็นชะตากรรมที่ต้องยอมรับ รวมถึงคนจนคือผู้ที่ใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งพิงเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากความจน ความทุกข์ และความเศร้าหมองต่าง ๆ มากกว่าการตั้งคำถามถึงความเหลื่อมล้ำของโครงสร้างทางสังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

4. ความจน คือ เครื่องมือคัดคน

สังคมปัจจุบันมีการแก่งแย่งชิงดีในทุกสาขาอาชีพ ผู้คนเห็นผลประโยชน์ส่วนตนสำคัญกว่าศีลธรรม การละอายและเกรงกลัวต่อบาปน้อยลง ด้วยเหตุนี้การเลือกคบคนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในชีวิต วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ปรากฏชุดวาทกรรมความจน คือ เครื่องมือคัดคน ซึ่งมีความน่าสนใจและพบได้ไม่มากนัก ดังตัวอย่างจากบทเพลงความจนวัดใจ ดังนี้

ขอบคุณความจน ที่ช่วยคัดคนจริงใจ
อ้ายคนเดียวบ่ทิ้งไป ยามที่ใจน้องพ่ายชะตา
เมื่อตอนได้ดี น้องเคยมีหลายคนเกี้ยวพา
แต่พอความจนเข้ามา โทรหากก็ปรับสาย

(ความจนวัดใจ, 2559)

การมองความจนในมิติวาทกรรมของสลา คุณวุฒิ นอกจากจะมองในแง่มุมของปัญหาแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้ประกอบสร้างชุดวาทกรรมที่ยกความจนให้มีคุณค่าในฐานะเครื่องมือในการคัดกรองความรักและความจริงใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงความจนวัดใจข้างต้นที่ว่า “ขอบคุณความจน ที่ช่วยคัดคนจริงใจ อ้ายคนเดียวบ่ทิ้งไป ยามที่ใจน้องพ่ายชะตา” โดยมองความจนว่าไม่ได้เกิดจากความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง แต่คือสิ่งพิสูจน์คนหรือความจริงใจจากคน ซึ่งวาทกรรมรูปแบบนี้ใช้มองความจนในมิติที่ลุ่มลึกและน่าสนใจ นอกจากนี้ตัวอย่างจากบทเพลงแพ้อาใจคนก็มีความสอดคล้องกับชุดวาทกรรมดังกล่าวด้วย ดังนี้

แต่ต้องจำนน ยอมแพ้ต่อความดีร้าย
รักที่นิสัย เสมอต้นเสมอปลายสู่ทน
อยู่ช่วยยามยาก เป็นหลักให้พึ่งยามจน
พอแล้วสำหรับเหตุผล ที่ใจจะทะเณน

(แพ้วใจคนดี, 2558)

ตัวอย่างจากบทเพลงแพ้วใจคนดี สลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างความจนให้เป็นเงื่อนไขในการพิสูจน์ความจริงใจและความดีของคนรัก ดังตัวอย่างที่ว่า “อยู่ช่วยยามยาก เป็นหลักให้พึ่งยามจนพอแล้วสำหรับเหตุผล ที่ใจจะทะเณน” รวมทั้งประกอบสร้างความจนให้ Romanticize กลายเป็นคุณค่ามากกว่าปัญหาที่ต้องจัดการแก้ไข อีกทั้งมองความจนเป็นปัจเจกไม่ใช่การไขว่คว้าเรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามาแก้ไขปัญหา ในทางกลับกัน วาทกรรมกลับสร้างให้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่สามารถเข้ามาชดเชยความจนนั้นได้ นอกจากการใช้ความจนเป็นเรื่องมีอคติคนในมิติของคนรักแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้ประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือคัดกรองคนในมิติของเพื่อนอีกด้วย ดังตัวอย่างจากบทเพลงเพื่อนกันโรงงานเก่า ดังนี้

เจ็บแทนกันได้ ร้องให้ด้วยกันยามจน
ในคราวขัดสน เหยี่ยุสิบเคยแบ่งกันใช้
เป็นผู้ช่วยล้น เป็นกองหนุนในทุกก้าวใจ
เพื่อนแท้แปลว่าอะไร อธิบายด้วยคนคนนี้

(เพื่อนกันโรงงานเก่า, 2558)

บทเพลงข้างต้น สลา คุณวุฒิประกอบสร้างความจนโดยการเล่าเรื่องในลักษณะโรแมนติก โดยการยกให้ความจนเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่จริงใจหรืออาจกล่าวได้ว่าความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์มิตรภาพ โดยการประกอบสร้างความจนนี้ไม่ได้กล่าวถึงความจนว่าเป็นปัญหาของสังคมที่ต้องได้รับการจัดการแก้ไข ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสลา คุณวุฒิได้ประกอบสร้างให้เห็นความจนในมิตรภาพที่ Romanticize โดยการใช้ความยากลำบากในการพิสูจน์ความจริงใจหรือความเป็นมิตรแท้ โดยไร้ซึ่งการตั้งคำถามถึงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้ความจนอยู่ในฐานะของความเป็นปกติธรรมดา

นอกจากสลา คุณวุฒิได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนคือเครื่องมือพิสูจน์คนเรื่องความรักและมิตรภาพที่สมหวังแล้ว สลา คุณวุฒิยังได้ประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือพิสูจน์คนในลักษณะความไม่หวังไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่างจากบทเพลงหนีแม่มาแพ้วรัก ดังนี้

อยู่กินนานไป จึงรู้ค่าของความเป็นพี่
สิ่งที่เคยดี ไม่คงที่เมื่อมีหนี้สิน
สัญญามากมาย ลบลิ้มได้ไม่อายฟ้าดิน
ฉากจบคือรักโอบยิบ ดัดสินด้วยคำกล่าวลา

(หนีแม่มาแพ้วรัก, 2557)

จากบทเพลงข้างต้น สลา คุณวุฒิได้นำเสนอการประกอบสร้างความจนโดยการให้หนี้สินเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้ความรักเสื่อมถอย รวมถึงการเสนอภาพความจนที่มีความสัมพันธ์กับการผิดสัญญา ดังนั้นความจนจึงไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่เป็นแรงสั่นคลอนศีลธรรมในครอบครัวหรือความสัมพันธ์กับคนรัก มากกว่าการมองสาเหตุความจนที่มาจากปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมหรือภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

วาทกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ มีความหลากหลายในการประกอบสร้างความจนในรูปแบบต่าง ๆ โดยการประกอบสร้างเหล่านี้มีอำนาจครอบงำ เคลือบแฝงผู้คนในสังคม

อย่าแยกย่อย ทั้งการประกอบสร้างความจนว่าเป็นการด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม โดยครอบคลุมถึงการด้อยการศึกษา, ความไม่มั่นคงของแรงงานชาวอีสาน, ความไม่เท่าเทียมทางเพศ, ผู้หญิงในฐานะผู้พึ่งพิง, สังคมแบบปิตาธิปไตย, ชนชั้น และการกีดกันการเข้าถึงการบริโภคสมัยใหม่ รวมถึงการประกอบสร้างความจนในฐานะเป็นแรงผลักดันให้ต่อสู้ โดยการผลิตซ้ำของสลา คุณวุฒิ ในประเด็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต, ความทะเยอทะยานส่วนบุคคล, วัฏจักรความล้มเหลว, ชะตากรรมและการจากถิ่นฐานโดยไม่อ้างถึงโครงสร้างทางสังคมที่บกร่อง ตลอดจนการประกอบสร้างความจน คือ ครู โดยการให้คุณค่าของความจนในการสอนให้อดทน เข้มแข็ง, การมองความจนเป็นเรื่องปกติธรรมดาและการพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสุดท้ายการประกอบสร้างความจน คือ เครื่องมือคัดคน ด้วยมิติที่หลากหลายทั้งการพิสูจน์ความจริงใจจากคนรักและความความรักที่สมหวัง, มิตรภาพที่ดีต่อเพื่อนด้วยการยึดโยงกับความจน และความรักที่ไม่สมหวังเพราะความจนคือสิ่งบั่นทอนและสร้างความคลอนแคลนต่อศีลธรรมในครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าทหกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ผู้วิจัยพบว่า การประกอบสร้างความจนมีมิติที่หลากหลาย โดยเป็นการเปิดเผยผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานซึ่งโดยทั่วไปอาจถูกกดขี่และตีกรอบไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่มองว่าทหกรรมคือ ข้อความที่ถูกพูดหรือเขียนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยพิจารณาในแง่เนื้อหาของข้อความดังกล่าว ซึ่งถูกกำกับด้วยกรอบความรู้ ความเข้าใจ (episteme) ของสังคมยุคนั้น ๆ อีกทั้งการไหลเวียนเผยแพร่ของข้อความ ที่ส่งผลให้เกิดปฏิบัติการทางสังคม (social practices) บางอย่างก็สอดคล้องกัน ทหกรรมคือโครงข่ายอันเกิดจากการสื่อความระหว่างกัน โดยไม่คำนึงว่าการแสดงออกและการสื่อความระหว่างกันนั้นจะมีระบบคิดหรืออุดมการณ์ที่ชัดเจนเป็นฐานอยู่เบื้องหลังหรือไม่ อีกทั้งโครงข่ายดังกล่าวก็ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต้องกันอย่างเป็นระบบ มีตรรกะที่เป็นระเบียบ หรือมีระบบความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่เป็นชุดเดียวกันเป็นรากเหง้า ไม่จำเป็นต้องเป็นโครงข่ายที่มีแหล่งกำเนิดจากนักคิดคนใดคนหนึ่งหรือสกุลความคิดหนึ่งโดยเฉพาะ แต่โครงข่ายดังกล่าวอาจเป็นเป็นผลมาจากการแสดงออกและการสื่อสารของคนจำนวนมากจนไม่อาจที่จะสืบค้นให้รู้ถึงแหล่งที่มาที่แน่ชัดได้ จนอาจกล่าวได้ว่า “ไม่มีใครสามารถอ้างความเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ให้กำเนิดทหกรรมนั้นได้” (Foucault} Michel 1969/1972, pp. 116-117) ทหกรรมความจนที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ประกอบด้วย 4 ประเด็นตามลำดับที่พบมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม 2) ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ 3) ความจน คือ ครู และ 4) ความจน คือ เครื่องมือคัดคน

ความจน คือ การด้อยโอกาสและสถานะทางสังคม ผู้วิจัยพบว่าสลา คุณวุฒิได้มีการผลิตซ้ำการประกอบสร้างตัวละครหญิงในฐานะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอยู่บ่อยครั้งเป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมทางเพศหรือสถานะที่ทางสังคมของเพศหญิงที่ต่ำต้อยกว่าเพศชาย รวมถึงการแสดงให้เห็นการยกให้ความรักเป็นการทำหน้าที่แทนการศึกษาที่ขาดไป นอกจากนี้ยังประกอบสร้างให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงเพศชายเพื่อเป็นการตอกย้ำโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย ตลอดจนการที่เพศหญิงเป็นผู้ที่ถูกกีดกันจากการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่อันเนื่องมาจากสถานะทางเงินตรา และการประกอบสร้างความจนให้ Romanticize ด้วยการชวนสู่ความเป็นพื้นถิ่นที่อบอุ่น เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าการเข้าถึงการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่เป็นสิ่งที่คนจนไม่อาจไขว่คว้าได้จริง และสุดท้ายการประกอบสร้างความจนได้เผยความไม่เท่าเทียมในสังคม แต่ตัวละครกลับมองความจนนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา (normalize poverty) ไม่ทะเยอทะยานในการหลุดพ้นความจน และไม่ได้ชี้ถึงประเด็นปัญหาเศรษฐกิจหรือสวัสดิการของรัฐแต่อย่างใด

ความจน คือ แรงผลักดันให้ต่อสู้ การประกอบสร้างความจนประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าสลา คุณวุฒิยังคงผลิตซ้ำภาพความจนของผู้ชายชาวอีสานที่ต้องเผชิญอุปสรรคด้านความรักเพราะความจนและมองความจนเป็นโชคชะตาที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ ประเด็นนี้เป็นปัจเจกบุคคลเพราะไม่ได้ให้นำหนักไปที่ปัญหาความจนในทางเศรษฐกิจแต่มีความทะเยอทะยานส่วนตัว นอกจากนี้ยังแสดงการประกอบสร้างความจนที่เคลือบแฝงความไม่เสมอภาคของต้นทุนชีวิต ตลอดจนการรวนเวียนของวัฏจักรความจนและความล้มเหลวในชีวิตอันชี้ให้เห็นถึงความสิ้นหวังเชิง

โครงสร้าง สุดท้ายการตอกย้ำความเป็นธรรมดาของการย้ายถิ่นฐาน แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้โยเย หารีกร้องหรือตั้งคำถามเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของรัฐแต่อย่างใด

ความจน คือ ครู ผู้วิจัยพบว่านอกจากสลา คุณวุฒิจะประกอบสร้างความจนในลักษณะปัญหาสังคม แล้ว ยังพบการประกอบสร้างอีกรูปแบบหนึ่งที่ยกให้ความมีคุณค่าในฐานะครู อาจารย์ที่คอยฝึกฝนคนและยกย่องความทุกข์เป็นสิ่งดีงาม ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการยอมรับและเข้าใจปัญหาจนตกผลึกเรื่องราวให้กลับกลายเป็นเรื่องดีและมีประโยชน์ต่อตนเองซึ่งเป็นลักษณะที่มีความพิเศษ นอกจากการประกอบสร้างความจนให้เป็นครูหรือบทเรียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ประเด็นนี้ในการกลบเกล็นความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่เป็นสาเหตุของปัญหาให้กลับกลายเป็นเรื่องธรรมดาหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการยอมรับชะตากรรม รวมถึงการประกอบสร้างความจนโดยให้คนจนเป็นผู้ที่พึงพาลังศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้รอดพ้นจากความจน ความทุกข์ และความเศร้าหมอง มากกว่าการตั้งคำถามเคลือบแคลงหน่วยงานของรัฐและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ความจน คือ เครื่องมือคัดคน ผู้วิจัยมีข้อค้นพบว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับพีรพงศ์ เคนทรภักดิ์ (2564) ที่ได้ศึกษาว่าททกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย มีความคล้ายคลึงในประเด็นความรักขึ้นอยู่กับเงินตราและชนชั้นทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในว่าททกรรมความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ว่า ความจน คือ เครื่องมือคัดคน กล่าวคือ เป็นการเผยให้เห็นกลไกการกีดกันรูปแบบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างฐานะและชนชั้นกับความรัก ในที่นี้คล้ายคลึงกันกับประเด็นความรักที่ไม่สมหวัง แสดงให้เห็นว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้เผยให้เห็นค่านิยมเรื่องฐานะที่มีผลต่อความรักได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบการประกอบสร้างความจนในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการพิสูจน์รักแท้ของคนรักและพิสูจน์มิตรแท้จากเพื่อนอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของความจนในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนั้นได้เผยให้เห็นอำนาจในแง่มืดที่หลากหลาย ทั้งการด้อยสถานะทางสังคม การด้อยโอกาสทางการศึกษา การถูกกีดกันจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงการย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองหลวงเพื่อประกอบอาชีพ การทะเลาะเบาะแว้งส่วนตัวของบุคคล ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ การมองความจนเป็นเรื่องของชะตากรรม และในทางกลับกันว่าททกรรมความจนยังเผยให้เห็นแง่มืดที่ตึงตังของความจนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในทางจรรโลงใจ ทั้งการยกให้ความจนเป็นครูในการสอนความอดทน การยกให้ความจนเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความจริงใจจากคน ความพอใจในสิ่งที่ตนมี การมองความจนเป็นเรื่องปกติ จนทำให้มองข้ามการโยเยหาความยุติธรรมหรือความเสมอภาคจากภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาว่าททกรรมความจนในตัวบทอื่นที่ไม่ใช่บทเพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อให้ทราบวาทกรรมความจนนอกจากจะปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานแล้วยังพบในตัวบทใดอีก ตลอดจนมีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรศึกษาว่าททกรรมอื่นที่ไม่ใช่ว่าททกรรมความจน เช่น วาทกรรมความดี วาทกรรมการเมือง ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). *วาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กาญจนา เจริญเกียรติบรร. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกาย ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย; Relationship between language and point of view in Thai newspaper's coverage on Wat Phra Dhammakaya*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่มีการตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จินดา แกนสมบัติ. (2559). ลูกทุ่งหมอลำ : จากเพลงพื้นบ้านอีสานแพร่กระจายเข้าสู่เมืองกรุง. วารวิไลสังคมมนุษย์, 153-157.
- ซองเดอ Song de. (2020} February, 26). ปักลำท้อ แม่พ้อยังจน - ตัส ชนะชัย : ซองเดอ (official MV). [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=UYei1lg95Ao>
- ต่าย อรทัย OFFICIAL. (2019, September} 6). พิชซ่าหน้าเกลียว. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=dgNmRBip7bU>
- ต่าย อรทัย OFFICIAL. (2019, September, 6). ลูกสาวที่ราบสูง. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=ZJeGkeY7PGc>
- ธาดา ชัยศร. (2553). ภาพลักษณ์ผู้ชายที่สะท้อนในเพลงลูกทุ่งอีสาน (พ.ศ. 2545-2551). [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิธิญา ไชยเย็น. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมแนะนำวิธีการเลี้ยงลูกโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีรพงศ์ เคนทรภักดิ์. (2564). วาทกรรมความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิภา ปานประชา. (2549). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ; A Study of Socio-economic and Cultural Aspects in the Luktung Lyrics of Sala Kunavoott. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพิ่มพร ธนสีลังกูร. (2544). วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2549). เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น : ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- มนิรัตน์ รักเพื่อน. (2561). อัตลักษณ์ภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสาน ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2553. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไมค์ ภิรมย์พร official. (2015, December, 6). ปลาร้าคิ่นถิ่น. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=Ybt9iZYFVul>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 13 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 10.
- วิภา ปานประชา. (2549). การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ; A Study of Socio-economic and Cultural Aspects in the Luktung Lyrics of Sala Kunavoott. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แวง พลังวรรณ. (2545). อีสานคดีชุด ลูกทุ่งอีสาน. เรือนปัญญา.
- ศิริพร ภักดีผาสุก. (2547). ภาพตัวแทนของผู้เรียนอาชีวศึกษาในวาทกรรมข่าวและบทความการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สุพิชญา โชติกิจาร. (2560). ภาวะความจนและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สุภาวดี กอดำรง. (2523). การวิเคราะห์แนวโน้มของความจนในเมืองและชนบทระหว่างปี 2511/12 และ 2518/19. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย ศรีนอก. (2553). พัฒนาการความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ เรื่องบุญและในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- อลิสา เลี้ยงรื่นรมย์. (2549). *ลีลาภาษาในเพลงของสลา คุณวุฒิ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัษฎาวุธ ไสยรส. (2558). *มโนอุปลักษณ์ความเป็นอีสานในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Baan KrooSala. (2013, September, 10). *ถวายเป็นกุศล ครุสลา คุณวุฒิ*. [วิดีโอ]. ยูทูบ.
<https://www.youtube.com/watch?v=D8-APjMrh8>
- Foucault, Michel. (1972). *The Archeology of Knowledge (and The Discourse on Language)* [L'Archéologie du Savoir] (Smith, A.M. Sheridan, Trans.). New York: Pantheon Books.
(Original work published 1969)
- Foucault, Michel. (1978). *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction* [La Volenté de savoir] (Hurley, Robert, Trans.). New York: Vintage Books. (Original work published 1976)
- Foucault, Michel. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972- 1977* (Gordon, Colin., Marshall, Leo., Mephram, John. and Soper, Kate, Trans.). New York: Pantheon Books.
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2021, October, 9). *ก๊อดดินริมทาง - ไมค์ ภิรมย์พร (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ <https://www.youtube.com/watch?v=8hCkOUm0uLY>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, December 16). *ขอสิทธิ์แค่ร้องไห้ - ต่าย อรทัย (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=g2—thYXfZc>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2016, February, 29). *ความจนวัดใจ - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=CDZbTlrqs8s>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2020, October, 9). *แต่...ทุกดวงใจที่ไกลบ้าน - ต่าย อรทัย (OFFICIAL)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=TqBpRVv62k>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2017, October, 3). *ต้นทางคือรัก ปลายทางคือเธอ (เพลงประกอบละคร นายร้อยทมิฬ-ไฟ พงศธร (LYRIC VIDEO))*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=oiag8FDFkuo>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2014, August 18). *ปริญญาใจ - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=Rkh9Enepk5U>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, August, 24). *เพื่อนกันโรงงานเก่า - ต่าย อรทัย (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=MOqM3dYCH84>
- GRAMMY GOLD OFFICIAL. (2015, August. 15). *แพ้ใจคนดี - ศิริพร อำไพพงษ์ (OFFICIAL MV)*. [วิดีโอ]. ยูทูบ. <https://www.youtube.com/watch?v=7slGHF9xc4E>

แนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

GUIDELINES FOR BUDGET MANAGEMENT FOR DEVELOPING HIGH-PERFORMANCE PEOPLE WITH DIGITAL TECHNOLOGY

ภิกค์กั กัลยาณมิตร¹ อัศค์สัจจา ดวงสุภาสิญจ์¹ สิทธาคม ผู้สันติ² สุทักษ์ จิระรัตนวงศ์³ ณัฐพัชร เพ็ชรอาภรณ์⁴
มนต์สินี เห็นพร้อม⁵ กิตติยาภา จิตรพิทักษ์เลิศ⁶ ปณต แสงทับทิม⁷ วีรพล ยิ้มสินสมบุญ⁸

รุจ กสิวุฒิ⁹ สุวดี สีตะสิทธิ์¹⁰ พูนเพ็ญ กฤษณะวณิช¹¹ และคณะ
Pisak kalyanamitra¹, Akksatcha Duangsuphasin², Sithakom Phusanti³, Sutak Jirattananawong⁴,
Natthaphat Petch-arpom⁵, Monsinee Henprom⁶, Kitiyapa Jitpitaklert⁷, Panot Sangtubtim⁸,
Veerapol Yimsinsomboon⁹, Ruj Kasiwut¹⁰, Suvadee Seetasit¹¹, Poonperm Klissanavanich¹², and the group

¹ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
Bachelor of Public Administration Program, Public Administration Major, Valaya Alongkorn Rajabhat
University under Royal Patronage
E-mail pisak@vru.ac.th

² หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
Bachelor of Engineering Program in Industrial Engineering, Rajamangala University of Technology Lanna
E-mail akksatcha @rmutl.ac.th

³ โรงเรียนแพทย์รามธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
Ramathibodi School of Medicine, Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University
E-mail sithakom.phu@mahidol.ac.th

⁴ รองผู้อำนวยการองค์การสะพานด้านพัฒนาการประมง
Deputy Executive Director for Fisheries Business Development
E-mail sutuk2288@gmail.com

⁵ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Bachelor of Laws Program, Department of Law, Phranakhon Rajabhat University
E-mail Natthaphat7879@hotmail.com

⁶ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
Anti-Money Laundering Office
E-mail Monsinee@amlo.go.th

⁷ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
The Secretariat of the Cabinet
E-mail kitiyapa.j@soc.go.th

⁸ สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย
Thailand Institute of Justice (TIJ)
E-mail panot.sangtubtim@gmail.com

⁹ กรรมการผู้จัดการ บริษัท บริลเลียนท์ พาวเวอร์ จำกัด
Managing Director of Brilliant Power Company Limited
E-mail veerapol@blpower.co.th

¹⁰ คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม กรุงเทพมหานคร
Bangkok Ethics Protection Committee
E-mail rujkasi18@gmail.com

¹¹ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณเขตที่ 8 หน่วยงานสำนักงบประมาณ
Director, Budget Regional Office 8 BUDGET BUREAU
E-mail suvadee@bb.go.th

¹² ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการสื่อสาร โทรคมนาคม และดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
Chief of the Working Group of the Committee on Communications, Telecommunications, and
Digital Economy and Society. The Secretary of The House of Representative of Thailand
E-mail Poonperm.ds@gmail.com

Received: September 28, 2025

Revised: December 18, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (2) เพื่อศึกษากระบวนการและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคน และ (3) เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเชิงนโยบายและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 แหล่ง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการพัฒนาทุนมนุษย์ การบริหารงบประมาณภาครัฐ และเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 12 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Synthesis) ผลการวิจัยพบว่า (1) การพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพควรอยู่บนฐานของการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นและเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การใช้ข้อมูลสมรรถนะ (Competency Data) และเทคโนโลยี เช่น AI และระบบวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการ Upskill และ Reskill อย่างต่อเนื่อง มากกว่าการฝึกอบรมแบบครั้งคราว (2) กระบวนการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนของประเทศไทยยังเผชิญอุปสรรคเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ความแข็งตัวของหมวดงบประมาณ การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และการไม่เชื่อมโยงงบประมาณกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจำกัดศักยภาพของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาคน (3) งานวิจัยนี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายใหม่ คือ “การบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนบนฐานสมรรถนะและข้อมูลดิจิทัล” (Competency- and Data-Driven Budgeting) ซึ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณแบบบูรณาการ มุ่งผลสัมฤทธิ์ด้านสมรรถนะ ใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานจากแพลตฟอร์มดิจิทัลในการตัดสินใจ และเปิดพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวาทะขององค์ความรู้ใหม่เชิงนโยบายที่เชื่อมโยงการพัฒนาทุนมนุษย์ เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารงบประมาณเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

คำสำคัญ

การจัดทำงบประมาณแบบบูรณาการโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก การบริหารงบประมาณ การพัฒนาทุนมนุษย์ (การยกระดับทักษะ/การฝึกทักษะใหม่) เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อความสามารถระดับสูง

ABSTRACT

This research aims to (1) study methods for developing highly competent people using digital technology, (2) study the processes and obstacles in managing budgets for human development, and (3) propose policy guidelines for a new, efficient budget management model. The research employed a qualitative research methodology, collecting data from the analysis of 25 relevant policy and academic documents, combined with in-depth interviews with 12 experts in human capital development policy, public budget management, and digital technology, selected using purposive sampling. Data were analyzed using content analysis and thematic synthesis. The research found that (1) effective development of highly competent people using digital technology should be based on flexible and personalized learning through digital platforms, the use of competency data, and technologies such as AI and data analytics systems to support continuous upskilling and reskilling, rather than spur-of-the-moment training. (2) Thailand's budget management process for human development still faces structural obstacles, including the rigidity of budget categories, a lack of interagency integration, and the failure to concretely link the budget to competency outcomes, which limits the potential of using digital technology in human development (3) This research proposes a new policy approach: “Competency- and Data-Driven Budgeting”, which emphasizes integrated budget allocation, focuses on competency outcomes, uses evidence-based data from digital platforms for decision making, and opens up space for cooperation between the government, private sector, and educational institutions. These findings reflect new policy knowledge that systematically links human capital development, digital technology, and budget management, and can be used as a policy framework to enhance the country's long-term competitiveness.

Keywords

Outcome-Based Integrated Budgeting, Budget Management, Human Capital Development (Upskill/Reskill), Digital Technology for High Competency

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างพร้อมกันหลายมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และประชากร โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัลซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการผลิต การบริการ และลักษณะของงานอย่างเป็นระบบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ ระบบอัตโนมัติ บิ๊กดาต้า และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง ได้เปลี่ยนแปลงความต้องการทักษะแรงงานจากเดิมไปสู่สมรรถนะเชิงดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ขั้นสูง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (World Economic Forum, 2023) ขณะเดียวกัน ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้จำนวนแรงงานวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถพึ่งพาการขยายแรงงานเชิงปริมาณได้อีกต่อไป ภายใต้บริบทดังกล่าว การเพิ่มผลิตภาพแรงงานและความสามารถในการแข่งขันของประเทศจึงต้องอาศัยการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงเป็นกลไกหลัก อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายระดับชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์และเศรษฐกิจดิจิทัล แต่ผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของแรงงานไทยยังไม่สะท้อนความสำเร็จตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นถึงปัญหา “วิกฤตทักษะ” ที่มีลักษณะเชิง

โครงสร้าง ซึ่งแรงงานจำนวนมากยังขาดทั้งทักษะพื้นฐานและทักษะดิจิทัลที่จำเป็นต่อการปรับตัวในตลาดแรงงานยุคดิจิทัล (World Bank, 2021)

แม้ว่ารัฐบาลไทยจะกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อขับเคลื่อนประเทศสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรมและความรู้ แต่ในเชิงกลไกเชิงระบบกลับพบว่าโครงสร้างการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนยังไม่สามารถสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาสำคัญได้อยู่ที่การขาดนโยบายหรือทรัพยากร หากแต่อยู่ที่รูปแบบการจัดสรรงบประมาณที่ยึดโยงกับหน่วยงานและภารกิจเป็นหลัก (mission-based budgeting) มากกว่าการเชื่อมโยงทรัพยากรกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของคนโดยตรง ส่งผลให้การลงทุนด้านการศึกษาและการฝึกอบรมถูกแยกส่วน ขาดความยืดหยุ่น และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทักษะแห่งอนาคตได้ทันเวลา (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2565) ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว การขาดระบบติดตามและประเมินผลที่ใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานทำให้ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่างบประมาณที่ใช้ไปก่อให้เกิดการยกระดับสมรรถนะของแรงงานมากน้อยเพียงใด (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2565)

ความล้มเหลวเชิงกลไกของระบบงบประมาณดังกล่าวสะท้อนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมผ่านตัวชี้วัดด้านทักษะแรงงาน โดยรายงานของธนาคารโลกและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ระบุว่า ประชากรไทยกว่า 64.7% มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และถึง 74.1% ขาดทักษะดิจิทัลขั้นพื้นฐาน (World Bank, 2021) ตัวเลขเหล่านี้มิได้เป็นเพียงสัญญาณของปัญหาด้านคุณภาพแรงงาน หากแต่สะท้อนข้อจำกัดของระบบการลงทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยังไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรไปยังกลุ่มเป้าหมายและทักษะที่จำเป็นได้อย่างแม่นยำ ผลที่ตามมาคือการสูญเสียทางเศรษฐกิจจากทักษะที่ไม่เพียงพอ ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 3.3 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 20.1 ของ GDP ในปี 2565 (World Bank, 2021; World Economic Forum, 2023) แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะได้อย่างเป็นระบบ ได้ลดทอนประสิทธิภาพของการพัฒนาทุนมนุษย์และซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานอายุเกิน 40 ปี แรงงานที่ไม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และแรงงานในพื้นที่ชนบท

ในเชิงองค์ความรู้ งานศึกษาที่ผ่านมาทั้งในประเทศและต่างประเทศมักพิจารณาการพัฒนาทักษะแรงงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล หรือการปฏิรูประบบงบประมาณภาครัฐในลักษณะแยกส่วน ขณะที่งานที่เชื่อมโยงกลไกการบริหารงบประมาณเข้ากับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของคนอย่างเป็นระบบยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ช่องว่างดังกล่าวทำให้ยังขาดกรอบเชิงนโยบายที่อธิบายได้อย่างชัดเจนว่าการบริหารงบประมาณรูปแบบใดเอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการ Upskill และ Reskill อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (UNESCO, 2023) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาวิธีการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับการวิเคราะห์กระบวนการและอุปสรรคของการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคน และเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงทรัพยากร งบประมาณ และผลลัพธ์ด้านสมรรถนะเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
2. เพื่อศึกษากระบวนการและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคน
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกกระบวนการ และอุปสรรคของการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงการสังเคราะห์แนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย การเลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพช่วยให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายความซับซ้อนของนโยบายสาธารณะ ระบบราชการ และการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งไม่สามารถสะท้อนผ่านการวิเคราะห์เชิงปริมาณได้อย่างครบถ้วน

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยในส่วนของเอกสาร ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารเชิงนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ รายงานหน่วยงานภาครัฐ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุนมนุษย์ เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารงบประมาณ จำนวน 25 ฉบับ ซึ่งเป็นเอกสารที่สะท้อนทิศทางการดำเนินนโยบายของประเทศไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา เอกสารเหล่านี้ถูกใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงทฤษฎีและเชิงบริบทสำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างและกลไกของการพัฒนาคนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ในส่วนของคุณภาพเอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจงจากหน่วยงานที่มีบทบาทโดยตรงด้านการกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล ได้แก่ สำนักงานงบประมาณ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล โดยผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ด้านนโยบายหรือการบริหารโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนและงบประมาณภาครัฐไม่น้อยกว่าห้าปี การสัมภาษณ์ใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดการวิจัยและการทบทวนวรรณกรรม ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 60-90 นาที โดยมีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามภายใต้ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงธีม เริ่มจากการถอดความข้อมูล การเข้ารหัส การจัดกลุ่มประเด็น และการสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่สะท้อนรูปแบบการบริหารงบประมาณ อุปสรรคเชิงโครงสร้าง และแนวทางเชิงนโยบาย ทั้งนี้ ข้อมูลจากเอกสารถูกใช้เพื่อสนับสนุนและเปรียบเทียบกับข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อแยกแยะอย่างชัดเจนระหว่างข้อค้นพบเชิงนโยบายจากเอกสารกับข้อค้นพบเชิงประสบการณ์จากภาคปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง การตรวจสอบประเด็นสำคัญโดยผู้ให้ข้อมูล และการสะท้อนบทบาทของผู้วิจัยในการตีความข้อมูล กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผลการวิจัยตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความรอบด้าน ตลอดจนการวิเคราะห์ และเสริมความน่าเชื่อถือของข้อเสนอเชิงนโยบายที่นำเสนอในงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล” ชี้ให้เห็นว่าการบริหารงบประมาณของภาครัฐไทย แม้จะมีจุดแข็งในด้านความเป็นระบบ ความโปร่งใส และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดกรงบประมาณและติดตามผล แต่ยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะความยืดหยุ่นและความคล่องตัวในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงานยุคดิจิทัล ระบบประเมินผลเชิงคุณภาพยังไม่เพียงพอ ทำให้การตัดสินใจด้านงบประมาณมักไม่ทันต่อการปรับปรุงสมรรถนะของบุคลากร ปัญหาหลักที่พบ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอและไม่ตรงตามความต้องการ การล่าช้าในกระบวนการอนุมัติและการจัดซื้ออุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการฝึกอบรม การไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายระดับสูงกับการปฏิบัติในหน่วยงาน รวมถึงการอบรมและหลักสูตรที่ไม่ได้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานหรือไม่เชื่อมโยงกับทักษะดิจิทัลที่จำเป็น ผลการศึกษายสามารถนำเสนอโดยเริ่มจากการอธิบายแนวทางการพัฒนาคนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ต่อด้วยการวิเคราะห์กระบวนการและอุปสรรคเชิงกลไกของระบบงบประมาณ และนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางเชิงนโยบายในการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พบว่า การพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทของประเทศไทยยังดำเนินไปในลักษณะกระจายและขาดความต่อเนื่อง ทั้งจากข้อมูลเอกสารเชิงนโยบายและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสะท้อนตรงกันว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาทักษะส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในรูปของโครงการฝึกอบรมระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจ ซึ่งไม่ได้เชื่อมโยงกับกรอบสมรรถนะที่ชัดเจนหรือเส้นทางการพัฒนาทักษะในระยะยาว ผู้ให้ข้อมูลหลายรายชี้ให้เห็นว่า แม้หน่วยงานภาครัฐจะมีคลังทุนในแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบเรียนรู้ออนไลน์ และโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น แต่การออกแบบการเรียนรู้ยังไม่สอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดแรงงานและไม่สามารถตอบโจทย์การ Upskill และ Reskill อย่างแท้จริง ส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังไม่ก่อให้เกิดการยกระดับสมรรถนะของแรงงานในเชิงระบบ

ประเด็นที่ 2 พบว่า กระบวนการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนเป็นปัจจัยเชิงกลไกสำคัญที่จำกัดประสิทธิภาพของการพัฒนาสมรรถนะด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนตรงกันว่าระบบงบประมาณของไทยยังคงยึดโยงกับโครงสร้างแบบแยกส่วนตามหน่วยงานและภารกิจ ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรขาดความยืดหยุ่นและไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการทักษะแห่งอนาคต นอกจากนี้ ลักษณะการบริหารงบประมาณแบบบนลงล่าง (top-down) ยังจำกัดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นในการกำหนดทิศทางการลงทุนด้านทักษะ ขณะที่การขาดระบบติดตามและประเมินผลที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำให้การตัดสินใจด้านงบประมาณมุ่งเน้นเพียงความถูกต้องตามระเบียบ มากกว่าการพิจารณาว่าการลงทุนดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านสมรรถนะจริงหรือไม่ กลไกเหล่านี้ส่งผลให้การลงทุนด้านทุนมนุษย์ไม่สามารถแปลงเป็นการยกระดับทักษะแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงโดยตรงกับภาวะวิกฤตทักษะพื้นฐานและทักษะดิจิทัลของแรงงานไทยที่ปรากฏในข้อมูลเชิงประจักษ์ระดับประเทศและระดับนานาชาติ

ประเด็นที่ 3 พบว่า จากการสังเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ประสพการณ์เชิงนโยบายของผู้ให้ข้อมูล และการวิเคราะห์เชิงกลไก ผู้วิจัยเสนอว่าแนวทางการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพควรปรับจากการจัดสรรงบประมาณแบบยึดภารกิจไปสู่การบริหารงบประมาณที่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการนำแนวคิดการจัดสรรงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Outcome-Based Budgeting) และการบูรณาการงบประมาณข้ามหน่วยงานมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล แนวทางดังกล่าวควรสนับสนุนการใช้ระบบติดตามและประเมินผลแบบขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เพื่อให้สามารถประเมินได้ว่าโครงการพัฒนาคนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทักษะและสมรรถนะจริงเพียงใด ทั้งนี้ บทเรียนจากกรณีศึกษาต่างประเทศ เช่น โครงการ SkillsFuture ของสิงคโปร์ และ Kartu Prakerja ของอินโดนีเซีย สนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยว่า การบูรณาการงบประมาณ การมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน และการใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การลงทุนด้านทุนมนุษย์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าปัญหาการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลของประเทศไทยไม่ได้เกิดจากข้อจำกัดด้านทักษะเพียงอย่างเดียว หากแต่มีรากฐานมาจากกลไกการบริหารงบประมาณและการจัดการเชิงระบบที่ยังไม่เชื่อมโยงทรัพยากรกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลและข้อเสนอเชิงนโยบายในลำดับถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเน้นการอภิปรายผลเชื่อมโยงผลการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ตลอดจนบทเรียนจากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคดิจิทัล และชี้ให้เห็นคุณภาพของการงานวิจัยนี้ต่อองค์ความรู้และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้ การอภิปรายยังคำนึงถึงข้อจำกัดของงานวิจัย เพื่อสะท้อนขอบเขตของการนำผลการศึกษไปใช้และเปิดพื้นที่สำหรับการวิจัยต่อยอดในอนาคต

ประการแรก ผลการวิจัยที่พบว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาคนของประเทศไทยยังไม่สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงสมรรถนะได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผลการวิจัยสะท้อนว่า การพัฒนาทักษะยังคงกระจายตัวเป็นกิจกรรมหรือโครงการระยะสั้น ขาดการเชื่อมโยงเชิงโครงสร้างกับเส้นทางการพัฒนาสมรรถนะในระยะยาว ซึ่งสามารถอธิบายได้สอดคล้องกับแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) ที่ระบุว่าการลงทุนด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะจะก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมก็ต่อเมื่อการพัฒนาดังกล่าวมีความต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสามารถยกระดับผลิตภาพของแรงงานได้จริง (Becker, 1993)

นอกจากนี้ งานวิจัยของ OECD (2019) ชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อถูกออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning system) โดยเชื่อมโยง

การเรียนรู้ การทำงาน และการพัฒนาทักษะเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ มากกว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ในลักษณะเครื่องมือฝึกอบรมเฉพาะกิจหรือการอบรมระยะสั้นที่สามารถติดตามผลและต่อยอดได้ในระยะยาว ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสะท้อนข้อจำกัดเชิงระบบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในประเทศไทย ซึ่งยังขาดกรอบสมรรถนะที่ชัดเจนและกลไกในการวัดผลการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ World Economic Forum (2020) ที่ระบุว่า หลายประเทศกำลังประสบปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบ “Project-Based Training” ซึ่งมุ่งเน้นการจัดโครงการฝึกอบรมเป็นครั้งคราว โดยไม่เชื่อมโยงกับระบบรับรองทักษะหรือเส้นทางอาชีพ ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างสมรรถนะของแรงงานในระยะยาวได้ ในทางตรงกันข้าม ประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น สิงคโปร์ สามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกรอบสมรรถนะระดับชาติ ระบบรับรองทักษะ และการพัฒนาทักษะตลอดช่วงชีวิตการทำงาน ทำให้กระบวนการ Upskill และ Reskill เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถติดตาม ประเมินผล และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (OECD, 2021) ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงช่วยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับแนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจากการฝึกอบรมเชิงโครงการ ไปสู่การพัฒนาสมรรถนะเชิงระบบ เพื่อให้การลงทุนด้านทุนมนุษย์ของประเทศเกิดประสิทธิผลสูงสุดในระยะยาว

ประการที่สอง ผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ไม่ได้เกิดจากข้อจำกัดด้านปริมาณงบประมาณเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากโครงสร้าง กลไก และวิธีการบริหารงบประมาณที่ไม่สามารถเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรเข้ากับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะและทักษะของคนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยที่พบว่าการจัดสรรงบประมาณยังเน้นการแยกส่วนตามหน่วยงานและการควบคุมตามระเบียบขั้นตอน สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการคลังสาธารณะแนวใหม่ (New Public Financial Management) ซึ่งเสนอว่าระบบงบประมาณที่มีประสิทธิภาพควรมุ่งเชื่อมโยงทรัพยากรทางการเงินเข้ากับผลผลิตและผลลัพธ์ที่ตรวจสอบได้ มากกว่าการมุ่งเน้นการควบคุมการใช้จ่ายเชิงรูปแบบ (Robinson, 2014)

นอกจากนี้ งานของ Schick (2014) ชี้ให้เห็นว่าระบบงบประมาณแบบดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบและการควบคุมค่าใช้จ่ายอย่างเข้มงวด แม้จะช่วยลดความเสี่ยงด้านวินัยการคลัง แต่กลับส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐขาดความยืดหยุ่นในการปรับแผนงานและขาดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะในภารกิจที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ การทดลอง และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาทักษะและสมรรถนะของบุคลากรในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงช่วยสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบงบประมาณที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนในระยะยาว

ในมิติของการพัฒนาทุนมนุษย์ ข้อค้นพบของงานวิจัยยังสอดคล้องกับรายงานของ World Bank (2018) ที่ชี้ว่าหลายประเทศกำลังพัฒนาประสบปัญหา “implementation gap” กล่าวคือ แม้จะมีการลงทุนด้านการศึกษาและการฝึกอบรมในระดับสูง แต่ผลลัพธ์ด้านทักษะและสมรรถนะของแรงงานกลับไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากการขาดระบบงบประมาณที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ การประเมินผลเชิงคุณภาพ และการใช้ข้อมูลในการปรับปรุงนโยบายอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยนี้จึงช่วยอธิบายกลไกเชิงเหตุ-ผลว่า การจัดสรรงบประมาณแบบแยกส่วนและการบริหารในลักษณะบนลงล่าง ทำให้หน่วยงานไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างทันทั่วถึง ส่งผลให้การลงทุนด้านการพัฒนาทักษะไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งในระดับองค์กรและระดับประเทศ

ประการที่สาม ในส่วนของแนวทางเชิงนโยบาย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการปฏิรูประบบงบประมาณและกลไกการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยเสนอให้ปรับไปสู่ระบบงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และการบูรณาการเชิงระบบ เพื่อเชื่อมโยงการจัดสรรทรัพยากรกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด performance-based budgeting ที่เน้นการกำหนดเป้าหมายเชิงผลลัพธ์และการใช้ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ อันช่วยเพิ่มความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และประสิทธิภาพของการใช้จ่ายภาครัฐ (OECD, 2019; Robinson & Brumby, 2005)

ขณะเดียวกัน การปฏิรูประบบงบประมาณจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการกำกับดูแลที่เหมาะสมกับบริบทภาครัฐยุคดิจิทัล โดยแนวคิด governance แบบเครือข่ายเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการใช้ทรัพยากร ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความยืดหยุ่นในการบริหาร (Kettl, 2015) บทเรียนจากกรณีศึกษา SkillsFuture ของสิงคโปร์ และ Kartu Prakerja ของอินโดนีเซีย สนับสนุนแนวคิดนี้ว่าเป็นรูปธรรม โดยแสดงให้เห็นว่าการบูรณาการงบประมาณ การใช้ข้อมูลติดตามผล และการเชื่อมโยงการพัฒนาทักษะกับความต้องการของตลาดแรงงาน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนด้านทุนมนุษย์ได้อย่างชัดเจน (OECD, 2021; UNESCO, 2023) ซึ่งงานวิจัยนี้มีคุณูปการเชิงวิชาการในการเชื่อมโยงกรอบคิดด้านการบริหารงบประมาณ เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาสมรรถนะของคนเข้าไว้ด้วยกันในเชิงนโยบายและเชิงกลไก ซึ่งยังมีการศึกษาจำกัดในบริบทของประเทศไทย และสามารถใช้เป็นฐานความรู้ในการออกแบบนโยบายเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา ประการแรก ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารงบประมาณในระดับส่วนกลางเป็นหลัก อาจยังไม่ครอบคลุมมุมมองจากระดับปฏิบัติการหรือระดับพื้นที่ ประการที่สอง การใช้ข้อมูลเอกสารและรายงานเชิงนโยบายอาจสะท้อนกรอบคิดเชิงทางการมากกว่าการปฏิบัติจริงในบางบริบท และประการที่สาม ข้อเสนอเชิงนโยบายที่นำเสนอเป็นการสังเคราะห์ในระดับเชิงระบบ จึงอาจต้องมีการศึกษาต่อยอดเชิงปริมาณหรือกรณีศึกษาเชิงลึก เพื่อทดสอบความเป็นไปได้และผลกระทบในเชิงปฏิบัติ

โดยสรุป การพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลไม่อาจดำเนินการอย่างโดดเดี่ยวในระดับการฝึกอบรมหรือการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกับการปฏิรูประบบงบประมาณและกลไกการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ การลงทุนด้านทุนมนุษย์จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ก็ต่อเมื่อมีการเชื่อมโยงการจัดสรรทรัพยากรเข้ากับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะอย่างชัดเจน มีการใช้ข้อมูลเพื่อการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและแนวโน้มของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ในระดับสากล ในภาพรวม การอภิปรายผลการวิจัยจึงตอกย้ำว่าการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลของประเทศไทยต้องพิจารณาเชื่อมโยงมิติด้านเทคโนโลยี ทุนมนุษย์ และการบริหารงบประมาณเข้าด้วยกันอย่างบูรณาการ โดยงานวิจัยนี้มีส่วนช่วยขยายความเข้าใจทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของการบริหารงบประมาณต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ และสามารถนำไปใช้เป็นฐานความรู้สำหรับการออกแบบนโยบายและการวิจัยในอนาคต เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จัดทำกรอบนโยบายงบประมาณแบบมุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based Budgeting) โดยเชื่อมโยงการจัดสรรงบประมาณกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของคนอย่างชัดเจน แทนการเน้นการควบคุมเชิงกระบวนการ โดยมีหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน คือ สำนักงบประมาณ ร่วมกับกระทรวงการคลัง และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2 ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบด้านงบประมาณให้เอื้อต่อการบูรณาการข้ามหน่วยงานเพื่อลดการจัดสรรงบประมาณแบบแยกส่วน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่งานวิจัยพบว่าทำให้การพัฒนาคนไม่ต่อเนื่อง ซึ่งหน่วยงานหลักในการรับดำเนินการ คือ กระทรวงการคลัง สำนักงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

1.3 กำหนดดัชนีระดับชาติด้านคุณภาพการลงทุนทุนมนุษย์ดิจิทัล เพื่อสะท้อน “ผลลัพธ์เชิงสมรรถนะ” มากกว่าปริมาณการใช้จ่าย ซึ่งมีสภาพัฒนาฯ ร่วมกับหน่วยงานด้านแรงงานและการศึกษาเป็นหน่วยงานหลัก

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลงบประมาณแบบบูรณาการ (Integrated Budget Data Platform) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาทักษะ และผลลัพธ์ด้านสมรรถนะของบุคลากร ซึ่งมี

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ เช่น สำนักงานงบประมาณ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

2.2 ส่งเสริมการบริหารงบประมาณแบบ Data-driven โดยใช้ข้อมูลจริงในการติดตาม ประเมินผล และปรับการจัดสรรงบประมาณอย่างยืดหยุ่น ซึ่งหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานงบประมาณ และหน่วยงานเจ้าของโครงการพัฒนาคอน

2.3 ศึกษาการประยุกต์ใช้ AI และ Big Data ในการวิเคราะห์งบประมาณอย่างมีขอบเขต เน้นการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย มากกว่าการทดแทนการตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดำเนินการ คือ DGA ร่วมกับหน่วยงานด้านเทคโนโลยีและการคลัง

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

3.1 พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการวิเคราะห์งบประมาณและนโยบายดิจิทัล โดยเน้นทักษะการใช้ข้อมูล การวิเคราะห์ผลลัพธ์ และการประเมินเชิงคุณภาพ โดยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดำเนินการ คือ สำนักงาน ก.พ. ร่วมกับสถาบันฝึกอบรมภาครัฐ

3.2 จัดทำแผนพัฒนาทักษะดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับเส้นทางอาชีพ เพื่อให้การ Upskill/Reskill เกิดความต่อเนื่อง ไม่เป็นเพียงโครงการระยะสั้น โดยมีหน่วยงานหลักในการดำเนินการ คือ สำนักงาน ก.พ. และหน่วยงานต้นสังกัด

3.3 ส่งเสริมกลไกความร่วมมือแบบพหุภาคีระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อการพัฒนาทักษะตอบโจทย์ตลาดแรงงานจริง โดยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดำเนินการ คือ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

4. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

4.1 พัฒนาตัวชี้วัดใหม่ที่วัดผลกระทบของงบประมาณต่อสมรรถนะของคนในระยะยาว เพื่อแก้ช่องว่างด้าน “Implementation Gap” ที่งานวิจัยพบ

4.2 ส่งเสริมการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบูรณาการงบประมาณดิจิทัลกับการพัฒนาทุนมนุษย์

4.3 พัฒนางานวิจัยเชิงสหวิทยาการที่ผสมผสานรัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างกรอบอธิบายเชิงระบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรื่อง แนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักบริหารการงบประมาณระดับสูง (นงส.) รุ่นที่ 12 ของสำนักงานงบประมาณ สำนักงานয়กรัฐมนตรี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2565). รายงานสถานการณ์แรงงานไทย. กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน.
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (2565). รายงานการวิจัยแห่งชาติ. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
สำนักงานงบประมาณ. (2567). สรุปงบประมาณด้านการศึกษา พ.ศ. 2566–2568. สำนักงานয়กรัฐมนตรี.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รายงานนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ. 2566. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พ.ศ. 2566. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis*. University of Chicago Press.
- Kettl, D. F. (2015). *The transformation of governance*. Johns Hopkins University Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *Performance budgeting and public sector efficiency*. OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Skills strategy implementation guidance*. OECD Publishing.
- Robinson, M. (2014). *Performance-based budgeting*. International Monetary Fund.
- Robinson, M., & Brumby, J. (2005). *Does performance budgeting work?* International Monetary Fund.
- Schick, A. (2014). *The metamorphosis of performance budgeting*. OECD Publishing.
- UNESCO. (2023). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO.
- UNESCO. (2023). *Reimagining skills development in the digital age*. UNESCO.
- World Bank. (2018). *World development report: Learning to realize education's promise*. World Bank.
- World Bank. (2021). *World development report 2021: Data for better lives*. World Bank.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report*. World Economic Forum.
- World Economic Forum. (2023). *Future of jobs report 2023*. World Economic Forum.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ของนักศึกษาต่างชาติ

FACTORS INFLUENCING INTERNATIONAL STUDENTS' INTENTION TO CHOOSE
GRADUATE STUDIES AT MAEJO UNIVERSITY

กฤษกร ใจสาม¹ นทีทิพย์ สรรพตานนท์² กัญญพัทธ์ สวี กล่อมธงเจริญ³ และจิรายุ หาญตระกูล⁴
Kritsakorn Jaisam¹, Nateetip Sanpatanon², Kunpatsawee Klomthongjaroen³ Chirayu Hantrakul⁴

¹ บริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Master of Business Administration in Business Administration Maejo University

E-mail jokim780@gmail.com

² บริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer, Master of Business Administration in Business Administration Maejo University

E-mail nateetips@gmail.com

³ บริหารธุรกิจ สาขาวิชานวัตกรรมธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer, Modern Retail Business Innovation in Business Administration Maejo University

E-mail kunpatsawee@hotmail.com

⁴ บริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer, Business Administration in Business Administration Maejo University

E-mail ajkai2111@gmail.com

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปีการศึกษา 2568

Received: May 3, 2025

Revised: December 20, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจของนักศึกษาต่างชาติ ในการเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้โดยมุ่งเน้นศึกษาทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) เช่น เพศ อายุสถานภาพสมรส อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ตามแนวคิด 7Ps ประกอบด้วย ด้านหลักสูตร (Product) ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (Price) ด้านทำเล ที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (Place) ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ (Promotion) ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (People) ด้านขั้นตอนการสมัครและการ รับเข้าศึกษา (Process) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (Physical Evidence)

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาต่างชาติที่กำลังศึกษาอยู่ จบการศึกษาแล้ว หรือมีความสนใจจะเข้า ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้จำนวน 429 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้รับ การตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้งานจริง ข้อมูลที่ได้จากการ สุ่มจะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์สถิติอนุมานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อหาอิทธิพลที่ส่งผลต่อ ความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ของนักศึกษาต่างชาติ

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านทำเลที่ตั้งของ มหาวิทยาลัย โดย มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.191 รองลงมาได้แก่ด้านคุณภาพและ ประสบการณ์ของบุคลากร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.165 และ ด้านหลักสูตร โดยมี ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.139 ตามลำดับ งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยควร พัฒนาทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและสะดวกต่อการเดินทาง พร้อมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักศึกษาต่างชาติ อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะการอบรมด้านการสื่อสาร การให้คำปรึกษา และความเข้าใจในวัฒนธรรมนานาชาติเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักศึกษาและควรปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับแนวโน้มตลาดแรงงาน และตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาต่างชาติ

คำสำคัญ

ส่วนประสมทางการตลาด ความตั้งใจศึกษาต่อ ระดับบัณฑิตศึกษา นักศึกษาต่างชาติ การวิเคราะห์ถดถอย

ABSTRACT

This research aimed to investigate the factors influencing the intention of international students to pursue graduate studies at Maejo University. The study focused on both internal factors, including personal factors (such as gender, age, marital status, occupation, educational background, and monthly income), and external factors, namely the marketing mix based on the 7Ps framework: Product, Price, Place, Promotion, People, Process, and Physical Evidence.

A quantitative research approach was employed, collecting data via an online questionnaire from 429 respondents who were either current students, alumni, or prospective students interested in pursuing graduate studies at Maejo University. The research instruments were validated for reliability and accuracy prior before data collection. The data were analyzed using descriptive statistics (such as percentage, mean, and standard deviation) as well as inferential statistics, particularly regression analysis, to determine the key factors influencing international students' decisions.

The results revealed that the top three most influential factors were: 1) the university's location (Place), with a regression coefficient (B) of 0.191, 2) the quality and experience of the staff (People), with a coefficient of 0.165, and 3) the curriculum (Product), with a coefficient of 0.148. Based on these findings, it is recommended that the university should enhance the safety, accessibility, and overall environment of its campus to better align with the lifestyles and expectations of international students. Additionally, the university should invest in developing staff competencies, particularly in communication, student advising, and intercultural understanding, to foster trust and engagement. Finally, continuous improvement of the curriculum to align with labor market trends and the evolving needs of international students is strongly encouraged.

Keywords

Marketing Mix, Intention to Pursue Graduate Studies, Graduate Level, International Students, Regression Analysis

ความสำคัญของปัญหา

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและทักษะเฉพาะทาง เพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ระบบการศึกษาระดับสูงในประเทศไทยมีความหลากหลาย ทันสมัย และเชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน ทั้งในด้านหลักสูตรที่ตอบสนองนโยบายระดับชาติ การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม (Ministry of Education, 2024) อย่างไรก็ตาม ตลาดแรงงานไทยยังเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การขาดแคลนแรงงานทักษะสูง และความไม่สอดคล้องระหว่างคุณสมบัติของบัณฑิตกับความต้องการของตลาด (กระทรวงแรงงาน, 2566; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2565)

การศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาจึงกลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน และเป็นปัจจัยจูงใจให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย โดยเฉพาะในบริบทของการเคลื่อนย้ายแรงงานและความเป็นนานาชาติที่เพิ่มขึ้น (Altbach & Knight, 2007; Li & Bray, 2007)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีนโยบายส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ (Education Hub) เพื่อดึงดูดนักศึกษาต่างชาติผ่านการพัฒนาคุณภาพหลักสูตร การวิจัย และระบบสนับสนุนต่าง ๆ (ประชาชาติธุรกิจ, 2566) โดยเฉพาะนักศึกษาจากประเทศจีนซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด คิดเป็นกว่า 60% ของนักศึกษาต่างชาติทั้งหมดในไทย (ประชาชาติธุรกิจ, 2566ก)

มหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคเหนือที่มีศักยภาพในการรองรับนักศึกษาต่างชาติระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีจุดแข็งด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ตำแหน่งที่ตั้งเชิงภูมิศาสตร์ และค่าครองชีพที่เหมาะสม ปัจจุบันมีนักศึกษาต่างชาติระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 193 คน ส่วนใหญ่มาจากประเทศจีน (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2567)

จากแนวโน้มดังกล่าว การศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยแม่โจ้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ในการดึงดูดนักศึกษาที่มีคุณภาพ พร้อมเสริมสร้างความเป็นนานาชาติให้กับมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาคและระดับสากล

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย (ถ้ามี)

ปัจจัยใดที่มีผลต่อความตั้งใจในการเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา ระดับของส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ
2. เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ

สมมติฐานหลัก

ปัจจัยทางด้านส่วนประสมการตลาด มีผลต่อความตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาชาวต่างชาติ

สมมติฐานย่อย

สมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านส่วนประสมการตลาด

H1:ด้านหลักสูตร (Product) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

H2:ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (Price) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

H3:ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (Place) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

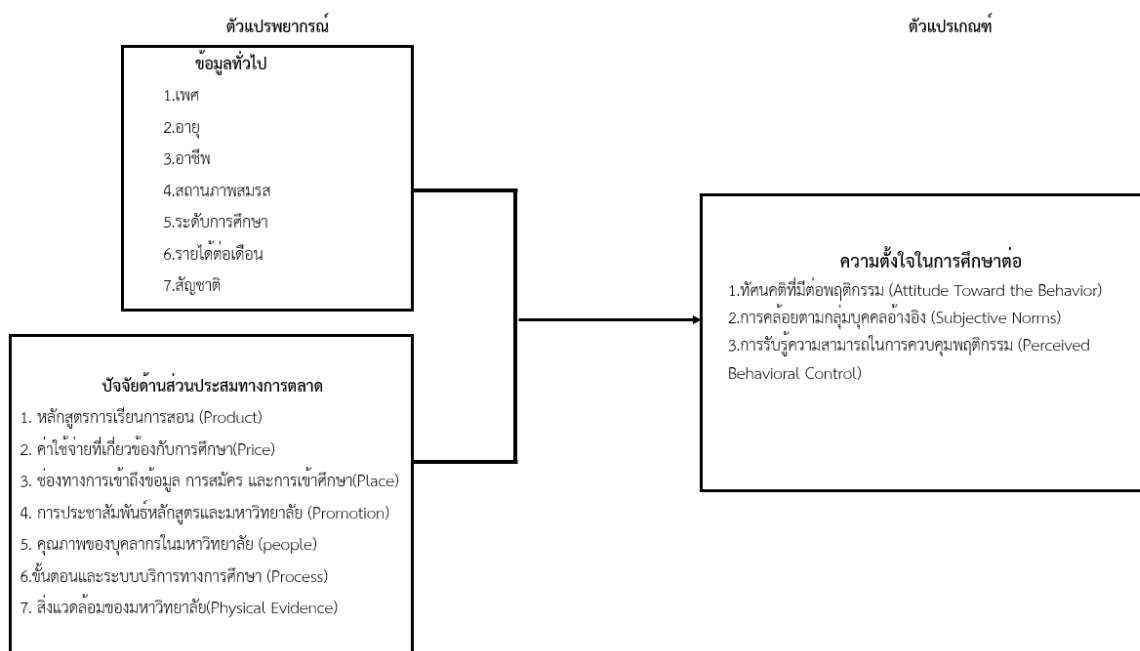
H4:ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ (Promotion) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

H5:ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (People) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

H6:ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (Process) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

H7:ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (Physical Evidence) มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลือกเข้าเรียนในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มคนหลัก ๆ ที่ศึกษา คือ นักศึกษาต่างชาติที่มีความสนใจที่จะศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ นักศึกษาต่างชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้และนักศึกษาต่างชาติที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การกำหนดขนาดตัวอย่าง แต่ด้วยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงได้ใช้วิธีการคำนวณโดยใช้สูตร W.G. Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ที่ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูล คือ 385 คน ซึ่งเป็นจำนวนขั้นต่ำที่สุดของการสุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามมาตรฐานสูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Cochran, 1953) แต่เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและการประมวลผลทางสถิติ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 500 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชุดที่สมบูรณ์ที่สุดจำนวน 429 ตัวอย่างมาใช้ในการประมวลผลทางสถิติ

การเก็บข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิได้จากแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Microsoft Forms และ WeChat ข้อมูลทุติยภูมิได้จากรายงานของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักงานทะเบียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งโครงสร้างของคำถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (General Information) เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดระดับความคิดเห็น

ส่วนที่ 3 ความตั้งใจศึกษาต่อ (Intention to Study) เป็นข้อคำถามเพื่อวัดระดับความตั้งใจในการเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับเช่นเดียวกัน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและการครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาคัดขีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่าเฉลี่ยรายข้อต้องมากกว่า 0.5 (เขาวลิต เหมะธูลิน, 2557)

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) หลังจากปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มนักศึกษาต่างชาติที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยอื่นในจังหวัดเชียงใหม่) จำนวน 30 คน

ผลการทดสอบ วิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ **0.744** ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.70 (กชวรรณ เวชพิทักษ์, 2562) จึงถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็น
 - 1.1 ใช้ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลส่วนบุคคล
 - 1.2 ใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัย 7Ps และความตั้งใจศึกษาต่อ พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่าง "ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)" (ตัวแปรอิสระ) ที่ส่งผลต่อ "ความตั้งใจในการศึกษาต่อ" (ตัวแปรตาม) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ดังนี้

$$\hat{y} = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n + \epsilon$$

เกณฑ์การพิจารณาผลทางสถิติ

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R^2): ดูความสัมพันธ์ภาพรวมระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม
 - ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (F): ดูว่าตัวแปรอิสระ (7Ps) สามารถอธิบายความผันแปรของความตั้งใจศึกษาต่อได้กี่เปอร์เซ็นต์
 - ค่า F-statistic: ทดสอบความเหมาะสมของสมการถดถอยโดยรวม
 - ค่า t-statistic: ทดสอบนัยสำคัญของตัวแปรอิสระรายตัว
 - ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (B และ β): ดูทิศทางและขนาดอิทธิพลของแต่ละปัจจัย
- Durbin-Watson: ตรวจสอบปัญหาอัตสหสัมพันธ์ (Autocorrelation) ของความคลาดเคลื่อน โดยค่าที่ยอมรับได้ควรอยู่ระหว่าง 1.5 – 2.5

ผลการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (Place)	3.57	1.163	มาก
ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (People)	3.56	1.163	มาก
ด้านหลักสูตร (Product)	3.54	1.169	มาก
ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (Process)	3.53	1.182	มาก
ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (Price)	3.52	1.169	มาก
ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (Physical Evidence)	3.48	1.146	ปานกลาง
ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มีมหาวิทยาลัยนำเสนอ (Promotion)	3.46	1.150	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.52		มาก

2. ความตั้งใจในการศึกษาต่อ

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปรผล
ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms)	3.52	1.154	มาก
ด้านการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)	3.49	1.208	ปานกลาง
ด้านทัศนคติ (Attitude)	3.47	1.167	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.49		ปานกลาง

ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

โมเดล	R	R ²	ร้อยละ
1	0.958	0.919	91.90

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณ

จากตารางแสดงให้เห็นว่าสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ($X_1 - X_7$) โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า สามารถอธิบายความผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ ในภาพรวมได้ร้อยละ 91.90 ($R^2 = 0.919$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ระดับ 0.958

ตารางผลการทดสอบและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ในการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ

ตัวแปรพยากรณ์	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.027	0.053		0.513	0.608
ด้านหลักสูตร (X_1)	0.139	0.030	0.147	4.616	0.000
ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร(Price) (X_2)	0.191	0.030	0.202	6.340	0.000
ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (X_3)	0.122	0.032	0.129	3.806	0.000
ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มีมหาวิทยาลัยนำเสนอ (X_4)	0.150	0.029	0.156	0.156	0.000
ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X_5)	0.165	0.031	0.173	2.452	0.000
ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X_6)	0.137	0.030	0.146	4.607	0.000
ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (X_7)	0.079	0.031	0.082	2.529	0.012

จากตารางผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่

1. ตัวแปรด้านหลักสูตร (X_1)
2. ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร(Price) (X_2)
3. ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (X_3)
4. ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มีมหาวิทยาลัยนำเสนอ(X_4)
5. ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X_5)

6. ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X₆)

ขณะที่ตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 1 ตัวแปร ได้แก่

ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (X₇)

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาต่างชาติที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่า

ตัวแปรด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (Price) (X₂) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (B) เท่ากับ 0.191 กล่าวได้ว่า หากค่าใช้จ่ายในหลักสูตร ไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.191 หน่วยในทิศทางเดียวกัน

ตัวแปรด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X₅) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (B) เท่ากับ 0.165 กล่าวได้ว่า หากบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีคุณภาพหรือพฤติกรรมบริการเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.165 หน่วย

ตัวแปรด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ (X₄) มีค่า B เท่ากับ 0.150 แสดงว่า หากกิจกรรมหรือสื่อการส่งเสริมการตลาดเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.150 หน่วย

ตัวแปรด้านหลักสูตร (X₁) มีค่า B เท่ากับ 0.139 แสดงว่าหลักสูตรหรือคุณภาพการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.139 หน่วย

ตัวแปรด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X₆) มีค่า B เท่ากับ 0.137 แสดงว่าหากกระบวนการบริหารจัดการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการให้บริการเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.137 หน่วย

ตัวแปรด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (X₃) มีค่า B เท่ากับ 0.122 แสดงว่าหากค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจเพิ่มขึ้น 0.122 หน่วย

ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (X₇) มีค่า B เท่ากับ 0.079 ซึ่งถึงแม้จะมีค่าน้อยที่สุดแต่ก็มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวได้ว่า หากลักษณะสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะส่งผลต่อความตั้งใจศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 0.079 หน่วย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสามารถสร้างสมการพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Form)

$$\hat{Y} = 0.027 + 0.139(X_1) + 0.191(X_2) + 0.122(X_3) + 0.150(X_4) + 0.165(X_5) + 0.137(X_6) + 0.079(X_7)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Form)

$$\hat{Z} = 0.147(X_1) + 0.202(X_2) + 0.129(X_3) + 0.166(X_4) + 0.173(X_5) + 0.140(X_6) + 0.082(X_7)$$

ตารางแสดงผลการทดสอบสมมติฐาน ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาต่างชาติที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	การยอมรับ	ระดับนัยสำคัญ
	สมมติฐาน	ทางสถิติ
1) ด้านหลักสูตร	✓	0.01
2) ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร	✓	0.01
3) ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย	✓	0.01
4) ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ	✓	0.01
5) ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร	✓	0.01
6) ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา	✓	0.01
7) ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย	✓	0.05

หมายเหตุ ✓ หมายถึง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

✗ หมายถึง ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐานด้าน ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย

1. ด้านหลักสูตร (Product)
2. ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร(Price)
3. ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย(Place)
4. ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ(Promotion)
5. ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร(People)
6. ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา(Process)
7. ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย(Physical Evidence)

ล้วนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติในระดับบัณฑิตศึกษา ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ การมีนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรทั้ง 7 แสดงความหมายว่าทุกตัวแปรยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเป้าไปที่นักศึกษาต่างชาติที่มีความสนใจที่จะศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ นักศึกษาต่างชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้และนักศึกษาต่างชาติที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 429 คน เนื่องจากได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูล คือ 385 คน ซึ่งเป็นจำนวนขั้นต่ำที่สุดของการสุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามมาตรฐานสูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Cochran, 1953) แต่เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและการประมวลผลทางสถิติ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 500 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชุดที่สมบูรณ์ที่สุดจำนวน 429 ตัวอย่างมาใช้ในการประมวลผลทางสถิติ โดยดำเนินการจัดเก็บออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน We Chat โดยใช้ Microsoft form

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนักศึกษาต่างชาติ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (ร้อยละ 51.98) มี สถานภาพ โสด (ร้อยละ 91.84) และมี อายุต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 83.68) โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 91.14) และประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 82.05) สำหรับด้านเศรษฐกิจ นักศึกษาส่วนใหญ่มี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 25,001–30,000 บาท (ร้อยละ 33.33) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีสัญชาติ จีน (ร้อยละ 96.04)

ส่วนที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อใน ระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ของนักศึกษาต่างชาติ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาต่างชาติที่มีต่อปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.52 โดยมี ปัจจัยสำคัญตามลำดับดังนี้

อันดับ	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ระดับ	ประเด็นย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนั้น
1	ด้านทำเลที่ตั้ง (Place)	3.57	มาก	ความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X}$ =3.64)
2	ด้านบุคลากร (People)	3.56	มาก	การให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ ($\bar{X}$ =3.59)
3	ด้านหลักสูตร (Product)	3.54	มาก	การปรับปรุงเนื้อหาทันสมัย ($\bar{X}$ =3.58)
4	ด้านกระบวนการ (Process)	3.53	มาก	การให้บริการนักศึกษา ($\bar{X}$ =3.58)
5	ด้านราคา/ค่าใช้จ่าย (Price)	3.52	มาก	ความเหมาะสมของค่าธรรมเนียม ($\bar{X}$ =3.54)
6	ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical)	3.48	ปานกลาง	ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$ =3.55)
7	ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.46	ปานกลาง	ข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจน ($\bar{X}$ =3.53)

ปัจจัยด้านความตั้งใจในการศึกษาต่อ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.45 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านบรรทัดฐานทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม และด้านทัศนคติ ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง

อันดับ	ปัจจัยด้านความตั้งใจ (Intention Factors)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ระดับ	ประเด็นย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนั้น
1	ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms)	3.52	ปานกลาง	การได้รับคำแนะนำจากเพื่อนหรือศิษย์เก่าที่มีประสบการณ์ตรง ($\bar{X}=3.60$)
2	ด้านการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)	3.49	ปานกลาง	การมีกำลังทรัพย์เพียงพอ ($\bar{X}=3.54$)
3	ด้านทัศนคติ (Attitude)	3.47	ปานกลาง	หลักสูตรที่เลือกตรงต่อความต้องการ ($\bar{X}=3.57$)

ส่วนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ของนักศึกษาต่างชาติ

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยภาพรวมส่งผลในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52 โดยนักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญกับด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมากที่สุด (3.57) เนื่องจากความสะดวกในการเดินทาง และความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก รองลงมาคือ ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (3.56) ที่เน้นการให้คำปรึกษา การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ และคุณภาพของอาจารย์ ตามด้วยด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (3.53) ที่มีความสะดวกและรวดเร็ว ด้านหลักสูตร (3.54) ซึ่งเน้นการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัย ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (3.52) ที่เหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (3.48) ที่เน้นความพึงพอใจกับบรรยากาศของมหาวิทยาลัย และสุดท้ายคือด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูล (3.46) ที่เน้นการได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจน

ในส่วนของปัจจัยความตั้งใจในการศึกษาต่อ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.45 โดยด้านที่นักศึกษาให้ความสำคัญสูงสุดคือ ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (3.52) โดยเฉพาะการได้รับคำแนะนำจากเพื่อนหรือศิษย์เก่า รองลงมาคือ ด้านทัศนคติ (3.47) ที่นักศึกษาให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และด้านการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม (3.49) ที่เน้นการมีกำลังทรัพย์เพียงพอและความมั่นใจในการจบการศึกษา

ผลจากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนากลยุทธ์การตลาดและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย เพื่อดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้ตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อในอนาคต

ส่วนที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ในการศึกษานี้ได้มีการตั้งสมมติฐาน เพื่อทดสอบว่าปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านหลักสูตร (X_1) ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (X_2) ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (X_3) ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ (X_4) ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X_5) ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X_6) และด้านด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย (X_7) มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาต่างชาติที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้หรือไม่

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปรในด้านส่วนประสมทางการตลาดนั้น มีอิทธิพลต่อความตั้งใจศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแยกระดับนัยสำคัญทางสถิติได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร (X_1) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.139
2. ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร (X_2) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.191
3. ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย (X_3) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.122
4. ด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ (X_4) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.150
5. ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X_5) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.165
6. ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X_6) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.137

ผลการวิจัยพบว่ามี 6 ปัจจัยข้างต้นมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมี 1 ปัจจัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนและมีนัยสำคัญระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับความตั้งใจศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติ

ในขณะที่ ปัจจัยด้านด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย(X_7) แม้จะมีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำกว่าปัจจัยอื่น แต่ก็ยังพบว่ามีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น อาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุด และสิ่งอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัย มีบทบาทต่อความตั้งใจแม้จะไม่ใช่ปัจจัยหลักก็ตาม

การที่ตัวแปรทุกตัวในโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทุกองค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาดมีบทบาทร่วมกันในการชักจูงหรือผลักดันให้นักศึกษาต่างชาติตัดสินใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยเฉพาะ ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (X_5) และ ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา (X_6) ที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยในระดับสูง และมีน้ำหนัก Beta สูงในผลการถดถอยพหุคูณ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคลากรในมหาวิทยาลัยและขั้นตอนการบริการที่เป็นระบบและเป็นมิตร ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของนักศึกษา จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าสมมติฐานได้รับการสนับสนุนโดยข้อมูลทางสถิติอย่างชัดเจน กล่าวคือ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้านล้วนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายหรือกลยุทธ์ในการปรับปรุงและส่งเสริมการตลาดของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาระดับของส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ของนักศึกษาต่างชาติ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิจัยในข้อที่ 1 พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของการตลาดที่มหาวิทยาลัยนำเสนอ

ด้านที่มีความสำคัญสูงสุดคือ ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาต่างชาติที่มักคำนึงถึงความสะดวกสบายในการเดินทาง และการมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ โดยเฉพาะความสะดวกในการเดินทางซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดในด้านนี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของทำเลที่ตั้งต่อความตั้งใจของนักศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของมัชฌิมา รัตนลัมภ์ และวชิราภรณ์ ทองคุ้ม (2564) ที่ระบุว่าทำเลที่ตั้งที่สะดวกและเหมาะสมมีอิทธิพลสูงต่อความตั้งใจเลือกสถาบันการศึกษา

ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร มีคะแนนเฉลี่ยสูงรองลงมา บ่งชี้ว่าคุณภาพของอาจารย์ การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการต้อนรับและความช่วยเหลือจากนักศึกษาปัจจุบันและศิษย์เก่า เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้นักศึกษาต่างชาติ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทุมพร ไฉนลาด และจงดี โตอัม (2559) ที่ยืนยันว่าคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากรเป็นตัวแปรสำคัญต่อความตั้งใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา

ด้านขั้นตอนการสมัครและการรับเข้าศึกษา ได้รับความสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะกระบวนการให้บริการด้านการลงทะเบียน และระบบการประเมินผลที่มีความยุติธรรม สะท้อนว่าความโปร่งใสและความรวดเร็วในกระบวนการเหล่านี้มีผลต่อการสร้างความประทับใจแรกเริ่มและเป็นปัจจัยที่สามารถดึงดูดให้นักศึกษาต่างชาติตัดสินใจเลือกเข้าศึกษา ผลที่ได้นี้สอดคล้องกับการศึกษาของกิตติภณ กิตยานุรักษ์ (2554) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของกระบวนการสมัครที่มีประสิทธิภาพ

ด้านหลักสูตร ยังเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสูง โดยเฉพาะการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยตามแนวโน้มและความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงความหลากหลายและคุณภาพของรายวิชา เป็นสิ่งที่นักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมัชฌิมา รัตนลัมภ์ และวชิราภรณ์ ทองคุ้ม (2564) ที่พบว่าหลักสูตรที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงานมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจของนักศึกษา

ด้านค่าใช้จ่ายในหลักสูตร แสดงให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติคำนึงถึงความเหมาะสมของค่าธรรมเนียมเมื่อเทียบกับคุณภาพการศึกษาและโอกาสในการได้รับทุนการศึกษา แม้จะไม่ใช่ปัจจัยหลักที่สุด แต่ยังมีผลต่อความตั้งใจอยู่ในระดับที่ไม่สามารถละเลยได้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรภรณ์ ก. (2020) ที่พบว่าค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของมหาวิทยาลัย ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญกับการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของวลัยพร ชันตะคุ จริญญา สมอุดร และ นวรัตน์ดี ชินอัครวัฒน์ (2563) ที่พบว่าสภาพแวดล้อมที่ดีมีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ

และด้านการประชาสัมพันธ์และข้อมูล การประชาสัมพันธ์และข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจนมีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาที่จัดขึ้นมีความน่าสนใจอีกทั้งช่องทางการติดต่อและการให้คำปรึกษามีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัยในสายตาของนักศึกษาต่างชาติรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนเพื่อประกอบความตั้งใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุรัชชา สุวพานิช และ สมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2564) ที่พบว่าการส่งเสริมการตลาดใน重要性ของการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลในการดึงดูดนักศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ในส่วนของปัจจัยความตั้งใจในการศึกษาต่อ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.45 สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบทางความตั้งใจในการศึกษาต่อในหลากหลายมิติ ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

ด้านทัศนคติ (Attitude)

ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 3.47 อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยย่อยที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือ “หลักสูตรที่เลือกตรงต่อความต้องการ” แสดงให้เห็นว่านักศึกษาต่างชาติให้ความสำคัญกับการเลือกหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายและความสนใจส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheng et al. (2021) ที่ระบุว่า การเลือกหลักสูตรที่ตอบโจทย์เฉพาะบุคคลช่วยเพิ่มความพึงพอใจและแรงจูงใจในการเรียนต่อ

นอกจากนี้ “มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ” บ่งชี้ว่านักศึกษาต่างชาติพิจารณาชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยเป็นตัวชี้วัดความน่าเชื่อถือ (Chien et al., 2021) ขณะที่ “การศึกษาต่อเพิ่มโอกาสในการทำงาน” ซึ่งถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและโอกาสในสายอาชีพหลังจบการศึกษา (Tomlinson, 2017)

ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms)

ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคมมีค่าเฉลี่ยรวม 3.52 ซึ่งอยู่ในระดับสูง ปัจจัยย่อยที่สำคัญที่สุดคือ “การได้รับคำแนะนำจากเพื่อนหรือศิษย์เก่าที่มีประสบการณ์ตรง” สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเครือข่ายทางสังคมในการชี้แนะแนวทางการศึกษาต่อของนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Altbach และ Knight (2007) ที่ย้ำถึงอิทธิพลของเพื่อนและศิษย์เก่าต่อการตัดสินใจเลือกสถาบัน

การได้รับข้อมูลจากอาจารย์หรือที่ปรึกษาทางการศึกษา แสดงถึงความเชื่อมั่นในคำแนะนำจากบุคลากรทางวิชาการ (Pham & Tran, 2021) และ “การได้รับข้อมูลจากบุคคลผู้มีชื่อเสียง” แสดงให้เห็นว่านักศึกษายังคงให้ความสำคัญกับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอกที่มีอิทธิพลสูง (Celebi et al., 2022)

ด้านการรับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)

ปัจจัยนี้มีค่าเฉลี่ยรวม 3.49 อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยย่อยที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือ การมีกำลังทรัพย์เพียงพอ แสดงให้เห็นถึงการประเมินความพร้อมทางการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ สอดคล้องกับ Wilkins et al. (2013) ที่ชี้ว่าการมีทรัพยากรทางการเงินเพียงพอเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อความตั้งใจในการเลือกเรียน “มั่นใจว่าจะสามารถจบการศึกษาได้ในกรอบเวลาที่กำหนด” บ่งชี้ถึงความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง (Bandura, 1997) และ “ความตั้งใจเข้าศึกษาด้วยตนเอง” สะท้อนถึงแรงจูงใจภายในและความมุ่งมั่น (Deci & Ryan, 2000)

ผลการศึกษานี้มีประโยชน์ต่อการวางแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาและการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักศึกษาต่างชาติให้เลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ต่อไป

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ พบว่าตัวแปร ด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ($B=0.191$) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าความสะดวกในการเดินทางมามหาวิทยาลัยและการจัดการด้านสถานที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติ ทั้งนี้ การตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เข้าถึงง่ายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น เครือข่ายขนส่งสาธารณะหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของนักศึกษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ นฤนาฏ สุวรรณ (2559) ซึ่งระบุว่าทำเลที่ตั้งและความสะดวกในการเดินทางเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเลือกศึกษาต่อของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา (นฤนาฏ, 2559) รวมถึงสอดคล้องกับ Chen (2020) ที่พบว่าการเข้าถึงที่สะดวกส่งผลเชิงบวกต่อการเลือกสถาบันการศึกษา (Chen, 2020)

รองลงมา คือตัวแปร ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร (People) ($B=0.165$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร เช่น อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และการต้อนรับจากนักศึกษาปัจจุบันหรือศิษย์เก่า เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการเลือกเรียนต่อในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ความสำคัญนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรณิศ วงศ์วานิช และกรเอก กาญจนโกคิน (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของบุคลากรและความเอาใจใส่ในการให้บริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ (กรณิศ & กรเอก, 2564) เช่นเดียวกับ

Altbach & Knight (2007) ที่กล่าวว่า “คุณภาพของคณาจารย์และการสนับสนุนอย่างใกล้ชิดเป็นปัจจัยชี้ขาดในการดึงดูดนักศึกษาต่างชาติ” (p. 290).

ลำดับที่สาม คือตัวแปร ด้านหลักสูตร ($B=0.139$) ซึ่งบ่งบอกถึงความสำคัญของความทันสมัยและความหลากหลายของหลักสูตรต่อการตัดสินใจเลือกเรียนต่อของนักศึกษาต่างชาติ การที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้มีการปรับปรุงเนื้อหาและการสอนให้ตอบสนองกับแนวโน้มตลาดแรงงาน ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวรรณ รักอยู่ (2557) ที่ระบุว่าหลักสูตรที่ทันสมัยและตอบโจทย์ตลาดแรงงานมีอิทธิพลสำคัญต่อการเลือกมหาวิทยาลัย (ธนวรรณ, 2557) และงานของ Mazzarol & Soutar (2002) ที่กล่าวว่า “ความทันสมัยและชื่อเสียงของหลักสูตรเป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกเรียนต่อต่างประเทศ” (p. 85).

สรุปอภิปราย

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า สถานที่ตั้ง, บุคลากร, และหลักสูตร เป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดตามลำดับ ซึ่งเชื่อมโยงกับความคาดหวังด้านความสะดวก ความมั่นใจในคุณภาพ และการตอบโจทย์เป้าหมายทางอาชีพของนักศึกษาต่างชาติ มหาวิทยาลัยแม่โจ้จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาและสื่อสารจุดแข็งใน 3 มิติหลักนี้เพื่อดึงดูดนักศึกษาใหม่และรักษาภาพลักษณ์ของสถาบันในตลาดการศึกษาระดับนานาชาติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ของนักศึกษาต่างชาติ ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ด้านคุณภาพและประสบการณ์ของบุคลากร และด้านหลักสูตร)ของนักศึกษามีอิทธิพลสำคัญในความตั้งใจศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ได้หลายด้าน ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยควรพัฒนาทำเลที่ตั้งและสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและสะดวกต่อการเดินทาง พร้อมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักศึกษาต่างชาติ
2. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะการอบรมด้านการสื่อสาร การให้คำปรึกษา และความเข้าใจในวัฒนธรรมนานาชาติ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักศึกษา
3. ควรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวโน้มตลาดแรงงาน และตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาต่างชาติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เน้นศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเลือกศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยเฉพาะในด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการเปรียบเทียบปัจจัยเหล่านี้ตามลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพิจารณาตัวแปรหรือปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการศึกษาและการใช้ชีวิตของนักศึกษาต่างชาติอย่างรอบด้านมากขึ้น เช่น การสนับสนุนด้านการเงิน บริการช่วยเหลือด้านภาษาและวัฒนธรรม หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และครอบคลุมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมกลุ่มนักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยหรือภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความแม่นยำ ชัดเจน และสามารถประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายหรือการบริหารงานในสถาบันการศึกษาต่างชาติได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาจีน ในมหาวิทยาลัยของรัฐ เขตภาคเหนือ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 10(1), 45-58.
- จूरรัตน์ เสนาะกรรณ, และ วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 14(27), 93-106.
- ณัฐพล พรหมนารท. (2564). ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 13(2), 145-159.
- มัชนิมา รัตนลัมภ์, และ วชิราภรณ์ ทองคุ้ม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิศวกรรมชีวการแพทย์ (หลักสูตรนานาชาติ) คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสาร Mahidol R2R e-Journal*, 8(2), 162-172.
- ศุภลักษณ์ ชัยอนันต์. (2563). ปัจจัยการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 15(2), 85-98.
- อาทิตยา เนียมสะอาด, อรปรียา ปิยักร, จิตรลดา เอสจินต์, และ ธงชัย สุธีรศักดิ์. (2565). การศึกษาสาเหตุของการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษา: กรณีศึกษา คณะเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 4(4), 1-17.

ภาษาอังกฤษ

- Zheng, Z., Buarabha, H., Sriuksa, A., & Syers, S. (2025). Factors influencing the decision-making processes of Chinese graduate students to study in Thailand: A grounded theory approach. *Journal of Spatial Development and Policy*, 3(1), 47-60.
- Jaroonsri, N., & Glang chai, P. (2021). Perception and satisfaction of international students on higher education services in Thailand. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(3), 44-58.
- Kang, Y., & Rungsrisawat, S. (2019). Factors influencing Chinese students' decision to study at Thai universities. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 6(10), 25-40.
- Wang, Y., & Phakdeeprat, P. (2022). Factors affecting the decision-making of Chinese students to study in higher education institutions in Thailand. *Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences*, 38(2), 55-68.
- Henk, W. A., & Hu, C. (2022). Push and pull factors in international student recruitment: The case of Thailand. *Journal of International Students*, 12(1), 1-15.

- Rattanaphinanchai, S. (2019). Factors affecting the decision to study master of business administration (international program) in Thailand. *Panyapiwat Journal*, 11(1), 15-28.
- พัชรารณณ์ บุญเลิศ. (2565). การตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาชาวจีนในจังหวัดเชียงใหม่: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 14(3), 19-36.
- วิจิต อุ๋อัน. (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการบอกต่อของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพรรณ*, 14(1), 67-78.
- Chantakit, P. (2020). The marketing mix factors affecting the decision making of Chinese students to study in Thai universities. *Journal of Management Reviews*, 3(2), 12-25.
- Sutthisan, C., & Jaroenwanit, P. (2023). Service marketing mix factors influencing international students' decision to study at Rajamangala University of Technology in Northern Thailand. *Journal of International Education in Business*, 16(1), 55-72.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

FACTORS AFFECTING WORK-LIFE BALANCE OF THE TEACHERS IN CATHOLIC SCHOOLS

ปานิสรา แป้นนอก¹ และรัตติกรณ์ จงวิศาล²
Panisara Pannok¹, Rattigorn Chongvisal²

¹ หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Master of Science (Industrial and Organizational Psychology), Kasetsart University
E-mail: panisara.pann@ku.th

² ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
E-mail: fsocrgc@ku.ac.th

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2568

Received: June 2, 2025

Revised: October 28, 2025

Accepted: November 4, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพสมรสกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน และการพยากรณ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู กลุ่มตัวอย่างคือ ครูในโรงเรียนคาทอลิก จำนวน 380 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล แบบวัดจิตวิญญาณในการทำงาน แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ และแบบวัดความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบททดสอบ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีระดับจิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณอยู่ในระดับสูงที่สุด ระดับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานอยู่ในระดับสูง 2) ครูที่มีเพศและสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน และอายุครูที่แตกต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานแตกต่างกัน 3) จิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู และ 4) จิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูได้ร้อยละ 9.4 ($R^2 = .094$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ

จิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน
ครูในโรงเรียนคาทอลิก

ABSTRACT

This research aimed to study the levels of workplace spirituality, spiritual leadership, and work-life balance; comparisons of personal factors including gender, age, and marital status with work-life balance; the relationships between workplace spirituality, spiritual leadership, and work-life balance; and predictors between workplace spirituality and spiritual leadership that can jointly predict teachers' work-life balance. The sample group used in this study consisted of 380 teachers in Catholic schools. Data were collected using personal factor questionnaires, the Workplace Spirituality Scale, the Spiritual Leadership Scale, and the Work-Life Balance Scale. The statistics used were percentages, means, standard deviations, t-tests, one-way analysis of variance, Pearson product-moment correlation coefficient analysis, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that 1) teachers had workplace spirituality and spiritual leadership at the highest level, while work-life balance was at a high level; 2) teachers with different genders and marital statuses showed no differences in work-life balance, while teachers of different ages showed significant differences in work-life balance; 3) workplace spirituality and spiritual leadership had positive relationships with teachers' work-life balance; and 4) workplace spirituality and spiritual leadership could jointly predict work-life balance of teachers in Catholic schools around 9.4% ($R^2 = .094$) at .05 level of significant.

Keywords

Workplace Spirituality, Spiritual Leadership, Work-Life Balance, Teachers in Catholic Schools

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ โดยเฉพาะการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Disruption) ที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและการดำเนินชีวิต ทำให้ภาคการศึกษาต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง (กองบรรณาธิการ the 101, 2568) ขณะที่ปัญหาการศึกษาไทยกลับทวีความซับซ้อนมากขึ้นภายใต้บริบทของโลกที่ผันผวน วิกฤตโรคระบาด และการเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อการจัดการการศึกษา ซึ่งการศึกษานับเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางและก้าวสู่การเป็นประเทศรายได้สูง ปัญหาหลักที่พบคือครูมีภาระงานมากเกินไป โดยผลสำรวจปี 2562 พบว่าร้อยละ 95 ของครูทำงานเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน และร้อยละ 58 ใช้เวลาไปกับงานอื่นที่ไม่ใช่การสอนมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมถึงต้องรับผิดชอบงานธุรการที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทาง ทำให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงานและความเครียดสูง (อติเจต มงคลโสฬศ, 2568) ส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ทำให้ไม่สามารถบริหารเวลาสำหรับชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และการสร้างสัมพันธภาพในสังคมได้อย่างเหมาะสม (อนิสา สังข์เจริญ และ วศิพร แต้มคุ, 2567) สำหรับครูในโรงเรียนคาทอลิกมีบทบาทพิเศษเพิ่มเติมจากโรงเรียนทั่วไปคือ การสอนศาสนา จริยธรรม ศิลธรรม และศาสนา ซึ่งต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งและการพัฒนาวิธีการสอนให้ทันสมัยเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (ดิษพล รุ่งโรจน์วัฒนา และ อีรภัทร กุโลภาส, 2564) โดยโรงเรียนคาทอลิกได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและนักเรียนแบบองค์รวมครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ ภายใต้หลักคำสอนแห่งความรักที่เน้นการเสียสละเพื่อผู้อื่น และการสร้างคุณลักษณะ "การเป็นคนเพื่อผู้อื่น" (Being for Others) รวมทั้งสนับสนุนการสร้างสมดุลในชีวิตการ

ทำงานและครอบครัวเป็นรากฐานการพัฒนาบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2565) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานจึงสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เนื่องจากการจัดสัดส่วนที่เหมาะสมช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ (Fisher, 2003) และงานวิจัยพบว่าความสมดุลนี้สามารถพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (นุรพิตตรี เจ๊ะอาแว และ รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) รวมทั้งสามารถพยากรณ์ความพึงพอใจได้ (สุพัตรา แจ่มจิตร และ ทิพทินนา สมุทธานนท์, 2562)

ในการศึกษาเรื่องความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน พบว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน คือ จิตวิญญาณในการทำงาน เป็นการที่บุคคลตระหนักชีวิตภายในของตนเอง รับรู้ได้ถึงคุณค่าในตัวเองและงานที่ทำ มีการเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับตัวเองและผู้อื่น รับรู้ถึงการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวหรือชุมชนเดียวกัน (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2565) จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Garg, 2017)

ไม่เพียงแต่จิตวิญญาณในการทำงานเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) นับเป็นอีกปัจจัยสำคัญ โดยเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น จากการจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้อื่นเกิดความเชื่อถือศรัทธา ช่วยเพิ่มพลังอำนาจ หรือดึงศักยภาพของผู้อื่นออกมา เพื่อให้สามารถทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย (Fry et al, 2005) โดยมีวิจัยเชิงประจักษ์ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีบทบาทในการช่วยให้พนักงานบรรลุความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Hunsaker and Jeong, 2023)

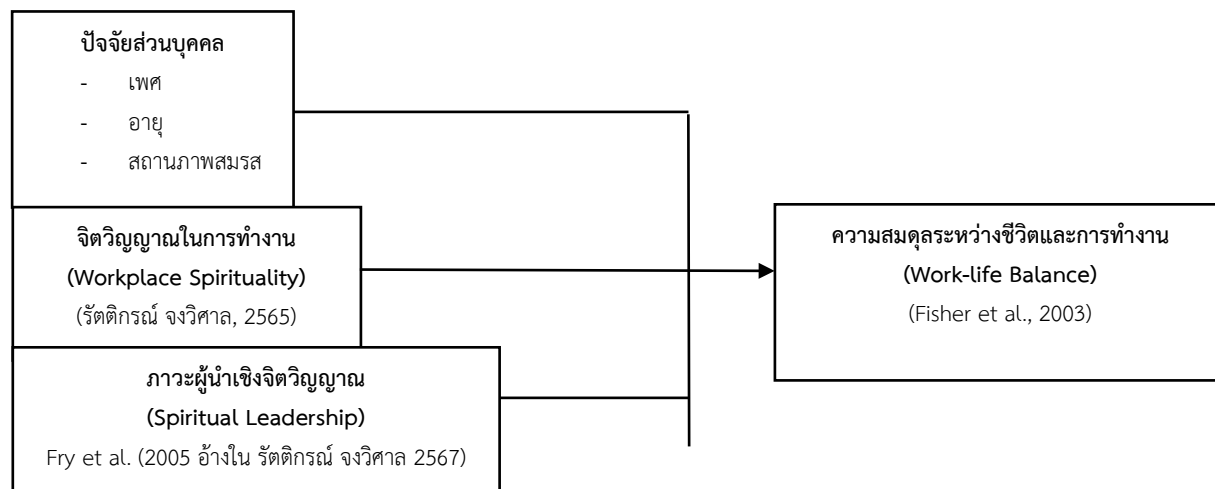
นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุและสถานภาพสมรส มีผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและครอบครัว โดยครูเพศหญิงมักต้องรับภาระการทำงานบ้านและดูแลครอบครัวควบคู่ไปกับการทำงานสอนหนังสือ และมักเจอกับความขัดแย้งระหว่างบทบาทในครอบครัวและการทำงานมากกว่าครูเพศชาย (Cinamon and Rich, 2005) ครูที่มีอายุและมีประสบการณ์การสอนที่ต่างกัน จะมีวิธีการจัดการปัญหาในการทำงานที่แตกต่างกัน พบว่าครูที่มีอายุน้อยกว่าจะมีทักษะการจัดการปัญหา จัดการเวลา และรับมือกับความท้าทายมากกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า (Gu and Day, 2013) และสุดท้ายปัจจัยด้านสถานภาพสมรส พบว่าครูที่มีครอบครัวที่ต้องดูแลอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Role Conflict) แต่ในขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่การเสริมสร้างระหว่างบทบาท (Role Enhancement) ได้หากมีการจัดการที่ดี (Greenhaus and Powell, 2006)

จากความสำคัญของปัญหาข้างต้น โดยเฉพาะการศึกษาในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก ยังพบได้น้อยและยังมีการพบว่ามีแต่การศึกษาที่เป็นบริบทของครูทั่วไป จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือแนวทางให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก
4. เพื่อศึกษาตัวพยากรณ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ที่สามารถร่วมกันทำนายความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย จำนวน 33,502 คน (ข้อมูลจากสภาการศึกษาคาทอลิก ประจำปี พ.ศ. 2566) สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยการเปิดตารางของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างใน อภิญา หิรัญวงศ์, 2565) มีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ .05 จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยขอความอนุเคราะห์ให้ครูที่เป็นผู้ประสานงานช่วยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่ครูที่สะดวกและสนใจเข้าร่วมการวิจัยได้ตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 แบบวัดจิตวิญญาณในการทำงาน ผู้วิจัยใช้แบบวัดของ รัตติกรณ์ จงวิศาล (2565) ส่วนที่ 3 แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ผู้วิจัยใช้แบบวัดของ Fry et al. (2005 อ้างใน รัตติกรณ์ จงวิศาล 2567) ที่แปลเป็นภาษาไทย และแปลกลับเป็นภาษาต่างประเทศตามต้นฉบับ (Back translate) ส่วนที่ 4 แบบวัดความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ผู้วิจัยสร้างแบบวัดจากแนวคิด Fisher et al. (2003) เกณฑ์การให้คะแนนเป็นลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/น้อยที่สุด ไม่เห็นด้วย/น้อย ไม่แน่ใจ/ปานกลาง เห็นด้วย/มาก และเห็นด้วยอย่างยิ่ง/มากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการนำแบบวัดความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence-IOC) โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ (สุรพงษ์ คงสัตย์ และ อธิชาติ ธรรมวงศ์, 2551) เมื่อนำแบบวัดมาแก้ไขปรับปรุงจนได้ค่าความสอดคล้อง 0.70-1.00 แล้ว จากนั้นนำแบบสอบถามและแบบวัดเพื่อการศึกษาทั้งหมดไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ใช้เกณฑ์ยอมรับอยู่ที่ค่ามากกว่า .70 (Cronbach, 1990) และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item-total Correlation) ซึ่งค่าอำนาจจำแนกที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไป (บุญใจ ศรีสถิตยน์นารู, 2555)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และได้รับหนังสือรับรองกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (เลขที่รับรอง COE No. COE67/056) จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย โดย 1. ส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารโรงเรียน หรือติดต่อประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อ

งานวิจัย 2. ทำการชี้แจงรายละเอียดของการวิจัย รายละเอียดในการตอบแบบสอบถาม ขั้นตอนและระยะเวลาในการเก็บข้อมูล รวมถึงการรักษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นความลับ 3. ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามให้กับคุณครูผู้ประสานงานแต่ละโรงเรียนเพื่อกระจายให้ครูที่สะดวกและสนใจร่วมทำแบบสอบถามจำนวน 380 ฉบับ จากนั้นติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัย และ 4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาทบทวนและดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test แบบอิสระ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Regression)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูในโรงเรียนคาทอลิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 มีอายุน้อยกว่า 35 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 มีสถานภาพสมรสจำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 85.3 มีอายุงานที่ปฏิบัติงานในองค์กรปัจจุบันน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2 และมีตำแหน่งเป็น ครูผู้สอน จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 75.3

ผลการวิเคราะห์ระดับจิตวิญญาณในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .42) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยรวมอยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .58) และความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .59)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (t) และวิเคราะห์ความแปรปรวน (F) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (n = 380)

ปัจจัยส่วนบุคคล	t	F	p-value	สรุปผลการทดสอบ
เพศ	-.693	-	.489	ไม่แตกต่าง
อายุ	-	4.122	.007**	แตกต่าง
สถานภาพสมรส	-.868	-	.386	ไม่แตกต่าง

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูในโรงเรียนคาทอลิกที่มีเพศและสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน ส่วนครูในโรงเรียนคาทอลิกที่มีอายุต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการศึกษาพบว่า ช่วงอายุน้อยกว่า 35 ปีและช่วงอายุ 35-45 ปี แตกต่างกับช่วงอายุ 46-55 ปี และอายุ 56 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก (n=380)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน
จิตวิญญาณในการทำงานโดยรวม	.282**
ด้านการเชื่อมโยงกับตนเอง	.272**
ด้านการเชื่อมโยงกับคนอื่น	.226**
ด้านงานที่มีความหมาย	.271**
ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยรวม	.268**
ด้านวิสัยทัศน์	.200**
ด้านความหวัง/ความศรัทธา	.264**
ด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น	.226**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.282$) และพบว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.268$)

ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ จำเป็นต้องตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อน เพื่อป้องกันการเกิดปัญหา Multicollinearity โดยตัวแปรอิสระไม่ควรมีความสัมพันธ์กันสูงเกิน .80 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) โดยจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร .615 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้งสองเป็นอิสระต่อกัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพิจารณาการพยากรณ์ร่วมกันต่อไปได้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี Enter ของตัวแปรพยากรณ์ที่ร่วมกันทำนายความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก (n=380)

ตัวแปรพยากรณ์	b	Std Error	Beta	t	p
จิตวิญญาณในการทำงาน (WS)	.269	.089	.189	3.035*	.003
ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SL)	.157	.064	.152	2.445*	.015
ค่าคงที่ (Constant)	1.885	.310		6.089	.000
R = .307 $R^2 = .094$ $R^2_{adj} = .089$ $F_{overall} = 19.553$ p = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำตัวแปรเข้าทั้งหมด พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกได้ร้อยละ 9.4 ($R^2 = .094$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .307

เมื่อนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกมาเขียนเป็นสมการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$\text{ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงาน} = 1.885 + .269 (WS) + .157 (SL)$$

และสมการถดถอยพหุคูณในรูปแบบมาตรฐาน ดังนี้

$$Z_{(\text{ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงาน})} = .189 Z_{(WS)} + .152 Z_{(SL)}$$

จากสมการพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกโดยรวมได้ โดยหากครูในโรงเรียนคาทอลิกมีจิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกมากที่สุด คือ จิตวิญญาณในการทำงาน รองลงมาคือ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาระดับจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

1.1 ผลการศึกษาระดับจิตวิญญาณในการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก พบว่า ครูในโรงเรียนคาทอลิกมีจิตวิญญาณในการทำงานอยู่ในระดับสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37) ซึ่งหมายความว่าครูมีการรับรู้มิติด้านจิตวิญญาณหรือชีวิตภายในตนเอง ซึ่งแสดงออกผ่านการเชื่อมโยงใน 3 ระดับ ทั้งการเชื่อมโยงกับตนเอง เป็นการรับรู้ชีวิตภายใน มีสัมพันธ์ที่ดีและเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่อมโยงกับผู้อื่นเป็นการรับรู้ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัวหรือชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่น และการเชื่อมโยงกับงานที่มีความหมายเป็นการรับรู้ถึงเป้าหมายและคุณค่าของงานที่ทำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนคาทอลิกมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งในมิติบุคคลคือการมุ่งเน้นให้ครู บุคลากรและนักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา อารมณ์และร่างกาย ในมิติสังคมคือการมุ่งเน้นให้ครู บุคลากรและนักเรียนมีความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เสียสละ และอุทิศตนเพื่อส่วนรวม หรือเรียกได้ว่า “คนเพื่อคนอื่น” (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2567) นอกจากนี้องค์การมักสร้างสภาพแวดล้อมที่เน้นความเป็นชุมชน การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมกันในหมู่ครู รวมถึงการที่ครูรับรู้การสนับสนุนจากโรงเรียนในการเรียนการสอน การทำกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤเบศร์ สายพรหม และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างคือ ครูในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดองค์กรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ จากการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่า การรับรู้การสนับสนุนจากองค์การมีอิทธิพลทางบวกต่อจิตวิญญาณในการทำงาน จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ครูมีจิตวิญญาณในการทำงานอยู่ในระดับสูงที่สุด

1.2 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของครูในโรงเรียนคาทอลิก พบว่า ครูในโรงเรียนคาทอลิกมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณอยู่ในระดับสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) ซึ่งหมายความว่า ค่านิยม ทักษะ ทักษะ พฤติกรรมของครูที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจของตนเองและผู้อื่น โดยให้ผู้อื่นได้รู้สึกถึงการมีอยู่ของจิตวิญญาณ ผ่านเสียงเรียกและการเป็นสมาชิก ในการรับรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นมีค่า มีความหมาย และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ครูมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนตามระเบียบของพระศาสนจักรในโรงเรียนคาทอลิก ที่มุ่งเน้นให้ครูมีจุดมุ่งหมายในชีวิต มีความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างคุณงามความดีแก่เพื่อนมนุษย์และเพิ่มการมีมนุษยธรรม มีการพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญาและจิตวิญญาณ รวมถึงมีความรักและความห่วงใยแก่ผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของ Fry et al. (2005 อ้างใน รัตติกรณ์ จงวิศาล 2567) ทั้งในด้านวิสัยทัศน์ การมีจุดมุ่งหมายปลายทาง

ผลักดันให้ทุกคน ไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้านความหวัง/ความศรัทธา การมีความเชื่อมั่นต่อวิสัยทัศน์และมีความเพียรพยายามในการพัฒนาตัวเอง สุดท้ายด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น การที่มีความเมตตาต่อผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและให้อภัยผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ครูมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณอยู่ในระดับสูง

1.3 ผลการศึกษาระดับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิกพบว่า ครูในโรงเรียนคาทอลิกมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73) ซึ่งหมายความว่า ครูมีการพยายามจัดสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานได้อย่างเต็มที่ พร้อมกับการดูแลชีวิตส่วนตัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจทั้งในการทำงานและชีวิตส่วนตัว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนคาทอลิกมีพันธกิจที่เน้นการสร้างชุมชนที่มีการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เอื้อให้เกิดการเสริมสร้างคุณค่าของชีวิตครอบครัวครูและบุคลากรในโรงเรียน (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2567) ทำให้เกิดสังคมที่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดความท้าทายในชีวิตทั้งในเรื่องส่วนตัวและการทำงาน ก็สามารถหาพูดคุยหรือปรึกษากันได้ หรือสามารถแบ่งเบาภาระของกันและกันได้ จึงอาจทำให้ครูรู้สึกถึงการแทรกแซงกันน้อยลง ระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว และอาจรู้สึกว่าการชีวิตส่วนตัวและการทำงานช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fisher et al. (2003) ที่กล่าวว่า ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานเป็นการจัดสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานได้อย่างเต็มที่ พร้อมกับการดูแลชีวิตส่วนตัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้วยเหตุนี้อาจส่งผลให้มีครูความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานในระดับสูง

2. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

2.1 ผลการศึกษาพบว่า เพศแตกต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ครูในโรงเรียนคาทอลิกที่มีเพศแตกต่างกัน มีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้สร้างวัฒนธรรมองค์การที่เสมอภาคและให้การสนับสนุนแก่ครูทุกคนทั้งในด้านของการทำงานและชีวิตส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงเพศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anindita et al. (2018) ที่พบว่า เพศไม่มีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน

2.2 ผลการศึกษาพบว่า อายุแตกต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ครูในโรงเรียนคาทอลิกที่มีอายุแตกต่างกัน มีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานแตกต่างกัน โดยมีช่วงที่อายุมีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจัยด้านวุฒิภาวะประสบการณ์ชีวิต และความสามารถในการจัดการกับบทบาทต่าง ๆ ที่ไม่เท่ากันในแต่ละช่วงวัย โดยวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 21-40 ปี) เป็นช่วงสำรวจและทดลองแนวทางชีวิต ต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น อาชีพ การสมรส และการเป็นพ่อแม่คน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความตึงเครียดทางด้านอารมณ์ เป็นผลมาจากความยากลำบากในการปรับตัว (เจษฎา อังกาบสี, 2561) จึงมีโอกาสเกิดความรู้สึกไม่สมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานมากกว่า และวัยที่ต่างกันยังส่งผลต่อระดับความสมดุลดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ (สายสุนีย์ เกษม, 2559; Anindita et al., 2018)

2.3 ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสมรสแตกต่างกันมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ครูในโรงเรียนคาทอลิกที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมของโรงเรียนคาทอลิก มุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ เมื่อครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาอาจส่งผลให้ครูไม่ยึดติดกับสถานภาพส่วนตัว ซึ่งทำให้สถานภาพสมรสไม่มีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (สายสุนีย์ เกษม, 2559; Anindita et al., 2018)

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

3.1 ผลการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ จิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ($r = .282$) หมายความว่า ครูที่มีจิตวิญญาณในการทำงานสูง จะมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานในระดับสูงด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนคาทอลิกมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเมตตา และการทำงานอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งหล่อหลอมให้ครูมีจิตวิญญาณในการทำงานสูง โดยมองงานสอนเป็นมากกว่าหน้าที่หรือภาระ ส่งผลให้ครูสามารถจัดการทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานได้อย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Garg (2017) ที่พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมถึงมีการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Anupama, 2021; Jena & Pradhan, 2014; Lin et al., 2024)

3.2 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .268$) หมายความว่า ครูที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสูง จะมีความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานในระดับสูงด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณส่งเสริมให้ครูมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ความหวัง และศรัทธา รวมถึงการมีความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น รู้จักเสียสละ และอุทิศตนเพื่อส่วนรวม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “เป็นคนเพื่อคนอื่น” (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2565) อาจส่งผลให้ครูสามารถบริหารจัดการชีวิตและการทำงานได้อย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hunsaker and Jeong (2023) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีบทบาทในการช่วยให้พนักงานบรรลุความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานซึ่งประกอบด้วยมิติครอบครัว การพักผ่อน และการเติบโต และสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (วาสนา รังสรัย, 2564; Poohongthong et al., 2014; Haar et al., 2017; Lamprinou et al., 2022)

4. ศึกษาตัวพหุการณระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานและภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ที่สามารถร่วมกันทำนายความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก

4.1 จิตวิญญาณในการทำงานสามารถร่วมกันพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก โดยครูที่มีจิตวิญญาณในการทำงานสูงอาจมองว่างานของตนคือการ “รับใช้” หรือ “พันธกิจ” มากกว่าหน้าที่ ซึ่งทำให้เกิดการผสานระหว่างคุณค่าทางศาสนาและวิชาชีพเข้าด้วยกัน ช่วยลดความรู้สึกขัดแย้งระหว่าง “ชีวิตส่วนตัว” และ “งาน” จึงทำให้เกิดความสมดุลกันโดยธรรมชาติ และเมื่อครูมีจิตวิญญาณในการทำงาน จะสามารถเลือกใช้เวลาและพลังงานไปกับสิ่งที่ตรงกับคุณค่าและความศรัทธาของตน ทำให้สามารถจัดสรรเวลาระหว่างบทบาทครูกับบทบาทชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Garg (2017) ที่พบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีอิทธิพลต่อสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anupama (2021) ที่พบว่า จิตวิญญาณในการทำงาน มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จิตวิญญาณในการทำงานสามารถสร้างความพึงพอใจทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน เพื่อให้พนักงานเกิดความพึงพอใจสูงสุด

4.2 ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถร่วมกันพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก อาจเนื่องมาจากครูที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมักมีจุดมุ่งหมายภายในใจ มองเห็นคุณค่าของงานมากกว่าหน้าที่ที่ต้องทำ เช่น มองว่าการสอนหนังสือนักเรียนเป็นการสร้างอนาคตของชาติ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ครูมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ นอกจากนี้ครูในโรงเรียนคาทอลิกยังมีความผูกพันและอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว ให้ความเคารพ เอาใจใส่ เอื้ออาทรซึ่งกันและกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอ (สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (วาสนา รังสรัย, 2021; Haar, 2017; Lamprinou, 2021)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานและยังสามารถพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมและกิจกรรมพัฒนาด้านจิตวิญญาณ เช่น การฝึกสติ การภาวนา และการสื่อสารเชิงบวก เพื่อช่วยให้ครูตระหนักรู้ เชื่อมโยงคุณค่าระหว่างตนเอง ผู้อื่น และงานที่ทำ พร้อมทั้งอาจกำหนดนโยบายการสรรหาและพัฒนาครูบรรจุใหม่ โดยใช้แบบวัด “จิตวิญญาณในการทำงาน” เป็นแนวทางในการคัดเลือกและการพัฒนา เพื่อได้ครูที่มีการตระหนักรู้และเห็นคุณค่า ความหมายของชีวิตตนเอง ยอมรับตนเองตามความเป็นจริง เห็นคุณค่าความสัมพันธ์ต่อตนเองและผู้อื่น ยอมรับตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง เข้าใจความรู้สึกและความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนมีความมุ่งมั่น ความสนุก และหลงใหลในการทำงานเพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น

2. จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครูและยังสามารถพยากรณ์ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานของครู โรงเรียนควรจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของครู โดยเน้น 3 ด้านหลัก คือ วิสัยทัศน์เพื่อผู้อื่น ความหวัง/ศรัทธาและความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น ผ่านกิจกรรม เช่น การเรียนรู้กรณีตัวอย่าง การพัฒนาวิสัยทัศน์ การสร้างความรักและการให้อภัย รวมถึงการวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ครูมี “พันธกิจส่วนบุคคล” ที่สะท้อนวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และค่านิยมในชีวิต ทำหน้าที่เป็นเข็มทิศชีวิต นำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณทั้งสามด้านอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานเพิ่มเติม เช่น ตัวแปรสติ (Mindfulness) การสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support) การสนับสนุนจากองค์การ (Organizational Support) และการจัดการตนเอง (Self Management) เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของตัวแปรเหล่านี้ที่ส่งผลต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน ซึ่งผลการศึกษาอาจนำไปสู่แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานในระดับองค์กรต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานเป็นตัวแปรตาม สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรพิจารณาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและชีวิตในมิติอื่น ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้และพบมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น แนวคิดที่มองว่าการทำงานและการใช้ชีวิตส่วนตัวควรผสานกันอย่างเป็นหนึ่งเดียว ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ได้แก่ การผสมผสานชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวเข้าด้วยกัน (Work-Life Integration) และการผสมผสานงานกับชีวิตส่วนตัวให้ลงตัวและมีความสุข (Work-Life Harmony) ตลอดจนแนวคิดที่มุ่งอธิบายความขัดแย้งระหว่างบทบาทการทำงานและชีวิตส่วนตัว ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างชีวิตและการทำงาน (Work-Life Conflict) ซึ่งจะช่วยให้การวิจัยมีความลึกซึ้งและครอบคลุมมิติของการดำเนินชีวิตและการทำงานมากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษาตัวแปรจิตวิญญาณในการทำงาน ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ และความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานกับกลุ่มประชากรที่หลากหลายภายในโรงเรียน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาที่มีใช้ครู ซึ่งมีลักษณะงานและบทบาทความรับผิดชอบที่แตกต่างจากครู ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและสะท้อนภาพรวมของบุคลากรในองค์กรได้อย่างรอบด้านมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กองบรรณาธิการ the 101. (2568). *เปิดโจทย์การศึกษา 2568: ถึงเวลายกระดับโครงสร้างใหม่ เพื่อการศึกษาไทย ที่เท่าเทียมมากขึ้น* สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน from <https://www.eef.or.th/education-restructuring-for-equity-2025/>
- เจษฎา นกน้อย. (2560). *พฤติกรรมองค์กร*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิษพล รุ่งโรจน์วัฒนา, และ ชีรภัทร กุโลภาส. (2564). ลักษณะอัตลักษณ์ครูโรงเรียนคาทอลิก. *วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม*, 13 (2), 228-246.
- นฤเบศร์ สายพรหม, ดุษฎี โยเหลา และรัตติกรณ์ จงวิศาล. (2559). อิทธิพลพระคัมภีร์ของภาวะผู้นำแบบปรับเปลี่ยนกับปัจจัยเหตุและผลของจิตวิญญาณในการทำงานที่มีต่อสุขภาวะทางจิตวิญญาณ พฤติกรรม และเจตคติในการทำงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤพิตรีย์ เจ๊ะอาแว, และ รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2559). ภาวะผู้นำ จิตวิญญาณในที่ทำงาน สมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน กับผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (สำนักงานใหญ่). *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 22 (2), 29-48.
- บุญใจ ศรีสถิตยน์รากูร. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติการวัดเชิงจิตวิทยา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2565). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การพัฒนาแบบวัดจิตวิญญาณในการทำงานฉบับภาษาไทย*. เอเชีย ดิจิตอลการพิมพ์.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารในองค์กรระบบสุขภาพ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 16 (1), 47-67.
- วาสนา รังสรัย. (2564). ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรครูโรงเรียนวัดลานบุญ สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 8 (2), 60-74.
- สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย. (2565). *อัตลักษณ์โรงเรียนคาทอลิก เพื่อวัฒนธรรมแห่งการเสวนา*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2568 from <https://www.catholic-education.or.th/edct/index.php>
- สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย. (2567). *วิสัยทัศน์และพันธกิจการศึกษาคาทอลิกไทย*. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2568 from <https://inlnk.co/uFmww>
- สายสุนีย์ เกษม (2559). ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานของบุคลากรสายวิชาการระดับอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 26 (1), 151-174
- สุพักตรา แจ่มจิตร, และ ทิพทินนา สมุทธานนท์. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสมดุลระหว่างงานและชีวิตและความผาสุกทางใจของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลเอกชนขนาดกลางในกรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 20 (2), 131-139.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). โรงพิมพ์สามลดา.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และ ชีรชาติ ธรรมวงศ์ (2551). *การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC)*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2568 <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>

- อธิเจต มงคลโสฬศ. (2568). ครูแบบ “งาน” รากของปัญหามาจากไหน ?. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2568
<https://www.thaipbs.or.th/now/content/2828>
- อนิสา สังข์เจริญ, และ วศิพร เต็มคุ. (2567). การสร้างความสมดุลชีวิตกับการทำงานในบทบาทของครูตามหลัก
 ไตรสิกขา. *วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธศาสตร์*, 9 (1), 208-224.
- อภิญญา หิรัญวงศ์. (2565). *สถิติประยุกต์ทางจิตวิทยา*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Anindita, R. L., & Taufiqur, R. H. (2018). How Demographics Affect Quality of Work Life and Work-Life Balance. *International Conference Recent Innovation*, 2616-2627.
- Anupama, B. (2021). Workplace Spirituality and Worklife Balance: A Critical Study. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)*, 8 (9), 350-358.
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2005). Work-family conflict among female teachers. *Teaching and Teacher Education*, 21 (4), 365-378.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row Publishers.
- Fisher, G. G. (2003). Beyond Work and Family: A Measure of Work/Nonwork Interference and Enhancement. *Journal of Occupational Health Psychology* 14 (4), 441-456.
- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14 (6), 693-727.
- Fry, L. W., Vitucci, S., & Cedillo, M. (2005). Spiritual leadership and army transformation: Theory, measurement, and establishing a baseline. *The Leadership Quarterly*, 16, 835-862.
- Garg, N. (2017). Workplace Spirituality and Employee Well-being: An Empirical Exploration. *Journal of Human Values* 23 (2), 129-147.
- Greenhaus, J. H., & Powell, G. N. (2006). When work and family are allies: A theory of work-family enrichment. *Academy of Management Review*. *Academy of Management Review*, 31 (1), 72-92.
- Gu, Q., & Day, C. (2013). Challenges to teacher resilience: Conditions count. *British Educational Research Journal*, 39 (1), 22-44.
- Haar, J., Brougham, D., Roche, M. A., & Barney, A. . (2017). Servant leadership and work engagement: The mediating role of work-life balance. *New Zealand of Human Resources Management (NZJHRM)*, 17 (2), 56-72.
- Hunsaker, W. D., & Jeong, W. (2023). Spiritual Leadership and Work-life Balance. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 27 (1), 27-52.
- Jena, L. K., & Pradhan, R. K. (2014). Workplace spirituality and work-life balance: An empirical introspection in Indian manufacturing industries. *International Journal of Applied Psychology*, 4 (4), 155-161.

- Lamprinou, V. D. I., Tasoulis, K., & Kravariti, F. (2021). The impact of servant leadership and perceived organisational and supervisor support on job burnout and work-life balance in the era of teleworking and COVID-19. *Leadership & Organization Development Journal of Managerial Psychology*, 42 (7), 1071-1088.
- Lin, Y., Jiang, C., P., Y., & Xu, Z. (2024). The impact of mindfulness on nurses' perceived professional benefits: The mediating roles of workplace spirituality and work-life balance. *Frontiers in Psychology*, 15, 1-12.
- Poohongthong, C., Surat, P., & Sutipan, P. (2014). A Study on the Relationships between Ethical Leadership, Work-life Balance, Organizational Socialization, and Organizational Citizenship Behavior of Teachers in Northern Thailand. *International Journal of Behavioral Science*, 9 (2), 17-28.

VOCAL SKILLS AND INFLUENCES OF THE APPLICATION OF ANCIENT CHINESE POETRY IN VOCAL SONGS

Qiannan Yue¹ and Nutthan Inkhong²

¹ Academy of Arts and Philosophy, Shinawatra University
E-mail address 61839390@qq.com

² Academy of Arts and Philosophy, Shinawatra University
E-mail address nutthan.i@sui.ac.th

Received: May 1, 2025

Revised: November 30, 202

Accepted: December 22, 2025

ABSTRACT

Vocal songs based on ancient Chinese poetry are a form of contemporary songs. This genre combines lyrics inspired by ancient Chinese poetry with modern singing skills. This research uses a qualitative methodology. The data were collected by observation, in-depth interviews, and analysis of vocal performances. The results include (1) vocal skills in ancient Chinese songs, including breathing control, pronunciation, dynamics, and emotional expression. and (2) the influence of the application of ancient Chinese poetry in vocal song. Ancient poetry is a precious cultural heritage left by ancient Chinese literati. The creation and development of ancient poetry songs play a key role in inheriting traditional culture. In particular, incorporating ancient poetry into music teaching can enhance students' understanding of traditional culture and further improve their cultural accomplishment. At the same time, it can also cultivate students' artistic emotions and enhance their aesthetic appreciation. Therefore, it is of practical significance to study the application of ancient Chinese poetry in vocal song.

Keywords

Ancient Chinese Poetry, Vocal Skills, Vocal Songs

Introduction

Classical Chinese poetry, a treasure of the nation's cultural heritage, represents the thoughts, emotions, and artistic expressions of ancient scholars. One of the key challenges in modern music education is how to successfully preserve and transmit the essence of ancient poetry in contemporary song performances. This issue is crucial for the continued relevance of traditional Chinese poetry in today's world. While the lyrical content of modern songs inspired by ancient poetry remains deeply rooted in the classics, the vocal style used in these songs often embraces modernized elements, making the fusion of old and new a dynamic and essential aspect of performance. This category is where vocal songs inspired by ancient poetry refer to songs with ancient lyrics set to contemporary melodies. In addition, songs with ancient

lyrics set to contemporary melodies are used to teach students to analyze the practical application of ancient poetry in singing, evaluate the effectiveness of singing skills, and understand cultural inheritance through such songs.

The research will explore the following questions: How do vocal techniques such as breath control, pronunciation, and dynamics affect the emotional and cultural expression of poetry in song? How can the emotion, tone, and rhythm of ancient poetry be accurately conveyed in song performance? In the context of song performance, it will analyze how the integration of classical poetry and contemporary songs contributes to cultural inheritance and improves students' artistic literacy. By studying this intersection, the research will reveal how these songs serve as a bridge between traditional cultural values and modern artistic practices.

Research objectives

1. To synthesize the vocal skills in ancient Chinese songs
2. To explore the influence of the application of ancient Chinese poetry to vocal songs

Literature reviews

Ancient Chinese poetry, as a literary treasure with a long history, has gradually become an important topic of study in vocal music education when integrated into song performance. Scholars have explored various aspects of the techniques and emotional transmission of ancient poetry in song performance, particularly in terms of cultural inheritance and vocal technique. Below is a literature review relevant to the objectives of this study.

1. Historical Origins and Cultural Genes

Existing research indicates that the origins of ancient Chinese poetry and songs can be traced back to the "*Feng Ya Song*" music system of the Book of Songs (Li, 2018). The prosperity of "*Qu Zi Ci*" in the *Tang* Dynasty and "*Ci Yue*" in the *Song* Dynasty further promoted the maturity of the "writing lyrics according to the sound" creation paradigm. For example, the discovery of "*Dunhuang Qu Pu*" confirmed the melody form of *Tang* Dynasty poetry and songs (Ren, 1982). Scholars generally believe that the poetry and songs of this period formed an aesthetic paradigm of "sound and emotion" through the combination of the palace tune system and the rhyme of the dialect (Wang, 2020; Zhang, 2021). The poetry and song chanting tradition in *Yuanqu* and *Kunqu* is regarded as the modern prototype of ancient poetry and songs. Wu Xinlei (2009) analyzed the *Qupai* link structure of Tang Xianzu's "Mu Dan Ting" in "*On Kunqu Music*", pointing out that it achieved the unity of literary artistic conception and musical narrative through "singing according to the words."

Liu Zaisheng (2017) pointed out that *Ming* and *Qing* literati such as Tang Xianzu and Li Yu achieved a deep integration of poetic artistic conception and musical narrative in their drama creation. It is worth noting that the recording method of folk *Gongche* notation provides a precious musical text for such research (Huang, 1987). Existing research mostly cuts into musical elements such as the pentatonic scale, water-grinding tune, and *Banqiang* body to explore their corresponding relationship with the emotions of poetry. For example, the "*Jiao* mode" in the palace tune system is often used to express mournful feelings (Yang, 1981), while the *Sanban* rhythm strengthens the desolate artistic conception of Su Shi's "*Nian Nu Jiao Chi Bi Huai Gu*" (Xiu,

2015). Scholars analyze the image system and emotional tension of poems and songs from the perspective of poetics. For example, "*Yangguan Sandie*" strengthens the sadness of parting through repeated structure, and "Plum Blossom Three Variations" symbolizes noble character with a circular form (Fu, 2019). Cross-media research also reveals the linkage effect of calligraphy, painting, and vocal performance (Pan, 2021). In addition, the form structure (such as the overlapping technique of "*Yangguan Sandie*") deepens the sadness of parting through repetition and variation (Sun, 1993). Works such as Wang Liping's "*Hong Lou Meng*" suite and Tan Dun's "*Da Di Zhi Ge*" show the modernization of traditional poetry and songs (Qian, 2018). Research points out that these creations expand the spatial and temporal dimensions of emotional expression through twelve-tone techniques and electronic music elements. Such research emphasizes that algorithmic recommendation may lead to the fragmentation of aesthetic experience while expanding the audience group (Zhou, 2021).

2. Cultural Inheritance and Emotional Expression in Ancient Chinese poetry Songs

Wang Jingjing (2023) mentioned in her study "A Study on the Singing Techniques of Ancient Chinese Poetry Songs" that ancient poetry songs are not only a form of artistic expression but also an important way to inherit Chinese traditional culture. She pointed out that, through the form of songs, ancient poetry can spread the cultural connotations and emotions contained in it more widely. Especially in singing, the melody and rhythm of the song help to deeply convey the emotions and thoughts of the poem so that the audience can feel the emotional atmosphere of ancient poetry in the music, thereby strengthening their recognition and understanding of traditional culture. In addition, she believes that the singing skills of ancient poetry songs should not only pay attention to the accurate communication of emotions but also take into account the artistic conception and rhythm of the poem itself, and the emotional level of ancient poetry can be sublimated through the use of singing skills. In addition, researchers have studied related issues, such as Luo Qin (2020), who took the Song Dynasty *Ci* tune music as an example to demonstrate that the visual imagery of the words, such as "the willow bank, the morning breeze, and the waning moon," together with the music melody and singing performance, constitutes a "multi-sensory scene," which strengthens emotional resonance through cross-sensory experience. Wu Bixia (2019) conducted an in-depth analysis of "*Feng Qiao Ye Bo*," combining the artistic conception and melody structure of Zhang Ji's poetry, and explained in detail the rhythm processing that needs to be paid attention to in singing, such as the alternation of free rhythm and regular rhythm and the contrast of virtual and real timbre, such as the ethereal "*Yue Luo Wu Ti Shuang Man Tian*" and the melancholy "*Ye Ban Zhong Sheng Dao Ke Chuan*," as well as how to create a sense of picture through sound.

3. The Role of Vocal Techniques in the Performance of Ancient Chinese poetry Songs

Gao Yihua (2021) pointed out in the article "A Brief Analysis of the Meaning and Rhyme in the Singing of Ancient Chinese Poetry and Songs" that vocal skills play a vital role in the singing of ancient poetry and songs, especially in terms of breath control, pronunciation, and emotional transmission. She emphasized that the singing of ancient poetry and songs should maintain its original sense of rhythm, which requires the singer to accurately control the use of breath to ensure the fluency of the song melody and the expression of emotion. Gao Yihua believes that when performing ancient poetry and songs, singers must conduct meticulous

training in skills to ensure that the rhyme and emotion of each word are accurately conveyed during the singing process so that the audience can truly appreciate the profound meaning and emotion behind the poem. Weak voice processing in singing: creating a sense of sadness of "*Tian Di He, Nai Gan Yu Jun Jue*" at the end of "*Chang Xiang Zhi*" (Wang, 2019); the density of ornaments in singing: the vibrato frequency in "*Chun Jiang Hua Yue Ye*" is positively correlated with the flow speed of the river (Zhang, 2021). Vocal skills need to serve the rhythm of poetry. Fu Limin (2019) emphasized that the melody trend must strictly match the four tones of Chinese. For example, the word "*Chen*" (Yangping tone) in "*Wei Cheng Zhao Yu Yi Qing Chen*" (*Yangguan Sandie*) needs to be highlighted through the "slow voicing" technique. In addition, Wang Jingjing (2023) mentioned that the mastery of vocal skills is not only to complete the singing of songs but also to help singers better perceive and express the emotions in poetry through the improvement of skills. For example, the regulation of breath can help singers fully exert the emotional tension in the climax of the song and show the softness and delicacy of poetry when singing the bass part. There is an inseparable relationship between vocal skills and the emotions of poetry. Every skill of the singer should serve the transmission of emotions and the presentation of poetry.

Methodology

This study mainly adopts qualitative research methods, using observation, analysis, interviews, and other research methods. In this study, the researcher interviewed a total of ten people. They all graduated with a master's and doctoral degree in music, majoring in singing, and have at least 10 years of experience in performing, singing, or teaching singing. They also have special expertise in singing both ancient Chinese and Western songs. The main questions in the interview were "What are the characteristics of ancient Chinese and Western singing?" and "What are the approaches to applying ancient Chinese poetry to vocal songs?" In addition, the researcher observed 20 videos of people singing songs and studied their singing skills. The criteria for selecting the 20 video clips were that they were songs with lyrics derived from ancient Chinese poetry, they were popular among music listeners, and they were often chosen as practice pieces for beginner singers. The researcher also combined examples from her own classroom teaching to analyze the practical application of ancient poetry in song singing and evaluate the effect of its vocal skills and cultural inheritance. This work will provide a more profound understanding of how the performance of classical poetry songs can enrich the artistic and aesthetic sensibilities of modern listeners and students while fostering a deeper appreciation of cultural traditions.

Research findings

The researcher's analysis of observation data from a group of singing students, combined with interview data from 10 experts, led to an understanding of the singing style of songs adapted from ancient Chinese poetry, the singing skills, and the thoughts of singers and creators of this type of song regarding cultural inheritance. The researcher presents a summary of the research data and discussion (next section) as follows:

1. Vocal Skills in Ancient Chinese Songs

Breathing control: Vocal technique plays a vital role in the performance of classical Chinese poetry songs, especially in terms of breath control, articulation, and emotional expression. First of all, breath control is the foundation of singing these songs, which not only helps the performer maintain the fluency and continuity of the song but also effectively conveys the emotions. Proper breath management enables the singer to maintain a steady volume and pitch during long melodic phrases, which is especially important when performing classical poetry songs with rich emotions and slower tempos. When singing such songs, controlling breathing can ensure that the emotional delivery remains consistent and powerful, helping the singer to truly express the emotional depth of the poetry.

Pronunciation: The accuracy of pronunciation is vital to the interpretation of these poetic songs. Given the rhythmic nature of classical Chinese poetry and the profound meaning of its words, any mispronunciation can significantly affect the overall expressiveness of the song. In the performance of works like *Da Jiang Dong Qu*, for example, the singer's precise pronunciation and meticulous articulation bring out the emotional layers within each word, allowing the deeper meaning of the lyrics to emerge more clearly. This careful attention to detail ensures that the emotions embedded in the poetry are conveyed vividly and with accuracy, enhancing the listener's experience and understanding of the piece.

Dynamics: Dynamics are related to the interpretation and emotional expression of a piece of music. For example, in classical poetry songs such as *Cha Tou Feng* that are full of tragic emotions, the change in intensity is not only a technical requirement but also the core carrier of emotional expression. This section combines the text characteristics and musicality of *Cha Tou Feng* to specifically analyze how to enhance dramatic tension and emotional penetration through dynamic design: with "Cuo, Mo, Nan, Li" as the core words, the dense interjections (such as "Wu Yan" and "Lei Hen") and short sentence structures (three-character sentences and four-character sentences interlaced) in the lyrics are naturally suitable for imitating the frustration and emotional outburst of the *Guqin* through the "sudden strong and weak" dynamic contrast. From "Dong Feng E" (external oppression) to "Yi Bei Chou Xu" (inner depression), it finally ends with the repetition of "Cuo," forming a three-level progression from repression to explosion and then to grief. The essence of the use of dynamics in *Cha Tou Feng* is to "shape the soul with sound," and technical details need to be integrated into the tragic aesthetics of poetry. Through scientific training, singers can make the dynamics of each word a "carving knife" of emotion and finally complete the modern interpretation of *Lu You* and *Tang Wan*'s thousand-year regret in "the sound ends but the meaning does not end."

Emotions and expression: Emotional transmission is at the heart of performing these poetic songs. Singers must have a profound understanding of the emotional subtleties in the poetry and use their vocal techniques to express those emotions effectively. For instance, when performing (see Figure 1), the singer must not only focus on the musical nuances and precise pronunciation but also skillfully manipulate vocal dynamics, such as the rise and fall of the voice and variations in breath intensity, to convey the emotional depth of sorrow, tenderness, and sadness present in the lyrics. The singer's ability to infuse these emotional layers through vocal expression ensures that the listeners can feel the intensity of the emotions embedded in

the poem, bringing the ancient words to life in a modern context. Through these vocal techniques, the emotional essence of classical poetry is fully realized, allowing the audience to connect with both the music and the culture in a meaningful way.

Figure 1 The expression of singing

Source Own work

2. The Influence of the Application of Ancient Chinese Poetry in Vocal Song

The application of classical Chinese poetry in song performances plays a significant role in cultural inheritance and emotional expression. By blending ancient poetry with modern musical elements, these songs not only showcase the rhythmic beauty and profound imagery of the poems but also convey a deep cultural essence. The performers, through their profound understanding of the poems, are able to perfectly express the emotions and poetic atmosphere during their renditions, thus encouraging an identity crisis and love for traditional culture among the audience. For example, the song Feng Qiao Ye Bo (see Figure 2) successfully conveys the themes of loneliness and homesickness embedded in the original poem, allowing the emotional depth of the classical poetry to be conveyed in an immediate and powerful way to the listeners. Through this process, not only is the poem's meaning preserved, but it is also revitalized, creating a bridge between the past and present that enriches cultural continuity and emotional connection. This method of artistic fusion serves as a powerful tool for the transmission and revitalization of cultural traditions, ensuring that the emotional richness and historical significance of Chinese poetry are appreciated and passed down through generations.

枫 桥 夜 泊

张 继 诗
暴 侠 曲

1=C $\frac{4}{4}$
幽静地 慢板 ♩ = 56

(*pp*) $\dot{2} \dot{3} \dot{1} \dot{2} \dot{2} - | \dot{3} \dot{6} \dot{5} \dot{6} \dot{3} \dot{2} - | \dot{6} \dot{1} \dot{5} \dot{6} \dot{6} - | \dot{3} \dot{2} \dot{3} \dot{5} \dot{3} \dot{2} - | \overset{mf}{\dot{2} \dot{2} \dot{2} \dot{3} \dot{2} \dot{1} \dot{1} \dot{1} \dot{3} |}$

$\dot{2} \dot{5} \dot{3} \dot{5} \dot{1} \dot{2} \dot{1} \dot{7} \dot{6} \dot{1} | \dot{5} \dot{5} \dot{5} \dot{6} \dot{3} \dot{3} \dot{3} \dot{5} | \dot{6} \dot{1} \dot{5} \dot{1} \dot{6} \dot{5} \dot{3} \dot{5} \dot{2} \cdot \dot{3} \dot{5} | \dot{1} \dot{2} \dot{6} \dot{1} \dot{2} \dot{3} \dot{2} \dot{3} \dot{5} | \dot{2} - - -) |$

$\dot{2} \dot{3} \dot{1} \dot{2} \dot{2} - | \dot{1} \dot{2} \dot{3} \dot{3} \dot{2} \dot{3} \dot{5} - | \dot{6} \dot{1} \dot{5} \dot{6} \dot{6} \cdot \dot{1} | \dot{5} \dot{0} \dot{3} \dot{2} \cdot \dot{3} \dot{5} \dot{4} \dot{3} - |$

(女高独) 月 落 乌 啼 霜 满 天 江 枫 渔 火 对 愁 眠

(*mf*) $\dot{2} \dot{3} \dot{1} \dot{2} \dot{3} \dot{5} | \dot{2} \dot{0} \dot{3} \dot{1} \cdot \dot{2} \dot{6} \dot{1} \dot{2} - | \dot{1} \dot{2} \dot{6} \dot{1} \dot{5} \cdot \dot{6} | \dot{3} \dot{0} \dot{2} \dot{1} \dot{2} \dot{3} \dot{5} \dot{3} \dot{2} - |$

姑 苏 城 外 寒 山 寺 夜 半 钟 声 到 客 船

Figure 2 The application of the words for poetic in the song "Feng Qiao Ye Bo"

Source: P.OneGreen.Net. (2024)

The performance of these songs goes beyond merely reciting the content of the classical poems; it breathes new life and expression into the ancient words through the power of music. The research reveals that the art of singing, by combining the language and emotions of poetry with the melody of music, not only intensifies the emotional depth of the poetry but also plays a crucial role in the transmission and revitalization of these ancient works in modern society. The act of singing transforms the classical poems from mere written text into something more vivid and dynamic. The melodies and vocal expressions bring these timeless words to life, allowing them to resonate emotionally with the listeners and sparking a renewed interest in traditional culture. The interplay between poetry and music creates an immersive experience that helps the audience connect with the essence of the poems on a deeper emotional level, thus enhancing the cultural value and significance of the poetic works. This process preserves the tradition and ensures that these ancient poetic forms continue to evolve and remain relevant in contemporary times, fostering a greater appreciation for China's rich cultural heritage.

Moreover, the performance of classical poetry songs can enrich the artistic and aesthetic sensibilities of modern listeners and students while fostering a deeper appreciation of cultural traditions, especially in terms of how to integrate ancient cultural elements seamlessly into modern vocal performances. The research will further highlight the various challenges that arise when performing songs based on classical poetry and in the future will also create new interpretations and presentations of these timeless works.

Discussions

1. Vocal technique has an important impact on emotional expression

The study emphasizes the critical importance of vocal technique in the performance of classical poetry songs, particularly when it comes to emotional expression. Through the careful control of breath and the precise adjustment of pronunciation, singers are able to more effectively communicate the deep emotions that lie within the poetry. For example, the deep, resonant bass tones and smooth breath control in the performance of *Feng Qiao Ye Bo* help to bring out the song's themes of loneliness and homesickness. In the interview, Professor Wang Yin (personal communication, January 20, 2024) believes that these technical aspects contribute to a more profound emotional experience for the listeners, making the feelings of the ancient poem both immediate and palpable.

However, developing mastery over vocal techniques does not happen overnight. It requires extensive and continuous training, as well as regular practice, to refine the singer's ability to convey the depth of emotion embedded in the poetry. The process of learning to control breath, pitch, and vocal resonance in a way that aligns with the emotional intent of the poem is a gradual and ongoing journey for any singer. By introducing specialized training techniques tailored to classical poetry songs in vocal education programs, teachers can help students enhance their ability to express the intricate emotions of these works. This kind of focused instruction can significantly improve the expressiveness of a singer, especially when it comes to breath control and emotional delivery, two key elements that help bring classical poetry to life in song form.

2. Song performances based on classical Chinese poetry play a vital role in cultural inheritance

According to the findings of the study, the performance of songs based on classical Chinese poetry not only plays a vital role in cultural inheritance but also allows modern individuals to connect with the profound thoughts and emotions of ancient scholars through the medium of song. This process goes beyond simply preserving traditional culture; it represents a true cultural innovation. By seamlessly integrating modern musical elements with classical poetry, these performances make the ancient art form more accessible and diversified, allowing it to reach a wider and more varied audience. The combination of old and new breathes new life into the classical works, making them resonate in a way that is relevant to today's society. The tradition of performing classical poetry in song form injects fresh vitality into the preservation and transmission of this cultural heritage, ensuring that it continues to flourish in the modern world.

Jiang (2021) mentioned that ancient Chinese poetry contains the wisdom of the ancients for thousands of years and has a lot of positive influence on today's young people. However, because ancient poetry is short and exquisite, most of it is difficult to understand. Simply studying ancient poetry will make people lose patience and interest. Combining ancient poetry with modern music can interpret ancient poetry through modern music, radiate the spiritual power of traditional culture, enhance the aesthetic ability of the audience, and realize the "revival" of traditional culture. At the same time, the profound philosophy and aesthetic charm contained in ancient poetry also bring new value elements to the development of

modern music so that the audience can feel the profoundness of traditional culture while listening to ancient poetry music. The organic combination of ancient poetry and modern music can create an artistic scene with a strong visual impact, allowing the singer, poet, and audience to achieve emotional resonance together. The fusion of the two gives ancient poetry music both a national character and contemporary relevance, promoting the dissemination and inheritance of traditional culture.

3. Challenges in Performing Classical Poetry Songs and Future Directions

The discussion within the research further highlights the various challenges that arise when performing songs based on classical poetry. Singers must overcome not only the inherent linguistic difficulties that come with the precise and nuanced language of classical Chinese poetry, but they must also dedicate significant effort to expressing the emotional depth of the text. The language of classical poetry is often concise yet filled with rich layers of meaning, and every word, every syllable, carries profound emotional weight. As such, the task of performing these poems in a way that accurately reflects their emotional depth requires careful attention to pronunciation, phrasing, and delivery. Singers must train themselves to ensure that each word is pronounced with the utmost accuracy while simultaneously delivering the emotions of the poem in a way that resonates with the listener.

Ancient poetry and songs of the Tang and Song dynasties have immense artistic value and communication significance in the field of traditional music. They can not only explore the artistic style of the Tang and Song dynasties through this artistic style but also deeply interpret the evolution of the relationship between Chinese poets and musicians in ancient China through the music and text elements embodied in them, providing theoretical reference and case reference for the study of music sociology. Although the dissemination breadth of ancient poetry and songs of the Tang and Song dynasties cannot be compared with that of popular music, the use of convenient and developed media technology and media platforms can popularize ancient poetry and songs of the Tang and Song dynasties on a large scale and in a systematic manner and enhance the possibility of different audiences contacting this artistic style. This is the survival state that ancient poetry and songs of the Tang and Song dynasties have to face at present, and it is also a means that needs to be effectively used for their future development. (Zhao, 2022)

Looking ahead, future research could further explore how different musical styles and innovative vocal techniques can be integrated into the performance of classical poetry songs, creating new ways of interpreting and presenting these timeless works. There is enormous potential to experiment with a range of musical genres, exploring diverse performance approaches that bridge the gap between the classical and the modern. This research could also focus on how to strike a balance between maintaining the emotional core of the poetry while making the performance more accessible and engaging to contemporary listeners. Ultimately, by continuing to innovate and experiment with new ways of performing classical poetry songs, the art form will remain vibrant and continue to resonate with future generations, maintaining its cultural relevance and emotional power in an ever-changing world.

Integrating ancient poetry into music education can augment students' awareness of traditional culture and thus elevate their cultural proficiency. Simultaneously, it can foster pupils' artistic sensibilities and elevate their aesthetic appreciation. Consequently, it is practically significant to examine the utilization of ancient Chinese poetry in vocal music.

Conclusions and Recommendations

The performance of classical Chinese poetry songs represents both the inheritance of traditional culture and an innovation in modern musical art. Through the study of these songs, we are not only able to gain a more profound understanding of the emotions embedded in the poetry but also use vocal techniques to enhance the expressiveness of the songs. By blending ancient poetry with contemporary music, these performances create a unique fusion that both preserves cultural heritage and offers a fresh interpretation, making classical poetry accessible and engaging for modern audiences.

As vocal techniques continue to evolve, the performance of classical poetry songs will become even more diverse and multifaceted. The continuous development of vocal skills will allow performers to explore new ways to express the rich emotional depth of these poems while also adapting the performance to the tastes and expectations of contemporary society. This ongoing innovation will ensure that the performance of classical poetry songs remains relevant and compelling, allowing it to thrive in modern times while still honoring the tradition from which it originates.

Looking to the future, we can expect the performance of classical Chinese poetry songs to further evolve, with a greater emphasis on blending different musical styles and techniques. This progress will provide fresh opportunities for artistic expression, ensuring that the timeless beauty and profound messages of these poems continue to resonate with audiences across generations. As we continue to refine vocal skills and experiment with new forms of expression, we will preserve and transmit traditional Chinese culture and shape the future of artistic performance in a way that reflects the dynamic nature of both past and present. Therefore, the above research findings provide important information that should be applied to various aspects of music, such as training techniques for singers and musicians, integration of ancient Chinese poetry with modern singing styles for music educators, and new research approaches in related fields. The fusion of classical poetry and modern music will play an increasingly important role in meeting the cultural and artistic demands of contemporary society, providing a bridge between the ancient and the modern in a way that is both meaningful and enduring.

REFERENCES

- Fu, L. M. (2019). *Research on ancient Chinese poetry and songs*. People's Music Publishing House.
- Gao, Y. (2021). *A brief analysis of the emotional and artistic connotation in the performance of ancient Chinese poetry songs* (Master's thesis). Nanjing University of the Arts.
- Huang, X. P. (1987). *History of ancient Chinese music*. People's Music Publishing House.
- Jiang, X. S. (2021). Thoughts on the inheritance of ancient Chinese poetry and art songs. *Popular Literature*, (11), 102-103
- Li, H. (2018). *On the influence of the music system of the Book of Poetry on the opera of later generations*. Music Studies.
- Liu, Z. S. (2017). *A concise course in the history of Chinese Music*. People's Music Publishing House.
- Luo, Q. (2020). "Hearing-Visual" linkage: Emotional transmission in Song dynasty ci music performance. *Music Art*.
- P.OneGreen.Net. (2024, July 20). *Feng Qiao Ye Bo*. <http://p.onegreen.net/GePu/HTML/29698.html>
- Pan, Y. C. (2021). The history of Chinese art from a cross-media perspective. *Literary Studies*, (06), 45-53.
- Qian, R. K. (2018). *Research on contemporary Chinese music creation*. Central Conservatory of Music Press.
- Ren, B. T. (1982). *Tang poetry*. Shanghai Ancient Books Publishing House.
- Sun, J. N. (1993). *A brief History of ancient Chinese Music*. People's Music Publishing House.
- Wang, J. (2023). *An exploration of the singing techniques of ancient Chinese poetry and songs: Take "Phoenix" and "Jiang Chengzi" as Examples* (Master's thesis), Taiyuan Normal University.
- Wang, S. K. (2019). Research on the integration of vocal singing and poetic conception. *Chinese Music*, (3), 45-50.
- Wang, X. D. (2020). *Chinese music philology*. Shanghai Conservatory of Music Press.
- Wu, B. X. (2019). *Research on the singing techniques of Chinese art songs*. People's Music Publishing House.
- Wu, X. L. (2009). *Research on Kunqu opera rhythm*. Nanjing University Press.
- Xiu, H. L. (2015). The synaesthesia characteristics of ancient Chinese music aesthetics. *Chinese musicology*, (03), 105-112.
- Yang, Y. L. (1981). *A draft history of ancient Chinese music*. People's Music Publishing House.
- Zhang, B. L. (2021). The spread of traditional music in the era of short videos. *Chinese Musicology*, (4), 12-18.
- Zhao, K. (2022). The development process and media dissemination of Tang and Song dynasty ancient poetry and songs. *Contemporary Music*, (08), 178-180.
- Zhou, X. (2021). *Cultural modernity and aesthetic Issues*. China Renmin University Press.

INTERACTIVE RELATIONSHIP BETWEEN AGRI-E-COM AGGLOMERATION AND REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN NORTHEAST CHINA IN DIGITAL ECONOMY BACKGROUND

Xin Liu¹, Danaikrit Inthurit², Surachai Kungwon³, Watcharanan Thongma⁴

¹Ph.D. student, Digital Economics and Management Innovation Program, International College, Maejo University, Chiang Mai, Thailand, Email: 378362561@qq.com

²Assistant Professor, Ph.D., Digital Economics and Management Innovation Program, International College, Maejo University, Chiang Mai, Thailand, Email: danaikrit_in@mju.ac.th

³Associate Professor, Ph.D., Digital Economics and Management Innovation Program, Faculty of Economics, Maejo University, Chiang Mai, Thailand, Email: surachai_k@mju.ac.th

⁴Ph.D., Digital Economics and Management Innovation Program, International College, Maejo University, Chiang Mai, Thailand, Email: watcharanan_tm@mju.ac.th

Received: March 5, 2025

Revised: December 22, 2025

Accepted: December 23, 2025

ABSTRACT

This study investigates the interactive relationship between agricultural e-commerce (Agri-E-Com) agglomeration (AGGLO.) and regional economic development in Northeast China (NE China), emphasizing the mediating role of marketing strategies within the digital economy. The research addresses critical gaps in understanding how industrial agglomeration and digital marketing synergize to drive economic growth in rural regions. Focusing on Heilongjiang, Jilin, and Liaoning provinces, the study targets farmers engaged in or interested in agricultural e-commerce via the Alibaba platform. A quantitative approach using SEM to evaluate hypotheses derived from industrial agglomeration theory and marketing frameworks (7PS, 4CS, STP). Data were collected through a 102-item questionnaire distributed via the Questionnaire Star platform, employing snowball sampling to achieve a gender-balanced sample (1,088 responses, 1,000 valid). Despite potential representativeness limitations of snowball sampling, the study ensured sample diversity through gender balancing and targeted recruitment of farmers engaged in e-commerce. Confirmatory Factor Analysis (CFA) and SEM validated the model's robustness (CMIN/DF = 1.173, RMSEA = 0.013).

Key findings reveal that industrial agglomeration (IAS) significantly drives regional economic development (REDS) with a direct effect ($\beta = 0.638$, $p < 0.001$), mediated partially by marketing strategies. The 7PS framework exhibited the strongest mediation (indirect $\beta = 0.434$), followed by 4CS ($\beta = 0.340$) and STP ($\beta = 0.299$). Agricultural e-commerce agglomeration (mean = 3.45) surpassed traditional clusters (mean = 3.36), highlighting its potential to enhance supply chain efficiency and market penetration through digital tools like e-commerce and brand storytelling. Policy recommendations emphasize infrastructure development, digital literacy programs, and equitable resource allocation to mitigate regional disparities. This study contributes actionable insights for policymakers and e-commerce platforms to optimize rural economic strategies, underscoring the transformative role of digital marketing in bridging agglomeration benefits with sustainable development.

Keywords

Digital Economy, Agricultural E-commerce, Industrial Agglomeration, Regional Development, Structural Equation Modeling

Significance of the problems

From a political economy perspective, addressing this gap is crucial for mitigating regional disparities and aligning with national strategies for rural revitalization and digital transformation. This study tackles issues in using digital transformation for rural economic revival. Northeast China has agricultural wealth but faces difficulties. The study combines industrial agglomeration theory with digital marketing frameworks, showing how digital platforms boost agglomeration effects. The research highlights optimizing traditional clusters through digital integration to prevent urban - rural divides and promote inclusive growth.

Research questions

What is the interactive relationship between agricultural e - commerce agglomeration, marketing strategies, and regional economic development?

Research objective

To determine that there is interactive relationship between the agricultural e-commerce agglomeration, marketing strategies, and regional economic development.

Research findings

The research provides insights into the role of agricultural e - commerce in promoting regional development and offers valuable suggestions for future development.

This study posits that: Industrial agglomeration significantly drives regional economic development. In Northeast China, industrial agglomeration directly enhances regional economic performance ($\beta = 0.638$) through scale effects and technological spillovers.

This study posits that: Marketing strategies act as central mediating variables. The 7PS, 4CS, and STP strategies translate industrial agglomeration effects into economic growth, with the 7PS framework contributing the largest mediating effect (accounting for 68% of the indirect impact).

This study posits that: Agricultural e-commerce agglomeration surpasses traditional industrial agglomeration. While agricultural e-commerce in Northeast China has developed rapidly (mean value = 3.45), traditional industrial clusters require further optimization to unlock synergistic potential.

This study posits that: Digital marketing enhances the competitiveness of agricultural products. Tools such as livestream e-commerce and short videos, combined with brand storytelling, effectively boost consumer trust and market penetration.

This study posits that: Policies should focus on infrastructure and equity. Governments should strengthen logistics and training in remote areas, while platforms should optimize resource allocation to promote balanced regional development.

Introduction

In the contemporary global landscape, the digital economy is a key force reshaping economic paradigms. Digital infrastructure, industry, and integration drive regional total factor productivity and high-quality development(Zhang, 2021). By 2023, the digital economy added value of 51 countries reached US \$41.4 trillion, 46.1% of global GDP(CAICT, 2021b). Technologies like the Internet, mobile devices, and cloud computing enable companies to enter new markets and improve efficiency. (OECD, 2019) Digital banking and fintech have revolutionized financial services(Gomber, 2018), while e-commerce has transformed retail(UNCTAD, 2021). However, challenges such as the digital divide and data security exist(Acquisti, 2016; Hargittai, 2002), highlighting the need for balanced development and robust regulatory frameworks.

Different regions have unique digital transformation approaches. In North America, the digital economy drives growth, with significant contributions from tech companies(COMMERCE, 2021). The US leads in digital innovation, with companies like Apple, Google, Amazon, and Microsoft benefiting from government policies promoting R & D, intellectual property protection, and entrepreneurship. Canada focuses on digital infrastructure and promoting digital literacy(Canada, 2021). European countries balance innovation with strong regulatory frameworks to ensure consumer protection and data privacy. Europe has invested heavily in digital

infrastructure and education, with the European Investment Bank reporting over €200 billion in investments between 2014 and 2020 (Bank, 2021). Germany has adopted smart factories and automation to improve manufacturing productivity (Energy, 2021).

The integration of digital technologies in agriculture is growing globally. Precision agriculture optimizes resource utilization and increases yield (Wolfert, 2017). It uses data from sensors, satellites, and drones to monitor crop health and soil conditions, enhancing efficiency and production. In China, digital technologies in agriculture have been widely adopted, improving productivity and sustainability (Bin Jiang, 2023). In Asia, especially China, the digital economy is rapidly growing. China's digital economy is one of the largest and fastest-growing in the world, thanks to investment in digital infrastructure, innovation, and a supportive regulatory environment (CAICT, 2021a). Chinese e-commerce giants have revolutionized retail and financial services, and mobile payment systems like Alipay and WeChat Pay have transformed daily transactions (iResearch, 2021). China is also developing technologies such as artificial intelligence, 5G, and blockchain.

E-commerce has changed consumer behavior and the retail landscape (UNCTAD, 2021). Agricultural e-commerce in China faces challenges like insufficient infrastructure and limited farmer informatization levels (Ding, 2024; FAO, 2022). Northeast China, with rich agricultural resources, faces barriers to logistics and market access. However, agricultural e-commerce has the potential to change the agricultural landscape (Bin Jiang, 2023). In 2023, Jilin Province's online retail sales exceeded 100 billion yuan, with rural online retail sales reaching nearly 47 billion yuan (Shu, 2024). This growth highlights the potential of agricultural e-commerce to drive regional economic development. However, addressing infrastructure and educational barriers is necessary (Zhao, 2021).

This study aims to use quantitative methods to examine the agglomeration of agricultural e-commerce in Northeast China and the level of regional economic development, and their interactive relationship. The purpose is to provide entrepreneurial opportunities and market information for those engaged in or interested in the agricultural e-commerce industry.

Theoretical Model and Hypothesis

1.1 Producers' View on Industrial Agglomeration

Industrial agglomeration is a key concept in economic geography and regional development, referring to the concentration of interconnected businesses and institutions in a specific area. It promotes economic growth and innovation by leveraging proximity advantages (Marshall, 1890). Recent evidence confirms that these mechanisms remain robust in driving regional innovation and productivity in the digital era (Zhang, Li, & Wang, 2021). Marshall noted that the benefits of industrial agglomeration come from three main factors: specialized investments and services, a skilled labor market, and spillover effects that enhance the production capabilities of clustered firms, improving regional competitiveness and economic performance.

Adam Smith (Smith, 1776) described agglomeration economies through industrial agglomeration in his *Study of the Nature and Causes of National Wealth* based on the theory of absolute advantage. Modern empirical studies continue to validate Smith's insights, showing that labor specialization and market scale significantly enhance regional competitiveness (Li, 2020). This description includes five dimensions: labor, market size, capital accumulation, diffusion of technology and knowledge, competition and market forces.

Pigou (Pigou, 1920) elaborated on externalities, distinguishing between positive and negative ones. His framework remains central in contemporary policy design for addressing market failures in regional development (Yu et al., 2022). Positive externalities benefit others without compensation, while negative externalities impose costs on third parties without payment. When private costs diverge from social costs, externalities arise, leading to market failures. Pigou argued that government intervention is needed to align private and social costs to enhance social welfare.

In agricultural product e-commerce, industrial agglomeration drives regional economic development. Li (Li, 2020) found that it significantly promotes regional economic growth, especially when industrial upgrading reaches higher thresholds, enhancing productivity and

innovation for substantial economic benefits. Liu et al. (Liu et al., 2022) also highlighted that agricultural production agglomeration positively impacts agricultural carbon production efficiency, leading to more sustainable and efficient agricultural practices.

Industrial agglomeration includes key dimensions such as labor, market size, capital accumulation, diffusion of technology and knowledge, and competition and market forces. These dimensions contribute to the formation and sustainability of industrial clusters. A skilled labor force and market size can attract businesses, while capital accumulation and technology diffusion enhance productivity and innovation within the cluster (Devereux, 2004; Henderson, 2004). The competitive environment and market forces also shape the dynamics of industrial agglomeration, influencing firms' behavior and strategies (Fujita, 1996)

H1: Industrial agglomeration positively affects regional economic development.

1.2 Applying Marketing Strategies to Agricultural E – commerce

Marketing strategies like the 7Ps, 4Cs, and STP models have been crucial for agricultural product e - commerce development. The 7Ps model (Product, Price, Place, Promotion, People, Process, Physical Evidence) provides a comprehensive service marketing framework (Booms&Bitner, 1981). emphasizing each element's importance in creating a cohesive marketing strategy to meet consumer needs and enhance satisfaction.

The 4Cs model (Customer, Cost, Convenience, Communication) introduced by Lauterborn (Lauterborn, 1990) focuses on customer - centric marketing, understanding and satisfying customer needs to build stronger relationships and enhance brand loyalty. This shift is vital in agricultural e - commerce, where consumer preferences and behaviors are crucial for success.

The STP model (Segmenting, Targeting, Positioning) developed by Kotler (Kotler, 2012) helps businesses identify and serve different consumer groups more effectively by tailoring marketing efforts to specific segments. Agricultural e - commerce platforms can segment their market based on demographics, purchasing behavior, and preferences to tailor offerings and marketing messages.

These marketing strategies have enhanced the effectiveness of online sales and marketing in agricultural product e - commerce. Han et al. (Han, 2021) found that the 7Ps marketing mix model significantly impacts supply chain profits for fresh agricultural products. Yang et al. (Yang, 2022) used deep learning and data mining to optimize agricultural product e - commerce marketing, highlighting the importance of customer value assessment models. Alshazly et al. discussed advances in deep learning and computer vision for visual data search and mining in e - commerce, emphasizing their potential to enhance marketing strategies (Alshazly, 2023). Zhuo et al. explored rural shrinkage patterns and factors under rapid urbanization, providing insights into adapting marketing strategies to address regional economic challenges. (Zhuo, 2024)

H2: The 7PS Marketing Strategy positively affects regional economic development.

H3: The 4CS Marketing Strategy positively affects regional economic development.

H4: The STP Marketing Strategy positively affects regional economic development.

1.3 Regional Economic Development

Regional economic development theories like the gradient transfer theory and growth pole theory help understand the impact of industrial agglomeration on economic growth. The gradient transfer theory (Vernon, 1966) suggests that innovation activities start in high - gradient regions and gradually transfer to low - gradient ones, explaining the spatial diffusion of innovation and economic activities from more developed to less developed areas.

The growth pole theory (Hirschman, 1958; Perroux, 1955) posits that economic growth initially concentrates in specific growth poles, driving the development of surrounding areas. These growth poles, characterized by high industrial concentration and economic activity, generate spillover effects that stimulate neighboring regions' economic growth. Strong growth poles can lead to increased investment, job creation, and improved infrastructure, enhancing regional economic development.

In agricultural product e - commerce, regional economic development is influenced by technological efficiency and policy support. Yu et al. (Yu, 2022) found that the Northeast Revitalization Plan positively affected regional development by reducing regional contraction. Chen and Song (Chen, 2008) highlighted the importance of technology and knowledge

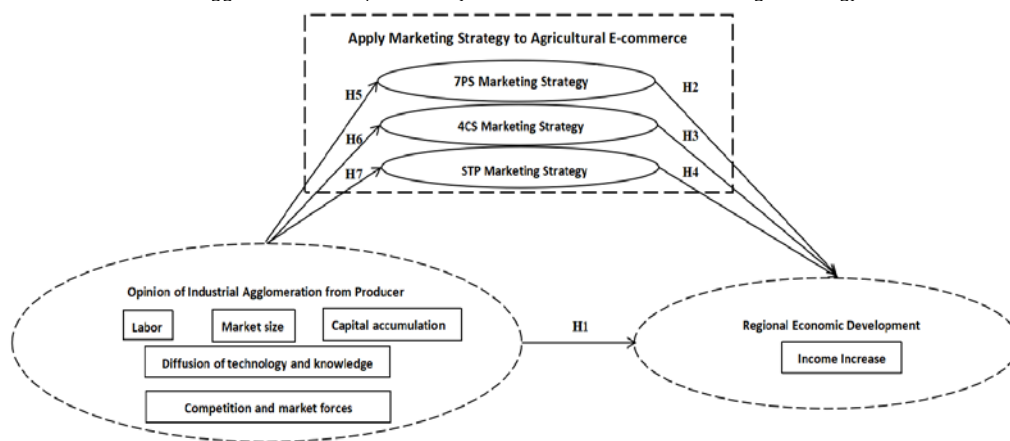
dissemination in improving agricultural productivity and output, emphasizing information sharing's role in driving economic growth.

Economic development follows a lifecycle theory, with economies going through stages of development, innovation, maturity, and decline (Thompson, 1966). In the development stage, the economy grows rapidly with new industries and technologies. During the innovation stage, new products and services increase productivity and competitiveness. In the maturity stage, the economy stabilizes as markets saturate. In the decline stage, challenges like increased competition and declining productivity require restructuring and innovation to revitalize the economy. Suri and Sejnowski discussed neural network spike propagation synchronization, highlighting innovation and adaptation's importance in economic development (Suri, 2002).

H5: Industrial agglomeration positively affects the 7PS Marketing Strategy.

H6: Industrial agglomeration positively affects the 4CS Marketing Strategy.

H7: Industrial agglomeration positively affects the STP Marketing Strategy.

Picture 1 Research conceptual framework

Source Author

Research Methodology

Geographic Scope: In this study, the Northeast China especially refers to the three provincial administrative regions, divided into Heilongjiang, Jilin, and Liaoning provinces in China.

Population and Sample: This study targets farmers in China's three northeastern provinces involved in or willing to engage in agricultural product e-commerce, with sufficient industry understanding. Based on Adam Smith's theory (Smith, 1776), 7Ps (Booms&Bitner, 1981), 4Cs (Lauterborn, 1990), and STP marketing theories (Kotler, 2012), 102 questionnaire questions were designed and distributed via Questionnaire Star. Using the snowball strategy and gender-based grouping, a 1:1 gender ratio was achieved. Calculated by G-power, the sample size is 451. This questionnaire should be distributed to two groups of people. The first group is farmers who are engaged in agricultural e-commerce; The second type of people are farmers who have a strong desire to engage in agricultural e-commerce and believe that they have a sufficient understanding of this industry. So, the total sample size should not be less than 902. The questionnaire, distributed by WeChat, collected 1,088 responses, with 1,000 valid ones (91.91% effective rate).

Data Collection: Data were gathered via an online questionnaire, which was distributed after verified by IOC. The questionnaire was divided into four parts, the first part collected demographic data for analysis based on age, gender, etc., to screen suitable samples. The second part focused on industrial agglomeration scales to get respondents' views on the situation in China's Northeast. The third part covered agricultural e-commerce scales to collect opinions on marketing strategies' application in such markets. The last part was about whether agricultural product e-commerce promotes the regional economic development of Northeast China. The IOC test is rated on three levels of -1, 0, and +1 by three experts in digital economy and management innovation. A score in the range of 0.70-1.00 is considered valid. In the end, 13

questions with unsatisfactory scores were removed from this questionnaire, and 102 questions were retained to ensure strong content validity of the questionnaire.

A pre - test was done with the sample of 40. Cronbach's Alpha was used to test internal consistency. Generally, an Alpha of 0.70 is considered ideal (Cortina, 1993; Schmitt & Neal, 1996). The pretest's Cronbach's Alpha was 0.850, showing high reliability of the questionnaire for actual data collection.

Data Analysis: The general data analysis covered variables like labor, market size, capital accumulation, technology diffusion, competition, product, price, place, promotion, people, process, physical evidence, communication, convenience, cost, customers, segmenting, targeting, positioning, and various development stages. Data were collected via a Likert scale and analyzed using mean, percentage, max/min values, and standard deviation. Skewness (between - 3 and + 3) and kurtosis (between - 7 and + 7) were measured to assess data normality.(Bollen, 1989; Curran, 1996; Kline, 2015)

To prove the positive impacts of industrial agglomeration on marketing strategies, and of marketing strategies on regional economic development, as well as the positive impact of industrial agglomeration on regional economic development through the intermediary effect of agricultural e - commerce marketing strategies, Structural Equation Modeling (SEM) was used. The path analysis model (Picture 2) focuses solely on illustrating the direct effects between variables, while the total and indirect effects are analyzed through mediation tests using Bootstrap method, as presented in Tables 2, 3, and 4. After initial data collection, the research was analyzed with SEM using AMOS software. The hypothesis was tested via Maximum Likelihood Estimation (MLE). The analysis had two main steps.

1) Confirmatory Factor Analysis (CFA): This includes Convergence validity, which requires KMO to be greater than 0.7; SIG should be less than 0.05; AVE should be greater than 0.5; The CR value should be greater than 0.7; Construct validity requires CFI, GFI, and TLI values to be greater than 0.9; The RMSEA value should be less than 0.08; Discriminant Validity, its criterion for judgment is that when the square of the AVE of a latent variable is greater than the correlation coefficient between the variable and other variables, it indicates good distinguishability between the variables (Faturohman et al., 2021; Fornell & Larcker, 1981; Hair, 2010). Both convergent and discriminant validity were empirically established, confirming the robustness of the measurement model.

2) Path significance analysis of latent variables: Before conducting path analysis, first analyze the fitting of the model. The CMIN/DF value should be less than 3; The RMSEA value should be less than 0.08; The NFI, IFI, TLI, CFI, and GFI values should be greater than 0.9 to indicate good model fit. The judgment indicator is the p-value. When the p-value is less than 0.05, the hypothesis passes the test; When the p-value is greater than 0.05, the hypothesis fails the test, indicating that the hypothesis is not valid (Faturohman et al., 2021; Intarot, 2018).

Research Result

This study used the Questionnaire Star Survey Platform to gather data from farmers. A total of 1088 questionnaires were collected, and after filtering, 1000 valid ones remained. The empirical validity of the measurement model, including discriminant validity, was confirmed prior to hypothesis testing. The result presents the basic statistics: 85.1% of the 1000 farmers are engaged in agricultural product e-commerce, while the remaining 14.9% express a strong desire to enter the field. The sample includes 18.9% aged 15-30, 53.7% aged 31-50, and 27.4% aged 51-64. There are 52.7% males and 47.3% females. Education levels are 43.8% junior high or below, 27.6% high school, 18.6% bachelor's, and 10% master's or above. Monthly incomes are distributed as follows: 23.3% at ¥4000 or below, 23.7% at ¥4001-8000, 41.6% at ¥8001-12000, and 11.4% at ¥12000 and above.

This study examines the industrial agglomeration of agricultural e-commerce and its socioeconomic ramifications in Northeast China through a 5-level Likert scale questionnaire. The result reveal significant variations across measured dimensions: The Industrial Agglomeration Dimension registers a moderate level (Mean=3.36), indicating latent potential for optimizing agricultural industrial clustering. Conversely, the Agricultural E-commerce Penetration (Mean=3.45) and Regional Economic Development Index (Mean=3.68) demonstrate elevated

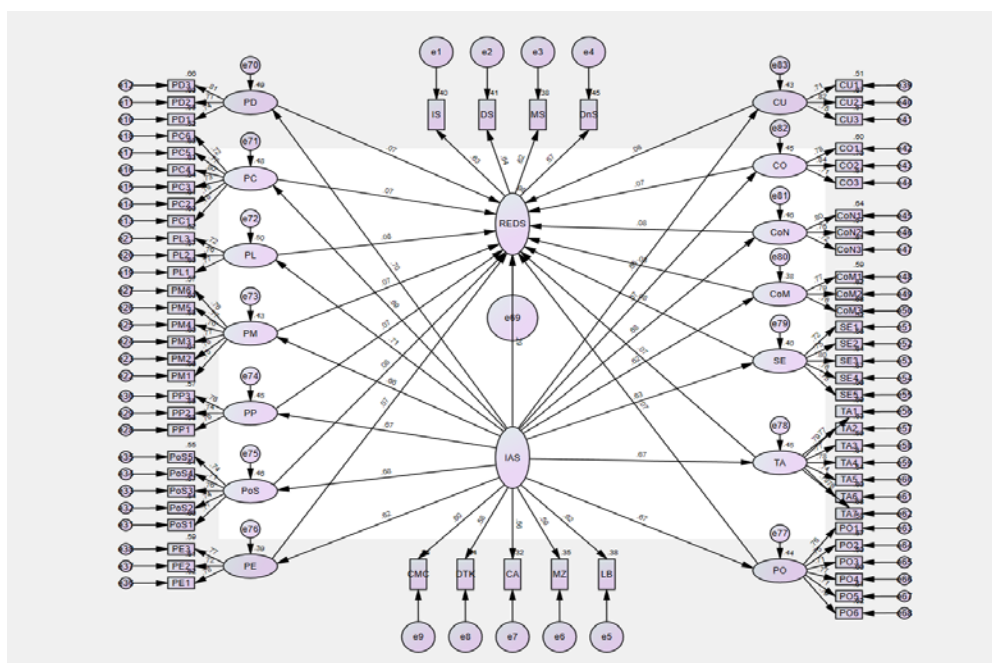
performance thresholds, evidencing substantial digital transformation efficacy and sustainable economic growth patterns. Notably, the Composite Agglomeration Index achieves robust validation (Mean=3.50), providing empirical evidence for the synergistic relationship between e-commerce spatial concentration and regional economic upgrading, underscoring the overall positive linkage between agricultural e-commerce agglomeration and economic advancement in the region.

Results of SEM Assumptions and Hypothesis Testing

This section presents both the verification of SEM assumptions and the comprehensive results of hypothesis testing, including model fit indices, path coefficient analysis, and mediation effects examination.

The skewness of all variables ranged between -3 and +3, and kurtosis values fell between -7 and +7, do not exceed the standard deviation. This indicates that all variables are normally distributed, making them suitable for parameter estimation in the structural analysis. The Confirmatory Factor Analysis (CFA), which was used to test the structural validity of the latent variables, indicated that all latent variable indices demonstrated good fit across the model: the chi-square to degrees of freedom ratio (CMIN/DF = 1.173) falls well below the recommended threshold of 3, indicating minimal discrepancy between the hypothesized model and observed data. All incremental fit indices exceed the 0.90 benchmark: Normed Fit Index (NFI = 0.911), Tucker-Lewis Index (TLI = 0.984), and Comparative Fit Index (CFI = 0.986). The absolute fit measures further validate model robustness, with Goodness-of-Fit Index (GFI = 0.912) surpassing the 0.90 criterion and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA = 0.013) remaining substantially below the 0.08 acceptability threshold. These collective results confirm that the measurement model exhibits strong psychometric properties and aligns effectively with the empirical data structure.

When the results of the structural validity examination of the latent variable measures demonstrated consistency across all latent variables, these variables were then analyzed using structural equation modeling (SEM). The parameter estimation was conducted using the Maximum Likelihood Method, which involves analyzing data from the sample to estimate the model's parameters. The researcher then tested the model by evaluating the statistical fit indices that met the established criteria, ensuring the confirmatory factor analysis (CFA) elements were aligned. The standard criteria, test results, and interpretations are shown accordingly. The model fit from the first run, and there is no path or variable cut. That indicate the model is valid. Following this, the researcher ran the structural equation model (SEM) to analyze is there a interactive relationship between the agricultural e-commerce agglomeration, marketing strategies, and regional economic development. This analysis allowed for estimating factor loadings by examining the causal relationships between the variables through path analysis. The results of this research are illustrated in Picture 2. Standardized Regression Weights Validation of Models are shown in Table 1.

Picture 2 Route Analysis Route Modelling
Source Author

Table 1 Standardized Regression Weights Validation of Models

Route			S.E.	C.R.	P-VALUE	Standard regression coefficients	Statistical significance
PO	<---	IAS	0.060	15.370	***	0.667	have
TA	<---	IAS	0.060	15.608	***	0.669	have
SE	<---	IAS	0.055	14.409	***	0.635	have
CoM	<---	IAS	0.059	14.255	***	0.619	have
CoN	<---	IAS	0.062	15.456	***	0.678	have
CO	<---	IAS	0.061	15.289	***	0.671	have
CU	<---	IAS	0.059	14.139	***	0.655	have
PE	<---	IAS	0.058	14.419	***	0.622	have
PoS	<---	IAS	0.059	15.497	***	0.680	have
PP	<---	IAS	0.057	14.938	***	0.672	have
PM	<---	IAS	0.058	15.190	***	0.656	have
PL	<---	IAS	0.063	15.586	***	0.710	have
PC	<---	IAS	0.061	15.993	***	0.692	have
PD	<---	IAS	0.063	15.259	***	0.697	have
RED9	<---	PD	0.023	2.039	*	0.074	have
RED9	<---	PC	0.021	1.988	*	0.067	have
RED9	<---	PL	0.024	2.037	*	0.079	have
RED9	<---	PM	0.021	2.144	*	0.069	have
RED9	<---	PP	0.025	2.054	*	0.073	have
RED9	<---	PoS	0.022	2.210	*	0.075	have
RED9	<---	PE	0.021	2.044	*	0.066	have
RED9	<---	CU	0.024	2.280	*	0.080	have
RED9	<---	CO	0.022	2.006	*	0.069	have

Route			S.E.	C.R.	P-VALUE	Standard regression coefficients	Statistical significance
REDS	<---	CoN	0.022	2.195	*	0.078	have
REDS	<---	CoM	0.021	2.480	*	0.079	have
REDS	<---	SE	0.022	2.506	*	0.079	have
REDS	<---	TA	0.020	2.043	*	0.065	have
REDS	<---	PO	0.021	2.119	*	0.069	have
REDS	<---	IAS	0.129	1.974	*	0.290	have
*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001							

From structural equation path analysis in Table 4, it can be concluded that IAS has a significant positive impact on PO, TA, SE, CoM, CoN, CO, CU, PE, PoS, PP, PM, PL, PC, PD, and has a significant positive impact on REDS. Meanwhile, PO, TA, SE, CoM, CoN, CO, CU, PE, PoS, PP, PM, PL, PC, and PD also showed significant positive effects on REDS.

Table 2 Mediation Effects Analysis via 7PS

Variable	Model1;7PS		Model2; REDS		Model3; REDS		Effect	Boot SE	BootL LCI	Boot ULCI
	β	t	β	t	β	t				
Constant	1.385***	18.095	1.359***	15.698	0.408***	5.144	/	/	/	/
IAS	0.631***	30.591	0.638***	27.337	0.205***	7.921	/	/	/	/
7PS					0.687	24.121	/	/	/	/
R-sq	0.484		0.428		0.639		/	/	/	/
F value	935.809***		747.302***		882.022***		/	/	/	/
Total Effect	/		/		/		0.638	0.023	0.593	0.684
Direct Effect	/		/		/		0.205	0.026	0.154	0.255
Indirect Effect	/		/		/		0.434	0.023	0.389	0.479
* p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001										

This study used IAS as the independent variable and 7PS as the mediator variable for analysis. As shown in the Table 2 above, firstly, the direct impact of the independent variable IAS on the mediator variable 7PS was examined. The table indicates that IAS ($\beta=0.631$ **, $t=30.591$) significantly positively affects the mediator variable 7PS; Next, we will examine the direct impact of the independent variable IAS on the dependent variable REDS. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.638$ **, $t=27.337$) has a significant positive effect on the dependent variable REDS; Finally, the effects of the independent variable IAS and the mediator variable 7PS on the dependent variable REDS were simultaneously examined. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.205$ **, $t=7.921$) significantly positively affected the dependent variable REDS, while the mediator variable 7PS ($\beta=0.687$ **, $t=24.121$) significantly positively affected the dependent variable REDS. This indicates that 7PS plays a partial mediating role in the relationship between IAS and REDS. The total effect (0.638), direct effect (0.205), and indirect effect (0.434). Regarding the mediating path of IAS $\Rightarrow$ 7PS $\Rightarrow$ REDS, the mediating effect value is 0.434, and the 95% interval does not include the number 0, indicating the existence of this mediating effect path. The R-square value of 0.639 in Model 3

indicates that 63.9% of the variance in regional economic development can be explained by the combined effect of industrial agglomeration and the 7PS marketing strategy.

Table 3 Mediation Effects Analysis via 4CS

Variable	Model1;4CS		Model2; REDS		Model3; REDS		Effect	Boot SE	BootL LCI	Boot ULCI
	β	t	β	t	β	t				
Constant	1.306	15.316	1.359	15.698	0.673	8.166	/	/	/	/
IAS	0.647	28.148	0.638	27.337	0.298	11.133	/	/	/	/
4CS					0.526	19.108	/	/	/	/
R-sq	0.443		0.428		0.581		/	/	/	/
F value	792.299***		747.302***		692.522***		/	/	/	/
Total Effect	/		/		/		0.638	0.023	0.593	0.684
Direct Effect	/		/		/		0.298	0.027	0.246	0.351
Indirect Effect	/		/		/		0.340	0.023	0.297	0.387
* p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001										

This study used IAS as the independent variable and 4CS as the mediator variable for analysis. As shown in the Table 3 above, firstly, the direct impact of the independent variable IAS on the mediator variable 4CS was examined. The table indicates that IAS ($\beta=0.647$ ** *, $t=28.148$) significantly positively affects the mediator variable 4CS; Next, we will examine the direct impact of the independent variable IAS on the dependent variable REDS. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.638$ ** *, $t=27.337$) has a significant positive effect on the dependent variable REDS; Finally, the effects of the independent variable IAS and the mediator variable 4CS on the dependent variable REDS were simultaneously examined. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.298$ ** *, $t=11.133$) significantly positively affected the dependent variable REDS, while the mediator variable 4CS ($\beta=0.526$ ** *, $t=19.108$) significantly positively affected the dependent variable REDS. This indicates that 4CS plays a partial mediating role in the relationship between IAS and REDS. The total effect (0.638), direct effect (0.298), and indirect effect (0.340). Regarding the mediating path of IAS $\Rightarrow$ 4CS $\Rightarrow$ REDS, the mediating effect value is 0.340, and the 95% interval does not include the number 0, indicating the existence of this mediating effect path. With an R-square of 0.581, the model explains 58.1% of the variance in regional economic development through industrial agglomeration and the 4CS marketing strategy.

Table 4 Mediation Effects Analysis via STP

Variable	Model1; STP		Model2; REDS		Model3; REDS		Effect	Boot SE	BootL LCI	Boot ULCI
	β	t	β	t	β	t				
Constant	1.427	15.643	1.359	15.698	0.666	8.015	/	/	/	/
IAS	0.616***	25.030	0.638***	27.337	0.339***	13.241	/	/	/	/
STP					0.486***	18.832	/	/	/	/
R-sq	0.386		0.428		0.578		/	/	/	/

Variable	Model1; STP		Model2; REDS		Model3; REDS		Effect	Boot SE	BootL LCI	Boot ULCI
	β	t	β	t	β	t				
F value	626.487***		747.302***		683.389***		/	/	/	/
Total Effect	/		/		/		0.638	0.023	0.593	0.684
Direct Effect	/		/		/		0.339	0.026	0.289	0.389
Indirect Effect	/		/		/		0.299	0.021	0.259	0.343
* p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001										

This study analyzed IAS as the independent variable and STP as the mediator variable. As shown in the Table 4 above, firstly, the direct impact of the independent variable IAS on the mediator variable STP was examined. It can be seen from the table that IAS ($\beta=0.616$ **, $t=25.030$) significantly positively affects the mediator variable STP; Next, we will examine the direct impact of the independent variable IAS on the dependent variable REDS. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.638$ **, $t=27.337$) has a significant positive effect on the dependent variable REDS; Finally, the effects of the independent variable IAS and the mediator variable STP on the dependent variable REDS were simultaneously examined. As shown in the table, the independent variable IAS ($\beta=0.339$ ***, $t=13.241$) significantly positively affected the dependent variable REDS, while the mediator variable STP ($\beta=0.486$ ***, $t=18.832$) significantly positively affected the dependent variable REDS. This indicates that STP plays a partial mediating role in the relationship between IAS and REDS. The total effect (0.638), direct effect (0.339), and indirect effect (0.299). Regarding the mediating path of IAS $\Rightarrow$ STP $\Rightarrow$ REDS, the mediating effect value is 0.299, and the 95% interval does not include the number 0, indicating the existence of this mediating effect path. The R-square value of 0.578 shows that 57.8% of the variance in regional economic development is accounted for by industrial agglomeration and the STP strategy.

The conclusion drawn from the SEM analysis is: Industrial agglomeration has a positive impact on marketing strategies; Marketing strategies have had a positive impact on regional economic development; Industrial agglomeration has had a positive impact on regional economic development through the intermediary effect of agricultural e-commerce marketing strategies.

Discussion

This study employs a structural equation model (SEM) to analyze the interactive relationship between agricultural e-commerce agglomeration and regional economic development in Northeast China. The findings reveal several key conclusions. First, agricultural e-commerce agglomeration has a significant positive impact on regional economic development ($\beta=0.638$, $p<0.001$). This effect is primarily driven by factors such as industrial upgrading, improved competitiveness in the agricultural product market, and optimized supply chain management. These results align with existing literature on industrial agglomeration and economic growth, reinforcing the idea that digital transformation in agriculture can accelerate regional development. Second, the study identifies a mediating role of marketing strategies in the relationship between agricultural e-commerce agglomeration and economic development. The 7Ps marketing mix (product, price, place, promotion, people, process, and physical evidence) demonstrates a partial mediation effect (indirect effect $\beta=0.434$, $p<0.001$). Similarly, the 4Cs framework (customer, cost, convenience, and communication) contributes to this mediation (indirect effect $\beta=0.340$, $p<0.001$). Additionally, segmentation, targeting, and positioning (STP) strategies exhibit a mediating effect (indirect effect $\beta=0.299$, $p<0.001$). These findings suggest that effective marketing strategies amplify the benefits of agricultural e-

commerce agglomeration by enhancing consumer engagement, optimizing resource allocation, and fostering competitive advantages for regional businesses.

Comparing this study's results with previous research highlights both consistencies and novel contributions. First, the theoretical foundation remains consistent with established economic and marketing models. The study draws upon classical theories such as industrial agglomeration (Marshall, 1890), the 7Ps and 4Cs marketing mix (Kotler, 2012; Lauterborn, 1990), and segmentation-targeting-positioning (STP) strategies, ensuring alignment with widely accepted frameworks. Additionally, the methodology aligns with existing research utilizing SEM to examine path relationships (Fatur Rahman et al., 2021; Intarot, 2018). Moreover, the focus on agricultural e-commerce in China's Northeast region is consistent with prior studies examining the Chinese agricultural digital economy (FAO, 2022). However, this study diverges from past research in several ways. Most notably, while previous studies (Li, 2020; Liu, 2021) primarily analyze the direct impact of industrial agglomeration on economic growth, this research expands the discussion by introducing marketing strategies as a mediating factor. Furthermore, while certain studies (Yu, 2022) emphasize the role of revitalization policies in Northeast China's economic development, this study focuses on the mechanisms through which agricultural e-commerce agglomeration fosters growth. These differences underscore the study's unique contribution to understanding digital economic transformation in rural regions.

Another notable distinction lies in data sources and analytical methods. Many previous studies (Ding, 2024; Shu, 2024) have relied on government statistical data to assess macroeconomic trends. In contrast, this research employs micro-level survey data, providing more granular insights into the behavioral and economic dynamics of e-commerce adoption among farmers. This approach enhances the robustness of the findings by capturing firsthand perspectives from stakeholders directly engaged in agricultural e-commerce. Additionally, while prior research (Chen, 2008) predominantly utilizes regression analysis and panel data models, this study employs SEM to examine complex causal relationships between agglomeration, marketing strategies, and economic growth. The advantage of SEM lies in its ability to account for latent variables and indirect effects, offering a more comprehensive understanding of how different factors interact within the agricultural e-commerce ecosystem. This methodological refinement strengthens the study's empirical validity and provides a more nuanced perspective on the role of digital marketing in rural economic development.

Conclusion

This study investigates the relationship between agricultural e-commerce agglomeration and regional economic development in Northeast China. The research findings indicate that there is a significant positive correlation between agricultural e-commerce agglomeration and regional economic development. The level of industrial agglomeration in the region is moderate, while the level of agricultural e-commerce is relatively high. This suggests that the development of agricultural e-commerce has had a positive impact on the regional economy. The study also highlights the important role of marketing strategies (7Ps, 4Cs, and STP) in this relationship. These strategies have been found to significantly influence regional economic development, emphasizing the importance of effective marketing in the context of agricultural e-commerce. The results of this study are consistent with previous research on the positive impact of e-commerce on economic development, further confirming the potential of agricultural e-commerce to drive regional growth in Northeast China.

In conclusion, this study contributes to the existing body of knowledge by systematically examining the interplay between agricultural e-commerce agglomeration, marketing strategies, and regional economic growth. The findings suggest that marketing strategies play a mediating role, amplifying the positive effects of e-commerce agglomeration. These insights have significant implications for policymakers and e-commerce enterprises. Government agencies should consider integrating digital marketing education and financial incentives into agricultural policies to enhance regional competitiveness. Additionally, e-commerce platforms should tailor their marketing strategies to support local farmers in optimizing their online presence and expanding

their market reach. Future research could further explore variations in agglomeration effects across different regions or assess the long-term impact of digitalization on rural economic structures. By shedding light on the intricate dynamics of agricultural e-commerce, this study provides valuable guidance for fostering sustainable economic development in China's rural regions.

Recommendation

Based on the findings of this study, the following suggestions are proposed to accelerate the development of agricultural e-commerce:

From an academic perspective, Policymakers should enhance rural logistics, digital training, and financial support, especially for remote smallholders. E-commerce platforms must improve traffic allocation and resource support for SMEs. Agricultural marketers should integrate short videos, livestreaming, and storytelling to strengthen branding and consumer trust. Combining short-term tools like livestreaming with long-term strategies (e.g., membership systems) ensures sustained growth.

Future studies should conduct cross-regional comparisons to explore spatial disparities, evaluate policy impacts on agglomeration and e-commerce, employ longitudinal designs to track dynamic changes, and investigate strategies for increasing farmer participation in digital platforms.

REFERENCES

- Acquisti, A., Brandimarte, L., & Loewenstein, G. (2016). Privacy and human behavior in the information age. *Science*, 347(6221), 509-514. <https://doi.org/10.1126/science.aaa1465>
- Alshazly, H., Elmannai, H., & Benzaoui, A. (2023). Emerging advances in deep learning and computer vision for visual data search and mining in e-commerce. *Electronic Commerce Research*. . <https://doi.org/10.1007/s10660-023-09736-y>
- Bank, E. I. (2021). *Digitalisation in Europe 2021 – Evidence from the EIB Investment Survey*. <https://doi.org/10.2867/83139>
- Bollen, K. A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. Wiley. <https://www.wiley.com/en-us/Structural+Equations+with+Latent+Variables-p-9780471011712>
- Booms, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organization structures for service firms. In J. H. Donnelly & W. R. George (Eds.), *Marketing of services* (pp. 47-51). American Marketing Association.
- China Academy of Information and Communications Technology (CAICT). (2021a). *Report on market depth analysis and investment direction research of China's digital economy industry from 2022 to 2028*. <https://www.chyxx.com/industry/202111/986833.html>
- China Academy of Information and Communications Technology (CAICT). (2021b). *The White Paper on the Global Digital Economy*. <https://www.caict.ac.cn/>
- Chen, Z., & Song, S. (2008). Efficiency and technology gap in China's agriculture: A regional meta-frontier analysis. *China Economic Review*, 19, 287-296. <https://doi.org/10.1016/J.CHIECO.2007.03.001>
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.78.1.98>
- Curran, P. J., West, S. G., & Finch, J. F. . (1996). The robustness of test statistics to nonnormality and specification error in confirmatory factor analysis. *Psychological Methods*, 1(1), 16-29. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.1.1.16>
- Devereux, M. P., Griffith, R., & Klemm, A. . (2004). *nternational taxation and multinational enterprise*. Oxford University Press. <https://www.worldcat.org/title/61177131>
- Ding, J. (2024). Agricultural products e-commerce should make new contributions to promoting consumption. https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_26751299
- Energy, F. M. f. E. A. a. (2021). *Jahreswirtschaftsbericht 2021 – Aufbruch aus der Krise*. <https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Wirtschaft/jahreswirtschaftsbericht-2021.pdf>

- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022). *Digital agriculture report: Rural e-commerce development experience from China*.
<http://www.spa.zju.edu.cn/spachinese/2022/1122/c13219a2686555/page.htm>
- Faturohman, T., Kengsiswoyo, G., Harapan, H., Zailani, S., Rahadi, R., & Arief, N. (2021). Factors influencing COVID-19 vaccine acceptance in Indonesia: an adoption of Technology Acceptance Model. *F1000Research*, 10, 476.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388. <https://doi.org/10.2307/3150980>
- Fujita, M., & Thisse, J.-F. (1996). Economics of agglomeration. *Journal of Japanese and International Economics*, 10 (2).
- Gomber, P., Koch, J. A., & Siering, M. (2018). Digital Finance and Fintech: Current research and future research directions. *The Journal of Business Economics*, 87(5), 537-580.
- Hair, J. F. (2010). Multivariate data analysis. 651.
- Han, X., Bai, S., & Yu, H. . (2021). Pre-Sale Strategy for Fresh Agricultural Products Under the Consideration of Logistics Services. *IEEE Access*, 9, 127742-127752.
<https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3112111>
- Hargittai, E. (2002). Second-level digital divide: Differences in people's online skills. *First Monday*, 7(4). <https://doi.org/10.5210/fm.v7i4.942>
- Henderson, J. V., & Thisse, J.-F. (Eds.). (2004). *Handbook of Regional and Urban Economics, Volume 4: Cities and Geography* (Vol. 4). Elsevier. [https://doi.org/10.1016/S1574-0080\(04\)80001-9](https://doi.org/10.1016/S1574-0080(04)80001-9)
- Hirschman, A. O. (1958). The strategy of economic development. Yale University Press.
- Intarot, P. (2018). Influencing Factor in E-Wallet Acceptant and Use. *International Journal of Business and Administrative Studies*.
- iResearch Global. (2021). *China Livestream E-commerce Industry Research Report 2021*.
<https://www.iresearch.com.cn/Detail/report?id=3774&isfree=0>
- Jiang, B., & Li, C. [HLJ Daily]. (2023, September 18). Write the paper on "Smart Agriculture" on the land of Longjiang. SOHU. https://www.sohu.com/a/671932064_120870822
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling (4th ed.)*. Guilford Press. <https://www.guilford.com/books/Principles-and-Practice-of-Structural-Equation-Modeling/Rex-Kline/9781462551910>
- Kotler, P. (2012). Kotler on marketing. Free Press.
- Lauterborn, B. (1990). New Marketing Litany: Four Ps Passé: C-Words Take Over. *Advertising Age*, 61(41), 26.
- Li, Z. Y. (2020). Industrial Agglomeration and Regional Economic Growth: Analysis of the Threshold Effect Based on Industrial Upgrading. *Open Journal of Business and Management*, 8, 971-982. <https://doi.org/10.4236/ojbm.2020.82061>
- Liu, H., Wen, S., & Wang, Z. (2022). Agricultural production agglomeration and total factor carbon productivity: based on NDDF-MML index analysis. *China Agricultural Economic Review*, 14(4), 709-740. <https://doi.org/10.1108/CAER-02-2022-0035>
- Liu, M., Min, S., Ma, W., & Liu, T. (2021). The adoption and impact of E-commerce in rural China: Application of an endogenous switching regression model. *Journal of Rural Studies*, 83, 106-116. <https://doi.org/10.1016/J.JRURSTUD.2021.02.021>
- Marshall, A. (1890). Principles of economics. Macmillan.
- OECD. (2019). *Measuring the Digital Transformation: A Roadmap for the Future*.
https://www.oecd.org/en/publications/measuring-the-digital-transformation_9789264311992-en.html
- Perroux, F. (1955). Note sur la notion de pôle de croissance. *Économie Appliquée*, 8(1-2), 307-320.
- Pigou, A. C. (1920). The economics of welfare. Macmillan.
- Schmitt, & Neal. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological Assessment*, 8(4), 350-353.
- Shu, Z. (2024). Jilin Province's online retail sales growth rate ranks first in the country in 2023.
<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1788169216930010664&wfr=spider&for=pc>

- Smith, A. (1776). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. W. Strahan and T. Cadell.
- Suri, R. E., & Sejnowski, T. J. (2002). Spike propagation synchronized by temporally asymmetric hebbian learning. *Biological Cybernetics*, 87(5-6), 440-445.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s00422-002-0355-9>
- Statistics Canada. (2021, March 2). Gross domestic product, income and expenditure, fourth quarter 2020. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/210302/dq210302a-eng.htm>
- Thompson, J. H. (1966). Some Theoretical Considerations for Manufacturing Geography. *Economic Geography*, 42(4), 356-365. <https://doi.org/10.2307/141999>
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). *United Nations Conference on Trade and Development B2C E-commerce Index 2020: Focus on Latin America and the Caribbean*. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstict2021d2_en.pdf
- U.S. Department of Commerce. (2021, February 25). Gross domestic product, 4th quarter and year 2020 (second estimate) [Press release]. U.S. Bureau of Economic Analysis. <https://www.bea.gov/news/2021/gross-domestic-product-4th-quarter-and-year-2020-second-estimate>
- Vernon. (1966). International Investment and Investment Trade in the Product Cycle. *Quarterly Journal of Economics*, 80(2), 190-207.
- Wolfert, S., Ge, L., Verdouw, C., & Bogaardt, M. J. (2017). Big data in smart agriculture – A review. *Agricultural Systems*, 153, 69-80. <https://doi.org/10.1016/j.agry.2017.01.023>
- Yang, H., Zheng, Z., & Sun, C. . (2022). E-Commerce Marketing Optimization of Agricultural Products Based on Deep Learning and Data Mining. *Computational Intelligence and Neuroscience*. <https://doi.org/10.1155/2022/6564014>.
- Yu, S., Wang, C., Jin, Z., Zhang, S., & Miao, Y. . (2022). Spatiotemporal evolution and driving mechanism of regional shrinkage at the county scale: The three provinces in northeastern China. *PLoS ONE*, 17. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0271909>.
- Zhang, X., Li, Z., & Wang, J. (2021). Digital economy and total factor productivity: A meta-analysis. *Economic Modelling*, 94, 1046-1060.
<https://doi.org/10.1016/j.econmod.2020.1046>
- Zhao, X., & Sun, J. (2021). The role of e-commerce in promoting the agricultural development of northeast China. *Journal of Northeast Agricultural University (English Edition)*, 28(1), 56-63.
- Zhuo, R., Xu, X., Zhou, Y., & Guo, X. . (2024). Spatiotemporal evolution patterns and influencing factors of rural shrinkage under rapid urbanization: A case study of Zhejiang Province, China. *Land*, 13(12), 2137. <https://doi.org/10.3390/land13122137>

ภาคผนวก

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

หลักเกณฑ์การส่งบทความ

ชื่อวารสาร : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn
ISSN (Online) 3027-4460
ISSN (Print) 3027-7752 (สงวนลิขสิทธิ์)

กำหนดเผยแพร่ : 2 ฉบับ ต่อ ปี (ราย 6 เดือน)
ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยวและการบริการ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิจัย นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ตำบล หมู่บ้านหรือชุมชน แก่นักวิจัย นักวิชาการและบุคคลทั่วไปได้เสนองานผลงานวิจัยสู่สาธารณะ
3. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และผลงานทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยวและการบริการ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงประสบการณ์ในการวิจัยระหว่างสถาบันขอเขตเนื้อหา : บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่สาขาวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างของบทความประกอบด้วย

1. หลักเกณฑ์ทั่วไป

1.1 บทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ต้องเป็นบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย หรือผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน

1.2 บทความวิชาการจะได้รับการตีพิมพ์ เมื่อผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ (ยกเว้นบทความพิเศษ)

2. การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณากลับกรองเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับ เป็นต้นฉบับพิมพ์ใช้ภาษาไทยอย่างเดียว หรือภาษาอังกฤษอย่างเดียว ภาษาที่ใช้ควรถูกต้องตามหลักภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกินหลังตัวอักษร ความยาวไม่เกิน 10 หน้า A4 ระบุเลขหน้าให้ชัดเจนบริเวณด้านบนขวาของหน้ากระดาษ

- บทความภาษาไทยใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

- บทความภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

*ให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ข้อ 4 รูปแบบการพิมพ์

2.2 ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง

2.3 ชื่อผู้เขียน ใช้ชื่อเต็ม โดยไม่ระบุชั้นยศ บรรดาศักดิ์ คำนำหน้านาม

2.4 สถานที่ทำงานของผู้เขียน ระบุสังกัดทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สามารถติดต่อได้สะดวก และ E-Mail

2.5 บทคัดย่อ ให้ทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วนและมีความยาวไม่เกิน 300 คำ ระบุคำสำคัญ (Keyword) จำนวนไม่เกิน 5 คำ

2.6 เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาทางวิจัย ควรสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและครอบคลุมดังนี้

บทนำ อธิบายความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐาน (ถ้ามี) หรือคำถามการวิจัย อาจรวมถึงการตรวจสอบเอกสารไว้ในการอธิบายความสำคัญของปัญหา

การตรวจสอบเอกสาร เป็นการสังเคราะห์สาระจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงแนวความคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ระบุวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. ที่ทำการวิจัย

ผลของการวิจัย แสดงผลของการวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ๆ อาจมีภาพตารางและแผนภูมิประกอบ ทั้งนี้อาจวิจารณ์ผลการวิจัยด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจสอบเอกสารได้

บทสรุป วิจารณ์ และข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปผลที่ได้รับจากการวิจัยรวมถึงการอภิปรายผลด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจสอบเอกสาร และให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของผลงานวิจัย

2.7 ภาพประกอบและตาราง ควรมีเฉพาะที่จำเป็น และมีหมายเลขกำกับภาพตามลำดับ ภาพจะต้องชัดเจนแสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ควรเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ เมื่อพิมพ์เป็นขาว - ดำ คำอธิบายภาพประกอบและตารางให้ใช้ข้อความกะทัดรัด ชัดเจน

2.8 การอ้างอิงและบรรณานุกรม การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ จะต้องตรงกัน โดยอ้างอิงเฉพาะส่วนที่มีความสัมพันธ์โดยตรง วิธีการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการเขียนอ้างอิงตามที่กำหนด จะต้องมีการละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเอกสารไว้ครบถ้วน เพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้เขียนได้อ้างอิงไว้

*การอ้างอิงในเนื้อหาควรใช้รูปแบบเดียวกันโดยสม่ำเสมอ โดยใช้ระบบชื่อและปี

2.8.1 การเรียงลำดับเอกสาร เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ เริ่มด้วยรายชื่อเอกสารภาษาไทย และต่อด้วยรายชื่อเอกสารภาษาต่างประเทศ ใช้คำว่า บรรณานุกรม

2.8.2 บรรณานุกรมที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็ม-นามสกุล และให้แปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ REFERENCES โดยเขียนแบบเดียวกับข้อ 2.8.3 และ 2.8.4

*ดูตัวอย่างในข้อที่ 5 การแปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นอังกฤษ

2.8.3 บรรณานุกรมที่เป็นภาษาต่างประเทศ ชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนเป็นคำเต็มและตามด้วยชื่ออื่นๆ ซึ่งย่อเฉพาะอักษรตัวแรกในกรณีชื่อที่มีคำขึ้นต้น ด้วยคำว่า Van de, der, von ให้เขียนเต็มหน้าหน้าชื่อสกุล

2.8.4 การอ้างอิงและบรรณานุกรมที่เป็นภาษาต่างประเทศ ใช้รูปแบบ APA style (American Psychological Association) ซึ่งผู้เขียนสามารถเลือกใช้ APA Seven Edition ได้จาก Reference ใน Microsoft Word 2007 หรือสูงกว่า

2.9 ข้อเสนอแนะในการใช้ภาษา

2.9.1 ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่ายและกะทัดรัด

2.9.2 ใช้คำศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและประกาศของราชบัณฑิตยสถาน

2.9.3 การใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ควรใช้ควบคู่กับศัพท์ภาษาอังกฤษ

2.9.4 การเขียนชื่อเฉพาะหรือคำแปลจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หากจำเป็นก็ควรพิมพ์ภาษาเดิมของชื่อนั้นๆกำกับไว้ในวงเล็บ เช่น ไทรบุรี (Kedah) เคปเวอร์ด (Cape Verde) เป็นต้น

2.9.5 ไม่ควรใช้ภาษาต่างประเทศในกรณีที่มีคำไทยใช้แพร่หลายอยู่แล้ว

2.9.6 รักษาความสม่ำเสมอในการใช้คำศัพท์การใช้ตัวย่อโดยตลอดทั้งบทความ

2.9.7 การตรวจแก้ไขต้นฉบับ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ตรวจแก้ไขต้นฉบับที่ส่งมาพิมพ์ หากเรื่องตามแต่จะเห็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับเดิมหรือฉบับที่แก้ไขแล้วกลับคืนมายังผู้เขียนเพื่อขอความเห็นชอบ

2.9.8 ระยะเวลาในการดำเนินงาน กองบรรณาธิการจะดำเนินการตั้งแต่รับเรื่องจนถึงพร้อมตีพิมพ์ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ในการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วย)

3. เงื่อนไขการตีพิมพ์

3.1 ผลงาน หรือบทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยลงตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน (และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ)

3.2 วารสารฉบับนี้ ไม่มีการเรียกเก็บค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดทั้งสิ้น

3.3 ผู้เสนอบทความต้องดำเนินการแก้ไข หรือปรับปรุงผลงานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งคืนกองบรรณาธิการวารสารภายในเวลาที่กำหนดหากผู้เสนอไม่ดำเนินการ หรือดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

3.4 กองบรรณาธิการจะไม่คืนต้นฉบับและแผ่นบันทึกข้อมูลให้แก่เจ้าของบทความ ทุกกรณี

4. รูปแบบการจัดพิมพ์ มีการกำหนดรูปแบบการพิมพ์ ดังนี้ (โปรดดูในตาราง)

4.1 บทความภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

4.2 บทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้แต่ง	เอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	ชิดซ้าย	18
หัวข้อย่อย	เน้น	ใช้หมายเลขกำกับ	16
บทความ	ปกติ	-	16
การเน้นความในบทความ	เน้น	-	16
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	14
ข้อความอ้างอิง	เอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	20

4.3 การจัดพิมพ์ กำหนดระยะขอบกระดาษ ดังนี้

ด้านบน 1.5 นิ้ว ด้านล่าง 1.5 นิ้ว

ด้านซ้าย 2.0 นิ้ว ด้านขวา 1.0 นิ้ว

5. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

5.1 ผู้ประสงค์ในการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในหัวข้อนั้น ๆ ต้องดำเนินการผ่านระบบ ThaiJo 2.0 ของทางวารสารกำหนดเท่านั้น สามารถเข้าถึงระบบการส่งบทความได้ที่ลิงก์ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal>

5.2 หรือ ส่งต้นฉบับ (Attached file) ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ถึง คุณกฤษณ์ นันท์ ในจิต
E-mail: huso_published@vru.ac.th โทร 0 2529 3914 ต่อ 12
โทรศัพท์มือถือ 06 4958 4951

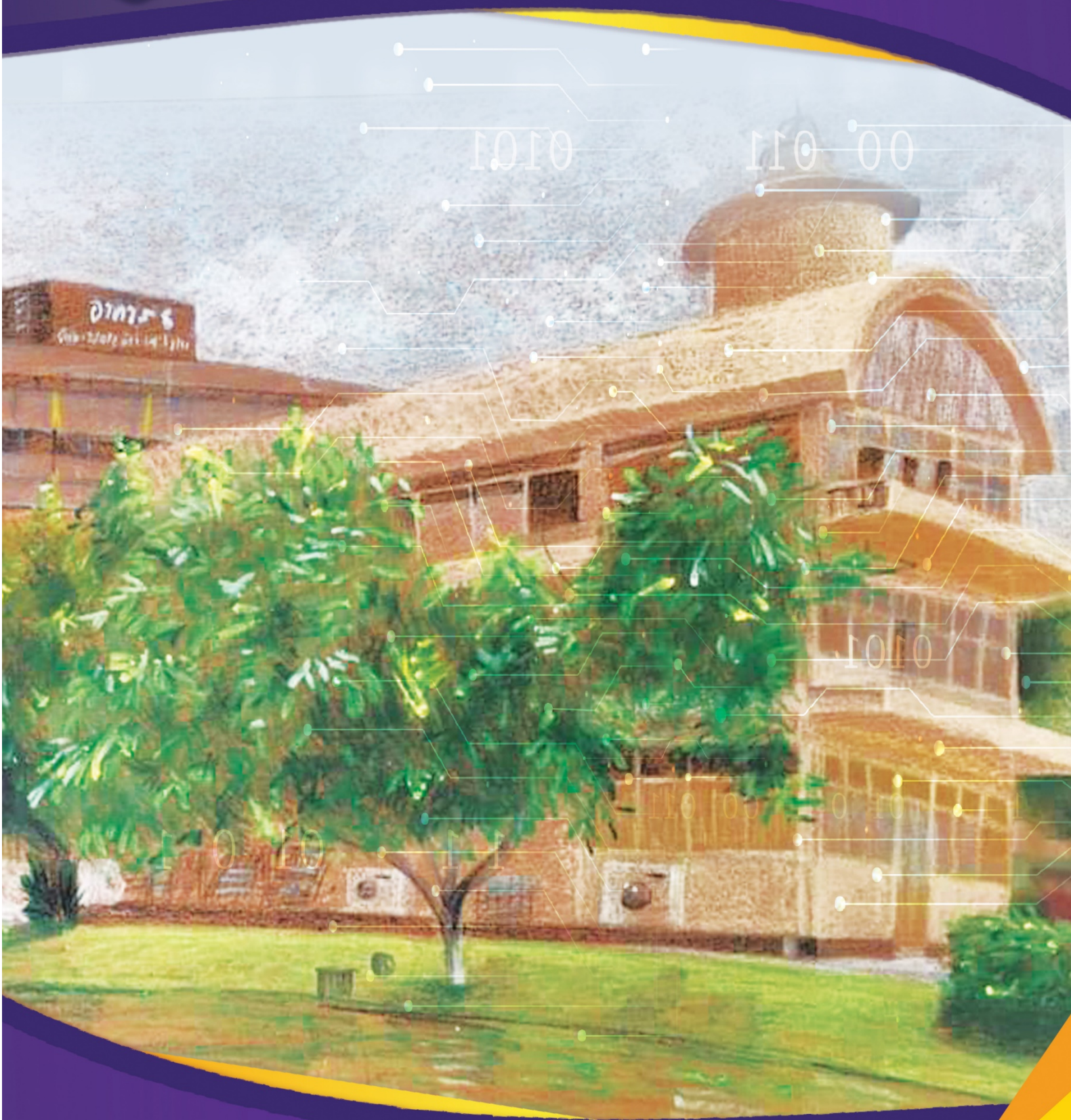

อันเนื่องมาจากปกหลัง

ภาพวาดทิวทัศน์อาคาร 8 ซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในปัจจุบัน เป็นผลงานภาพวาด โดย นางสาวศิริดา ทัตมาลี นักศึกษาสาขาวิชาทัศนศิลป์ ได้ถ่ายทอดความสามารถและความรู้สึกในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านทัศนศิลป์ ปรากฏเป็นภาพตัวอาคารกิจกรรมนักศึกษา แทงก์น้ำประจำคณะ และอาคาร 8

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ข้อมูลติดต่อ

เบอร์โทรศัพท์ : 02-529 3914 ต่อ 139-146,

02-529-674-7 ต่อ 139-146 แฟกซ์ : 025293914 ต่อ 13

ที่อยู่ : เลขที่ 1 หมู่ 20 ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 13180